

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

M. A. GOLDSCHMIDT · I

M. A. Goldschmidts Dagbøger

Udgivet af
KENNETH H. OBER
i samarbejde med
UFFE ANDREASEN og MERETE K. JØRGENSEN

I
Indledning · Tekst

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB
C. A. REITZELS FORLAG
KØBENHAVN 1987

Udgivet for bevilling fra
Statens Humanistiske Forskningsråd

Tilsyn: Mogens Brøndsted

Denne bog er sat med Intertype Aldus
og trykt i Special-Trykkeriet Viborg a-s
ISBN 87-7421-512-4
ISBN 87-7421-515-9 komplet
Printed in Denmark 1987

Indhold

Selskabets forord	7
Kenneth H. Ober: Forord	8
Uffe Andreasen: Indledning	11
1843	21
1846	39
1847	65
1849	177
1850	197
1851	214
1852	256
1853	316
1854	329
1855	353
1858/59	396
1863	408
1872	410
1873	415
1874	417-18

For nogle år siden modtog DSL næsten samtidig to forslag og tilbud om udgivelse af *M. A. Goldschmidts Dagbøger*. Det ene kom fra en dansk kender af forfatterskabet, mag.art. *Uffe Andreasen*, det andet fra en amerikansk slavist, *Kenneth H. Ober*, Ph.D., som tidligere havde skrevet en bog om Goldschmidt. Forslagene blev vedtaget og udført således, at dr. Ober leverede manuskript og kommentar, mens Uffe Andreasen foruden at skrive indledningen medlæste korrektoren efter de originale dagbøger og bidrog til kommentaren. Oversættelsen af denne fra engelsk samt registerarbejdet blev overdraget til cand. mag. *Merete K. Jørgensen*.

M. A. Goldschmidts liv og virke har i de senere år påkaldt voksende interesse og affødt bøger, afhandlinger og flere større udgiverarbejder, i DSL således et fotografisk optryk af *Corsaren 1840-46* med ledsagebind af Uffe Andreasen m. fl. Dagbogsudgaven, der i udstyr og omfang følger andre lignende udgaver fra den sidste halve snes år – Christian Winther, Poul Møller, Grundtvig – vil komme denne interesse i møde, og Selskabet takker Statens Humanistiske Forskningsråd for bevilling til planens virkeliggørelse.

København, forår 1987

IVER KJÆR, FM.
ERIK PETERSEN

UFFE ANDREASEN
JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN

TORBEN NIELSEN
/ERIK DAL

Behovet for en velkommenteret udgave af Meir Aron Goldschmidts Dagbøger har længe været føleligt. Dagbøgerne findes i Det kongelige Biblioteks Håndskriftafdeling og har gentagne gange været benyttet af litteraturforskere, som har citeret uddrag af dem – og netop i denne forbindelse har manglen af en pålidelig udgave været iøjnefaldende, fordi mange af disse uddrag har rummet alvorlige fejl. Grunden til disse fejllæsninger ligger både i Goldschmidts håndskrift, som er meget lille (desuden gotisk som almindeligt i tiden), så lille at man stedvis må bruge lup for overhovedet at læse den – og i hans brug af meget små notesbøger, der tvang ham til at skrive endnu mere mikroskopisk, end han ellers ville have gjort, og at stuve en uhyre mængde information ind på et meget lille areal.

Goldschmidt skrev kun dagbøger på rejser, og selv disse er øjensynlig delvis gået tabt. De bevarede, hvoraf nogle er så fragmentariske, at forskerne kun har begrænset nytte af dem, strækker sig fra 1843, da han gjorde sin første udenlandsrejse, og til 1870erne. Desværre er en af de dårligst oplyste perioder af hans liv ikke dækket af en bevaret dagbog, nemlig hans lange ophold i England 1861-63. Hvis Goldschmidt overhovedet førte dagbog i denne periode, er den forsvundet. Men hellere end at beklage, at nogle dagbøger er gået tabt, skulle man glæde sig over dem, som nu er tilgængelige – og udnytte dem.

En sammenligning med Goldschmidts store landsmand og samtidige H. C. Andersens Dagbøger er næsten uundgåelig trods den uhyre forskel i omfang. Goldschmidts og Andersens veje – og klinger – krydsedes gentagne gange i deres lange løbebane, og de er omtalt i hinandens dagbøger; men skønt de gensidig anerkendte hinandens digteriske evne i almindelighed, synes de at have ringeagtet hinanden personlig. Begges Jeg var for udviklet til at kunne tåle et andet og lignende Jeg. Naturligvis var Goldschmidt langt bedre uddannet og kultiveret end Andersen, og hans dagbogsindførsler er derfor mere litterære i alle ordets

betydninger. Goldschmidt er mere objektiv og mindre naiv (hvilket kan være både et plus og et minus), desuden mindre egocentriske, skønt begge forfattere anfører modgang og ubehageligheder på rejserne. Goldschmidt er en meget mere trænet iagttager, langt mere optaget af politiske begivenheder i de lande og byer han besøger. Og med hensyn til fremmede sprog var Goldschmidt uden sammenligning bedre udrustet. Desuden får hans dagbøger et krydderi af hans erotiske eventyr – han havde altid et sikkert blik for et smukt ansigt (eller en smuk ankel). Desværre er møder af den art næsten noteret i kode, og hans forkortelser almindeligvis for kryptiske til at muliggøre nogen egentlig identifikation af de pågældende damer. Men i hvert fald lader hans erobringer til at have været talrige.

Dagbøgerne er ikke blot fascinerende læsning i sig selv, men belyser direkte Goldschmidts trykte produktion, både digtning og journalistik. Mange af artiklerne i hans tidsskrift *Nord og Syd* i 1850'erne trækker direkte på hans dagbogsoptegnelser, og den voluminøse roman *Hjemløs* indeholder mange scener og skikkelser, som er bygget på mennesker han traf på sine rejser især i Italien 1846-47, bekendtskaber som beskrives på stedet i hans dagbøger. Dagbøgerne vrimler med navne på Europas førende politiske og kulturelle skikkelser, som Goldschmidt lagde vægt på at møde – fra Disraeli og Dickens i England til Grillparzer i Østrig – og mellem disse yderpunkter praktisk talt hele den internationale kunstnerkoloni i Rom i 1840'erne og de førende journalister i Berlin, Leipzig og Wien ved århundredets midte.

Det er tydeligt, at Goldschmidt skrev meget af sit dagbogsmateriale med tanken på selv at publicere det på den ene eller anden måde, men det faldt ham næppe ind, at de mere personlige optegnelser nogensinde ville blive trykt. I dem får vi et ærligt portræt af mennesket, skribenten og den latente politiske aktivist. Der bydes os et billede af et menneske optaget af andre mennesker, af en mand med dyb omsorg for sin moder og søster og af en forfatter og journalist optaget af at fuldkommengøre sin litterære kunst. Et gennemløbende tema er hans overvejelser over sin egen

jødedom og hans interesse i denne kulturelle arv, skønt Goldschmidt altid anså sig selv først som dansker og kun i anden række som jøde; men vi får også portrættet af en ambitiøs og undertiden egocentrisk, undertiden misundelig og ofte frustreret person; denne negative side af Goldschmidt afbalanceres dog af et anstrøg af næsten naiv ironi, der ligeså tit rammer ham selv som andre. Kort sagt: Goldschmidt giver os i sine dagbøger et billede af sig selv i fuld højde og tre dimensioner, med en komplet lighed som ikke kan sammenstykkedes fra hans andre værker.

Jeg vil gerne udtrykke min taknemmelighed for et Killam Post-Doctoral Fellowship ved Department of Comparative Literature, University of Alberta, Canada, som gjorde det muligt for mig at arbejde i tre år med Goldschmidts dagbøger, og et dermed sammenhørende rejsetilskud, som tillod mig at arbejde i the British Library og the Guildhall Library i London. Uden denne støtte ville det have været umuligt for mig at gennemføre kommenteringen af dagbøgerne. Jeg takker især professor P. M. Mitchell, U.S.A.s førende skikkelse i dansk-studiet, og personalet på Det kgl. Bibliotek i København, de førnævnte britiske biblioteker og Universitetsbibliotekerne i Alberta og Illinois.

KENNETH H. OBER

Indledning

En svunden tid dukker lyslevende op for én ved læsningen af Goldschmidts dagbøger. Diligencer, de første jernbaner og dampskibe, kurophold, diskrete billetter, tyske revolutionære, karneval i Rom, engelske industriarbejdere, parisiske grisetter, verdensudstillinger, champagne og store cigarer – det er elementer i Goldschmidts Europa, som han med opladte sanser oplever det på sin årlige langvarige rejser.

M. A. Goldschmidt (1819-87) hører – som Holberg, H. C. Andersen og Johs. V. Jensen – til den håndfuld danske kosmopolitter fra litteraturens verden, der ikke ville affinde sig med den nationale horisont. Georg Brandes skriver om ham, at lige så dansk han var i sprogform og stofvalg, lige så »verdensborgerlig« var han i sit syn på danske tilstande. Og fortsætter: »Medens de fleste af hans Landsmænd og Kaldsfæller i Bladskriveri og Digtning brugte et Atlas, hvor Danmark og Rusland optog et Stykke Papir af samme Størrelse, havde han øjensynlig engang paa et tidligt Stadium af sin Udvikling faaet en Globus at se, og det Syn glemte han aldrig.«

Selv i den lille skare af danske kosmopolitter er der grund til at fremhæve Goldschmidts internationale tilsnit. Hvor f. eks. Andersen, som det er naturligt at sammenligne med, mere er turisten, og den der hele tiden har sin radar rettet mod Danmark, er Goldschmidt helt indlevet med de personer og forhold, han opsøger Europa over. Det er politiske, etiske og religiøse tanker, det drejer sig om, det er enkeltpersoners og folkeslags skæbner og særpræg, der interesserer ham. At han er dansk, ytrer sig i det ydre egentlig kun ved hans urokkelige partitagen for Danmark over for Slesvig-Holsten og Tyskland.

Det Europa, Goldschmidt gennemrejser, har endnu minder om napoleonske jordrystelser. Men det er også den voksende industrialiserings Europa, og det er især revolutionernes Europa.

Første gang han rejser ud, direkte oven på fængselsophold (censurdom), er i 1843. Overalt syder og gærer det. Intellektuel-

le, journalister og forfattere er i eksil, under censur – eller lever livet farligt, med stadig risiko for fængsling, udvisning eller henværelse. Goldschmidt er på det tidspunkt kun 23 år, men allerede en kendt og indflydelsesrig redaktør af det satiriske tidsskrift *Corsaren*, som han grundlagde som 20-årig. Rejsen går til alle længsels mål, Paris, som han når omkring den 18. oktober. Tilstanden er euforisk, en febertilværelse, der brat ender den 25. med en krise. Omslaget er beskrevet i dagbogsoptegnelsen, der ender med det blandt tidens danske digtere populære Carl Baggers vers: »Nyde skal du ei paa Jorden ... Du skal *see* fra Livets Bro«. At han allerede her i 1843 føler sig som digter er evident – et par år før P. L. Møller giver ham modet til at påbegynde *En Jøde*.

En måned senere begiver han sig hjemad. I Belgien begejstres han for frihedens fremskridt og kæder den sammen med industrialiseringens hurtige vækst: »her i Belgien lever og virker den [friheden], usynlig er den i og over Folket, den driver de store, store Maskiner, i rastløs Fart ile paa dens Bud Dampvognene, den gaaer i Plougfurerne, den underminerer Jorden, og den sidder til Dans, Friheden er paa Thinge.«

Hvor langt er der ikke herfra til de middelalderlige forhold, han få dage efter finder i Frankfurt: »Judengasse, med Mme Rothschilds Huus. Mit Folk! jeg var i din Fornedrelses Bopæl!«

Hjem kommer han, og genoptager udgivelsen af *Corsaren*, der i mellemtiden er besørget af P. L. Møller – den gæsteredaktion, der blev den ydre anledning til den bitre fejde mellem Goldschmidt/Møller på den ene side og Søren Kierkegaard på den anden.

Næste gang Goldschmidt drager afsted, i 1846, er han – efter salget af *Corsaren* – velhaver, og kan tillade sig en årelang rundrejse i Europa, helt ned til Sicilien. At der ved siden af den samfundskritiske skribent nu også optræder en mytologisk forfatter, kommer til udtryk allerede i Hamborg-optegnelsen 8. oktober om at skrive en myte om tiden som et barn af evigheden.

Leipzig bliver den første store rejseoplevelse. Her træffer han

ligesindede, revolutionært indstillede journalister, intellektuelle og forfattere, som Robert Blum (henrettet af regeringstropper to år efter), Arnold Ruge og Karl Gutzkow – kort sagt nogle af de centrale skikkelser i »det unge Tyskland«, det endnu var forbudt at udgive i Danmark.

Stolt erfarer Goldschmidt, at Corsarens ry allerede er udbredt i tyske, radikale kredse. Ydermere slutter han aftale med forlæggeren Wilhelm Jurany om udgivelsen af et udvalg Corsar-artikler og -tegninger. I hast får han fremsendt træstokkene fra København, og omkring årsskiftet 1846/47 udkommer udvalget under den noget bizarre titel: »Das illustrierte Schleswig-Holstein und Dänemark. Humoristisches Taschenbuch vom Herausgeber des Corsaren«.

Det har været en udbredt litteraturhistorisk opfattelse, at Corsaren var en efterligning af det franske satiriske organ *Le Charivari*. Dette er ikke tilfældet. Enhver, der har holdt et eksemplar af Charivari i hånden, vil vide, at det er en helt anden bladtype: alenlange artikler, store bilag men ingen egentlige illustrationer i teksten etc. Der er grund til at tro på Goldschmidt, når han i Corsaren fortæller, at han først flere måneder efter påbegyndelsen af sit ugeblad stifter bekendtskab med le Charivari.

Det forholder sig faktisk sådan, at Corsaren var en original opfindelse, der endda dannede forbillede for den tyske satiriske presse i Vormärz-perioden, altså i årene op til revolutionen 1848: *Fliegende Blätter* (grundlagt 1845), *Kladderadatsch* (grundlagt 1848), og en skov af andre, lignende organer, der spillede en ikke uvæsentlig rolle for opinionsdannelsen i det før-revolutionære Tyskland. Det var specielt under Goldschmidts Leipzigerophold, at denne forbindelse blev knyttet. Ikke blot ligheder i stil, opsætning og illustrationer viser denne danske påvirkning, men også direkte udsagn fra ministerielembedsmanden Wilhelm Hamm, en af vennerne fra Leipziger-opholdet, om at Kladderadatsch's udgiver, David Kalisch, gentagne gange havde forsikret ham om, at Corsaren havde været hans forbillede (Neue Presse, 13.7.1874).

I Leipzig befinder Goldschmidt sig som en fisk i vandet, men må langt om længe videre til Dresden, Prag og Wien, hvortil han ankommer 14. november.

Et af hans første besøg her gælder Friedrich Hebbel, der hilser ham temmelig koldt. Hebbel havde ikke glemt sin fornedrelse i København, hvor Christian VIII finansierede hans ophold 1843. Johan Ludvig Heiberg havde kasseret hans stykke *Judith*, og kun P. L. Møller havde i *Arena* vist sin fulde forståelse for Hebbels geni.

I denne periode er Goldschmidt, nu 27 år gammel, præget af bestandig indre uro. Humøret svinger op og ned, og han anklager sig selv for at være svær at omgås. De mange damebekendtskaber og forelskelser bidrager til hans humørsvingninger.

Den indre harmoni finder han i Italien. Til Rom ankommer han 5. januar 1847, midt i en spleen-periode. Efter en uges forløb falder hans sind på plads, og han åbner sig for indtryk fra folkeliv, arkitektur og nye venskaber.

Snart beruses han i oplevelser og stemninger, der kulminerer under karnevallet 6.-16. februar. Dag og nat fester han: »Hvilket Liv, hvilken Herlighed! Hvorledes vil det engang staae for min Erindring. Saaledes blot imorges, da jeg gik ud og leiede Dragt til iaften og prøverede min tyrkiske Dragt. Efter nogen Omflakken gik jeg ned til Carnevallet, hilste atter paa Livia, den fransktalende Maske, Fru Burchardt, fik Huen slaaet af, da hun kastede mig en Apelsin, havde Historien med den smukke Englænderinde og Nøglen, senere, lidt før Væddeløbet, den nette lille Affaire paa Piazza del Popolo med Damerne i Vognen, der gave mig Forærin-ger... Jeg morede mig usigelig godt, dandsede; spiste med de Franske og dandsede tilsidst Cotillon med den franske Maske, der skal have været Mme Bonnet. – Hjem kl. 5 om Morgenen... Allerede oppe Kl. 7...« (13.-14. februar).

Karnevallet er slut: »mit Sind er som et Hav, der har været oprørt af Storm og Dagen efter er bedækket med Vrag« (17. februar). Men oplevelserne har sat sig dybt, og i den kommende tid tumler han sig med sine venner i den romerske verden af forlystelser, seværdigheder, folkeliv og kvinder.

Om natten overvældes han imidlertid af drømme. En af dem, der er tilbagevendende, noterer han ned: »... et Huus, hvor der pludselig reiser sig et dødt Barn og gaaer forbi mig; jeg vil flygte; men pludselig seer jeg til min store Rædsel mig selv lege med Barnet, og jeg er selv et dødt Barn« (23. februar, se noter).

Med afsæt i drømmene reflekterer Goldschmidt over en tilværelse bag dagligdagen: »at bag det daglige Liv ligger et dunkelt Aandeliv, som Sjælen besøger og har Kjendskab til, uden at den om Dagen kan gjøre sig forstaaelig,« (s.d.) – et blandt flere udtryk for at Goldschmidt mere og mere bliver optaget af transcendentale erfaringer. De mytiske elementer af forfatterskabet, der er så karakteristiske for Goldschmidt, henter sin næring i disse spekulationer. Som tiden går, rummer dagbøgerne flere og flere overvejelser om det hinsidige, om tro og religion, om kristendom, jødedom, katolicisme – og om nemesis-læren, der skulle blive hans endelige religion.

Imidlertid træder de religiøse overvejelser på ingen måde i stedet for det politiske og sociale engagement, vi kender fra Goldschmidt siden hans ungdom. Overalt hvor han kommer frem, gør han betragtninger over fattigdom, klasser, censur og statsform. Ligesom han tager afstand fra det enevældige monarki, forkaster han – allerede i Rom – kommunismen for dens indbyggede despotisme (25. februar -47). Som ideal fremholder han et republikansk demokrati, hvor det offentlige afhjælper social nød og elendighed.

Goldschmidt har svært ved at rive sig løs fra Rom, men begiver sig endelig sydpå, hvor han oplever Neapel og Capri og en tid rejser rundt på Sicilien, før han igen vender tilbage til Rom.

Juni 1847, efter mere end et halvt år i Italien, går rejsen hjemad. Den schweiziske form for demokrati tiltaler ham overordentlig (24. juni -47), og han er atter i sit gamle miljø af ligesindede radikalere. Der debatteres igen så det fyger om ørene. »De nye ideer have grebet mig som en Stormvind« (22. juni). Og midt i det hele morer det Goldschmidt, at hans venner »fandt det ubegribeligt, at jeg troede paa Gud« (2. juli -47). Demokrat med sociale holdninger, men materialist? – slet ikke. Overvejelserne

om en tilværelse bag ved »virkeligheden« trænger sig mere og mere på gennem årene. De er grundfæstet hos ham fra ungdommen, men træder for alvor frem under den lange dannelsesrejse 1846-47.

Omkring 1. oktober er Goldschmidt hjemme igen. Fra Schweiz er turen gået til vennerne i Leipzig og videre til Berlin, hvor han træffer Varnhagen v. Ense.

Hvad er det konkrete udbytte af den store europæiske rejse? Stof, masser af stof. Både til livsanskuelses-diskussioner, til forfatterskabet, til samfundsdebatten og til den journalistik, der de kommende år skulle blive hans levevej.

»Forresten opdager jeg med mere og mere Bestemthed hos mig selv, at mit egentlige Fag er Journalistiken,« skriver han i dagbogen 15. juni 1847.

»Journalistik« var noget ganske nyt – helt knyttet til den trykkefrihed, der netop i disse år kæmper sig vej Europa over. Goldschmidt er vor første journalist i moderne forstand, dvs. den første, der kombinerer de tre arbejdsområder: at opsøge politiske nyheder, kommentere dem og være opinionsdanner. Begyndelsen var gjort med Nestved Ugeavis (se herom Morten Haslund: *Mejer og magthaverne*, 1984) og fortsat i Corsaren, omend det satiriserende her spiller en større rolle end journalistikken og kommentaren.

Kjøbenhavnsposten og *Fædrelandet* havde siden 1830'rne spillet en politiserende rolle herhjemme, men reportagerne begrænser sig stort set til talereferater. Stemningsbeskrivelser, de menneskelige historier, interviews, reportager »on location«, og først og sidst den store udenrigspolitiske spændvidde – alt det finder vi i moderne form første gang herhjemme kombineret hos Goldschmidt, efter han er kommet hjem fra sin store rejse. Hans forbilleder er især de franske og tyske journalister, han har truffet ude i Europa.

Den metode, han har lært sig, og de umådelige mængder af oplevelser, han bringer med sig hjem, udmøntes i det blad, han selv begynder at udgive straks efter hjemkomsten, efteråret

1847: *Nord og Syd*. I en halv snes år skriver han stort set egenhændigt dette uge-, undertiden månedsskrift, – med sine omkring 30 bind en kraftpræstation. Så meget desto mere som utallige af de beskrivelser, der i bladet gives af inden- og udenrigspolitiske begivenheder, beror på forfatterens egne oplevelser.

De følgende års rejser skal især ses i lyset af den journalistiske virksomhed i Nord og Syd. Når Goldschmidt efter 1848-revolutionerne igen søger ud i Europa, er det for at samle stof til sit blad »på åstederne«. Men naturligvis er det ikke alene derfor. Den væsentligste drivkraft er den indre nysgerrighed, trangen til at komme bort fra andedammen og være på de steder, hvor verdens skæbne formes, tale med de personer, hvis ideer bestemmer udviklingen.

I reaktionens Berlin 1850 træffer han sin gode ven P. L. Møller, der har forladt Danmark nytårsaften 1847 for aldrig mere at vende tilbage. Han skuffes over at finde alt ved det gamle, dvs. som det var før marts-revolutionen. Når han derefter rejser til Paris, er det bl.a. for at opleve Victor Hugo tale i Nationalforsamlingen – men det er også for at feste og more sig med venner og veninder.

1851 rejser han for første gang til London for til *Nord og Syd* at beskrive Verdensudstillingen – denne mægtige begivenhed, der med ét åbenbarede, at industrialismen (og imperialismen) allerede var i fuld blomstring. For Goldschmidt er det en betagende oplevelse. Han er dybt imponeret af, hvad englænderne kan præstere. Det bliver klart for ham, at man her er et hestehovede foran resten af verden. I adskillige optegnelser sammenligner han det flittige, arbejdsomme England med det stillestående, gammeldags Frankrig.

I flere artikler, skrevet til *Nord og Syd*, skildrer han med begejstring, hvad Europas lande kan fremvise af kunstgenstande og industriprodukter, hvortil kommer de eksotiske bidrag fra Asien og Afrika. Goldschmidts fremtids- og udviklingsbegejstring, som vi fandt den allerede i forbindelse med besøget i Belgien 1843, bringer stærke mindelser om H. C. Andersen. Så

fascineret bliver Goldschmidt af London og England, at han næste år (1852) må tilbage dertil. Han er stærkt optaget af at få *En Jøde* oversat, og i løbet af året udkommer ikke mindre end to forskellige oversættelser.

Hvad der i det engelske samfund især interesserer ham, er industrialiseringens fremmarch («Hvad de *spare* i en Fabrik. Midlet til Rigdom»). Men hertil kommer et levende engagement i det engelske valgdemokrati og retssystem. Sidst men ikke mindst fascineres han af den filantropi, han finder overalt hos overklassen, ikke mindst de nye fabrikejere: skoler for arbejderbørn, arbejderforeninger, værksteder for straffefanger etc. Han skriver om den ikke blot i Nord og Syd, men også i romanen *Hjemløs* (1853-57) hvor hovedpersonen ender med storladne eksperimenter netop i den retning.

Under London-opholdene, der fandt sted næsten årligt, og som i 1861-63 førte til en fast bosættelse i byen, holder Goldschmidt til hos familiemedlemmer, især den velhavende fætter, diamanthandleren Benjamin Rothschild og dennes hustru Hester. Med dem og de jødiske kredse, de omgikkes, diskuterer han ivrigt jødedommen.

Englandsopholdene bragte utvivlsomt afklaring for nogle af Goldschmidts tanker. Men ro finder han aldrig. Endnu i de sidste rejsedagbøger vil vi se ham tumle med livsanskuelsesproblemer.

Med denne stadige undren over tilværelsens uudgrundelighed klinger dagbøgerne ud: »Er det Poesi, Illusion eller sand Anelse, at det endnu ungdommeligt synes mig, at jeg etsteds har en Rigdom, der kan findes?«

UFFE ANDREASEN

Dagbøger 1843-1873

1843

Cuxhaven, d. 14de Octbr, Aften Kl. 8. Ombord i Dampskibet „Havre“.

Afgaaet fra Hamburg Kl. 8 Morgen. Stærk Storm og Sø imod. –

Det meste Behagelige, jeg hidtil har nydt af Reisen, er Spise og Drikke. Her ombord lever man som en Baron. De have godt ved at fylde os idag; de vide, at vi imorgen maae give det fra os igjen. Her ombord er en Franskmand, der er født i Rusland, bosat i Sverrig og hjemme overalt. Capitainen er en fortræffelig Mand. Ret en ægte Franskmand, alvorlig og streng i Forretninger og midt under dem oplagt til en Spøg. Da han saae mig i min Pels, sagde han: Dersom jeg saae Dem i en Skov, blev jeg bange for Dem, jeg vilde antage Dem for en Bjørn. – Saa vil jeg tænde mig en Cigar, til Tegn paa, at jeg ikke er aldeles bête féroce, svarede jeg.

Jeg kommer godt ud af det med det Franske. Blot den svenske Franskmand vilde gjøre mig en Tjeneste. Han vil øve sig paa mig i at tale Svensk; men jeg vil netop øve mig paa ham i at tale Fransk.

Med en underlig Følelse saae jeg mig imorges første Gang under fransk Flag.

Menneskene tilgive En hellere, at man gjør dem Uret, end at man forhindrer dem i at gjøre Uret.

Indseiling i Nordsøen

Jeg skriver dette paa Dækket i stærk Blæst. Jeg reciterer for en Franskmand Heines „Thalatta, Thalatta“.

Hamburgs Børs – Kiel – Reiseselskabet i Nordsøen.

Mdme. Racine.

Drømmene om Danmark og Frankrig.

Rue Rivoli No.3.

Mdmslle Rachel og Schleswigholsteineren. – Pariser Børsen.

[På løsblad]

den 25de Octbr. For et Øieblik siden var jeg nærved at reise

hjem eller dræbe mig selv – og jeg tror, at det kun var Vanskeligheden ved at vælge mellem disse Alternativer, der reddede mig.

Det var en Krisis, der endte en Phase af mit Liv i Paris. Hidtil havde jeg ligesom havt Vinger, Paris laa udstrakt for mig som paa mit Kört og jeg ilede fra det ene berømte Sted til det andet uden at see Menneskene, Byen, Husene, uden at høre Larmen af Andet end af de forbigangne Tiders Vingeslag, og de hellige Steder viste sig for mig, beskindede af den milde Efteraarssol. Løb jeg efter et deiligt Ansigt, saa var det ikke for Ansigtets, det var for Skønhedens Skyld, gik jeg ind i en brillant Café, saa var det ikke for Kaffen men for dets straalende Liv, som glimrede derinde. Men idag, som jeg gik paa Boulevard St. Martin og Himlen pludselig blev mørk, var det, som tabte jeg Vingerne, som vaagnede jeg af en eventyrlig Drøm, som gik jeg blot i en stor By. Saaledes maa Jorden være forekommet Adam efter Syndsaldet. Og hvad var der da i Veien med mig? Det var med mig, som med Adam, Legemet, der beseirede Aanden. Jeg følte mig frygtelig sulten, udmattet, syg, fortvivlet. Lægemidlet for en sliq Sygdom er snart funden. Jeg gik ind hos en Restaurant og holdt et rigligt Maaltid; mine Kræfter ere vendte tilbage, men Vingerne ikke. Jeg søger nu Menneskene, afleverer mine Breve, søger Fornøielser, „morer“ mig. Men jeg har aldrig moret mig i Morskaben. Der ere endnu mange mærkværdige Steder som jeg skal see, jeg vil igjen modtage Besøg af den Aand, der har forladt mig; men jeg skjuler ikke fra mig selv, at Paris ikke har Mere at byde mig. Jeg er ikke kommen for at more mig; Morskab, Nydelse tiltaler mig ikke, jeg føler mig ikke lykkelig. For nogle Aar siden læste jeg nogle Stropher i et Digt af Carl Bagger, som aldrig ere gaaede af min Erindring:

Digterbarn, det er du ja,
 Nyde skal du ei paa Jorden,
 Evig er det fastsat vorden,
 Du skal see fra Livets Bro.

O! ifølge dette Vers er jeg et Digterbarn; men Gud give jeg blot i fjorten Dage var Spekhøkerbarn og kunde hengive mig til Glæden uden at reflectere over den og føle mig tilfredsstillet – o, føle blot eet Minut Musklerne slappe, Nerverne sove, – men jeg vil bort, jeg vil reise videre, ligegyldigt hvorhen – afsted, om det saa er Fanden i Vold.

[På løsblad]

26.[Octbr.] Min Værtinde saae igaar, at jeg pakkede ind, og spurgte, hvad det skulde betyde. Jeg svarede, at jeg vilde bort; hvorpaa hun erindrede mig om, at jeg har leiet i Maanedsviis og skal betale 35 fr. Det slog koldt Vand i Blodet. Kaste 35 fr. bort for Ingenting og maaskee siden fortryde, at jeg er reist, nu, jeg vil dog holde ud en Maaned.

Jeg tænkte paa at reise til Ischia. Jeg er nemlig overbeviist om, at Digtet i Holsts „Ude og hjemme“, der begynder med: „Jeg tog af de røde Druer“, er „laant“ af en Canzonetta, der er godt kjendt paa Ischia, og den vilde jeg finde. Men, om jeg nu reiste dertil, og om jeg nu fandt Originalen, om jeg nu beviste, at Holst havde plagiret – hvad saa? Quel bruit pour une omelette!

Den 29de Octbr. Versailles; smukt Veir. Jernbanen. Iseng Kl. 8. Paa tilbageveien Rue de la Ferronnerie (Henri IV).

30te. Léonie.

31te. Brev fra H. og H. – Léonie Viellebois. –

[På løsblad]

Den 31te Octbr. Kl. 8 Morgen. Tilligemed Kaffen bringer min Værtinde mig et Brev, Brev fra Danmark. Danmark ... jeg har ikke Hjemvee, jeg længes ikke, og dog – dette solide danske Brev, udenpaa vel bedækket med Stempler og Kroner, men indeni det kjære danske Tungemaal.

Brevet er ikke fra Dem, men jeg erfarer deraf, at De og min Familie befinde Dem vel, fordi der nemlig ikke tales om det Modsatte. Det er en underlig Maade, De lader høre fra Dem paa. Brevet er fra H-. Hr. H- er maaskee den accurateste Mand i Danmark, og dog er hans Brev uden Datum. Og indeni er et Brev, som ogsaa er uden egenlig Datum – hvad betyder det?

Kommer Tiden nu slet ikke meer til Danmark? Venter man ogsaa der paa, at Louis Philippe skal døe, for saa paa engang at indhente det Forsømte? Dog nei –

„Igaar“, skriver han, „var Generalforsamling og Spiisning i Skandinaviske Selskab“.

Onsdag 1ste November. – Jardin des Plantes. – Chamæleonnen der („Man har nok i Frankrig mange Chamæleoner“.) –

Palais Luxembourg. – St. Sulpice. – Telegraphen. (Tænkt paa at skrive om: les Bohémiens paa Restaurationen. – Umuligheden af at more sig, før man er godt kjendt med Paris, Omnibus, lettres de postes o.s.v. – Processen mod Courvoisier. –)

Torsdag d. 2den. Hjemme næsten hele Dagen. Hos Adalbert, og spillede Kort. Læst Aviserne. Vil iaften gaae til Bal Montesquieu. –

Var paa Bal Montesquieu. Havde taget Høsts lille Billet til en Boghandler i Lommen. Dette var det Eneste, jeg havde i Lommen, og det blev stjaalet. Er det nu en redelig Tyv, afleverer han Billetten og sparer mig Uleiligheden. –

Det var idag, at jeg fik Brevet fra Fader og Moder. –

Vil nu reise hjem.

Fredag den 3die. – Damerne. – Red. af Gazette des Tribunaux [sic]. – Palais de Justice. – Palais Bourbon. – Brevet hjemmefra. –

Løverdags d. 4de. – Skrevet Breve.

Søndag d. 5te. – See Brevet af denne Dato.

Mandag d. 6te. – St. Germain – 65 fr. NB. Champs [sic] de Mars. –

[Det følgende er åbenbart et brevudkast, muligvis til P. L. Møller]

Kjære Herre!

Hele dette Brev er skrevet i Salonen hos Mdms Courtois, Mademoiselle Racines Veninde; jeg sidder i en Lænestol betrukket med rødt Fløiel; røde Fløielsgardiner bedække Vinduerne, Brusser Tæpper Gulvet; et Bibliothek med V. Hugos, Coopers,

Walter Scotts m. fl. Værker, alt indbundet i Guldsnit, staaer ved min venstre Side, uhyre Speile bedække Væggen; Meublerne ere af Palisander. Værelset ved Siden af ere [sic] Damernes, de komme fra Badet og arrangere deres Haar. Vi skulle kjøre sammen ind til St. Germain. Det er idag Mandagen den 6te November.

Efterskrift hjemme Kl. 9 Aften. NB. Lad mig huske denne Dag – eller: lad mig hellere glemme den!

Tirsdag 7de. – See Brevet.

Onsdag, 8de. Palais de Justice. Louvre. Grand Opéra. – Var der Ansigt til Ansigt med de farlige Opera-Dandserinder.

indtil 11te see Brevene.

Løverdag d. 11te. Kommer fra Théâtre des italiens (hvor jeg traf Tydskeren fra iaftes). Siddende paa 1ste Plads (til 10 Fr), omgivet af Guld, Fløiel og Lys, blidt berørt af den opvarmede Luft, betragtede jeg Omgivelserne, Publicum. Men det forekom mig, som om de slet ikke vare af Kjød og Blod; de vare Figurerne i Modejournalen, der vare blevne levende; de vare Heltene og Heltinder i alle Balzacs, Eugène Sues, Georges Sands, Frederic Souliés og Bulwers Romaner; Billederne fra det fornemme Parisliv vare her traadte ud af Romanerne og bevægede sig. Derfor kunde jeg heller ikke ret opmærksomt høre paa Sangen. Jeg søgte at læse i hvert Ansigt, hvilken Helt eller Heltinde, det tilhørte; jeg søgte at læse da endnu utrykte Capitler, Catastrophen. Men de forraadte Intet; det var, som om de her vare deres egne Herre, havde faaet Lov at gaae ud og more sig og aflægge de besværlige Roller, de havde at spille. – Sangen – saa meget hørte jeg dog, at jeg begreb, at jeg her havde Normalsangen for sig. Man reiser til Æquator for at iagttage Pendulets Svingninger og derefter fastsætte Normer for Mynt og Vægt. Man reiser hertil for at høre Normen for Sang. Jeg havde her en Følelse, som første Gang jeg fik virkelig nye Klæder, efter at jeg stadig havde maattet bære de gamle, aflagte, der bleve omsyede til mig, og som jeg hvert Øieblik maatte være angst og bange for at sprænge ved en rask Bevægelse. Hjemme ere Sangere som Liniedansere

[sic], hvert Øieblik frygter man, at det skal gaae galt, og at de skulle styrte ned. Her lukker man rolig Øinene, man mærker strax, at de gode Folk gaae paa jevn Grund. –

Manden med Kikkerten, der vilde gjøre sig lækker ved at tale Tydsk.

Søndag den 12te. Ude med Adalb. – See forresten det lille Brev, jeg har skrevet –

[På løsblad]

Den 12te November. Lovene-Bedrageren – (Limouin [?]). – Berryer. – Spanien, Grækenland (Coletti), Irland. – Omnibusserne.

Jeg vilde saa gjerne arbeide. Efter den Hvile, min Hjerne har havt, er den ligesom Jorden, der har ligget brak. (Sommetider forekommer det mig, at jeg kan skrive et mægtigt Værk. Der er en Kraft i mig, saagar mit Legeme bliver stærkt her. Naar Blodet ret fylder Hjertet, er det, som om jeg stod udenfor Verden, og jeg kunde trykke den til mig og knuger [sic] den i stykker ved mit Bryst. Jeg vil plukke Frugter fortrolig – naar jeg kommer hjem.) Ideerne skyde og tumle sig og – forsvinde – fordi jeg ikke kan arbeide. Jeg maatte sidde hjemme. Være rejst til Paris for at sidde hjemme. Jeg sønderrives næsten mellem de to Kræfter, der trække mig ud og holde mig hjemme. Ude er man som i Verdens Centrum; det er som skiller kun en tynd Brædevæg mig fra England, Spanien, Ostindien. Jeg hører næsten Skuddene, der affyres mod Narvaez, Jubelraabene, i Anledning af Dronningens Myndighed. Det har dog noget Rørende, naar en heel Nation paa engang er glad, og naar de ikke have deres lille Glæde hver for sig, Barnedaab eller Forlovelse eller deslige i hver Familie, men naar det er een stor Glæde, som tilhører Enhver og dog ingen Enkelt.

Jeg begynder at forstaae, at man kan more sig i Paris. Den er en Bog, hvoraf jeg endnu kun har seet Titlen og deraf aner, at Bogen indeholder meget Interessant. Det troer De maaskee, at De længe har vidst; men kom hertil! Paris er en By, man maa studere, før man kan more sig i den; thi vel veed man forud, at

alle mulige Nydelser ere at finde inde dens Mure; men hvor? De komme ikke og tage. Dem paa Sengen. Man spørger ikke: Hvad behager Herren idag at more sig med? – Man må søge, og hvor? I denne uhyre By. Det er saa let og saa simpelt for dem, der kjende Paris; men den Kunst, man gjør med et Spil Kort, er ogsaa saare simpel, for den, som kjender den, men uudgrundelig for den, som ikke kjender den. Ja, man kan her i Paris fortæres af Kedsomhed, man kan synes, at Byen er det uvenligste Opholdssted, det Sted, hvor der mindst er sørget for Publicum, medens der ligefor En frembyde sig utallige Beviser paa det Modsatte. Saaledes Omnibusserne. Hvis der ikke var saa meget beundringsværdigt her i Paris, var dette Net af Forbindelsesmidler nok til at vække mange Dages Beundring. Saaledes kjørte jeg idag fra Barrière d'Enfer til Barrière St. Denys og for 6 Sous. Men det var kun fordi jeg var i Selskab med en Pariser. Ene kunde jeg paa samme Sted have mødt en anden Omnibus, der havde ført mig til den anden Enden [sic] af Faubourg St Antoine.

Pigen i Omnibus'en mellem de simple Folk

Omnibusserne ere her en Fornødenhed, medens de i Kjøbenhavn næsten kun ere for Fornøielse, for Størstedelen overflødige. Derfor ere de heller ikke synderligt elegante, og man træffer et meget blandet Selskab i dem. Det er for Resten Noget, Pariserne ikke have Øine for; her generer det ikke en fint klædt Mand at sidde sammen med en Arbeider, blot denne er reen og opfører sig anstændigt. Og hvad Opførelsen angaaer, da er det en sand Fornøielse at være mellem disse Folk. De skulde seet, da Vognen holdt for at optage en ung Pige, formodenlig en Grisette. [...] Med comisk Iver søgte Enhver at gjøre Plads for hende ved sin Side. En ung smuk Arbeider var den hurtigste; og nu skulde De have seet den naturlige uaffectede Anstand hvormed han viste hende, at der var Plads ved hans Side, og den Tact, hvormed han undgik at tiltale hende uden at vise sig brusque. Imellem danske Arbeidere vilde det strax have ærgret med Equivoquer, idetmindste med equivoque Smil. Her behøver et Fruentimmer in-

gen Beskytter, naar hun gaaer ud. Man veed her, at imellem letfærdige og anstandige Damer gives ingen Middelvei. En Dame, som ikke ved Minespil, Øiekast eller ved at vende sig om inviterer er sikker for enhver Fornærmelse, om Dagen som om Aftenen, og bliver hun fornærmet, saa er hun sikker paa, at det første Mandfolk, hun henvender sig til vil være hendes Forsvarer. Vel sandt, man er meget letsindig her; de fleste unge Piger have deres »Amant«, og man finder det i sin Orden. Synden opstaar først i det Øieblik, da Kjødets hykler for Aanden da den offenkjendelig erkjender visse Bud men hemmelig unddrager sig dem. Her erkjender man ikke Buddene. – Man vil sige, at det er et frygteligt Beviis paa Moralitetens Forfald i hele Samfundet. Men lader os erindre, at i Frankrig føres, Franskændene selv ubevidst, Kampen mellem Pantheismen og Christendommen. Den Pantheisme, de tydske Philosopher prædike, kunne de allerede finde practisk indført i Frankrig, ligesom Franskændene overhovedet alle ere practiske. – Præsterne. Lovene.

Mandag d. 13de. – Saa har jeg da en Dag følt mig lykkelig – og hvorfor? Fordi jeg havde kjøbt mig et Par nye Støvler! Lykken bestaaer i Tilfredshed, og Tilfredshed afhænger af Temperamentet, og Temperamentet er, idetmindste for mig, ofte afhængig af de ubetydeligste Omstændigheder. Jeg gik saa let i de nye Støvler, mit hele Legeme var elastisk, min Sjæl blev ogsaa elastisk. Jeg gik hen ad Boulevarderne. Efteraarssolen beskinne det prægtige Paris, en let Taage svævede over Husene og i det Fjerne, Nutid og Fremtid viste sig for mig i det samme lyse Skjær. Jeg hoppede, sprang, sang, fløitede. Men strax vaagnede Reflexionen: »Invidi dei«. Og det slog til. Jeg havde glædet mig til tre Ting, hvis jeg ikke fik det Ene, var jeg dog sikker paa det andet: Mdmslle. Courtois gaaer med Dig paa Comedie, hvilken hellig Udsigt. Hvis ikke, gaaer Du til Hebbel, og hvis ogsaa dette slaar feil, saa gaaer Du i Louvre, seer Malerierne og den smukke coquette Malerske. Mdms. Courtois var syg, Hebbel ikke hjemme, Louvre lukket! Dog, jeg var godt Humeur, flanerede, gik tilsidst til Buntzen og tilbragte Dagen med ham. – Sluttelig hos Blikkenslageren og samtalede med ham. – Kappen. –

Tirsdag d. 14de. – Chasseret hele Dagen, undtagen at jeg var i Louvre. Mærk Teniers »St. Augustinus [sic] Fristelse« (En Kone med Horn, fæle Uhyrer – ça ne va pas).

Onsdag d. 15de. ... Louvre ... Pigen fra Metz.

Torsdag d. 16de. Hebbel. – Louvre. – Gymnase (Les incompris, Jacquart; un jour d'orage, Lenoir). Idag reiste Meyer. –

Fredag d. 17de. – Kjørselen til St. Denys. St. Denys (vide det Opskrevne). – Om Aftenen i Folies dramatiques og Tortoni. – Kunde ikke gaae i Louvre, fordi jeg havde slaet mine Brilller itu.

Løverdag d. 18de. – Gobelins. – Louvre. – Brev fra Montalivet med Billet til Palais royal. Palais d'Elisée [sic] og Gobelins (istedetfor Tuillerierne). – Théâtre des funambules.

Søndag d. 19de. See Brevet af 20de. – Om Aftenen i Concerts Vivienne.

Mandag d. 20de. Forgjæves i Speilfabrikken og Palais de l'Elysée. Var syg og laa fra Kl 6. –

Tirsdag d. 21de. – Louvre – Palais de l'Elysée. Meublerne af Murat. Vaserne fra Bernadotte, Candelabrene fra Alexander, Foræringen til Napoleon. Sengen, hvori Napoleon, Wellington og Hertuginde af Berry havde sovet. – Sølvgemakket. – Aftenen i Opéra italien (Marie di Rohan).

Onsdag d. 22de. – Kl 3. Har været ude og ladet mit Pas visere til Belgien. Da jeg gik gennem Champs Elysées, standsede jeg foran en Jongleur ambulant, der her viste sine Præstationer. Tilskuerne vare næsten lutter ouvriers. Kunstneren bar istedetfor Kaskjet en Paryk. – Da En kastede en Sou i Tallerkenen sagde han: »Jeg takker. En Sou er, min Tro, ikke at foragte for en Mand, der sidder med 5 Børn, Konen ikke mediberegnet. En Sou af hver savnes ikke af den Enkelte og bliver dog til mange Sous for mig; det er et Regnestykke, som kan gøres uden Trylleri. Nu, man ernærer sig som man bedst kan, blot det er honnet. Jeg er ouvrier ligesom I.« Det var, som havde han udtalt en Trylleformular ved de sidste Ord; thi ikke en eneste ouvrier undlod at give ham sin Sou. –

Disse ouvriers gaae her omkring som en lidet paaagtet, men frygtelig Magt. Der er noget hemmeligt truende, naar man seer

dem sammen. Den fælleds Skjæbne, den fælleds Nød, forener dem til et sluttet Selskab, den blaa Bomuldsblouse er Kjendetegnet. Det er dem, som altid have udgydt deres Blod, det har farvet Gaderne rødt, det er dem, som forjog Carl d. 10de. Med en sand Skinsyge vaage de over deres Stands Ære. Da jeg var i Ambigu og Charles Didier kom forklædt i Blouse mellem Kjeltringerne og sagde: Saa er jeg da indhyllet i denne Blouse, som skjuler Paris bohémiens men ligesaa ofte redelige Arbeidere – afbrødes han af Bifaldsklap fra Parterret, hvor les ouvriers sadde i tætte Rækker. I Danmark træller hver Arbeider for sig.

Kl. 11. *L'aventure à coté toujours in suspenso.*

Iaften har jeg da læst en Beretning om det mærkeligste Tyveri, jeg endnu har hørt om. En Vinhandler S... var arresteret, og i hans Fraværelse lod en af hans Colleger Handlen bestyre ved en Commis. En Dag kommer en Mand meget glad ind i Boutiken og siger: Naa, nu er jeg Herre her. Alt er afgjort, jeg kommer lige fra den stakkels S... Med en aldeles overbevisende Myndighed overtager han strax Bestyrelsen, lader sit Navn sætte over Boutikdøren o. s. v. Men en Dag gaer S...s College forbi, seer et nyt Skildt og iler til S... i Fængslet og bebreider ham, at han saaledes har solgt sit Etablissement uden at underrette ham (S...) derom. Følgen heraf blev naturligviis en Forklaring, der ender med Gavtyvens Arrestation.

Torsdag d. 23de. *L'aventure se nomme Eugénie.* Hun var hos mig Kl. 10, netop da Brevet kom fra H. –, Moder og Møller. – Derpaa Buntzens Besøg; med ham i Kirken ved Siden af. – E. efter Kl. 2. Hvad vil jeg nu mere i Paris? – Tog Billet til Brussel; var i Palais Royal; tilsidst i Opéra comique (*Le déserteur*).

Fredag d. 24de. Det var idag, jeg skulde være reist. – Imidlertid er jeg saa godt som reist fra Paris. De forbandede Forberedelser til Reisen tage saa megen Tid, naar man er ene om Alt. Saaledes var jeg hos 3 Vexelerere og købte Penge for at undgaae at blive snydt. Følgen heraf er naturligviis, at jeg er snydt paa tre forskellige Steder. – Saa desuden Kl. 3-4 Eugénie. Men Aftenen tilbragte jeg i den store Opéra (Dom Sebastien). Hvilken

Pragt! Begravelsesscenen, hvor Heste, *Ligvogn* (?) o.s.v. føres ud, medens Munkene staae med de uhyre Voxlys. Og Dandsen – ak – det er dog bedre end vort. –

Imorgen til Versailles og saa finis.

Løverdag d. 25de. Reise til Versailles. Saae Museerne. – NB. det franske Folk og Historien. – Om Aftenen i Opéra italien (La sonnambula).

Afreist fra Paris Søndag den 26de Kl. 11 efter at have gjort en Spadseretour til Palais Royal gennem Passage Vero Dodat. [sic].

Brussel d. 27de Novbr 1843. – Oh, que c'est une belle chose que de partir (voyager)! Ankommen hertil Kl. 11 Formiddag efter et kort Ophold paa Jernbanestationen Quievrain, beskinnet af Morgensolen. –

Besaae i Selskab med Franskmanden Cathedralen (l'eglise de St. Gudule), Grev Merode †1830; ligger med Pistolen i Haanden og hvor de fine Glasmalerier, tegnede af Rubens, forefindes; endvidere Prædikestolen, skaaret i Eg af en Munk i Aaret 1222, og forestillende Adam og Eva, der udjages af Cheruben; ovenover Slangens Hoved, der nedtrædes af Maria og Christus; rundt omkring Paradisets Dyr, Egernet, Paafuglen o.s.v. Kirken meget simpel. –

Kirken paa Place royal, hvor der var et Lig, og hvor Orgelet spillede og Lysene vare tændte. I græsk Stil, men i en frygteligstreng Simpelhed, uden Maleri, uden Andet end de nøgne Vægge. –

Var i Palais de *la Nation*, hvor der var Repræsentantmøde, og bl A. Ministeren for det Indre talte. Besaae Rue Royale; Palais du prince d'Orange. – Belliards Statue. – Parken. – *Place de l'hotel de Ville.* – husk godt derpaa min Sjæl, paa denne Plads i den gammelflanderske Stiil, med sine ældgamle Bygninger, hvor Forgyldningen endnu sees, og med de takkede Gavle. –

Om Aftenen i Opéraen, hvor Kongen og Dronningen vare (Bifaldsraabene) (Les fausses infidélités og la part du diable).

Officieren. – Commissionairen udenfor. – Souper. – Afsked fra Franskmanden. Nu skriver jeg. – Ah que c'est une belle chose que de voyager!

Tirsdag d. 28de Novbr. – Besaae atter Gudule-Kirken. – Museet. Men det kan slet ikke sammenlignes med Louvre, fordi det udmærker sig i en ganske anden Retning. Mestere fra det 17de Aarhundrede er der næsten slet ikke. Een (Copi af) Raphael; een Rembrandt, to Titianer men maaskee ikke engang ægte, et Par P. Veronese; 5 eller 6 Rubens, hvor man glæder sig ved at gjenfinde den store Mester. Jeg noterer No. 124, hvor St. Livins Ansigt (og de to Bødler) er forbausende godt. Ligeledes No. 126; der føler man ret, at Christus led, og man synes at føle, at han led som Gud. Ligeledes Modersmerten i No. 127. – Men det Mærkeligste ved Museet ere Malerierne fra det 15de Aarhundrede og langt tidligere. Jeg maa derhen endnu engang. –

Derfra i Palais de l'Industrie, hvor man ret seer Kunstens Sammensmeltning med Industrien – Industrien er ikke længere et mekanisk Haandarbeide; den er den practiske Videnskab. – Udenfor dette Palais ligger bl. fl. Kanoner den uhyre Mørser, hvormed Franskmændene 1830 (eller 31) beskjøde Antwerpen. – Derfra til den preussiske Minister som boer i Rue des barricades (!). Videre til Place des martyrs. De faldne Frihedskjæmpere ligge her; en Blomsterhave grønnes over deres Grav. Midt paa Pladsen mellem Havens to Afdelinger hæver sig fra en muret Fordybning Frihedsmonumentet. Friheden staaer der og skriver de mindeværdige September Dage 1830. I Løngangen indenfor staae de faldnes Navne, og Decretet, hvorved besluttedes, at de skulde ligge her, og at Belgiens Borgere tage sig af deres Enker og Børn. – »Leopoldo regnante« – ikke »af Leopold«. – O, Belgien er et frit Land; ingen Vrøvl. –

Jardin botanique (privat), hvor jeg pludselig kom til at tænke paa Danmark ved at see et Bambustræ. Desuden Palme-, Kaffe- og Figentræ. Det Blad, jeg lægger her, er af et Kaffe-træ. – Gas-Etablissementet. – Boulevarderne. – Eglise de finis terræ. – Den nydelige By. – Om Aftenen i [sic] (10 Fr-30 Fr).

Saa er jeg da engang i et virkelig frit Land, maaskee det eneste frie i Verden. Lad os ikke tale om Frankrig, der føler man kun ret Længselen efter Frihed. I Land, hvor det er forbudt at ansee Friheden som den eneste Vei til Lykke for Nationen, er Friheden kun et smukt Sagn, en fingeret skjøn Gud ligesom Jupiter. Og ligesom man i Ungdommen, under de klassiske Studier, bliver Hedning og beklager, at Jupiters Billedstøtte ikke staaer ved Arnen, saaledes beklager man ogsaa, at Friheden ikke længere dyrkes, at den ikke længere eksisterer. Med Tiden, naar man bliver practisk og seig, er denne patetiske Længsel forsvunden. Men, naar man kommer til de Lande, hvor Friheden har et Flag, hvor endnu sees de Kanonkugler, der ere affyrede for den, hvor man seer dens Spor og træder i dem, da griber En en mægtig vemodig Følelse over at være kommen for silde. Saaledes i Frankrig. Over Indgangen til Corps de Garde staaer skrevet »Liberté et ordre public«; fra Talerstolen, i de ministerielle Blade tales om Friheden, den er officiel, den er en officiel Løgn. Men her i Belgien lever og virker den, usynlig er den i og over Folket, den driver de store, store Maskiner, i rastløs Fart ile paa dens Bud Dampvognene, den gaaer i Plougfurterne, den underminerer Jorden, og den sidder til Doms, Friheden er paa Thinge. (NB i Frankrig Under-slæbene, Rambuteau o.s.v.)

Onsdag den 29de November: Idag Kl. 7 $\frac{3}{4}$ til Antwerpen; ankom dertil Kl. 9. Saae Kirken St Jacques [sic], hvor Rubens Gravmæle er. Mageløst Perspectiv fra Midten af Kirken til Høialteret; forskjellige Malerier af Rubens. – Cathedralen med det deilige Taarn og Rubens's Mesterværker samt en Murillo. – Paa Place verte Rubens Statue. – Kirken St. Paul med en Efterligning af den hellige Grav i Jerusalem. – Kirken Cher Baromæus, hvor der var Begravelse og Messe. – Havnen ved Schelde, hvor jeg var ombord i British Queen. – Citadellet, det berømte Citadel fra 1832; ny opbygget. – Museet, hvor der blandt flere ældgamle Malerier er et deiligt Stykke, bestaaende af flere Stykker, paa Guldgrund af Simon Memi; endvidere af Albrecht Dürer, Hans Holbein, Giotto, Van Eyck, Quentin Metzys. Dernæst

Børsen. – Hjem Kl. 3; Kl. 7 skriver jeg dette, træt, sovnic, vel iseng. NB. Bekjendtskabet med Tydskeren. –

[På løsblad]

Antwerpen den 29de November 1843. Hvad er Frihed? – Ja, det er et underligt Spørgsmaal at gjøre Dem, der sidder og kukulurer i »Kongens Kjøbenhavn«; skal Nogen besvare det, saa er det nok mig. Seer De, naar man er i Belgien, og naar man har deponeret Alt, hvad der generer og tynger En, Koffert, Vadsæk, Reisetøi, selv sit Pas, paa et sikkert Sted, og man saa drager om, hvor man har Lyst, næsten med Fuglens Hurtighed, naar man ene, ukjendt gaaer ind i de fremmede Byer med Tilfældet til Veiviser, saa er man fri, indtil man husker paa, at man dog ikke er fri, at man kun er som Oldeborren, der er bunden ved en Traad. Imidlertid, det er dog et herligt Liv, især da det her er saa mildt som om Sommeren. Det er formodenlig den Mængde Dampmaskiner og Fabrikker, der opvarme Luften. Om Aftenen see adskillige Egne ud, som om de stode i Brand.

Torsdag d. 30te November. Idag med Runge omkring i Byen. – Saae Manneken Pis paa Hjørnet af Rue de Chêne. Denne Manneken kalde Brusselerne deres ældste Medborger; den er af Jern eller Bronze og støbt i det 15de Aarhundrede. Paa Festedagene bliver den paaklædt. – I Hotel de Ville saa vi de mærkværdige Tapeter (en Art Gobelins) fra det 15de Aarhundrede, hvor blandt Andet Carl d. 5tes Thronfrasisgelse var indvævet. I Gangen Philip den Godes og Philip den 2dens Portraiter i Legemstørrelse. Den store Sal, kaldet den gothiske Sal, hvor Carl d. 5te abdicerede. I hiin foregaaende Sal ere Byens Nøgler, af Sølv, forgyldte; de bleve forarbejdede for at overrækkes Napoleon, og ligge i et mærkværdigt Bækken eller Fad, hvor Figurerne ere indslaaede. –

Vi vare i Kirken St. Nicolas og le grand Sablon. – Endvidere i Due d'Arembergs [sic] Hotel. Deilige Malerier, især en Rembrandt, Tobias, der bliver opereret for sin Stær, flere Teniers, Rubens, Gerhard Dows; et Laokoons Hoved, som formodes at

være af Phidias, flere Gjenstande fra Herculaneum. Derefter i Museet; *Giorginos* [sic] deilige Maleri. – Spiste sammen i hotel de Flandre, hvor Ungaren var. – Kjørte dernæst ned til Laeken; saae kun Kirkegaarden. – Runge boer i Bremen i Burgstrasse. – – (25 fr). – Den Misfornøiede ved Table d'hôte! (!) Sammensværgelse. Sprogforholdet: (Slesvig).

Fredag d. 1ste Decbr. – Waterloo. –

Løverdag d. 2den Decbr. Afreist Kl. 7 ½ fra Bruxelles. – Lüttich i Dalen omgiven af Høie. – Den deilige Egn ved Verviers. – Fra Verviers preussisk Befordring: afskyligt Ophold overalt, for Ex. Dollens (der ligger saa romantisk paa en Høi). Ankom først Kl. 5 ¼ til *Aachen*. Steg i Domkirken, der var næppe oplyst. Rundt om i det runde Capel laae Fruentimmer og bad; det var Christfesten. –

Søndag d. 3die Dcbr. Hørte i Domkirken den deilige Musik ved Messen. Saae Carl d. Stores Grav, samt hans Portrait, der blev restaureret for 200 Aar siden. – Saae dernæst Raadhuset, forhen Carl d. Stores Pallads. I den store Sal hænger den forrige preussiske Konges Portrait, som han sendte Staden, fordi Borgerene 1830 selv havde dæmpet et Oprør (!) I samme Sal blandt Mere Napoleons og Keiserinde Josephines Portraiter i Legemsstørrelse. – I Salen udenfor Dommedagen, hvor Maleren har sat sine to fraskildte Koner i Helvede. Den 3die, levende, er der endnu ingen Bestemmelse taget med. – Udenfor Bygningen Fontainen med Carl den Stores Billedstøtte. – Theatret, Brønden og Roulette-spillet i Redouten, hvor jeg spillede. Senere den hede Kilde eller Brønd; tætvæd er koldt Vand. –

Afreiste med det sædvanlige preussiske Ophold. – Controlleuren vovede at sige, at Kongen af Hannover var ikke meget elsket! NB hvad jeg læste i den første preussiske Avis, jeg traf (*Aachener Zeitung*). – Ankom til Cöln Kl. 8. Traf [...] Trier. Gik med Franskmanden ned til Rhinen over Broen til Deutz. Slet Veir. (Ikke at forglemme udenfor Aachen det Sted, hvor Kongerne og Keiserene samledes 1818; der voxer intet Græs, thi der bliver bygget et Monument. Endvidere udenfor Staden Burt-

scheid med Henri IV Kirke og Gregor d. 3die do. – Ved Köningsdorff imellem Aachen og Cöln d. 1 engelsk Miil lange Tunnel.)

Mandag d. 4de. – Cöln. Først i flere Kirker, hvor der læstes en Messe og Christus og Maria-Billederne (Figurerne) vare behængte med Guld- og Sølvhjerter (som i andre catholske Kirker). Ligeledes i St. Martin (græske). Her i Cöln har Intet Værd som Antiquitet naar det ikke er ældre end Christi Fødsel. Veiviseren gik forbi en gammel Bygning, jeg spurgte ham, hvad det var, han svarede: Ach, das ist nichts, das ist nur vom 11ten Jahrhundert. Her er en Bygning, der har været beboet af Tempelherrer; gamle Mure fra Romernes Tid; ældgammelt Raadhuus, men det var heller ikke gammelt nok for Veiviseren. Huset, hvor Rubens og Maria af Medicis fødtes. –

Domkirken. Det Udvendige, see Tegningerne, som jeg fører med mig. Alt er endnu under Bygning; 500 Mennesker arbeide uafbrudt. Reliquierne: de hellige tre Kongers Kiste med Ædelstene og Gemmer. En Gemme forestillede Alexander den Store og ligner frappant Napoleon. De h. 3 Kongers Hjerneskiller. Monstransen af Guld og Ædelstene, og en Mængde andre Reliquier. – Elphenbeens-Stykkerne efter Raphaels, Rubens og Fleres Tegninger. – Senere i Justitspalladset og hørte Cour d'Assises. – Trier og Franskmanden. – Fra Spidsen af Domkirken seer man Rhinen en lang Strækning; til Venstre Düsseldorf, til alle Sider langt inde i Tydskland. – Kevlaar ligger langt borte, henne ved den hollandske Grændse. O, Møller, det hedder Kévlaar og ikke Kevlåår. Forresten er Staden kjedelig, ingen Kaffehuse, slet bygget; men den bliver engang smuk. – Manden, der førte mig op til Spidsen af Domkirken, antog mig for en Franskmand. Han havde været fransk Kyrasseer, blev saaret 1812. –

Skade at det var slet Veir; ellers var jeg blevet her lidt længere; nu reiser jeg til Coblenz Kl. 8 $\frac{3}{4}$ og derfra op ad Rhinen til Mainz. Fanden kan huske Alt, hvad jeg her saae, men min Reisebog kan spore min Erindring. NB Casino'en og Franskmanden.

Tirsdag d. 5te Dcbr. Frankfurt am Main. Iaftes K. 9 med Dili-gencen til Coblenz; derfra imorges K. 8 til Mainz (Stæderne ved

Rhinen staae i min Tegnebog). I Biberich, paa Terradsen, der gaaer ned til Rhinen, gjorde jeg Bekjendtskab med Hr. Stirn i Mainz, der bad mig hilse Dr. Wolff. Fra Mainz paa Jernbanen til Frankfurt. I Omnibussen talte en Dame Dansk; det var Hr. Glørfeldt med Frue. –

I dette Øieblik er jeg, Gud ske Lov, befriet fra det skrækkelige Humeur, der har plaget mig fra Aachen af. Men jeg er skrækkelig søvniq og mødig. Imorgen til Cassel og derfra lige til Hamburg.

Onsdag d. 6te Dcbr. Frankfurt. – Først til det Städtelsche [sic] Museum, hvor der ere adskillige prægtige Ting. Ikke at tale om Malerierne af Lessing (Huß i Costnitz [sic] og Enzel [sic] i Fængslet) og Hübner (Job og hans Venner) af Düsseldorfske Skole, er der en Raphael, en Titian og en ypperlig Dominichino, en Saaret mellem to Kvinder; endvidere den bedste Quentin Metzys, jeg endnu har seet. Men desuden er der en Afstøbning af den medicæiske Venus, den belvederiske Appolo m. M. samt af Broncedørene til Baptistieriet i Florentz af Lorentzo Ghiberti, Dørene, om hvilke Michel Angelo sagde, at de fortjente af være Dørene til Paradis. Forresten saae jeg en Afstøbning af dem i Hotel de Duc d'Areberg [sic] i Brussel; men der stode de ikke gunstig for Tilskuerne. –

Det Bethmanske Museum var lukket. Men udenfor Friedberger Porten staaer Monumentet om Hesserne, der faldt her under Stormen 1792. Hvilket Monument, et huult Løvehoved over Stedet, hvor Kongen af Preussens Navn staaer og et ikke huult Vædderhoved, der stærkt ligner et Faarehoved, over deres Navne, der bleve slagne ihjel for den saakaldte tydske Frihed! –

Judengasse, med Mdm Rothschilds Huus. Mit Folk! jeg var i din Fornedrelses Bopæl! –

Domkirken med Valgkapellet og Stedet, hvor Keiseren krone-des, Günther af Schwartzburgs Grav og de gamle Patroners Vaaben. En Slugt lover endnu Holzhausens. Endvidere det mærkværdige Chor fra det 14de Aarhundrede, der roses saa mærkelig vigtig. –

Kl. 5. – Jeg kommer nu hjem fra den deilige Spadseretour

langs Mainfloden, forbi Havnen, Leopoldskirken, Zahlhof [sic] (en gammel Bygning med Taarn) til Broen, der fører til Sachsenhausen. Ved Havnen vilde Skildvagten arrestere mig, fordi jeg røg Tobak. —

Efter Middagsbordet var jeg i Göthes Huus, i »der Römer«, hvor jeg ikke fik Keisersalen at see, fordi den var under Reparation, samt udenfor det Turn-Taxiske Pallads, hvor det tyske Forbund sidder. —

Jeg længes ikke hjem, fordi jeg intet synderlig Godt har at vente; men jeg har dog heller ikke Lyst til at blive længere ude. Nu, iaften gaaer det jo til Kassel.

Folk under sig over, at det er saa mildt Veirligt i Vinter. Skulde der maaskee slet intet Hensyn tages til mig?

Til Kassel med Tydskeren, samt Kongen af Hollands Dusbroder.

Torsdag d. 7te til Hannover med Maleren, Kasseler Kjøbmanden og Hamburgeren.

Fredag d. 8de til Harburg og Hamburg.

Løverdag d. 9de til Kiel.

Søndag d. 10de ombord; Opholdet ombord.

Mandag d. 11te hjemme.

1846

Hamburg, 8de Octbr. Paa Dampskibet truffet Capit. Falbe og Kammerherre Alefeldt med Frue m. fl.

Ellers intet Mærkeligt, og det her Anførte er heller ikke mærkeligt.

– Havde [...] en ret fornuftig Tanke. Tiden er et Barn af Evigheden, men et forstødt Barn; den løber did stadig efter Moderen, og kan aldrig naae hende. Eller bedre: Tiden var engang ligesom Evigheden en god Engel, men ved Syndefaldet mistede den sin evige Natur og blev sandselig og dødelig. Og den maa have syndet meget, siden dens Straf er at døe evindelig. Man kunde til Nød opfinde en Mythe herover.

– I skandinavisk Selskab sad, medens Skandinaverne gjøre saae megen Larm, to Par og spillede Domino, og En læste. En forlangte at vide mit Fødested.

d. 9de. Hr. Marr. Dr. Runckel. – Theatret: Armin (Hermann). – Aftenen qual men reen midt i Sølen. –

d. 10de. – Med Wilda i Havnen. – Hos Dr. Runckel og hans Familie. – Med Marr og Peine i London Tavern, Elb-Pavillion o. s. v.

Marr talte om, at der er ingen personlig Gud og ingen personlig Udødelighed; i det samme faldt Musikken ind, en tydsk Kampsang sat i Dandsemelodi. –

d. 11de. Invitation af David til Melchior. – Afgang fra Hamburg K. 1.

d. 12te. Kl. 4 Efterm. i Leipzig. – Regn – uhyggeligt Værelse. (NB Paa Reisen Bekjendtskab med »Engler«, Engelskmanden og Offenbacherene [?]).

Gutzkow logerer her i Huset. –

(Hidtil brugt af Reisepengene 28 Th)

Strax samme Aften i Theatret og saae »Undine« af Lortzing. (*Gade*). Deilig Decoration. Schwartz spillede og sang særdeles godt. Schneider debuterede; slet. – Demoiselle Schwartzbach, en smuk Pige, debuterede heldigt. –

Tirsdag den 13de. – I Leipzig. – Var hos Marr, Lorck, Weber og Blum. Saae Nicolai Kirke med Prædikestolen, hvorfra Luther holdt sin første Prædiken i L. – Smuk Universitetsbygning. – Forresten en ubehagelig By, især idag formedelst det slette Veir og Messen. Jeg er forkjølet, i ondt Humeur og længes hjem. – Her tillaver man Saucen til Kjød med Timian, hvilket vil forundre Moder. – I Preuss. Allg. Zeitung staaer en Ros over de Roskildske Stænder! – Her skal man være frygtelig schleswig-holst. – I Hotel de Pologne synges hver Aften efter Kl. 10: Schl.h. meerumschlungen, og Lorck siger, at jeg vil blive slaæt fordærvet, hvis jeg gaer derhen og man hører, hvem jeg er. – Gid jeg hellere var bleven lidt længer i Hamborg. Der var dog smukt, godt Logi, Bekjendte; man gjorde af mig, og den schl. holst. Begeistring var comisk; saaledes paa Gaden, da Lirendreiere solgte sine Viser. –

– Idag hos Bogh. Jurany (foruden hos de andre). Leverede ham Novellerne og Cors. Forresten med Gade.

Onsdag d. 14de. – Bekjendtskab med den raske, muntre, kraftige Ruge, med Prof. Fröbel og med Jordan, som imorgen skal gaae i Fængsel. – Afsluttet Accord med Jurany. –

I Museum og i Auerbachs Keller. – Afsendt Brev til Hjemmet.

Torsdag d. 15. Flyttet til Königsplatz No. 17. – I Golis, hvor Schiller har boet. – I Theatret, hvor det rædsom-slette Stykke: »Ein deutscher Leinweber« blev opført. – Forresten stærkt forkjølet. –

Fredag d. 16de. Saae iaftes »Hamlet«. Titelrollen blev i flere Henseender mesterlig spillet, og jeg troer overhovedet, at vort Theater ikke vil være istand til, med den største Anstrængelse at producere Mage til Præstation. Og saa raaber man endda paa, at det tydske Theater er saa slet. – Hiin Kunstner hedder *Wagner*. Aanden gaves ypperlig af Hr. *Stürmer*, Ophelia af Dem. *Unzelmann*. Horatio af Hr. *Guttman*.

Løverdag d. 17de. Afsendt Brev hjem. – Gjort Aftale med Garrigue om Bogen. – Hørte Mottetterne i St. Thomaskirken.

– Været i Rosenthal m. M. – Hørt »Das Nachtlager in Granada«; slet Stykke. – Derefter et lystigt Aftensmaaltid med Gade, Josephson, Garrigue, Robinson og den unge Engelskmand, der talte Dansk. – (Endvidere idag gjort Indkjøb for circa 6 Rbd.) –

Søndag d. 18de. Paa Jernbanen til Altenburg (5 ½ M i 1 T.). Der det gamle Slot, hvorfra Kunz v. K. bortførte Prindserne; interessant gammel Slotskirke med udskaaret og forgyldt Træværk. – Var oppe i Kirken, medens Klokkerne ringede. – I den deilige Park; paa samme Tid brændte en Luftballon oppe i Luften, og et brændende Stykke faldt ned i Træet i Parken. – »Das Plateau«, en deilig Café, hvorfra der Kl. 5 frembød sig en vidunderlig skjøn Udsigt over Slottet, Parken og Byen. – Der sad de smukkeste Damer i Grupper, drak deres Kaffe og strikkede paa hvide Strømper, – alle sammen strikkede de paa hvide Strømper! (Gud veed, om det forresten har Noget at betyde? Det skulde da vel aldrig være et politisk Symbolum?) – Omegnens Piger gaae ganske forunderlig klædte.

Mandag d. 19de. – Idag modtaget Brev hjemmefra. – Gud skee Lov. – Iaften i Theatret og saae Hebbels »Maria Magdalene«. – Det er et altfor sentimentalt-borgerligt Sørgespil, men gjør adskillig dramatisk Virkning. Wagner som Carl viiste sig atter som den udmærkede Skuespiller. Marr var Faderen og spillede meget godt; ligeledes Dem. Unzelmann som Clara. Guttmann var heller ikke ilde som Secretairen.

Tirsdag den 20de. Har idag havt Vrøvleri med Jurany. Ruge har viist sig som en fortræffelig Mand. – Iaftes i Theatret og hørte »Don Juan«. Texten er i flere Henseender forskjellig fra vor; saaledes Scenen med Rettens Betjente hos Don Juan. Den Erieste, der sang rigtig godt, var Commandanten, Hr. Salomon. Don Juan, Hr. Pasque, er et Asen med sine Haandbevægelser og sin Stemme. Leporello, Hr. Behr, var ikke ilde. Elvira, Fräul. Fischer; Anna, Fr. Meyer; Zerlina, Mdm Günther-Bachmann; Ottavio, Hr. Schneider; Mazetti, Hr. Bickert.

Onsdag den 21de. Den franske Maler Delaroche' Billede: »Keiser Napoleon i Fontainebleau«, som tilhører en herværende Rig-

mand, er udstillet paa Bogh. Børsen, og Entréen (5 ngr) tilfalder dem, der have lidt Skade paa Liv og Eiendele ved Hôtel de Polognes Brand. Jeg har seet dette Stykke, som er mærkværdig godt. – Iaften i Theatret og saae »Der Spieler« af Iffland. Marr var uovertræffelig som den gamle Onkel; Wagner som Spilleren bør maales med tydsk Alen; han er vist en stor Skuespiller. – I Middags var jeg – ei at forglemme – hos Dr. Köberle og hørte lidt af hans Drama; derpaa efter Maaltidet Spadseregang i Rosenthal og Disput med Tydskeren om Schl.hol.

Torsdag den 22de. Imorges hos Ruge; senere spadseret med Prof. Fröbel og Frue. – Jeg lever virkelig behageligt her; idag har jeg ogsaa skrevet muntre Breve hjem. – Iaften i »Gewandhaus«. Henrivende deilig! Fräulein Schloss sang, Clara Schumann spillede.

Fredag den 23de. Har tilbragt Dagen saadan ret behageligt. Imorges i Rosenthal; i Eftermiddags hos Ruge og gjorde Bekjendskab med Wigand. Iaften i Frankfurter-Straße. (Forresten har jeg idag skrevet Artikler til at sende hjem.)

Løverdag den 24de. Blandt Andet i *Selskab hos Härtel.* – – Det husker jeg nok uden at behøve at notere det. –

Søndagen d. 25de Octbr. I Eftermiddag i Golis og spillede Billard i »Gesellschaft der Maikäfer«. Blev der forestillet Prof. Biedermann og Dr. Clarus m. Fl. Iaften i Theatret og saae »Tempelherren og Jødinden«. Titelrollerne: Pasque og Fräul. Meyer; Stormesteren Hr. Salomon, Ivanhoe Hr. Fischer (en deilig Tenor). *Afsendt Brev hjem.* Betalt Skræder 46 Rbd; til Dato udgivet 143 Rbd.

Mandagen den 26de Octbr. Jeg maa dog notere det strax; i Mangel af andre Fortrolige i Øieblikket vil jeg betroe Bogen min Fornøielse: Da jeg kom op, var mit Værelse prydet med Blomster, Frugter, Vindruer og smaa nydelige Foræringer laa blandt Blomsterne, og istedetfor Mælk flød Chocolate i Koppen. – Alt fra min Værtinde. –

Om Formiddagen hos Professor Biedermann. – Efter Middagsbordet blev jeg af Dr. Köberle forestillet for Dr. Kuranda og

af ham atter for Gutzkow. Om Aftenen i Museum og derefter med Ruge, Wigand m. Fl. nede at drikke Viin. – Saaledes holdt jeg min 27de Geburtsdag. – NB. Jeg boer paa Königsplatz, hvor Kongen stod den 12te August 1845.

Tirsdagen den 27de Octbr. Afsendt Brev hjem med ca 3 Spalter til Bladet. – Idag hørt 3 Acter af Köberles ypperlige Drama.

Onsdagen d. 28de Octbr. Idag, da jeg afsendte Brev hjem, vare Træsnittene allerede ankomne. – Har idag hørt Resten af Köberles Drama og drevet den hele Dag.

Torsdagen d. 29de Octbr. Idag havt Vrøvleri i Anledning af Træsnittene. Spadseret med Dr. Ruge i det deilige Veir. Hørt Nordamericaneren March's Tale, forelæst af Garrigue. Afsendt nyt Brev hjem. Været i Gewandhaus-Concert; dirigeret af Gade. Fr. Schloss sang deilig, saa og den blinde Fr. Bruns fra Lübeck. Behagelig Aftensmaaltid med Garrigue og Brochner paa en Kneipe; overhovedet er det Leipzigske Kneipenleben noget ganske Aparte; ligesaa det sociale Liv, der er simpelt og honnet og langt smukkere end det kjøbenhavnske. Lad mig forresten huske paa den behagelige Tilværelse, jeg følte i Concertsalen. –

Fredagen den 30te. Idag ordnet Halvdelen af Træsnittene. – Været i Theatret og seet det fortræffelige Lystspil (efter det Engelske) »Richard der Wanderer«.

Løvedagen d. 31te. – Idag feiredes Reformationsfesten her, det vil sige: Om Eftermiddagen vare Boutikerne lukkede, forresten ingen videre Stads. – Om Aftenen var jeg sammen med Ruge, Fröbel, Wigand, Curanda og spillede Schak med Sidstnævnte, da pludselig Studenternes Fakkeltog (i Anledning af det nye Kreisdirector-Valg) drog forbi. – Derefter med de Førstnævnte paa en Kneipe, hvor ogsaa Studenter samlede sig. (Kl. 9 ¼ i Frankfurter-Straße). –

Søndag den 1ste Novbr. Idag hos Curanda og talte med ham om Jødedom. Han sagde, han var en Jøde, og gav mig Haanden »som Frimurer«. – Om Eftermiddagen i Lindenau hos Härtels, hvor vi spillede Kegler med Damerne, og hvor der fandtes *Jordbær*. Om Aftenen hos Härtels og spillede Boston.

Mandag den 2den Novbr. Hele Dagen idag har jeg besørgt mine Forretninger trods det deilige Veir. Saaledes afsluttet Contract med Jurany om Træsnittene og sendt Contracterne hjem med Brev og Bidrag til Cors. – Var forresten ogsaa hos Ruge og i Museum.

		Regnskab		
Idag modtaget:				
Af Jurany	30 Louisdor	ca 220	Rbd
– –	15 Thaler		20	–
Af Ruge	30 Thaler		ca 40	–
			Summa	280 Rbd
Hidtil brugt af Reisepengene:				
Til Klæder	46	Rbd	
Til Reisen	105	–	
Til Garrigue				
4 Louisdor	29.		180	
			Overskud =	100 Rbd

Tirsdagen d. 3die Novbr. Gjort mig færdig til Afreisen. *Dresden. St. Rom.*

Onsdagen d. 4de Novbr. Afreist fra mit kjære Leipzig Kl. 10 og ankom Kl. 3 Eftermiddag hertil Dresden! Paa Veien ret interessant Selskab, bl. A. Hamburgeren, der antog mig for en Franskmand og desaarsag behandlede mig med den største Venlighed; ligesaa en Anden. Var i Vognen Vidne til det sædvanlige interessante Vrøvl om Schleswigholstein.

– Her opførtes i Theatret: »Das Schiffbruch der Fregatte Medusa«. – Tichatschek sang; forresten var Stykket noget fordømt, kjedeligt Sludder og daarlig Musik; gik, da 3die Act var ude. Gik derfra over Brühls Terrasse med † (Conditor). Deilig Udsigt over Elben med de oplyste Broer.

Torsdagen d. 5te Novbr. – Var i Formiddags i Billedgalleriet. Jeg udhæver: Pastelmalerierne af Rafael Mengs, bl.A. de to Portraiter af Kunstneren selv, der forunderlig ligne Søsteren, malet af Julie Mengs. Dernæst de allegoriske Billeder (Europa, Asien; Viisdommen, Retfærdigheden etc) af Carolina Rosalba. Endvidere udmærkede Stykker af Van Dyck, Eyck, Quentin Messys, Holbein og Alb. Dürer. Af den Sidstnævnte en Geistlig eller en Munk, der i høi Grad ligner Brosbøll, men seer langt figfigere ud end denne. – Af den nederlandske Maler Elst fra det 15. Aarhundrede findes et Stykke, forestillende en Fisker, der næsten altfor meget ligner Ernst Meyers Fisker, hvormed Sidstnævnte har gjort saa megen Lykke. – Af Liotard findes den berømte Chocolate-Pige, der senere blev Fyrstinde (Pastelmaleri) og den deilige saakaldte Lionerpige. Portraitet af Liotard selv ligner, Skjægget fraregnet, betydelig Dr. Köberle. Apropos de Köberle: Der hænger et deiligt Portrait af Cosmus d. 2den; denne seer virkelig saa ædel, ungdomskraftig ud, som K. har skildret ham i sit Drama. – Endelig bemærker jeg, næstefter Malerierne af den italienske og spanske Skole, som jeg dog har seet langt smukkere i Louvre – Miniaturmalerierne af berømte Mænd, navnlig den ridderlige, kraftige Sobiesky. Den sandselige Henrik d. 8de ligner frappant P. L. Møller.

– Om Eftermiddagen var jeg i »Das grüne Gewölbe«, hvor umaadelige Skatte ere opdyngede. Det er vort »Kunstkammer«, men næsten Alt er tillige *Kunstværk*, ikke blot Kunststykker, og har tillige gedigen Værdi i Guld, Sølv og ædle Stene. Der er 1) Broncesalen, med originale Værker og Afstøbninger af Antiker, bl.A. den farnesiske Hercules. 2) Elphenbeens-Samlinger: deilige Kunstværker udskaarne i Elphenbeen. 3) Sølv, Guld og ædle Stene, benyttede til Kunstværker, bl.A. en uhyre Opal, saa stor som en aaben Haand, en grøn Diamant, en do. guul, o.s.v. Endvidere bemærkede jeg der Portraitet af Churfyrst Moritz af Sachsen. Her seer han »hoven« ud, langt ædlere var hans Portrait, der findes i Billedgalleriet.

– – Om Aftenen gaves i Theatret »Ørkenens Søn«; men jeg

gad ikke see det og drev hellere omkring paa Gaderne indtil Kl. 7. Nu vil jeg skrive Breve. –

Freitag den 6te Novbr. – Mit Tøi er pakket. Idag var jeg »im Plauenschen Grund« med Königslöwe. Der ere smaa Søer; der ere smaa Bjerge. –

Om Aftenen i Theatret, hvor den udmærkede Devrient spillede »Dr. Robin«. Otilie Cohnfeld aus Berlin spillede »Die Schule der Kleinen« saa nederdrægtig kjedsommeligt, at det er ubegribeligt. – Til Slutningen »Jeanne und Jeanneton«, hvori Fräulein Lebrun opvist sig som en elskværdig Skuespillerinde og Hr. Winger spillede den franske Haandværksmand særdeles godt. – Iaften behagelig Passiar ved Bordet.

Det er koldt hvor Solen ikke skinner. – Den 3die Novb. f. A. saae jeg den første Iis i Kbhvn, den 3die Novbr d. A. saae jeg den første Iis i Leipzig.

Løvedag den 7de Novbr. – Teplitz, i »Goldener Hirsch«. – Afreiste fra Dresden i Formiddags Kl. 12, i Selskab med 3 Damer: To polske Grevinder og min nuværende Værtinde. NB. Den polske Dames Fortællinger om Urolighederne i Gall. – (Børn paa otte Aar bleve arresterede, fordi de talte om Mord; naar Folk vare myrdede turde deres Beslægtede ikke sige det. En Standret havde forbudt, under Dødsstraf, at tale om Mord og Revolution.) Ubehageligt Gjennemsyn paa den østerrigske Grændse, hvor de sachsiske og de østerrigske Farver berørte hinanden. Behagelig Vært og Værtinde her i Teplitz.

Søndag d. 8de Novbr. Imorges besaae jeg Badeanstalterne, og derfra gik jeg op paa »Spitalberg«. Desvære var det taaget Veir og meget koldt. Senere ude i Ertzgebirge, 1 Miil herfra, og saae Rosenberg, der er en Ruin, item Wilhelmshöhe og derpaa Marienheim, det berømte Valfartssted. Om Korsgangen staaer Skriftestol paa Skriftestol, og derover hænge Tavler med Malerier, som Byer og Privatpersoner have bekostet, og hvis Indskrift er ligesom en Attest for Mariabilledets Kraft. Saaledes: »Die löbl. Stadt Teplitz erklärt«, at den har Mariabilledet meget at takke, idet hun for Ex to Gange har hjulpet Byen i Ildebrandstilfælde.

(Tegning). Overalt store Helgenbilleder og Christusfigurer. Eggen i Bjergene er vidunderlig smuk, saaledes Udsigten fra Ruinen Rosenburg. –

Paa Tilbageveien gennem en Landsby, hvor der boede Jøder i elendige Barakker. NB. Det mærkværdige Theater 3: der blev nemlig spillet saa godt af en lille Truppe. Stykket hed »Pelzpalatin und Kakkelofen [sic] oder der Jahrmarkt zu Rautenbrunn, Posse in 4 Acten«. Især blev Jødens Rolle spillet ubeskrivelig godt. – Mv. *Værtinden*.

Prag

Mandag den 9de Novbr. – Afreiste Kl. 6 imorges fra Teplitz; ankom hertil Kl. 6. Gik i Theatret, hvor der blev spillet fortræffeligt: »Die Bekenntnisse« og Balletten (hvorom jeg har skrevet i den anden Bog). – Ganske anderledes human Behandling af Toldvæsenet her end paa Grændsen.

Tirsdag d. 10de Novbr. Deiligt Veir. Først paa Hradschin og i Teinkirken, hvor Tycho Brahes Gravmæle er med hans Valgsprog: *Esse potius quam videri*. – Derpaa *kjorte* jeg med de polske Damer til Hradschin, saae den deilige Udsigt og følgende Ting: 1) St. Nicolai Kirke, der straalere af Guld. 2) Domkirken eller St. Nepomuks Kirke. Den er ikke fuldendt; kun en Trediedeel viser udvendig, hvad denne Kirke vilde være bleven, hvis Hussiterkrigen ikke havde standset Opførelsen. Som den nu staaer, er den ligesom et Tegn eller et Mindesmærke om det Knæk, den hele Kirke fik ved Hussiternes Fremtræden. – Her findes *Johan af Nepomuks Gravmæle* i massivt Sølv; den hellige Wencelaus Gravmæle, og ved Siden deraf et Maleri (af Albrecht Dürer), der viser hans Død for Broderhaand, item hans Hjelm og Harnisk. – Endvidere er her det store Marmorgravmæle, hvor 13 fyrstelige Personer hvile, bl. hvilke Georg af Podiebrad. I Kirken hænge 70 Sølvlamper, foruden alt det Andet Guld og Sølv. 3) *Stiftet Strahov*, et Munkekloster; Munkene ere af Præmonstratenser-Ordenen. I Kirken, ved Alteret ligger i en forgyldt Kiste Biskop Norbert af Magdeburg, Ordenens Stifter. Vi-

dere findes her Pappenheims Grav. Den blev for nylig aabnet af hans Familie, og denne modtog hans Sporer. Endvidere ligger der en Beenrad overtrukket med Silketøi og med Voxansigt. Det er Liget af den tyrkiske Dreng, der var traadt over til Christendommen, og som Faderen derfor slog ihjel. – 4) *Det Czernyske* [ø: Czerniske] *Palais*, en uhyre og meget smuk Bygning, der nu benyttes til Bolig for fattige Familier ... 5) Den mægtige Bro, hvor det stjernebekrandsede Billede af St Nepomuk staaer paa det Sted, hvorfra han blev styrtet i Moldau. (NB. I Domkirken findes et Maleri, der viser, hvorledes han staaer for Kongen og ikke vil forraade Dronningens Skriftemaal). 6) De deilige Gader, Roßplatz, Hængebroen.

Om Eftermiddagen var jeg med Damerne og endnu en Dame i »Judenstadt«, saae en Synagoge, og vi gik videre over Promenaden og nød den underfulde Udsigt over Staden, der havde den mørkerøde Himmel til Baggrund. – Derpaa i »Café zum Bahnhof«.

Om Aftenen hos Dr. Kreutzberg, en særdeles vakker og formodsfri Mand, hvor jeg blev til Kl. 9. Paa Hjemveien hoppede jeg af Glæde over Reisen. Gud være lovet for det Gode, han beviser mig! O, Du skønne Pragerstad!

Onsdagen d. 11te Novbr. De polske Damer afreise. – Imorges, hos Landau og hos Dr. *Kämpf*, der viste mig den nye Synagoge; item saae jeg den store jødiske Kirkegaard, hvor Frau Händel ligger. Hun stod engang i stor Anseelse, slog Mynt, blev ophøiet i Fyrstestanden; det Sternbergske Vaaben, og den bøhmiske Løve staae paa hendes Grav. – Den lille Simon Abeles ligger i Theinkirken. – (Mv. den gamle Jøde med den trekantede Hat og han, der viste mig om.) *Trödelmarkt*, hvor jeg købte Handsker og var i saa godt Humeur; *Det jødiske Raadhuus*. –

I Eftermiddag hos Landau, derpaa hos Palaczky, Historiograph ved Bøhmens Stænder, og en ivrig Czecke. – I Theatret og saae »Der Sohn der Wellen«, daarligt Stykke i rimede Vers, oversat fra Engelsk. I Forveien kørte som Nar op paa Hradschin. –

Logi: Zum blauen Stern.

Wien. Aften Kl. 10 (St. Prag, Schwartzer Adler)

Torsdagen d. 12te Novbr. Kl. 5 Morgen Afgang med Jernbanetoget fra Prag; over Collin, Ollmütz, Engersdorf til Wien. – Mv. Majoren, der talte saa inderlig Wienerisk.

Fredagen d. 13de Novbr. Imorges hos Blunck og saae adskillige Malerier, bl.A. en Skizze til en Altertavle, forestillende Himmelfarten. Men i den catholske Kirke i Dresden (med dens 64 Helligbilleder udenpaa) saa jeg en Altertavle af Mengs, forestillende Himmelfarten, hvorpaa den svævende, opadstigende Stilling var ganske anderledes genial. –

Derfra hos Mannheimer, der var saa venlig, opmærksom og gemytlig, at det ret gjorde mig godt; han indbød til Middag imorgen; hans Søn fulgte med mig og viste mig bl.A. Stephanskirken, hvor der findes et udskaaret Billede af Christus, hvorpaa Haarene og Skjægget voxer. – Da jeg paa Veien til M. gik igjennem Porten fra Leopoldstadt, kjørte en keiserlig Equipage forbi, og Vagten raabtes ud. Den Lyd, Trommerne gave, da Vognen var kjørt forbi, tog sig ud som den fornøiede Brummen, en Bjørn kan give fra sig, naar man har klappet den eller gjorde den glad. Fra M. gik jeg til Frankl, der gav mig Brev til Castelli. –

Efter at have spist til Middag i »Stadt London«, gjorde jeg en forgjæves Gang til Hebbel, men saae dog paa Veien den imponerende Burgthor og Mindesmærket for Keiser Frantz samt fra Glaciet udenfor Josephstadt Solen straae paa et Slot paa Kahlenberg. –

Derpaa paa Politikamret og i ondt Humeur, der forhindrede mig i, ret at nyde den deilige Concert, som Keiserinden, Maria Anna, havde foranstaltet, og hvortil hun havde ladet Sangere og Sangerinder komme. Det pudseerlige Tilfælde indtraf, at, da Publicum klappede for Keiserinden, troede Sign. Mirate, at det var for ham. Uhyre Applaus for ham og Signora Eufrosia Borghese, Hyssen ad Joseph Geigers Symphoni.

Løvedag d. 14de Novbr. Imorges hos Castelli, der modtog mig overordenlig godt, læste for mig, viste mig sine Diplomer, sine

Skabe med Foræring etc. og iaften vil indføre mig i Concordia. – Afsendte derpaa Brev til Garrigue og fik paa Politikammeret mit Opholdskort paa Castellis Anbefaling. – Dernæst hos Hebbel, hvis Hilsen var temmelig kold. Han talte om Oehlenschlägers Sentimentalitet, om Andersen, Møller o.s.v. – Spiste til Middag hos Dr. Mannheimer, med Blunck, Nathansen o. Fl. –

Var om Aftenen i Leopoldstädter-Theater, hvor »die Posse« »Unverhofft« blev givet. En Scene mellem Nestroy og Scholz var især comisk; jeg havde nær leet mig ihjel. – Endelig Kl. 10 ½ i
Concordia.

En forunderlig behagelig Aften. Blandt dem, jeg blev forestillet, var *Karajan, Joseph Fischhof*, Professor ved Conservatoriet, Digteren Bauernfeldt m. Fl. – Der blev sunget Qvartetter og Solo's, holdt Foredrag, især i poetisk Form, men ogsaa prosaisk, navnlig Karajans ypperlig Brudstykke af en Studentdagbog Anno 1521. Digteren Schwabs Søn, der er Hofmester hos Prokesch v. Ostens Børn, fulgte mig hjem.

Desuden var jeg idag i:

Juridisch-politischer Leseverein

med *alle udenlandske Blade*, hvor jeg blev indført af Dr. Frankl, og gjorde Bekjendtskab med Maleren Pollak.

Søndag d. 15de Novbr. – Med den unge Mannheimer i Hofkirken og hørte den deilige pragtfulde Messe, som det keiserlige Huus bivaanede. Hellebarderene i røde Vaabenklæder holdt Vagt og stode i Kreds om Alteret; Pager i blaa Uniform bare Voxkjerter; blandt de udmærkede Sangere var den berømte Staudigl. –

Endvidere saae jeg i *Augustinerkirken* det deilige Monument, som Canova opreiste for den afdøde Erkehertuginde Maria Christine. Dernæst Keiser Josephs Statue, en Copi af Marc Aurels i Rom. Endvidere *den nye Brønd af Schwanthaler*. Øverst paa Granit Søilen staaer Østerrig med Skjold og Spyd og Keiserkaabe, i imponerende Majestæt. Nedenfor staae Elben, Po, Donau, Weichsel i herlige Statuer og under enhver af Floderne udgyder sig en Vandstraale. Figurerne ere endnu nye; Forgylningen straal, og Graniten skinner.

I Aften Kl. 5½ flyttede jeg hertil, Fischergasse 648, 3. No. 14, efter at være bleven dygtig snydt i »St. Prag«. Gik derpaa til Prof. Fischhof, og tilbragte interessante to Timer med denne aandrige Mand. Han har været Læge og er nu Professor ved Conservatoriet; han eier et overordenligt rigt musikalsk Bibliothek, bl.A. Alt, hvad Paër har skrevet, paa et Par Værker nær, som ere i Halle (og som man ikke har villet tillade ham at copiere). Af hans Samtaler eller Yttringer udhæver jeg kun dette: At Mozart var den sidste objective (o: umiddelbare) Componist. Siden ham er Reflexionen indtraadt i Musiken, Tankelængslen. – Beethoven vil skildre os Sjælstilstande, der gaaer en bestemt Tanke gjennem hans Symphonier (for Ex. C. Moll), og undertiden er det, som gaaer først ved de sidste Toner et Lys op, og man fatter den Sjælshistorie, som han har villet fortælle. – –

Fra F. gik jeg i Læseforeningen Kl. 8½ og saa hjem.

Mandag d. 16de Novbr. Først opsøgt den yderst behagelige Professor v. Littrow, af hvem jeg iaften blev indført i en Soirée hos Professor Endlicher. Soiréen var temmelig kjedelig; men jeg gjorde dog der Bekjendtskab med adskillige dygtige Mænd, bl.A. den berømte Reisende Tschudi, en Schweitzer, der har besøgt Paris. Item med Dr. Bergmann, Custos ved Myntcabinetet; item med en meget angenem Mand, med hvem jeg talte om Oehlen-schlæger, Dina, hans Charlotte etc, har jeg glemt, hvad hedder. –

Min Vært, Hr. David Gerber, snakker mig for meget, men er maaskee en vakker Mand. Nous verrons. –

Tirsdag d. 17de Novbr. Idag spadseret hele Formiddagen for at blive fri for Forkjølelse. – Spist til Middag hos *Mannheimer*, hvor der ikke var ganske hyggeligt. – Iaften i »*Burgtheater*«, hvor »*Das Versprechen*« og »*Großjährig*«, begge af Bauernfeld, opførtes, og da blev jeg vel tilmode. Om det sidstnævnte Stykke har jeg særskildt skrevet. Af Skuespillerene mærker jeg mig *Löwe* og *Dmselle Neumann*, den trohjertige Pige, i det første Stykke, og samme Dame, Hr. *Fichtner* (den unge Baron), Hr. *Beckmann* (Schmerl), Hr. *Herzfeld* (Spitz) i det andet, ypperlige Stykke.

Onsdag den 18de Novbr. Paa denne Dag var jeg i
Kloster-Neuburg.

Frater Egidius; Bibliotheket; Erkehertughatten; item Hatten ovenpaa Bygningen; tilsidst Kirken. — Paa Veien derhen Nußdorff, Leopoldsberg, Donau; Bisamberg.

Iformiddags var jeg hos Fibiger.

Torsdag d. 19de Novbr. Kjørte imorges med Fibiger i Omnibus'en (hvori den mærkelige Pige) til Schönbrunn; saae Haven, Springvandsbassinet, Glorietten, Obaliskien; item Menageriet (Condoren med udspilede Winger, Ørnen, Løven, Elephanten, Gazellen, Sultanshøns og Caphøns [?]); dernæst Slottet Schönbrunn med Millionsværelset, et Værelse af Guld, hvor Keiser Napoleon havde sit Skriveværelse, Stuen, hvor han sov, og hvor senere hans Søn døde. — Videre det japanske Værelse og det lille runde dito, hvor Maria Theresia holdt Statsraad; endelig det, hvor hendes Børns Arbejder hænge, bl.A. smaae Malerier af Marie Antoinette. —

Ved Hjemkomsten i Stephanskirken til Ave Maria og derpaa i Burgtheatret, hvor »Kunst und Natur« opførtes. Dette — [G's streg] slette Stykke, der behandler det bekjendte Thema om Elskeren, der foretrækker Stuepiger for Damer, blev ypperlig spillet og gjorde dog ingen Virkning. Jeg gjensaae igjen [sic] Herzfeld og Beckmann: Dmselle Wildauer er net, Dselle Zeiner ligestaa.

Fredagen d. 20de Novbr. Kl. 10 i »Belvedere« og besaae Malerierne, blandt hvilke *Raphaels* »hellige Margarethe«, »Madonna i det Grønne« og »Hvilen i Ægypten«; af *Correggio*: Ganymedes, der bortføres af Jupiter, og Io, der favnes af Skyen; af *Murillo*: den hellige Johannes med Lammet. — Afsendt Brev hjem. — — Iaften i Synagogen og hørte Sultzer synge; derpaa i »Theater an der Wien« og saae et middelmaadigt Stykke »Der Alpenkönig und der Menschenfeind«, af salig Raimund, Digter og Skuespiller, der skjød sig af Frygt for Vandskræk.

Løverdag d. 21de Novbr. I Formiddags meget flittig: Hos Castelli, Bauernfeldt og Fru v. Littrow; spiste hos *Mannheimer*;

gjorde i »Leseverein« Bekjendtskab med Dr. Wiesner, der fortalte kostelige Ting om Censuren, bl.A., at en østerrigsk Censor havde kaldt Rousseau et mauvais sujet. Han forelæste ogsaa Noget af sit Værk, Censurens Historie i Østerrig siden Reformationen, og bl.A. Keiser Josephs Trykkefriheds Edict. – Om Aftenen i »Concordia«, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Mortier de Fontaine, der hilste mig paa Dansk. – Det staaer idag officielt i Bladene, at *Krakau* er blevet østerrigsk Eiendom.

Søndag d. 22de Novbr. Spadserede om Formiddagen med Fibi-ger og var bl.A. i *Carlskirken*. –

Om Aftenen i Theatret ved Kärnthner [sic]-Thor og saae Opera-en »Don Juan«. – Don Juan, Hr. Leithner, blev godt sunget, men Chr. Hansen er dog bedre. Leporello, Hr. Hirsch als Gast, var ækel med sit Bajadsspil; Donna Anna ypperlig (Mdm. v. Hasselt-Barth); Donna Elvira (Mdm. Stöckl-Heinefetter) er allerede lidt tilaars, og Stemmen er meget skarp; Zerline (Dms. Zerr) er fortræffelig, med Undtagelse af nogle Gestus; men her maa ogsaa være en daarlig Scene-Arrangeur. – Maskineriet er under al Kritik. –

Senere paa Aftenen i

Redouten.

NB. Marie Bernardini.

Mandag d. 23de Novbr. Idag modtaget Brev hjemmefra og fra Garrigue i Leipzig. Søvnig og tret, men har dog skrevet paa Brevene og læst Bladene, samt skrevet til Marie Bernardini.

Tirsdag d. 24de Novbr. Læst og studeret Italiensk; item læst alle Blade i Læseforeningen og siden Noget i Balzac.

Onsdag d. 25de Novbr. Iformiddags hos Friedr. Kaiser, »Concordias« Secretair, Dramaturg ved Theater an d. Wien etc. og fik Karajans Manuscript. – Gjort Indkjøb af Halsbind til Beløb af circa 5 Gylden samt Handsker. – Kl. 4½ til

Diner hos Prof. v. Littrow.

Her traf jeg bl.A. en Dr. Rieu, der bad mig hilse Prof. Westergaard.

Torsdag d. 26de Novbr. Stadig beskæftiget med Italiensk og

Fransk og dolce far niente. – Var iaften i Theatret (Burg-) og saae *Deinhardsteins* nye Stykke: »Die Verirrungen der Liebe«. De udmærkede Skuespillere forsøgte, hvad menneskelige Kræfter formaae, men kunde ikke holde dette mageløs kjedelige Stykke. Det blev total udhyset. –

Fredag d. 27de Novbr. – Efter den italienske Time hos Schwab; derpaa spadseret med Fibiger og tilbragt en meget behagelig Middag med ham; saa hos *Saphir* og spillet »Hammer und Gloche [o: Glocke]«, drukket Thee og spiiist Suppe.

Løvedag d. 28de Novbr. Italiensk. – Spiist til Middag hos Mannheimer. – Spadseret. – Oversat »Watteaus Maleri« paa Tydsk. – Der er Commers i Bladene i Anledning af Krakau.

Søndag d. 29de Novbr. Iformiddags Kl. 10 til »Kirchengang« for at møde Bernardini – forgjæves. Derimod saae jeg der Hofpragten, de forskjellige Garder i deres glimrende Dragter, samt det keiserlige Huus, item en dansk Gross. Knutzon. Derfra – efter at have gjort det flygtige Bekjendtskab med Nina – i Concerten, i Redoutesalen. Her en Scene med de to Wienere, ad hvem jeg hyssede. Men det Væsenlige var dog Bothowens [sic] Symphoni (den 9de), hertil hører Schillers »Ode an die Freude«. Hvilken henrykkende Jubel og Lyksalighed, der lever i denne Musik! – Om Aftenen med Fibiger og Nordmanden Diesen i Theatret (Burgtheatret), hvor det temmelig slette Stykke: »Karl der 12te auf der Heimkehr«, blev opført. Sluttelig med F og D inde at spise Iis.

Mandag d. 30te Novbr. – Kjøbt Blomster til vis-à-vis. – Drevet og spadseret i Taagen paa Basteierne. – Om Aftenen i Soirée hos Prof. Endlicher (Rieu fulgte mig hjem). – Endelig i »Goldenem Lamm« og drukket Øl og passiareet med Fibiger. Temmelig daarlig Dag. Gud give, at Marie Bernardini vil hente Brevet, eller ogsaa, at jeg snart maa reise herfra med Bauernfeldts Stykke. –

Tirsdag d. 1ste Dcbr. Afsendt Brev til Garrigue. Var hos Bauernfeldt, item hos vor Dansk Chargé d'affaires, hvor jeg talte om Politik. Om Aftenen i Theatret og saae Göthes

Iphigenie in Tauris,

der gjorde et dybt, inderlig behageligt og skjøndt Indtryk paa mig. – Derpaa i et Bierhaus, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med den unge Ull.

NB. den morsomme Kritik i Bl. für liter. Unterhaltung over Perkin Warbeck.

Idag laa Snee paa Tagene.

Onsdag d. 2den Dcbr. Efter en kjedelig og ubehagelig Dag (bl.A. Besøget hos Joseph Westheim) var jeg iaften hos Prof. Littrow, hvor Livet pludselig vaagnede i mig, især da Ed. Mannheimer havde bragt mig Efterretning om, at Marie Bernardinis Brev var afhentet. Da førte jeg Ordet, og vi disputerede, og jeg underholdt mig fortræffelig til Kl. 10 ½. Spørgsmaalet er, om jeg har selskabelig Dannelse nok til at kunne more mig i et Selskab uden at saare eller genere Andre eller idetmindste blive lidt besværlig. Imidlertid lærer jeg altid Noget; en lille Kant slibes hver Aften af; thi det har jeg dog af mit tidligere stille, reflecteerte Liv, at mit Blik er skarpt og hurtigt til at opdage mine egne Svagheder. Dersom jeg ikke feiler ∴: dersom mit Blik for Andres Svagheder ikke er mindre skarpt, saa mangler der i det Littrowske Huus dog en høiere Grad af Dannelse, nemlig den fine, kolde, fornemme Tone, den sidste Politur, den ironiske Fiinhed, hvormed man kan lade et Menneske begaa Feil uden at lade ham føle det. Det forekommer mig, at der føres en lille krig imellem os.

Torsdag d. 3die Dcbr. I *Tøihuset* findes Kosciuskos Fane, Gustav Adolfs Vams, Prinds Eugens *dito*, Albrecht d. 1stes Rustning, Stahrembergs Rustning, Johan Sobieskys Hjelm og Pantser, Kara Mustaphas hellige Fane, nogle faa franske Faner især fra Bourbonnernes Tid, ogsaa en trefarvet Nationalgardefane, Attilas Rustning, saa og Wlaska's og Lubiczka's m.M. –

Alt er opstillet med overordenlig Smag og gjør et imponerende Indtryk. Tre Rækker Geværløb danne Piller, Sabler etc ere opsatte som straalende Sole i Loftet, som Kort, Vaabendeviser. Geværer, opdyngede Side om Side, danne Salens Vægge, Mænd i Rustning holde Vagt foran Trophæerne etc. – –

Om Aftenen hos *Saphir*, hvor jeg tilbragte en behagelig Aften. Der traf jeg *Döbler* og hans Kone. – Samtale om *Metternich* og hans Gemalinde (d. 4de) – (Fru *Bülow*).

Fredag d. 4de Dcbr. I Bibliotheket (med *Fibiger* og *Hagen*), hvor vi blandt Andet saae Manuscriptet til *Tasso's* »*Gerusalemme assaguntata*«, en Koran, skrevet saa fiint, at den maa læses med Forstørrelsesglas, *Matthias Corvinus's* Bibel, nordiske Runer, mexicanske, ostindiske Hieroglypher etc. –

Derpaa atter i *Belvedere*, hvor jeg saae vidunderlig deilige Portraiter, malede af *Vandyck* og *Rembrandt*, og hvor vi traf en Svensk. –

Kjedelig Aften hos *Mannheimer*.

Regnskab d. 5te Dcbr 1846

Idag har jeg hos *Rothschild* optaget paa Creditivet ... 130 Gyl-den. Til Dato har jeg af Reispengene brugt – 134 Rbd. deri indbefattet *Halstørklæder* o. desl., kjøbt her i *Wien*, og 1 Nap. d'or til min Lærer i Italiensk. Lægger jeg Alting sammen, har jeg til selve *Reisen* indtil Dato brugt circa 300 Rbd.

Løverdags d. 5te Dcbr. – Hos *Rothschild*, *Saphir* og i Synagogen, hvor *Mannheimer* prædikede. – Den smukke, lidt skjæløiede Dame. – Modtaget Bogen fra *Littrow*. – I Theatret og saae »*Der Zauberschleier*«, der handler om *Feen*, der mister sit Slør og maa blive paa *Jorden*, forholder sig til Grundsujettet, som den tykke *Wienerinde* forholder sig til en Frø. Det var forresten den 314de Gang, at det blev givet, vel især formedelst de prægtige Decorationer. – Derpaa i »*Concordia*«, hvor *Littrow* var, og hvor jeg gjorde Bekjendtskab med den unge *Hanslik*, *Schumanns* Tilbeder. –

Søndag d. 6te Dcbr. Imorges Besøg af *Uhl* – Var i Kirkegangen – forgjæves; saae dog *Fyrst Esterhazy*, den sorte Mand ved *Keiserens Side*. – Paa *Mortier de Fontaines Concert*. – Gik med *Fibiger* hen for at see »*Maria Stuart*«, men kunde ingen Billet faae; istedet derfor i »*Volksgarten*« og hørte *Strauss* d. Æ. – Senere de to Fruentimmer. – Idag var det ogsaa, at *Fyren* kom og vilde bringe mig en Dame istedetfor den smukke *Skeeløiede*.

Mandag d. 7de Dcbr. Det slette Veir, som havde standset igaar, er begyndt igjen, og idag er det reent bandsat med Snee og Regn. Imidlertid har jeg dog været i Myntcabinetet, hos Mortier de Fontaine, hos den svenske Componist Berwald, drevet om og gjort Indkjøb, skrevet lidt og endelig iaften været hos Saphir, hvor ogsaa Castelli var.

Tirsdag d. 8de Febr. [3: Dcbr.]. Var meget syg inat af Gaasele-
verpasteien; lidende hele Dagen. – Iformiddags med Berwald
hos Grillparzer, hvor jeg tilbragte en behagelig Time med den
gamle, dygtige, elskværdige Mand. – Senere med Uhl, Diesen
og Fibiger og var i min Sygelighed ubændig lystig, for Ex. hos
Kastaniestegeren. – Kl. er 7; jeg gaaer allerede tilsengs.

Onsdag d. 9de Dcbr. Hos Castelli Kl. 9 og Kl. 4½ og oversatte
Fluen. Den Gamle var rørt, da vi tog Afsked. – Jeg tog Afsked
med Saphir. – Om Aftenen hos Littrow. – Kl. 7 saae jeg Stor-
fyrstindens Lig († 21de Nobr) blive ført til Jernbanen. – Be-
kjendtskab med en Dame.

Torsdag d. 10de Dcbr. Taget Pas og Afsked med Dr. Franckl.
Iaften i Leopoldstädter Theater og saae den fortræffelige Farce
»Der Zerrissene«. Dmslle. Herzog uovertræffelig som Kathi.
Foruden Scholz var Grois som Forpagteren. – Derefter i Baye-
ren med Fibiger.

Fredag d. 11te Dcbr. Hos Littrow og fik Breve. – I Læsefore-
ningen. – Dr. Wiesner fortalte mig, at Bogen var udkommen.
Brev til Gade. – Pasvisa. – Hos Mannheimers. – Sammen
med Blunck og Theophilus Hansen. – Rendezvous med Damen
fra i Forgaars. Besynderligt Forhold. –

Løverdag d. 12te Dcbr. Frygteligt Sneeveier. Dog hos Roth-
schild og optog nye Penge; item kjøbt Klæder. – Om Aftenen i
Burgtheatret og saae Cumberlands »Jøde«. Venlige M[enne]sker
i Theatret (Malteser-Storpioren og han, der bød mig Snus). Det
var som om Wien vilde holde fast paa mig. – Derpaa i Concor-
dia, hvor Meyerbeer, Flotow, Schumann og Wieck m.Fl. vare.
Kom i frygtelig Uenighed med mig selv om Reisen formedelst
Berwalds Bemærkninger. – Sluttelig med Frankl i et Kaffehus. –

Regnskab ved Afreisen fra Wien

Har brugt af Reispengene	135 Rbd
– – af Creditivet	42 –
(Deraf til Skr 5 Gylden, Italiensk 11 Gyld, Reparationer 5 Gyld, Smaating 5 Gyld)	
Skal endnu betale for Klæder	22 –
Andre Udgifter, inden jeg reiser	11 –
Ialt	210 Rbd.

Søndag d. 13de. Tilbragt med Berwald, Blunck, Hansen og Fibiger og afreist til: *Grätz*. – »Zum Elefanten«. –

Mandag d. 14de Dcbr. Afreist fra Wien Søndag Aften. Var ledsaget tilvogns af Fibiger og først med ham inde paa Kaffehuset, hvor der spilledes Straußisk. – Frygtelig Storm og Fygen af Snee. Kl. 8¼ stod Toget fast i Sneen, og først Kl. 5 bleve vi befriede og bragte til Gloggnitz. Forresten ret muntert og kjækt om Natten i Vognen, midt i Kulden og Sulten. Over det mægtige, snebedækkede Sømering kom jeg hertil Kl. 8 Aften.

Tirsdag d. 15de Dcbr. Besaae om Morgenen *Grätz*, da jeg forgjæves havde søgt Ridder v. Leitner. Domkirken, den gamle Bygning med Svikler af Steen, hvor Landstænderne holdes; *Schloßberg*, hvorfra Udsigten til de tyrolske Alper, hvis snedækte Spidser forgyldes af Solen. – Afgang Kl. 2 med Jernbanetoget. Ruede om Ophold og Hindringer. I *Leibnitz* gik vi ned i Bryggeriet og fik Øl og Ost. Om Natten, midt i Sneveiret, lidt før vi naaede *Cilly*, vilde Føreren pludselig ikke videre, men Ingeniøren fik ham overtalt, saa at vi Kl. 4 kom til

Cilly.

(NB Korporalen fra Trieste, der forærede mig Kage)

Onsdagen d. 16de Dcbr. Denne By ligger yndig mellem Bjergene. Jeg gjorde en Spadseretur i Formiddags, saa først Jernbanetoget gaae hen mod Bjergene og gik derpaa ud af Byen paa den anden Side. En blaa Taage hyllede Bjergsiderne, Solen skinnede paa de hvide Toppe. Kl. er nu 2; jeg skriver dette i Banegaarden,

hvor jeg venter paa, at Posten til Laibach skal afgaae. Veiret er skjønt, klar Frost, sund Luft; var jeg blot enig med mig selv om min Reiseplan, saa vilde jeg være ligesom lykkelig.

NB. De østerrigske Jernbaner: Waghorn.

Laibach

Torsdag d. 17de Dcbr. Maatte uheldigviis blive her om Natten; laa paa en Bænk og sov fra Kl. 4 til 7. – Kl. 11 kom Posten. Kl. 12 afgaae vi med Guds Hjælp. Kulden er 17°. Venlige M[enne]-sker her i Krain.

Trieste («Fürst Metternich«)

Fredag d. 18de Dcbr. – Ankom hertil inat Kl. 2. Besværlig Reise, men havde det dog varmt og godt i Vognen hos Conducteuren, medens vi fore over Bjergene, der laa under dyb Sne. Militair Bedækning om Natten over Bjergene. – Her i Trieste er Sneen forsvunden som ved Trylleslag. – Jeg har besteget Citadellet – hvor Soldaterne have ladte Geværer – og seet ud over det adriatiske Hav; var i Boursen og den græske Kirke. – Om Middagen ved Bordet bl. A. den græske Officier. Læste idag i »Börsenhalle«, at den slesvigske Stænderforsamling havde opløst sig og den slesvigske Forening protesteret mod Optagelsen i det tyske Forbund. – Forresten kjeder jeg mig bandsat her.

Her sælges Grantræer paa Piazza grande til Julen, ligesom hjemme i Danmark.

Løverdags d. 19de Dcbr. Efter en kjedelig Dag, der kun havde det Behagelige, at jeg drak Prosecco-Viin, og efter at have betalt en uhyre dyr Regning i Hotellet, afreiste jeg Kl. 11 om Aftenen og kom

Kl. 7 Søndag Morgen d. 20de Dcbr. til

Italien.

Søndag d. 20de Dcbr. Deiligt, klart Veir, men koldt. Tilbragte hele Dagen i Selskab med Consigliere di Imp. tribunale de Remy og besaae det Udvendige af Staden. Derom vil jeg ikke opskrive

Noget; jeg kan gjenfinde Alt i min Reisebog. – Nydelig Historie med Hotellet, ligesom i Wien; jeg troede, at jeg boede i Hotel d'Europe, og da jeg om Natten kom dertil, boede jeg ikke der, men i Regina d'Inghilterra. – Var i Forveien i Apollo-Theatret og saae »Debutantindens Fader«.

Mandag d. 21de Dcbr. Tilbragt Dagen og Aftenen paa St. Marcuspladsen. For Pokker, Pladsen er god nok dertil! Seet Marcuskirkens Indre – Herre, Du milde Gud! – Var hos Calafanti's. – – Det er i Grunden sørgeligt, at Dandserinden Taglioni skal eie 3, 4 venetianske Palladser, de gamle Familiers Boliger; er det ikke sørgeligt, saa er det idetmindste interessant. Men at høre det østerrigske Vagtskud fra Arsenalet eller Corvetten, at see Dogepalladset blive brugt til østerrigsk Hovedvagt – det er s'gu sørgeligt. I Palladset Mocenigo boede Byron.

Tirsdag d. 22de Dcbr. Daarligt Veir, men besaae dog endnu engang det Indre af St. Marcuskirken, med Søilerne fra Jerusalem og Constantinopel etc. etc. –

Derfra med min underlige gamle Fører til Kirken S. Giovanni e Paolo, og derpaa i Dogepalladset, hvor jeg saae Stedet, hvor Marino Falieri blev henrettet, Løvehovedet og Scala d'oro, den vidunderlig deilige Trappe, der førte fra Dogens Gemakker ned til Buegangen. – Efter Middagsmaaltidet den underlige Fart i Baaden til Corte d'Albero og paa Tilbageveien nær dumpet i Canalen. – Idag kjøbt en ny Kuffert.

Onsdag d. 23de Dcbr. Jeg føle, at Venedig vil blive dyrebar for min Erindring, uden at jeg egenlig kan sige hvorfor. Men intetsteds har jeg endnu befundet mig saa forunderlig vel – uden at det er mig muligt at sige hvorfor. –

Imorges var Veiret koldt og taaget, da jeg i en lukket Gondol seilede til Corte d'Albero, efter at have drukket Mescolada paa St. Marcuspladsen. Derfra seilede jeg til Kirken Del Redemptore [∩: Redentore], opbygget circa 1510 i Anledning af en Pest. En gammel Capuciner med en Kasserolle i Haanden lukkede mig ind. I Buegangen var Figurer af Capucinere, Altrene o.s.v. Kirken selv simpel, men ædel. – Saa seilede jeg til St. Marcuspladsen, be-

saae det Indre af Dogepalladset, 3) de 10 Mænds Sal, 4) de 3 Mænds Sal med det mærkværdige Marmorgulv, 2) Sala di Scrutinio (Portraiterne. Morosini. Falieri mangler.) 1) Senatets Forsamlingssal, Sala delle quattro porte med et deiligt Maleri af Titian (Troen). I den store Sal (del maggiore consilio) det uhyre Billede af Tintoretto, Paradiset. Nu bruges Salen til Bibliothek. – I Forgemakket til Sala del 4 porte er »Europas Bortførelse« af Paul Veronese og Løvehovedet. – (Forøvrigt staaer Alt ganske rigtigt i Reisebogen). – Saa var jeg nede i Fængslerne. Oprindeligt vare de beklædte med Træ; men det rasende Folk ødelagde med Ild og Sværd flere af Fængslerne. Jeg stod paa det Sted, hvor de politiske Forbrydere, der hemmelig skulde henrettes, maatte sidde ned og ved en snild Mechanisme bleve befordrede ind i Evigheden. – –

Derpaa Bekjendtskab med Sign. Marietto, der boer paa Campo della Maria San Benito. Spiste senere Kl. 9, til Middag med hende i »Vapore«, spadserede med hende, bl.A. over Ponte Rialto, Fisketorvet, og saa hjem.

Torsdag d. 24de Dcbr. Jeg fik pludselig den Idee at reise, fordi Alting er lukket i Helligdagene, og jeg saaledes skulde vente flere Dage for at faae Arsenalet at see. Gjorde mig altsaa færdig og seilede ned igjennem den store Canal, ved hvilken Leilighed jeg bl.A. saa den deilige Kirke dei Scalsi [c: Scalzi], med sin Facade af Marmorpiller i det skønneste Forhold. Saaledes ankom jeg da efter den mærkværdige Udgang af Venedig og østerrigsk Politi

Juleaften 1846, Kl. 5

til Padua,

hvor jeg tog ind i Croce d'oro, spiste til Middag i Lione bianco og drak kaffe i Café Pedrochi. Af Byen har jeg endnu ikke seet Stort, da det var mørkt ved Ankomsten. –

Nu sidde de nok hjemme og sige: Nu er Meyer i Florentz – og sende mig kjærlige Ønsker. Gid at gode Ønsker standse paa Veien og opsøge mig her i Padua! Og Gud beskytte dem derhjemme.

Hvad der gjør mig Opholdet i Italien saa behageligt (hidtil), er den dybe Sjælefred, som jeg nyder, og den Forkjærlighed, som

jeg har for Italienerene. At dømme efter, hvad jeg hidtil har seet, ere de lumpent bagvaskede; endog Fachini ere bedre end deres Rygte og med Undtagelse af deres »troppo poco« ere de Stakler langt meer nøisomme end deres tydske, navnlig østerrigske, plumpe, nederdrægtige Colleger. Og saa ere de næsten Allesammen smukke Folk. Og med hvilken Ynde staaer hist en venetiansk Gondolier og roer!

Egenligt Udbytte for mit Liv har jeg endnu ikke fundet. Jeg er og bliver et Asen med Fremmede, muggen og utilgængelig.

Fredagen d. 25de Dcbr. Kirkerne i Prag og Wien blegne for Kirken S. Antonio, hvor jeg idag hørte Messen. Især Capella di S. Antonio med sine Marmorsøiler, Alter, Vaabenbilleder i Baggrunden. Præsten, der messede, ombølget af Virak, den lille Chordreng ved hans Side – for lang Tid indpræget i min Erintring; saa og det ligeoverfor liggende Capel di S. Felice af rødligt Marmor. I Kirken lød Musik, Munkene sang, Viraksskyer bølgede, Lysene funkledede, det talrige Folk knælede. – I Domkirken prædikede Biskoppen; bagved ham stode Geistlige (canonici) og fyldte Prædikestolen. – Her et Marmorbillede af Petrarca. – I Madonna del Arena er hele Mariæ og Christi Liv malet al fresco af Giotto. Kirken selv ligger ved en Plads, hvor i den antike Tid Kampen med de vilde Dyr fandt Sted. – Var i S. Giustina, en mægtig Kirke med hvide Piller, guult Loft og deligt Gulv af carreret hvidt og guult Marmor. – Den store Plads Prato della Valle, omgiven af Vand fra Brenta og med de mange Statuer omkring den grønne Plads, maa være sundt om Sommeren. – Palazzo del Ragione med den store Sal, hvori jeg kiggede ind. – Forresten er Staden forunderlig gammel, barok, mange Steder uskjøn. Den maa sees i godt Veir og i Satans godt Humeur.

Rovigo. 3 Corone

Løverdagen d. 26de Dcbr. Festa di S. Stefano. Afreist Kl. 10 fra Padua, i Selskab med den behagelige Mand, der vilde omvende mig og forærede mig en Bønnebog. – Passeret Etsch. Om Aftenen ligeledes angenemt Selskab; var inde i Kaffehusene og spillede Billard. – Slet Veir. Sne!

Ferrara. Stella d'Oro.

Søndagen d. 27de Dcbr. Det var dog et rart lille Værtshuus i Rovigo, især Caminerne. Afreist derfra Kl. 5 ½ om Morgen, passeret Po, Vrøvl ved at komme over den rivende Flod. – Ankom hertil Kl. 11 Formiddag. Har seet Tasso's Fængsel, hvor Byron, V. Hugo, Larmartine, Delavigne etc. have skrevet deres Scener. Det uhyre hertugelige Pallads, med Historien om den gamle Hertug Nicolo og Ugo & Parisina. – Piazza d'Ariosto med Støtten; Ariostos Huus; Guarinis Huus (Pastor fido) paa Hjørnet af Gaden, hvor han og Ariost gik og spadserede og studerede. – Domkirken. – [...] Echoet, endekasyllab. – Forresten er det rædsomt, saa langsomt som jeg er tvungen til at reise.

Bologna. Pension Suisse.

Mandag d. 28de. Afreist fra Ferrara d. 27de Kl. 11 ½ Aften, ankom til Bologna idag Kl. 8 Morgen. Udhvilet efter Reisen, seet Domkirken, de skjæve Taarne, Byens Ydre (NB Buegangene i næsten alle Gader, ligesom i Padua, men langt hyppigere og regelmæssigere). Afreise med Diligencen Kl. 7.

Tirsdag d. 29 Dcbr om Aftenen Kl. 9 Ankomst til

Florentz. – (Porta rossa).

træt, ærgerlig, vred paa Damen i Vognen, Fachino og alle M[en-
ne]sker.

Onsdag d. 30te Dcbr. Solen skinnede, det var ikke engang saa koldt, at Vandet kunde fryse i Gaderne. – Aflagt Besøg hos Puliti. – Blomsterpigen. – Domkirken og Taarnet. – Kirken S. Lorenzo. – Saae det Ydre af Byen. – I Theatret og hørte 1ste Act af *Barbiere di Seviglia* og saae Noget af en Ballet. – Idag reiste *Tydskeren Sigel*, med hvem jeg reiste hertil fra Ferrara. – NB. Dørene til Baptistieriet og sammes prægtige Indre.

Torsdag d. 31st Dcbr. – Først besøgte Prof. Puliti mig og førte mig til Palazzo Pitti, hvor jeg saae bl. A. Værker af Rafael (Md. della Seggiola) og Michel Angelo (Parcerne). Derpaa til det storhertugelige Bibliothek, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Sign. Giampieri, Udg. af Ariostos nylig fundne Værk, og hvor jeg saae Haandskrifter af Dante (Sonnetter), Galilei (Breve), Benvenuto

Cellini (Tegninger) og Machiavel. Derpaa besaae jeg det mærkværdige Naturaliecabinet, der i Ordets egenligste Forstand kan bære dette Navn, thi foruden alle mulige physiske og mechaniske Hjælpemidler og Redskaber (for Ex. Archimedes's Skrue), findes her Mineralier, Insecter, Fugle, udstoppede Dyr, Afbildninger i Vox, og et heelt anatomisk Cabinet, ligeledes i Vox. Her saae jeg ogsaa et Billede, forestillende 3 Perioder af Gallelei Liv, og et dito, hvor han knælende beder om Undskyldning for, at en Kugle løber hurtigere, jo nærmere den er ved Enden af Skraaplanen. – Til Naturaliecabinettet hører et hemmeligt Cabinet, hvor, foruden Voxbilleder af de kvindelige [...], findes nogle i Vox udførte Billeder af Pesten i Florents og af den i Rom. – Tilsidst gjorde Puliti og jeg Forsøg med Skydebomuld og skjød til Skiver. – –

Om Aftenen Kl. 7 spadserede jeg i Via Calzajoli [Ϸ: Calzaioli] og kom til piazza del domo, hvor en Kone gjorde Illumination med sit Varmeapparat. Dette ledte til Bekjendtskab med de to Damer. – –

Naa, iaften er det Nytaarsaften. Himlen veed, at dette Aar har bragt mig megen Smerte og megen Nydelse; jeg har havt Kamp, Strid og Forfølgelse, men ogsaa dyb Ro og Fred. Hidtil har Reisen ligeledes været blandet, her i Florentz kjeder jeg mig, lider af Kulde og kan ikke samle nogen Tanke, henskyde mig under nogen Idee. Imorgen hviler jeg, saa afsted! Herregud vær med mig! Og beskyt de Kjære i Hjemmet. Omein!

1847

quod felix faustumque!

Florentz. d. 1. Januar. Inat Kl. 12 sang Engelskmændene ved Siden af mig God save the queen. Det gjorde mig godt at høre Glæde. Jeg har det kjedeligt, Veiret er trist og melancholsk; det sneer i Florentz! – Om Eftermiddagen, da jeg havde ladet mig indskrive med Diligencen, sagde en Vetturin, hvis Vogn jeg havde beseet: La signoria di Lei non sa viaggiare [ɔ: viaggiare] in mundo. O, hvor det Asen havde Ret!

Afreist om Aftenen Kl. 7 og ankom

Løverdagen d. 2den Januar. Kl. 7, til Livorno, hvor jeg ikke fandt noget Dampskib. – Var hos den danske Consul Dalgas, købte Tabak af Grækeren, var inde hos en Kunsthandler, hos hvem jeg saae mange skjønne Ting i Marmor, Copier af den medicæiske Venus, Apollo, Niobe, Cleopatra (Ariadne), Lucretia, Fidelità etc. –

Søndagen d. 3die Januar. Russen, med hvem jeg igaar gjorde Bekjendtskab ved Table d'hote, førte mig om i Kirkerne: den russisk-græske, den katholsk-græske, den armeniske (særdeles smuk), Cathedralen (hvor en skrækkelig Mængde snavsede Spaniere befandt sig). Endelig er der da et Dampskib – Kjedsomheden har Ende. Afreist om Efterm. Kl. 4.

Mandagen d. 4de Januar. Ankom til Civita vecchia Kl. 11 Formiddag. Deiligt Solskin, Varme, italiensk Himmel, italiensk Hav, italiensk Optrækkeri i Havnen. Med Pescantini og de andre fire, med hvem jeg havde gjort Bekjendtskab paa Dampskibet, spiste jeg til Middag, drak Orvieto, og reiste Kl. 3 med en Vetturin. – Deilig, vidunderlig deilig Aften! Vi spadserede ved Kysten og hørte Middelhavets mægtige Brusen. Lidt efter Spektakel med en anden Vetturin, der truede Pescantini med en Kniv. – Kl. 9 Ankomst til Palo, hvor Douaniererne tog og gav mine Cigarer. Bekjendtskab med *Munch* og *Kone* og Lammers. Interessant Aften og Nat; vidunderlig deiligt Veir.

Tirsdagen d. 5te Januar om Morgenens Kl. 7 Ankomst til Rom.

Saae strax Pladsen foran Peterskirken. Kom til Hotellet, gik til K chler, derfra til Lepre, Bekjendtskab med Danske og Norske; Spadseretour paa Monte Pincio; om Aftenen Forsamling, var Secretair, var ude at see Leget ismarkedet ved Pantheon med Lys, Vrimmel og frygtelig Støi. Noget upasselig. Palm fulgte mig hjem.

Onsdagen d. 6te Januar. Med Lammers og den anden Nordmand paa Monte Cavallo og hørte i Quirinalet den pavelige Messe. Saae Cardinalerne m.m. M. – Derfra paa Capitolium og saae Ruiner og især Titus’s Triumphbue og Coliseum. – Bekjendtskab med Svenskeren Dr. Lunde. Spiste til Middag hos Falcone og saae derpaa Bambino-Festen paa Capitolium. I Forveien i de underjordiske mamertiniske Fængsler, hvor Jugurtha, Perseus, Petrus og Paulus have siddet (Pg 433).

Torsdagen d. 7de Januar. Anvendt hele Formiddagen til at see paa Leilighed og endelig leie i Via Sistina 79. 2. hos Bissens Værtinde. – Var to Gange forgjæves hos Pescantini, via di S. Ignazio No 9, og traf ham endelig Kl. 5. Traf sammen med Munchs hos Lepre og gik med dem og Lammers til Teatro Argentina, hvor Opera Buffa: Gli Zingari af Fioravanti og La locandiera, comedia in 3 atti af Goldoni blev opført. Sildig Aftensmad med to Gange P lse (mortadella).

Fredagen d. 8de Januar. Tilbragt Dagen med: at løbe til Bankieren (Valentini), at flytte (til via sistina), at spise til Middag med Pescantini, at drive om og endelig passiare Aftenen bort med Munchs. – Herregud, hvor jeg fortryder, at jeg er reist til Italien, bort fra det europæiske Liv! Men, var jeg ikke reist hertil, havde jeg vel ogsaa fortrudt det.

Løverdagen d. 9de Januar. Kl. 10 hentet Munchs og med dem i Kirken S. Maria Maggiore (see Reisebogen). Udenfor Kirken staaer en deilig korinthisk Søile, der har hørt til Constantins Basilica. – Derfra paa Capitolium, saae endnu engang, i det deilige, varme Veir, forum romanum, Coliseum samt Titus’s Thermer. Holdt en landlig Frokost foran Sept. Severus’s Triumphbue og spist Valnødder foran Aedes penatium, paa samme

Plads, hvor rostra stode. Besaae Kirken S. Martino, med dens underjordiske do., og Sa. Adriana ved Siden af (snart beseet). Gik derpaa til Forum Trajani, hvor Trajans Søile staaer mellem sønderbrudte Søiler, henhørende til Basilica Ulpia. –

Derfra hos P. de Vico i Collegio romano, der gav mig Brev til Directeuren for Propaganden. Paa Veien mødte jeg Moldenhauer og ventede med ham, indtil Directeuren fik skriftet en Synderinde. Erholdt saa Billet til Propagandafesten. –

Spiste til Middag, gjorde ved Bordet Bekjendtskab med den svenske Kunstner Mollin og hans Landsmand, Ltnt. Barnekow. Fulgte med disse til Teatro Apollo og hørte Operaen I due Foscari; derefter saae jeg igjen den slette Ballet Masaniello, som blev udhysset.

Søndagen d. 10de Januar. Det er besynderligt, at jeg her stadig er melancholsk og utilfreds, naar jeg er ene. Maaskee kommer det af, at jeg har for meget Selskab, og at intet tilfredsstillende mig. Jeg bør dog være fornuftig; jeg er allerede en gammel Dreng, og den Koldsindighed, hvormed jeg seer paa Alt, er utilgivelig. Dog, idag var jeg ikke ligegyldig, i Formiddags, da jeg hørte Nonnerne synge i Kirken della trinità, her paa spanske Trappe. Og i Grunden var jeg da heller ikke koldsindig i Jesu-Kirken; der hørte jeg en Jesuit prædike imod Ukydskhed. Han forstod sig forbandet godt derpaa. Saa fulgte jeg med Mollin og Barnekow til Kunststillingen, hvor Balls store Maleri: Manfredo, der hyldes af Saracenerne, og Mollins Hyrdedreng især interesserede mig. – Derpaa i Peterskirken, saae denne vidunderlige Kirke, item den deilige Pige, og hørte Castraternes Sang i Capellet. Spiste saa til Middag hos Lepre.

Mandag d. 11te Januar. Spadseret med Pescantinis Compagnon og senere med Dr. Lunde i Kirken Andrea della valle og dei Cardinali (Fresker af Dominichino). Kl. 2 med Moldenhauer ved Propagandafesten. Senere med Ernst Meyer i Tydskerenes Casino, hvor de Danske ere tolererede.

Tirsdag d. 12te Januar. Idag har det ret været en nydelsesrig Dag. Først gik jeg i det friske, klare Veir en Spadseretour (til

Pescantini) og hentede derpaa Munchs og Lammers. Vi vare i Palazzo Barberini, hvor det vidunderlig deilige Loft af Pietro da Cortona, Guido Renis Beatrice Cenzi, Rafaels Fornarina satte mig i en usigelig lykkelig Stemning. Især Beatrice! – Derpaa i Pal. Spada med Pompeius's Billedstøtte, hvorunder Cæsar faldt, en Statue forestillende Aristoteles (?), adskillige andre Antiker for Ex. Caracalla, nogle Malerier, blandt hvilke en Cleopatra, der ligger paa Baalet og har jaget en lang Kaarde heelt ud gennem Ryggen. – Derpaa ud i Trastevere og i Kirken Santa Maria in Trastevere, af høi, mærkværdig Skjønhed, med antike Søiler, Indskrifter og Mosaiker samt med et mærkværdig prægtigt Loft, hvori en Fresko af Dominichino. Noget høiere oppe findes Fontainen: Aqua Paola, hvorfra vi havde en ubeskrivelig deilig Udsigt over Rom og Bjergene i de forskjellige Belysninger af den synkende Sol. – Interessant Spadseregang tilbage gennem Sept. Severus's ældgamle Port. – –

Aftenen snakkede min gamle, tykke Værtinde bort for mig.

Som Curiositet anfører jeg den besynderlige Søilegang med Perspectiv i Palazzo Spada, tegnet af Borromini, udført af Bernini.

Onsdag d. 13de Januar. Først i en heel Deel Kirker og saa med Munchs udenfor Byen, forbi Tiberen, over Ponte Molle, forbi Villa Adama [o: Madama] (den smukke Dreng) og ind ad porta angelica. Senere hos Pastor Lammers, derpaa hjem og skrev et Brev og snakkede med min Værtinde. – Idag har Paven prædiket i Andrea della valle; men jeg vidste det uheldigviis ikke.

Torsdag d. 14de Januar. Skjøndt det idag var temmelig slet Veir, har jeg dog havt en skjøn og nydelsesrig Dag: jeg var i Peterskirken og i *Vaticanet*. I min Bog har jeg omtrentlig indstregget, hvad jeg har seet; men jeg vil dog særskilt udhæve: Laocoon, Apollo og Antinous, item Perseus og Meleager. Saa har jeg altsaa seet det! Jeg troer, man bliver et bedre M[enne]ske i disse Omgivelser. – Derfra gik jeg igjen lidt ind i Peterskirken og varmede mig, og saa til Casino, hvor jeg spiste og spillede Schak. –

Fredagen d. 15de Januar. Idag været i Palazzo Borghese, med

den af smukke Colonnader og skønne Marmorstatuer omgivne Gaard. I Galleriet er bl. A. et overordenlig deiligt Portrait af Cæsar Borgia, malet af Raphael, item den berømte cumæiske Sibile af Dominichino, en Nedtagelse fra Korset af Raphael, Copier efter Raphael af Giulio Romano, nogle yndige Madonnaer og fortræffelige Helgene af Francisco Francia; endelig, foruden Malerier af Titian, Paul Veronese, Perugino og Leonardo da Vinci, nogle Frescobilleder, som skulle være af Raphael. – Bekjendtskab med en af de Damer, som copierede. –

Derfra oppe i Palazzo Correa og saae Mausoleum Augusti, som var gjort til en Circus for Tyrefægtninger (forbudne af Pius 7de) og Kunstberidere, og hvor man har forherliget Alexander Guerra med Inskriptioner i Marmor! –

Sluttelig deilig Spadseregang paa Monte Pincio mellem eviggrønne Træer og skønne Kvindeansigter. – Saa gik jeg til Sabina, hvor jeg tilbragte en behagelig og interessant Aften med Billedhuggeren Holbech, med hvem jeg forleden gjorde Bekjendtskab i St. Peter.

Løverdag d. 16de Januar. Kolberg har efter min Formening, saa megen Forfængelighed, at han enten maa blive en udmærket Kunstner eller gaae tilgrunde. Iaften, da jeg første Gang var sammen med ham paa Kneipen i via tritone, havde han nylig faaet sit Stipendium fornyet. En langt kraftigere, stoltere (ikke forfængeligere) Character, en i Livet temmelig forfaren Mand, synes Holbech at være. I hans Atelier er en deilig døende Euridice, en kvindelig Büste, Amor, der digter, en imponerende Hero, en Psyche, der bæres af Zephyrerne, og en Gibsmodel til Niobe med hendes sidste Datter. H. har idag ført mig om i forskjellige Ateliers, to tyske, to italienske og to engelske, nemlig: 1) Droschel, en lille venlig, snaksom Mand, 30-35 Aar gl. Hans betydeligste Arbeide er Perseus, der har dræbt Medusa og træder paa Slangen (uden Udtryk), en indsovet Spinderinde, og under Arbeide: en Danserinde. – 2) Wolff, der her nyder et stort Navn, synes at være temmelig ubetydelig; han tilfredsstiller Theevandsmagen, det er hans Lykke, og forresten er han en beleven

Mand. Hans Gevandter ere haarde, hans Ansigter simple. Det mærkeligste af, hvad jeg saae, var: Jephtha med hans Datter (NB hendes ene Arm) og Amazonergruppen; Aarstiderne saae ud som simple Tøse. – 3) Tenerani: deiligt Basrelief, forrest. christne Martyrer, der skulle sønderrives af vilde Dyr, Charitas, der giver Almisse (især Moderen og det lille Barn deilig og udtryksfuld) og Englen, der skal til Maria della Minerva. – 4) Bienaimé, udmærker sig ved glatte, slangeformige Figurer, saasom den sovende Bachantinde; derimod synes mig, at Diana (der overraskes af Actæon) er særdeles god, hvad Stilling og Udtryk angaaer. – 5) Hos Macdonald sees en Mængde interessante Byster, næsten alle engelske; bl.A. Marquis Douglas, der ligner Byron; desuden en Ulysses, der gjenkjendes af sin Hund, og en Skizze til en Eurydice, der staaer og bliver bidt af Slangen. – 6) Gibson modellerer nok bedste Heste; mærkelige Basreliefs: Timerne. Ellers er der ogsaa Psyche og Hylas, der begge bortføres. Psyche gaaer og støtter sig paa to Zephyrer. En af Nympherne, der røve Hylas, kysser hans Haar; men der savnes i hendes Ansigt det tilsvarende Udtryk, og hele Gruppen er kold. – Senere omkring med Holbeck [sic], paa Monte Pincio, i Corso etc. og sluttelig kneipet Aftenen bort med ham og Kolberg.

Søndagen d. 17de Januar. Efter at have hørt Nonnerne og derefter gjort en Spadseregang i Villa Borghese og søgt Skjul for den lette Regn under Myrthetræer, var jeg Kl. 3 udenfor Kirken S. Antonio Abbata, bag Maria maggiore, hvor en Munk eller Præst velsignede de pyntede Heste ved at sprænge Vievand med en lille Kost. Derefter en Spadseretour ned til Laterankirken og Kirken Santa Croce di Gierusalem samt til den hellige Trappe, hvor de Troende krøb op. (NB. I Formiddags var jeg ogsaa i Kirken S. Maria del popolo; i det tilliggende Kloster boede Luther under sit Ophold i Rom.) Senere, da jeg havde truffet flere Skandinaver, kom vi Allesammen for sildig til S. Andrea delle fratte, hvor der var smuk Musik til Ave Maria til Ære for den her thronende Madonna, der engang har omvendt en Jøde. – Tilbragt Aftenen med Holbeck og Kolberg.

Mandagen d. 18de Januar. En virkelig nydelsesrig og behagelig Dag. Imorges, i det varme Veir, til Peterskirken i Anledning af den hellige Stols Fest. Paven blev baaren ind i høitideligt og pragtfuldt Optog, der blev holdt Messe, og saa blev Paven baaren ud. – I Kirken traf jeg Pescantini og hans Venner. – Saa var jeg i Vaticanet; begyndte med at gjensee Laocoon og Apollo, samt de tilstødende Cabinetter og den aabne Portici (beg. med Pg 555 i Bogen); saae derpaa *Dyrsalen*, hvor især Han-Centauren, der bortfører en Nereide, medens en Amarin bagved tysser ad hende, er af en deilig Composition, endvidere Hercules med Cerberus, Keiser Commodus til Hest, nogle overordenlig skønne Løver etc. –

Derefter *Statue-Galleriet*, hvor især den siddende Penelope-Skikkelse og den forladte sovende Ariadne ere mærkværdige. – Dernæst *Büstesalen* med Jupiter, holdende Lynet og Sceptret; dertil støder et lille Cabinet, bl. A. med en Statue af Livia, hvis forunderlig deilige og pragtfulde Gravurne af Alabast, der blev funden i Augusts Mausoleum, staaer tæt udenfor. – Saa kommer *Musernes Sal*. Der er man som i Paradiis. Der sidde eller staae de skønne, skønne Statuer af de ni Muser, og med Kjærlighed og Skjønksomhed har man valgt dette Sted til at opstille Hermerne af: Socrates, Bias, Epicur, Æschines, Demosthenes, Sophocles, Eurypides, Antisthenes, Alcibiades etc. i Musernes Sal. – Der holdt jeg op for idag; gik hurtig gennem de øvrige Sale, dvælede lidt foran Rafaels Transfiguration og saa hjem. Strax efter ind i Andrea delle Fratte, hvor jeg hørte den Musik, jeg forsømte igaar, og saae den pragtfuldt belyste Kirke. –

Derfra i usigeligt godt Humeur alene ned til Falcone og spiste til Middag; lidt hjem og arbeidede og saa hen i Osteriet, hvor der først sad muntre Tydske med deres muntre italienske Damer, og hvor vi bagefter havde den barokke Scene med den fulde Kjærling, der gjorde Cour til Kolberg, sang og tilsidst græd. –

Tirsdagen d. 19de Januar. Jeg var med Pescantini, hans Søster og Søsterdøttre (især den ene smuk) først i Cestius's Pyramide og i S. Paulskirken, der er under Bygning, da nemlig denne Roms

første Kirke afbrændte 1823, og man seer kun ufuldkommet af Skiver af Søiler, hvilken umaadelig prægtig Bygning her vil fremstaae. Der var de fire vidunderlig deilige Søiler af Alabast, som Vicekongen af Ægypten forærede den forrige Pave. – Senere drog jeg ene omkring i Byen, var paa Monte Pincio, havde Historien med den gamle Ruffiana, tilbragte Aftenen i Osterier og skrev endelig om Titus's Triumphbue.

Onsdagen d. 20de Januar. Idag fik Munchs Brev, jeg ikke. –

Var med M's ude i Villa Doria-Pamfili, efter at vi vare gaaede gennem Ghetto'en. Saae i Villaen Salene med de antike Statuer, bl. A. en Sibylla paa en Løve og flere Venusstatuer. Havde fra Terrassen en deilig Udsigt; spadserede i Haven og i Lunden mellem Pinier og Epheu. Saae Familiens Vaaben i Havens Bade. –

Gik tilbage over S. Pietro in montorio og havde derfra det pragtfulde Syn af Uveiret og de underlig belyste Bjerge. –

Spiste til Middag med Pescantini (efter Indbydelsen imorges), selv 8de.

Torsdagen d. 21de Januar. Denne Dag vil, naar Alt gaaer godt, staae for min Erindring i det skønneste Lys. Det var idag, at jeg med den unge Signora Pozzi og hendes Tilhørende samt med Munchs var i Peterskirkens Kuppel, ved Siden af den yndige Pige vandrede om i den lille Stad, der er paa Peterskirkens Tag, krøb op og ned ad de smalle Stiger og var inde i Kuppelen. Hende førte jeg ogsaa om i Vaticanet, og jeg, den Fremmede, viste den romerske Pige de romerske Rigdomme fra Fortiden. – –

Senere spiste jeg hos Falcone tilligemed Munchs (efter at have slaaet en lille Sladder af med min Værtindes gifte Datter udenfor Huset) og gik tidlig hjem, da jeg baade var forkjølet og tilsnavset. –

Iaften bliver der igjen givet en Serenade her i Gaden.

Fredagen d. 22de Januar. Tilbragt Dagen, paa hvilken jeg især led af Rheumatisme i Tænderne, med at gaae om i Atelier'erne. Først igjen hos Holbeck, saa hos Ernst Meyer, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med den franske Maler Baudinier. E. M. har deilige Malerier, og det er navnlig interessant, ihvor rigt og varmt han

forstaaer at male Landskaber. 1) Pigen ved det lille Barns Vugge; Moderen kommer i Baggrunden, med en Kurv paa Hovedet. – 2) Drengen, der sover paa Svinet; malet to Gange med nogen Afvexling. 3) Den lille Dreng, hvem Skriftefaderen examinerer i at bede; ligeledes to Gange med Forandringer. – 4) Piger, der samle Blomster ved Olevano; mærkværdig deiligt. – –

Derpaa Kl. 2 hos Kolberg, efter at jeg havde spist til Middag med E. M. og gjort Bekjendtskab med Riedel. Hos K. Skizzen eller Modellen til Theseus i det Øieblik han seer Minotaurus. – Endelig hos Jerichau, hvor der var et sandt Værksted. Han, hans Kone, Læssø, Frölich, Conradsen arbeide sammen. J's Hercules og Hebe stod der, ligeledes nogle Basreliefs, han var beskjæftiget med at modellere en Gravsteen for Göthes Sønnedatter; men det behagede mig ikke. Læssø's Maleri, et Landskab i Bjergene, tilfredsstillende mig heller ikke; der er ingen Ro, ingen Character. Frölich modellerer en *dansk* Bondekone med et Barn paa Armen, idet hun bøier sig for at plukke en Blomst til Barnet. Det er et Forsøg; Tegningen er nydelig. Mdm. J har et stort Maleri: Romerske Kvinder ved Brønden paa Staffeliot og et Barn ved Brystet. – –

Derfra en Spadseretour paa Monte Pincio; senere en Svedetour op og ned ad Corso; spiste en dyr Aftensmad i Café Nazari og gik tidlig tilsengs. NB. Jerichaus Jæger med Leoparden og den lige Linie.

Løverdagen d. 23de Januar. Idag har jeg formedelst min Upasselighed bortdrevet den hele Dag med Spadseren, Læsen i Livius, frugtesløse Forsøg paa at skrive etc. Veiret har været smukt, men lumsk med den afvexlende Varme og Kulde. Først oppe at see paa Læilighed i Palazzo Gregorio og traf der tilfældigviis Göthes Søstersøn og saae altsaa det berømte Navns sygelige Arving. Derpaa hos Pescantini og traf med ham Aftale om at besøge Colosseum Mandag Aften. Senere traf jeg, idet jeg søgte the german Maid, Jos. Debroy[?], i via del Leone No 15, 4de Sal, Dr. Schmalz. Spist til Middag hos Falcone, spillet Schak i Casino, drevet Aftenen hen i Kneipen.

Søndagen d. 24de Januar. Kl. 10 hørte jeg Nonnerne synge og knælede i Kirken. Gik en lille Spadseretur. Læste og spiste derpaa med Holbeck. Vi gik derfra hen til følgende Steder: 1) Monte Cavallo med Colosseum, Slottet og Springvandet; 2) Forum Nerva og den deilige Ruin af Minerva-Templet; 3) Constantins Basilica og Tempel Veneris et Romæ, som vi nøie besaae, og som H. forklarede mig; 4) i Dalen neden for Capitolium Janus quadrifrons og Guldsmedenes Bue, Cola di Rienzi's Huus, Vesta Templet og Cloaca Maxima samt Ponte rotto, med Udsigt til Ponte sublicio; 5) det mærkelige Bocca della verità, der staaer i Forhallen til Kirken S. Maria in Cosmedin, hvor de i Tiberen druknede begraves, og hvor pludselig en skrækkelig Mængde Piger med skrækkelig Røst begyndte at skribe Litaniet; 6) den Tarpeijiske Klippe; 7) Marcullus's Theater. –

Saa gik vi ind i Jesu-Kirken og hørte Vesperen efter at have beseet det nye Alter med de forunderlig deilige Marmor. – Saae det curiøse Syn: En fyrstelig Vogn, forspændt med 14 Heste uden Cockarder. – Var i Kirken S. Agostino, hvor der er en særdeles mirakelgjørende Madonna, der bærer en saadan Rigdom af Ringe, Diamanter og andre Kostbarheder og har saa mange Foræringer, Votiv-Hjertes o.d.l., hængende i Kirken, at det næsten er utrolig. – Efter nogen Hvile hos mig: Kl. 4¼ atter hos Nonnerne, der sang ubeskrivelig deilig, bl. A. Ora pro nobis. Præsten velsignede Forsamlingen med Monstransen. Det Hele var skjønt og høitideligt. – Endelig ved Gildet for den 86 aarige Reinhardt (cand. theol., Landskabsmaler, fra Hof i Bayern). Gemtyligt og lidt simpelt; men det Værste var dog den tunge Luft. Gik endelig lidt med Kolberg og Holbeck og spadserede i den milde Aften og kiggede ind til Apollo i det franske Academi.

Mandagen d. 25de Januar. Idag modtaget Brev hjemmefra. – Havde i Forveien, imorges, Besøg af Pescantini og Munck. Var i Vaticanet og saa mange af de vidunderlige Sager, men stod især længe foran Rafaels: Madonnas Kroning til Himlens Dronning. – Spiste hos Lepre, hvor ogsaa Carci's vare; spadserede med Thielemann. Traf i Café nuovo Pescantini og gjorde gjennem

ham Bekjendtskab med Franskmanden Delâtre. Gik hjem i det stærke Regnveir og skrev. —

Iaften kom Pigen pludselig og spurgte mig, om jeg ikke vilde gifte mig. De er Allesammen Maren Giftekniv, disse Romere.

Tirsdagen d. 26de Januar. Det tegnede til saa godt Veir imorges, men skylregner iaften. — Med Moldenhauer i Vaticanets Sale. Der saae vi adskillige deilige Malerier, bl. A. et, som vi antog for Corregio's »Nat«, en Madonna med Barnet, der rækker Johannes Jordbær, en Amor, der bliver taget ved Vingerne og faaer Riis af en Skjønhed, en udmærket smuk Pige; en Sal fuld af ypperlige Dyrmaalier, malede af Wenceslaus Peter, og med et Paradiis af Samme m. M. — Derpaa i Vaticanets Have, hvor Antonins Piedestal staaer. — Jeg gik hen og spiste hos Falcone, men befandt mig temmelig ilde. Traf Kl. 7 sammen med Delâtre i Café nuovo og talte med ham om Reisen til Grækenland. — Var i Apollo-Theatret og saae Carlotta Grisi i Balletten »Isolano«. Balletten er daarlig nok, og Grisi staaer da ikke over vore Solodanserinder. Men ved Siden af de klodsede Tingester, der høre til Theatret her, kan hun rigtignok vække Enthusiasme.

Onsdagen d. 27de Januar. Idag været i Palazzo Sciarra, hvor der især var en skjøn Magdalene af Guido Reni. — Da vi gik ud, Spektakel med Tjeneren. — Behageligt Middagsmaaltid med Muncks og Moldenhauer. Var hjemme at skrive. Om Aftenen i Café nuovo med Delâtre og i Kneipen, hvorhen ogsaa Ms kom. — Upasselig.

Torsdagen d. 28de Januar. Havde en smertefuld og urolig Nat. Var i Vaticanet, hvor jeg hilste paa det Pescantini'ske Selskab. Spiste til Middag med Bravo hos Bertini. Stadig sløv og upasselig og desuden beskæftiget med at skrive Breve.

Fredagen d. 29de Januar. Efter en lille ensom Spadseretur paa Monte Pincio fulgte jeg med Moldenh. og Ms til Quirinalets Have, hvor vi bl. A. saae de Gemakker, hvor Paven giver Damer Audiens, hørte et Vandorgel og saae improviserede Vandspring. — Var i forskjellige Kirker, spiste til Middag og hørte derpaa Ravelli's Concert. —

Gik ned paa forum for at finde Villa Mills, men lidt nedenfor Constantins Bue kom Paven kjørende, steg ud og gik, og vi gik med lige til Porta S. Giovanni. – Senere gjort Aftale med Lucca og tilbragt Aftenen i Kneipen. (Det var ogsaa denne Aften, at Muncks gik med mig frem og tilbage i via Sistina og til Monte Pincio i Maaneskin og jeg var utaalmodig).

Løverdagen d. 30te Januar. Skrevet til Ragnhild og afsendt Brevene hjem. – Besøgte Pescantini og blev indbudet til imorgen Aften. – Først Time med Luca. – Var hos Lepre, om Aftenen, mellem de danske etc. syngende og ikke syngende Spidsborgere.

Søndagen d. 31te Januar. I Tydskernes Bibliothek. Hos Kræmmeren. – Spadseregang over Monte Pincio og ned i via rimpetta, hvor den gammelagtige Dame kaldte mig impertinent. – Regnveir, skrækkelig melancholsk og utilfreds; lagde mig til at sove. Gik dog ned i Café grecco og snakkede der med den danske Kunstner fra Schleswigholst. – I Selskab hos Pescantini og blev der lidt oprømt; gjorde Bekjendtskab med en Professor, en romersk virkelig Professor.

Mandagen d. 1 Februar. Nu, efter at jeg har taget en Beslutning og lagt en Reiseplan, er mit Sind let, og jeg er i godt Humeur. – Imorges først hos Munch og hos Delâtre. Derpaa spadseret med Luca og saa i Capitoliums Museum, hvor den døende Fægter, den capitolinske Antinous, en Electra, der gaaer at offre paa Faderens Grav m. M., saasom Salen med Keiseres og den med Philosophers og Digteres Büster. – Derefter spadseret i Regnveir paa Forum, glad og veltilmode holdt Middag hos Falcone med Ms, sladdret med dem og tilsidst i Osterien i via di tritoni.

Tirsdagen d. 2den Februar. – Gud skee Lov, atter en behagelig Dag og idetmindste belærende med Hensyn til M[enne]skene. – Først besøgte Kolberg mig og bragte mig min Bog tilbage. Saa var jeg (næst efter Lection hos Luca) hos Lunde og kjøbte et Maleri; saa hos Rhode og derpaa i Kirken og hørte Nonnerne. – Derpaa med Munchs hos Lepre og spiste til Middag, i den store Træng-

sel, og medens Skandinaverne sadde ved det andet Bord. – Endelig i Sabina med Kolberg, Lunde, Rhode og Møller og passiarede behagelig Afteneñ bort.

Onsdagen d. 3die Februar. – Endskjøndt det stadig er slet Veir, klager jeg dog heller ikke over denne Dag. Først i Palazzo Doria, hvor der er meget Skjøndt, og hvor jeg atter vil hen. – Saa Time med Luca paa Monte Pincio. – Derpaa hos Riedel. Han har malet 1) en Amor og Psyche i glimrende Farver, 2) en Pige der bader sig for Taglioni, og 3) en Sophronisbe, der drikker Gift. – Derefter i Casino og lod mig indmelde som Medlem. – Saa i Kneipen og lebendig Samtale med Holbech. – Jeg savner kun godt Veir og Noget, der kan sysselsætte Sjælen og Phantasien. Himlen veed, at jeg glædes med Lidet og taknemlig vilde paaskjønne det Straa, der maatte skjænkes mig.

Torsdagen d. 4de Februar. Denne Dag har vel været helliget til Muserne, og det var tillige godt Veir! – Først i Vaticanets Mosaik-Fabrik, hvor der hænger Copier af mange udmærkede Mestere, bl. A. af Michel Angelo's Moses. – Derpaa i det *Sixtinske Capel*. Foruden Dommedagen bemærkede jeg idag især Peruginos Fresko: Jesus, der rækker Peter Nøglerne; dette er fortrinsviis godt bevaret. Paa Loftet er malet (af Michel Angelo): Gud, der skaber Verden; Mandens Skabelse, Kvindens Skabelse (NB Forskjellen derimellem), Syndefaldet, Syndefloden, Noah og hans Sønner. – Under Loftet er malet alle profeterende Personer af den hellige og profane Historie: en cumæisk Sibylle, en delphisk og en libysk Pythia, og Profeterne af det gl. Testamente. Imellem Alle disse er malet jødiske Konger. – Men det Hele maa sees atter og atter, især Dommedagen. – Derpaa, efter en lille Frokost og Spadseretur i Vaticanet, hvor jeg især beskjæftigede mig med Vaser og Malerier. – Saa hjem og havde paa Veien den lille Glæde med Pigebarnet paa Spanske Trappe, der blev saa glad over Apelsinen. – Time med Lucca; spiste tilligemed ham hos Falcone. – Gik alene i teatro Argentina og hørte, foruden la donna di Calzolaio, Violinisten Bazzini, der til Slutningen spillede »Carnevalet i Venedig«.

Fredagen d. 5te Februar. Strax i Formiddags med Kolberg, efter at have spist Frokost, i *Palazzo Doria*, altsaa for anden Gang. – Vi gik som Børn og glædede os i al denne Skjønhed, der først nu, ved Kunstnerens Side, gik rigtig op for mig. Jeg har optegnet nogle af de mærkeligste Malerier, da der intet Catalog gives. 1) Endeel Landskaber af *Claude Lorrain*, bl. hvilke hans berømte Stykke med Vandmøllen. 2) Flere historiske Stykker af *Gherardo delle notti*, navnlig Loth og hans Døttre. 3) *Guido Reni*, en Madonna med Barnet og ved Siden deraf 4) en Rafaelsk Madonna, der lægger Haanden paa Johannes's Hoved, da denne kommer for at besøge den lille Jesus. 5) Flere hellige Sty. af *Perugino*; 6) Et Christushoved af *Leonardo da Vinci*; 7) Af *Titian* flere Portraiter, bl. hvilke hans Kone, og Abrahams Offer; 8) To Hoveder af *Rembrandt*; 9) to Malerier af *A. del Sarto* (hænge ved Vinduet) og derunder Machiavel; 10) Af *Giorgione*: Luther, hans Kone og Calvin; 11) *Caravaggio*: Ecce homo; 12) Et kvindeligt Portrait af *Paul Veronese*; 13) af *Rubens* to Hoveder, bl. hv. en Munk; 14) Af *Holbein* et kvindeligt Brystbillede; 15) et Portrait, af *van Dyck*; 16) et Bryllup af *Teniers*; 17) nogle Sty. af *Albrecht Dürer*; endelig i Sideværelset 18) en hellig Familie af *Bonifacio* og 19) Madonna med Englen af *Fiesole*. – –

Derpaa spadserede vi lidt i Palladsets Buegange og gik derpaa i Regnveiret til *Palazzo Borghese*. – Her er et Catalog, og der staaer Fortegnelse i Reisebogen; dog udhæver jeg: 1) *Francisco Francia*: den hellige Franciscus i den røde Dragt; forskjellige Madonnaer med Barnet; 2) *Andrea del Sarto* forskjellige Malerier; 3) Rafael: Christi Nedtagelse, Borgia's Portrait, Leo d. 10, Julius 2 og en Cardinals do; 4) *Domenichino*: Sibylle og Dianas Jagt; 5) *Titian*: ægte og uægte Kjærlighed, og de tre Gratier, der udstyre Amor; 6) *Pietro da Cortona*: et Portrait i Van Dycks Maneer; 7) *Correggio*: Danae, og 8) *Bronzino*: Portrait af Cosmus af Medici. – –

Derpaa gik jeg hjem hos Kolberg og saae endeel Tegninger af herlige Ting i Assisi og Perugia, bl. hv. især Fiesole' og Memmi's

Arbejder tiltale med deres Reenhed, Inderlighed og Aandighed.

Løverdagen d. 6te Febr. Idag begyndte *Carnevalet*. – Uagtet det var Regnveir, vil jeg nok huske Alt, Soldaterne, Senatorerne, Blomsterne, de smukke Piger, de to hvide Damer etc. – –

Holbech var hos mig efter Ave Maria; senere soldet i Osterien tilligemed Thömming og Fl. NB. Th.s Fortælling om hans Kone, der er født i Neapel, halv Engelsk, halv Fransk, gift med ham (en Tydske fra Slesvig) og bosat i Italien, og som intetsteds føler sig hjemme.

Søndagen d. 7de Februar. Idag var det smukt Veir. – Først Besøg af Munchs, derpaa spadseret paa Monte Pincio, løbet Byen igjennem til Ernst Meyer, Casino etc; spiiist til Middag hos Falcone; i Café grecco, hvor Skandinaverne sad; i S. Pietro in vincoli (med Holbech) og saae M. Angelo's Moses; hos Nonnerne og hørte Sangen; med Palm i Cafe Nazzari. Endelig i Casino, hvor jeg efter at have spillet Schak, kom i gemytlig Samtale med Marstrand og Meyer og gik sildig hjem –

Mandagen d. 8de Februar. Jeg glemte igaar at bemærke, at jeg atter var paa Udstillingen paa Piazza del popolo, og at der især interesserede mig et Sommer- og Vinterlandskab af Belgieren Counovat [?] og et Maleri af Belgieren Brulls, som forestiller en Eremit, der i Uveir bærer en lille Pige, der har forvildet sig, ned af Bjerget. – Schweitzeren, der har malet de smukke Genrebilleder, hedder Muyden. – – *Idag kjørte jeg med Holbech paa Carnevalet.* – Derefter paa *Bal i Casino*, hvor jeg morede mig godt og blot havde den ubehagelige lille Affaire med Tydskeren Müller. – Hjem Kl. 4.

Tirsdagen d. 9de Febr. Havde idag en slet Tandpine, gik til Pavens Tandlæge, fik et daarligt Raad af ham, gik paa *Carnevalet*; hilste atter og atter paa Fru Burckardt, den franske Dame fra Ballet, den lille smukke Romerinde udenfor No. 455, Damen i No. 212 etc. – Det var et temmelig ubehageligt Sammentræf med Skandinaverne hos Falcone. – –

Netop som *Carnevalet* holdt op idag, begyndte det at regne.

Onsdag d. 10de Febr. Jeg skriver dette d. 11te og veed, ved

Gud, ikke rigtig, om det er idag eller igaar. Jeg var paa Carnevalet, satis! – Om Aftenen i via tritoni og lærte der med de romerske Almuesfolk at dandse Saltarello. Hjem med Theresa og Marianna og deres Mænd. De stode Model. Vi aftalte at kjøre sammen d. 11te.

Torsdagen d. 11te Febr. Carnevalet fortsat. Den deilige Dame paa Balconen i No. 110, med hvem jeg begyndte i Vognen og fortsatte tilfods etc. etc. Om Aftenen med Holbeck og Munchs i via Tritoni med al den besynderlige Jubel. Hvorledes skal jeg gemme alle disse Erindringer? Idag var det herligt Veir, deiligt!

Fredagen d. 12te Febr. Imorges Kl. 8 i Corsoen for at træffe den lille Maske. Spadserede lidt i det deilige, friske Veir; drak Kaffe i Café Nazari. Gik hjem og skrev Brev til Hjemmet. Havde Besøg af hende med Knappen. Derefter kom min Værtindes Døtre, og især den ene, den smukke! Ud i det prægtigste Humeur, traf Moldenhauer ved Diligencerne, spiste hos Falcone, gjorde et langt Besøg hos Delâtre og drak Orvieto; spadserede paa Monte pincio og traf Nelli; var i Capucinerkirken; traf Holbeck i Café Grecco; tilbragte Aftenen i den tydske Casino med at spille Schak.

Lørdagen d. 13de Febr. – Hvilket Liv, hvilken Herlighed! Hvorledes vil det engang staae for min Erindring! Saaledes blot imorges, da jeg gik ud og leiede Dragt til iaften og prøberede min tyrkiske Dragt. Efter nogen Omflakken gik jeg ned til Carnevalet, hilste atter paa Livia, den fransktalende Maske, Fru Burchardt, fik Huen slaaet af, da hun tilkastede mig en Apelsin, havde Historien med den smukke Englænderinde og Nøglen, senere, lidt før Væddeløbet, den nette lille Affaire paa Piazza del popolo med Damerne i Vognen, der gave mig Foræringer. –

Spadserede senere ned paa Corso'en og saae det glade Folk; gik ene i Sabina og saae den næsten vilde Lystighed; traf Kolberg og gik med ham ned i Katakomberne, hvor Tydskene vare glade, og hvor der for hvert Brødkuglekast skulde gives en Mezzo. –

Saa fulgte Kolberg mig hjem og pyntede mig til Ballet. Jeg morede mig usigelig godt, dandsede; spiste med de Franske og

dandsede tilsidst Cotillon med den fransk Maske, der skal have været Mdm. Bonnet. –

Hjem Kl. 5 om Morgen.

Søndagen d. 14de Februar. Allerede oppe Kl. 7 og nede ved Piazza del popolo – forgjæves. – Gik og spadserede i det deilige Veir, og drak derpaa Kaffe i Café nuovo, hvor jeg traf Rhode, Lunde og Møller. – Var hos Delâtre, hos Holbech og Munchs. Gik hjem, hvorpaa Kolberg kom og jeg gik med ham til Katakomberne, hvor vi spiste med Prof. Breslau m. Fl. – Traf Holbech i Café grecco og gik ned til Piazza termini og saae en Ballon gaae op (med den venetianske Maler Conava [?]), saae der den deilige Pige med de vidunderlig skønne Øine. – Gik hjem med H. og havde nær lukket ham inde og mig ude; havde Besøg af Delâtre og blev indbudt af ham til imorgen. Gik med Holbech og spadserede og tilbragte en søvrig men lykkelig Aften i Sabina og via di tritoni. – Humeuret er godt, de ungdommelige Kræfter ere usvækkede, Anelsen om Fremtiden er skøn, Veiret er koldt men [...] – takket være Herren for Alt, hvad jeg nyder! Nu kan jeg næppe holde Øinene oppe for Søvn.

Mandagen d. 15de Februar. Holbech kom og vækkede mig imorges. Det har været daarligt Veir hele Dagen, men især i Carnevaltiden skyllede det ned. Herregud, hvor Corsoen saae ud! – Jeg kom ikke til Delâtre efter Aftale, men spiste i Catacomberne med de to Schwabere. Gik senere hen i via tritoni og tilbragte en ret behagelig Aften med Holbech og en Tydske samt med vore Italienerne, der bl. A. igjen gjorde Kunster. – Jeg hørte iaften, at Preussen har faaet en Constitution.

Tirsdagen d. 16de Februar. – *Moccoli-Aftenerne.* Kjøbte mig en Blouse, læste derpaa de franske Aviser og gik saa paa Carnevalet, som idag sluttedes med Moccolifesten. – – Jeg vil erindre dette uden nogen Noteren. – – Om Aften i Festino i theatro apollo.

Onsdagen d. 17de Februar. Mit Sind er som et Hav, der har været oprørt af Storm og Dagen efter er bedækket med Vrag. Jeg har ikke Ro, jeg maa afsted; Sindet kan ikke længer finde sig i det

nuværende Rom, det stille Rom. Dertil kommer det over al Beskrivelse deilige Veir. Jeg har idag drevet omkring den ganske Dag, været hos Moldenhauer med Brevet, havt Stævnemøde ved piazza del popolo, været hos Bravo og hentet Bøger, havt Besøg af †, spadseret med Luca, derpaa med Kolberg samt Rhode og Lunde i den vidunderlig skønne Aften paa Monte pincio; spist til Aften i Catacomberne og endelig hjemme #. –

Torsdagen d. 18de Februar. Idag har det været et deiligt Veir, Sindet herligt stemt, Forholdene lette, gemytlige og behagelige, og med Delâtre har jeg gjort Aftale om en Tour til Tivoli &c, saa jeg bliver nok her for det Første. –

Imorges var jeg hos Munchs og Holbech, derpaa i Kirken S. Maria degli angeli i Diocletians Thermer (hvilken Kirke findes beskrevet i Reisebogen). Der traf jeg de to franske Geistlige; der findes Salvator Rosas Grav. – Spiste til Middag med Holbech, gjorde i Café grecco Bekjendtskab med *Herwegh*, var i Palazzo Borghese, derpaa hos *Signora Pozzi*. Derefter hos Delâtre, spiste til Middag med ham hos Falcone, drak Kaffe med ham og aftalte Besøg hos Mezzofanti samt Tour. –

Endelig i Catacomberne, hvor den tyske Officier fortalte om Italien, item om Østerrig og Ungarn, og endte Aftenen med at spille Schak med Kolberg i Café Luigi. –

Fredagen d. 19de Februar. Ifølge Aftale gik jeg idag med Muncks. Det var smukt og varmt Veir, og vi gik forbi Minervas Tempel og Forum Nerva (spiste i en Osteria nærvæd sidstnævnedes Sted) over Forum romanum til Caracallas Bade. Besaa disse imponante Levninger tilligemed en elskværdig Engelskmand og nogle Tydske, saae de store Badesale, Fægtesalen (palestra), Bibliotheket, Philosophernes Værelse etc; steg op paa den overste Deel, laa i Græsset og saae ud over Rom. –

Gik derfra den lange Vei til Domine quo vadis og Basilica S. Sebastiano og steg med nogle underlige Franske ned i Catacomberne: Forsynede med Voxlys vandrede vi om i de snævre Gange, hvor Petrus og Paulus, 14 Paver, 400 Martyrer og flere 100000 andre Christne bleve begravne; saae Capellet, hvor de 14

Paver og de to Apostle have ligget, og hvor den hellige Pave Stephen blev dræbt, medens han læste Messen; saae Stenen, hvor Frelserens Fødder ere aftrykte, og andre Reliquier. —

Da vi gik ud, kastede vi et Blik hen til Cecilia Metellas Gravmæle og gik tilbage, til Villa Mills. Besaae dette Sted med dets deilige Udsigt og Ruiner af Keiserpalladset samt de begravne Levninger af Augusts Bade. —

Derfra gik jeg alene til Falcone, saa til Casino, hvor Susmann fortalte mig om Literaturzeitungs Artikel betræffende »Corsaren«, spillede Schak med ham, var lidt i via tritoni og derpaa tidlig hjem. Jeg kan ikke rigtig finde Ro og beslutte mig til Noget. Neapel virker mig saa forunderlig, men jeg vilde dog gjerne gjøre Touren her i Omegnen med Delâtre.

Løverdagen d. 20de Februar. Her er dog rart i Rom! Her er saa hyggeligt, her er godt at være. — Jeg gik idag om paa egen Haand, var først i Carthausernes Kloster, i Diocletians Bade og saae den prægtige store Have med Michel Angelo's Cypresser, der omgives af Buegange, Gangene oppe paa 1ste Sal, hvor der hænger Billeder af Paver og franske Konger m. M. — Derpaa hen for at faae Vetturin til Neapel. — Dernæst i *Capucinerklostret*, hvor en Munk viste mig fuldstændig om. Jeg saae Cellerne, Hospitalet, Capellet, hvor Beatus ... (?) var død, den forunderlige Begravelse, hvor Dødningeben af Capucinerne ere ordnede i Festons, Guirlander, Arabesker paa Vægge og Loft, danne Søiler, Buer, Smaacapeller, hvor Ligene ligge i Munkedragter; saae Refectoriet med Kastanier og Viin og smagte paa Vinen. — Saae ogsaa Guido Renis Erkeenglen Michael. — Spadserede senere med Lunde paa Monte pincio, var i Casino, i via tritoni og gik hjem for at skrive til K. C. Nielsen.

Søndagen d. 21de Februar. Herligt, vidunderlig deiligt Veir, men lumsk. Det er dog ikke saa hyggeligt, saa trofast som en dansk Sommerdag, skjøndt det næsten er varmere, i Solen. Jeg var imorges tidlig oppe, i Tydskernes Bibliothek, spadserede derpaa paa Monte Pincio og traf Pastor Lammers. Gik hjem og skrev og fulgte senere med Holbech. Vi gik til Kirken Santa Croce og

Lateranen og derpaa op i Klostret San Giovanni e Paolo, hvorfra vi saae Bjergene, og hvor jeg stod længe og stirrede ned paa Coliseum og Forum. En Procession med syngende Munke drog ind i Coliseum, Folk spadserede, Drengene legede i Ruinerne af Romas og Venus's Tempel. Da vi gik ned, saae vi Folk strømme til og fra Kirken i Anledning af de 40 Timers Bøn. Equipager holdt udenfor Kirken, unge, uniformerede Piger stode i Grupper, Folk bølgede frem og tilbage, det var som et Marked hos os. –

Senere var jeg alene paa Monte pincio og saae Solen gaae ned; den var opfyldt af Spadserende. Snakkede Aftenen væk i via tritoni med Holbech. Thömning og den tydske Doctor, der især lod til at kjende Vinen.

Mandagen d. 22de Februar. Atter en herlig Dag, udmærket ved *Besøget hos Card. Mezzofanti*, Kjørselen med Contessa Martinetti til St. Paulskirken og Synet af *Vaticanets Statuer ved Fakkelskin*. Foruden de almindelig berømte Værker vil jeg erindre: Silen med Bacchus paa Armen, den sovende Ariadne, Resten af Niobe, der iler sine Børn tilhjælp, Demosthenes, Venus, der stiger ud af Badet, Nilen, Tigerfloden o.s.v., ikke at forglemme Lysets Virkning i den ottekantede Gaard med Springvandet og paa Trappen samt bag Livia's Vase.

Tirsdagen d. 23de Februar. Idag har jeg for første Gang kunnet læse med Inderlighed, og jeg har nydt en fuldkommen Lyksalighed i nogle Timer ved at læse Wielands »Oberon«. – Holdt en behagelig Middag med Delâtre og for første Gang drukket Montefiascone og Montepulciano. – Nu iaften skriver og læser jeg.

Onsdagen d. 24de Februar. Jeg sad hjemme imorges og læste og skrev og lagde Planer til at tilbringe næste Vinter i dette velsignede Land. –

Derefter spiste jeg og var med Kolberg og Schneider paa Capitolium, hvor vi bl. A. saae den *capitolinske Venus* og skjændtes lidt om hendes Ansigt. I samme Værelse er en Leda med Svanen og en Amor og Psyche:

»Zwar regungslos

Doch halten sie sich fest und warm umschlungen«.

Derfra gik jeg alene hen og besaae Tabularium, de gamle Ruiner af Rigsarchivet og Fængslerne, hvorovenpaa Senatorernes Pallads er bygget. Jeg stod der, hvor maaskee Lentulus og Cethegus sad fangne, og saae ned paa det Gulv (temp. concordia), hvor Cicero og de øvrige Senatorer besluttede deres Død. –

Derfra gik jeg – alene, i Heltegjerning – til Kirken *S. Clemente*, den deilige gamle Basilica, med Marmorchoret midt i Kirken. Altret vendt imod Menigheden, Biskopsstolen, den af Søiler omgivne Forgaard og Vestibülen, hvor de Bodgjørende i gamle Dage maatte opholde sig. Jeg saae den hellige Catherinas Kapel, Passionskapellet kaldet, hvor hun sees omvende Fyrstens Datter og gaae uskadt mellem Marterhjulene, men dog tilsidst blive henrettet. Item saae jeg Malerier paa Væggene i selve Kirken, forestillende St. Clement, der bliver dømt og kastet i Havet, og St. Ignatius, der kastes for de vilde Dyr. – Paa Marmoret, der danner Choret, er deilige architectoniske Forzinger; og hele Gulvet er smukt Mosaik. – –

Derfra til Kirken *S. Martino ai monti*, hvor der er tre Kirker, den ene ovenpaa den anden. Nederst den ældste, fra den Tid af, da de Christne maatte skjule sig i Ruiner, saa kommer den liden Marmorkirker [sic] med de tre Buer, og endelig selve Kirken, stolt og pralende med sine antike Søiler og sit glimrende Presbyterium (s. forr. Beskrivelsen i Bogen). Paa Væggene ere Landskaber af Poussin, saa og Billeder af de gamle Kirker paa Vaticanet og Lateranen, og et, der forestiller en Kirkeforsamling, som blev holdt i denne Kirke, og hvorved Arius, med Flere, blev forkjættret, han selv og de Andre lagte i Lænker og deres Bøger brændte. Custoden yttrede, at Arius blev forkjættret, fordi han var en Lutheraner (Indskriften Arianenus paa et Vadskerfad i de nederste Kirkelevninger). – –

Saa hjem og følte mig upasselig; gik hen og spiste Iis og spadserede, men faldt dog tilsidst ind i den sædvanlige Kneipe.

Torsdagen d. 25de Februar. Forunderlige Land! Idag har det sneet, og jeg er flyttet. Jeg boer nu i via delle quattro fontane No. 53.1., hos Prof. Reinhardt. Her er som et Pallads imod min

forrige Bopæl. – I Formiddags var jeg hos Munchs og traf der Pastor Lammers. Det var en forunderlig Uro, jeg bragte i Gemytterne. – Nu skulle vi see ad, om jeg kan være flittig. Vorherre er god imod mig: Saalænge jeg skulde løbe ud hele Dagen, havde jeg et Logi, hvor jeg ikke godt kunde logere; nu, da jeg skal læse og arbeide, finder jeg et Pallads til 7 Sc. om Maanedens. Ringraciato Dio! – –

I Middags traf jeg Herwegh i Café grecco og havde en Discussion med ham om Friheden og navnlig om Tydskslands Frihed. Udgangspunctet var Marr og Communisterne og den Despotisme, de i Grunden tilsigte, og som den Bruno-Bauerske, Feuerbachske, Rugeske Skole allerede nu udøver over Gemytterne, her i Rom til Skade for Kunsten. Resultatet af vor Samtale blev det, at der i Grunden ingen Frihed (Frihed for alle Klasser) er mulig; at de lavere Klasser kun ville komme i de høieres Sted; at der ikke engang er Udsigt til dette sidste, fordi Alt er Theori og Bøger, og fordi næsten alle Mennesker ere som Bøger, og Umidelbarhed og Kraft næsten ikke at finde. – – –

Iaften var jeg i via tritoni Vidne til en mærkelig Scene med en Italiener. Det syntes efter Dragt og Dialect at dømmes at være en Venetianer, en Barconaliere; han var særdeles smuk, havde deilig Haar og Skjæg, der tog sig fortræffelig ud til den røde Hue. Først agerede han stum og fik pludselig Mælet. (Spillende Morretta, vandt, den deilige Gruppe med Mariana.) Saa gik han hen til den gamle Wagner, reciterede Noget af Dante og endte med at sige: De er rig, jeg er fattig; men nu ere Alle lige. – Ja, sagde Wagner. – Jeg er fattig, vedblev han og gjorde Mine til at tage Frakken af; men Wagner bemærkede: Behøves ikke, jeg seer det, om De ogsaa har Frakken paa. – Alle de Andre gave sig til at lee, og Italieneren, der maaskee troede, at han var gaaet for vidt i Spøgen, bad om Undskyldning og vilde kysse W's Haand; men W. sagde: Behøves ikke; De sagde jo nylig, at vi Alle var lige. – Italieneren: Ja, Excellens, jeg snakker forkeret, undskyld mig; jeg har nok drukket for meget iaften. – Wagner: Nei, det have vi Andre ogsaa gjort engang imellem. – Da kastede Italieneren sig

med et ypperligt Udtryk i Ansigtet (el. i comisk Extase) paa Knæ og raabte: O, Herre Du almægtige Gud i Himlen, jeg takker Dig, at jeg ikke er ene om det!

Fredagen d. 26de Februar. Idag har jeg tilbragt en lykkelig Formiddag med at læse og skrive. – Den øvrige Deel af Dagen fordærvedes af det øsende Regnveir og af Kolberg, der gjorde mig bange for Febren i min nye Bopæl. Men jeg havde dog en ret behagelig Aften med Holbech her hjemme.

Løverdagen d. 27de Februar. Efter at have læst indtil Kl. 11, gik jeg ud og hentede nye Penge, og gratulerede senere Holbech til hans Fødselsdag. Derefter gik jeg alene ned til Coliseum og paany til Kirken S. Clemente, men maatte lade mig nøie med Vestibülen og Forgaarden, da Kirken selv var lukket. Spadserede i det klare, kolde Veir paa Forum og gik derpaa til Pozzi for at indbyde Sønnen. Da jeg vilde gaae, traf jeg Moderen, og lidt efter kom den smukke Datter, med sin Ildpotte. Maaskee komme de imorgen Formiddag og besøge mig. Hvem var glad som jeg, da jeg gik fra dem og besøgte Kirken S. Maria sopra Minerva. Denne Kirke ligner aldeles ikke de andre romerske Kirker, som jeg hidtil har seet; dens spidse Buer tyde hen paa en gothisk Stiil, men Kirken er dog ikke gothisk; Vinduerne ere deels runde, deels fiirkantede. Jeg var inde i Sakristiet med Stukloftet, og jeg skal derhen engang endnu for hos Sacristanen at hente den mærkelige Bøn til Madonna consolatrice dei afflitti. – –

Derpaa gik til Monte Pincio, vendte tilbage og spiste hos Falcone. Og nu takker jeg Guderne for det, jeg dernæst nød. Jeg var nede og saae *Coliseum i Maaneskin*. – Efter at Holbech og jeg havde seet alle Nuancer af Lyset, hvis Virkning forøgedes ved de to Lamper og ved Klokkeringningen, der lød til os fra Byen, navnlig fra Maria Maggiore, og efter at vi havde spadseret inde mellem Ruinerne, gik vi over *forum* og derfra over *forum Nerva* forbi Nero's Taarn, til *Quirinalet*. Derpaa gik vi over *Piazza Barberini* og vederkvægede i *via tritoni* vore kjære Hjerter med Salat og en foglietta Viin. Min Haand ryster lidt som Følge af Vinen; et fiint Slør hænger for mine Øine, mine Sandser ere

halvt indsovede. Men jeg er lykkelig over det Gode og Skjønne, Himlen skjænker mig – viva Dio! – –

Koldt er det iaften. Jeg havde Kappen om Ørene i Coliseum.

Søndagen d. 28de Februar. Gud veed, hvad de vilde sige hjemme, naar de vidste, at det idag sneer her som i Danmark, at Sneen ligger paa Gaden og paa Tagene, og at vi, om Gud vil, om et Par Timer kunde have Kaneføre! Det er Satan til Veir. Bare det dog snart vilde blive Sommeren igjen, ellers kreperer jeg i min deilige nye Bopæl. – Baade Theresa og Vinen u (jeg vilde skrive: udeblive; men i samme Øieblik kom min Montepulciano fra Falcone). Hvad Veiret angaaer, maa jeg idag ret tænke paa den gamle underlige Spaamand i Kaffehuset ved Peterskirken; han sagde, at vi ikke vilde faae godt Veir før Paasken. – –

Senere har jeg bortdrevet den hele Dag, spiiist hos Lepre, var med Rhode, Lunde, og Marstrand i Café nuovo; Kl. 2 kom Holbech hjem til mig, alt i det skrækkelige Sneeveir; vi have drukket Kaffe, spillet Domino og drukket Montepulciano'en, og saaledes er Klokken nu bleven 10½.

Mandagen d. 1ste Marts. Dersom det ikke iaften »heldigviis« regnede, saa blev kanskee Sneen liggende endnu længere paa Tagene. Idag har det været klart Veir, men et umaadeligt Sjask. Som Følge deraf har jeg næsten hele Dagen siddet hjemme, har læst »Gabrielis Breve« og Noget i »Laocoon« og skrevet en Smule. Henad Aften spadserede jeg med Kolberg paa Monte Pincio og gik derfra ned í Casino. I Osterien i via tritoni var Prof Wagner iaften meget snaksom, fortalte om Gildet (1808) i Tivoli, da vor Prof. Lund var med og lavede Punsch; og da der blev drukket saa gevaltig; item om et Gilde til Ære for ham i München, ved hvilken Leilighed Kongen sprang ud af Vinduet. Han selv maatte gaae om og klynke med alle Gjæsterne; En fulgte med at fylde stadig hans Glas, indtil han, Helten, Veteranen, var aldeles drukken. –

Ved denne Leilighed falder det mig ind, at Kongen af Bayerns Huus, Villa Malta, hvor Wagner boer, er det eneste Sted i Rom, hvor der findes offenkendte Fruentimmer.

Tirsdagen d. 2den Marts. Det Interessanteste ved denne Dag er

min Avislæsning. I la Presse staaer den forunderlige Historie om Lord Normanby og Guizot, om Ballet, hvortil Sidstnævnte var indbudet, før han for Tribunen afgav sin Forklaring om Lord Ns Correspondens; om, hvorledes da Lady'en yttrede, at Guizot var bleven indbudet ved en Feil af Tjeneren; hvorledes da hele det franske Embedsaristocrati, der holder med Guizot, tilligemed denne beslutter at blive borte fra Ballet. Lord Normanby er prostitueret. Men den hele Strid er dog forbausende smaalig; man skulde troe, det var Børn. –

Forresten har jeg meest spadseret idag for min Helbreds Skyld; iaften gaaer jeg tidlig (Kl. 8 ½) tilsengs; thi jeg er ikke rigtig vel. Veiret har idag været afvejlende; om Morgenens koldt og skyfuldt, om Middagen brændende hedt, iaften følelig koldt. Gud lade mig beholde min Helbred!

Onsdagen d. 3die Marts. Var idag med Kolberg i Palazzo Rospijiosi, efter at vi havde spadseret længe op og ned i Slotsgaarden og talt om Sladderen. I Palladset er Guido Reni's Loftmaleri: Aurore, der gaaer foran Solgudens Vogn og Timerne og strøer Roser. Af Guido er der desuden i Samlingen et Maleri: Perseus, der befrier Andromache. Af Domenichino findes et stort Maleri, forestillende David og Saul, der vende hjem efter Goliaths Fald. Sauls Ansigt er Misundelsen selv. Af L. Caracci er her: Samson, der omstyrter Templet. Der er Kraft og Liv! – Videre ere der nogle Portraiter af Rubens, og en Ecce homo af Volterra m. M. –

Derefter spadserede jeg paa Monte Pincio og gik senere ned til Signore Pozzi, hvor den bolognesiske Maler under Spøg og Munterhed tegnede mig af, saa Gud skulde sig forbarme. – I Casino, hørte lidt Sang og fandt senere det vante Selskab hos Kagehandleren ved Siden af Osteriet. Drak Muscat og aftalte med den gamle Bedstefader en Jagttour, naar det bliver godt Veir. Men det har lange Udsigter! Iaften regner det igjen.

Torsdagen d. 4de Marts. En gemytlig og munter Aften med Kolberg og de tre Tydske i Palombella. Forresten har jeg drevet Dagen hen med at beslutte min Reise, tale med Vetturinen og

forberede mig. Jeg reiser, fordi Veiret er slet, mit Pallads koldt og usundt, og fordi jeg troer, at jeg voxer for meget ind i spidsborgerlig Ro. Lad Paaskefesten da gaae fløiten, jeg maa ud i den vide Verden! –

Iaften regner det igjen.

Fredagen d. 5te Marts. Jeg er dog ganske underlig tilmode ved Skilsmissen fra Rom. Hvorledes vil det da først være, naar jeg for Alvor skal bort, og mod Norden, og medens det er godt Veir! Her strømmer Regnen stadig ned. Det er næsten uhyggeligt. Men Livet er gemytligt; saaledes idag i Café Luigi mellem de Danske og Tydske. Ogsaa iaften i Catacomberne. Næsten vemodig var Afskeden med Munchs. Forresten er Dagen hengaaet med Indpakning o. desl. Imorgen tidlig skal det gaae afsted. Gud give Lykke og – godt Veir.

Løverdagen d. 6te Marts. Jeg kom ikke afsted – det skulde vel saa være, vilde Moder sige, og jeg siger det Samme. Egenlig oprigtig Lyst til at reise havde jeg ikke imorges, og jeg greb Leiligheden til at blive, da Vetturinen ikke kunde komme afsted idag. Tiden er idag gaaet med at læse Aviser, med at besøge Delâtre, med at modtage Besøg af Munchs, med at udpakke Tøiet, med at læse lidt, men tillige iaften med at spadserere i det smukke Veir (da Holbech afhentede mig) og især med interessant Samtale i Catacomberne om Kunst og Poesi. Sundt og godt dømmes den tydske Maler, som jeg talte med. – Min Værtinde har foræret mig en Pengepung af Glæde over, at jeg bliver. –

Søndagen d. 7de Marts. Jeg har idag faaet gode Bøger fra Tydskernes Bibliothek, men det var ogsaa nødvendigt, thi Kl. 12 begyndte det igjen at regne. Eftermiddagen har jeg tilbragt hjemme med at spille Domino med Holbech, senere spillet Schak i Café Luigi og iaften været i Catacomberne. Blot ikke denne Selskabelighed fordærver mig! Thi det er en Selskabelighed, som i Grunden ikke tilbyder høi og ædel Nydelse, det er Selskab, det Modsatte af Ensomhed – voilà tout. Men hvad skal man gjøre i et saadant Pokkers Veir.

Mandagen d. 8de Marts. Trods det øsende Regnveir, der tvang

mig til at sidde hjemme indtil Kl. 5, har jeg dog haft en behagelig Dag, ved at læse, navnlig Goldsmiths Romerske Historie, og ved at hengive mig til stille og fredelige Tanker. Mod Aften, da Veiret blev godt, spadserede jeg paa Monte Pincio og saae den guldgule, straalende Sol vise sig ligesom for at lade os Stakler vide, at den havde været tilstede hele Dagen. Traf der Ernst Meyer. Senere i Catacomberne.

Tirsdagen d. 9de Marts. Jeg har idag ret con amore beseet Peterskirken, og da jeg gik ud deraf, var det deiligt Veir, skjøndt koldt. Saa spadserede jeg paa Monte Pincio og spillede derpaa lidt Schak i Café Luigi. Nu sidder jeg hjemme, medens Stjernerne tindre og Alt er som om det aldrig havde været daarligt Veir. Jeg føler en inderlig Sjælefred – Gud lade den blive varig. Forresten var jeg da ogsaa imorges i St. Pudentiana og saae den deilige Mosaik over Tribunen, besaae ligeledes Piazza Suburra og Stedet, hvor Livia kørte over sin Faders Lig. Desuden har jeg læst lidt i Formiddags og iaften Euripides's Rasende Hercules.

Onsdagen d. 10de Marts. Saa, det er nu atter, lovet være Guderne, en angennem Dag, uagtet den imorges begyndte med Hovedpine og Regnveir. Hovedpunctet deri er Delâtre, der kom til mig Kl. 12 ½, efter at Theresa havde været her med den Lille, og jeg havde læst Euripides's Bacchantinder. Kl. 2 gik vi ud og spiste først en tarvelig Middagsmad, besaae paa Veien til S. Nereo Aqua Claudia nedenfor Keiserpalladset og gik derpaa ind i bemeldte Kirke, der er i ældgammel Basilica-Form. Taget er af Træværk, og man seer de nøgne Sparrer. Paa Væggene ere daarlige Martyrscener al fresco, bl. A. S. Simon, der bliver sauget midt over. Derfra gik vi til S. Sisto, der tilhører Augustinerne (mv. S Augustinus med Hunden, der bærer en Fakkell i Gabet) og ikke er Andet end en stor, daarlig decoreret Sal med en buet Tribune i den ene Ende. Paa Hjemmeveien besaae vi Forum og Kirken Ara Celi med dens udmærket kunstig indlagte byzantinske Ambo og et Frescobillede af Pinturicchio. Saa gik vi [til] Palombella og tilbragte der en hyggelig Tid med forstandig Samtale og Orvieto. Derfra fulgte jeg hjem med D. og vi sladdrede

lidt med hans Værtindes Datter og en anden ung Signora, discuserede, læste Pescantinis Journal, drak Kaffe og hørte om det projecterede Overfald paa Paven. Kl. 5 gik jeg til Catacomberne og havde det der rigtig rart med de Tydske.

Torsdagen d. 11te Marts. Var i Capitolium, efter at have spadseret med Munchs paa Monte Pincio i det smukke, men kolde Veir. Jeg har indstregtet i Bogen, hvad jeg saae; men især opholdt jeg mig med Glæde i Gladiator-Værelset, hvor desuden Antinous, Apollo, Praxiteles's Faun og den deilige Flora staae. Desuden Electra og en Muse, alias Juno smilensis [?]. I en af Salene nedenfor staaer den Bronze-Vase som Mithridat sendte en Skole til Foræring, endvidere et vidunderligt Mosaikarbeide: Furiettis Duer, og, som Curiositet, en Trefod og en gammel Bismar. Men, som bemærket, i Bogen staaer Alt udførligt. – Derfra gik jeg hjem og læste noget i »Bachantinderne« og tilbragte Aftenen omtrent som sædvanlig.

Fredagen d. 12te Marts. Det er formodenlig Tanken om, at de idag have afsendt Brev hjemmefra, der har levendegjort Billedet af Hjemmet hos mig, saa at jeg egenlig har tilbragt en besynderlig Dag. Især da jeg under Musiken i Peterskirken saae den engelske Dame, der flygtig ligner Hanne, og hun ligeledes syntes at bemærke mig, flød det Fjerne og det Nærværende forunderlig i hinanden, og senere gik jeg i en besynderlig livlig og broget-bevæget Sindstilstand og spadserede paa Corso og ved Fontana trevi. – Imorges havde jeg Besøg af Felicita og paa samme Tid af den unge Pozzi; begik senere den Daarlighed at gaae til en Tandlæge og faae en Tandpine, der først ophørte i Peterskirken; traf Delâtre og hørte af ham bl.A. om det republikanske Blad, der hemmelig skal være trykt her i Rom; saae i Kirken S. Eustachio Tilberedelser til en Ligprocession, spiste hos Falcone og tilbragte sluttelig Aftenen ret muntert i Catacomberne. – I Formiddags var ogsaa Kolberg hos mig, og jeg hjalp ham med at skrive et Brev til Academiet.

Løvedagen d. 13de Marts. Efter at have læst Sophocles's Ajas, gik jeg henimod Middag i det smukke, men noget kolde Veir til

Kirken S. Praxede, hvor jeg saa den Søile, ved hvilken Christus blev hudflettet, Brønden eller Fordybningen, hvor Sta. Praxede samlede Martyrernes Blod, den Marmorsteen, paa hvilken hun sov etc. Senere læste jeg Aviser, spadserede lidt og gik derpaa hjem og læste Sophocles's Philoctet samt skrev et Brev til Damkier. Spadserede om Aftenen med Kolberg og Fl. paa Monte Pincio og endte Dagen som sædvanlig, kvægende mit kjære Hjerter med Spise og Drikke i Catacomberne.

Søndagen d. 14de Marts. I Formiddags læst Sophocles's Electra og desuden lidt i Roma antica. Om Eftermiddagen været ude i S. Lorenzo fuori le mura og seet denne mærkværdige Basilica med det halvudgravede Venustempel, det yndige Tempel, hvorover Barbarerne have bygget deres raa Mure og tilmalet dem med deres blodige, uskjønne Malerier om S. Laurentius og S. Stefanus. – Derfra gik vi hen til Porta Maggiore og saa derudenfor »Bagerens Monument«, i Form af et Deigtrug, med Meelsække og Kornmaal. Videre i Sta. Croce og i Laterankirken med Constantins Baptisterium, hvor der blev holdt en Art Skole. –

Iaften lovede jeg i Catacomberne, at jeg vilde oversætte nogle islandske Sagaer paa Tydsk, og Henninghausen gav Viin i den Anledning. – Hvor Himlen var deilig rød, da jeg efter Solnedgang spadserede paa M. Pincio; det var som rosenrøde Flammer over hel den anden Deel af Horizonten. Var det nu blot varmt, saa vilde her være som i Paradiis; thi i Alting synes det forresten, som Italien er nærmere ved Himlen end Norden.

Mandagen d. 15de Marts. Først tilligemed Munchs i det etruske Museum og saa de deilige Vaser, antike Lamper, Statuer o.s.v. af terracotta. Derpaa i Capitolium og besaae, i Anledning af, at det idag er Dødsdag, Brutus's Büste (og de øvrige Sager i Gladiatorværelset) og Cæsars Statue i Conservator-Palladsets Gaard. Derpaa de øvrige Kunstsager, forsaavidt de henhøre til Billedhuggerkunsten, bl.A. den antike Løvinde, der engang stod paa Forum foran Curia hostilia, m. M., hvorm Bogen indeholder det Nærmere. Item besaae jeg Protomoteca med berømte Personers Büster. –

Paa Hjemveien mødte jeg Paven. Jeg stod høit, da han kjørte forbi, og i en Art Stolthedsfølelse blev jeg staaende, medens alle Andre knælede, hvorfor Pavens Velsignelse standsede paa Halvveien. – Derfra gik jeg til Collegium romanum og traf Aftale med Padre de Vico. Imedens jeg gik hen for at spise, var det, som om Roms Kvinder havde aftalt at berøve mig Tiden, bl.A. hun med den gamle Kone, hvem jeg fulgte, og for hvis Skyld jeg købte et daarligt Kobberstik. Spiste hurtig og gik saa hen til de Vico og jeg saae fra Observatoriet den nye Comet, saa og Sirius, Andromede m. M. Med blotte Øine saae jeg Venus skinne ned i Horizonten med overraskelig Glands. Da jeg saae det store Teleskop, paakom mig næsten Angst, det var, som om en Kanon truende blev rettet mod Himlen, eller et andet frygteligt Redskab, der vilde udfordre Himlen med at vise M[enne]skets Frygtløshed og aandige Kraft. –

I Catacomberne traf jeg senere Aftale med tyske Kunstnere om Neapel-Reisen.

Tirsdagen d. 16de Marts. En stor Glæde og Nydelse har jeg havt idag ved at gaae om med Kolberg til tyske Kunstnere og navnlig ved at see *Volquarts's* næsten heelt udførte Skizze til Daniel, der forklarer Belzasar de frygtelige Ord paa Væggen. Det er en Prophet, hans Holdning, hans Bevægelse, hans inspirerede Personlighed! Og de forskjellige Virkninger, som Ordet gjør! Kriegeren, der nærmer sig for at dræbe Propheten og venter Vinken af Kongen, men denne – er sunken sammen under Daniels Ord. (Om det ikke var bedre, at man saae Kongen *synke sammen*, er et andet Spørgsmaal.) Kvinden, der nærmer sig for at give ham Kjeden og Purpurklædningen, er en fortræffelig ironi. Hævnens Gudinder, der komme tilsyne over Forsamlingens Hoveder, de forskjellige Studier af Bacchanalet – Alt er herligt, Farverne rige og skønne uden at være skrigende eller støde Øiet. – Vi vare ogsaa hos *Henninghausen* og saae bl.A. hans deilige Landskab, en naturlig Løvsal (i Palazzola, nær Albano), hvorunder sidde Kapucinere, og hvorfra Udsigten er saa vid, saa dyb, at man fristes til at bruge Kikkert. –

Schneider synes at have mindre Talent, og navnlig er hans Tegning selv for mig ucorrect, hans Farver altfor mørke; men i Maleriet: Diana, der bortfører Iphigenia, er idetmindste den Sidstes Hoved skjønt og overordenlig udtryksfuldt. – Mai Christie [?], en Russer, maler paa Bestilling Ting, der tilhøre en forsvunden Tid og kun passe til Altertavler, nemlig en Madonna og en Ecce homo. – –

Efter Middagsmaden gik jeg hjem og læste Sophocles's Oedip, og Kl. 5 var jeg med Kolberg i S. Onofrio. I Buegangen udenfor Kirken er Fresker af Dominichino, forestillende Scener af den hellige Antonii Liv, navnlig Sagnet om Christianus og Cicceronianus. I Kirken selv ere Billeder af Pinturicchio og desuden Tasso's Grav. I [en] af Buerne over Indgangen er en Madonna af Leonardo da Vinci og i Bibliotheket er Tassos Büste med Voxmaske, hans Belte, hans Blækhuus o. s. v. Den nedgaaende, glødende Sol skinnede paa Christusfiguren og paa Munkens brune Kutte, da han gik i Forveien for at vise os omkring. – –

Senere kom vi forbi en Kirke, hvorfra bl. A. en smuk Pige, der gik med sin Moder, kom ud og coquetterede stærkt med os. – Aftenen tilbragt med Schakspil og forresten som sædvanlig.

Onsdagen d. 17de Marts. Med det smukkere Veir blive Dagene fyldigere, og jeg nyder Mere, endskjønt jeg om Formiddagen maa krybe sagte med min daarlige Fod. Hvad der meest har interesseret mig idag, er Kirken S. *Agnese in piazza Navona*. Det synes, som om man ved Opbyggelsen af denne Kirke, har tænkt paa at overlevere den til Evigheden og derfor ikke villet sig forlade sig [sic] paa noget af de troløse Materialier, hvorpaa M[enne]skene ellers opbevare deres Efterretninger, forskjønnede ved Kunsten. Kirken selv er af hvidt Marmor, bygget i Form af et græsk Kors; en mægtig Kuppel med Frescomalerier i Stuk hæver sig over Midten og bæres af de mægtige Piller. Istedetfor Lærred og Farver er til Altertavlerne benyttet Marmor. Og blandt disse Altertavler udmærker sig især: Sta. Emerentianas Død af *Hercules Ferrata*. Den fromme Pige bliver stenet, og man seer i Sandhed paa hendes Ansigt, at hun siger: Fader, forlad dem! – Der er

fortræffelig Afvexling i de Stenendes Gruppe, bl. A. den smukke, strenge Mand, der staaer bagved. Paa den anden Side ere Tilskuerne: En ung Kone med sin Søn, der flyer hende som en Usalig; en gammel Kone, der synes at tænke: Den stakkels Piges Moder! – og en Yngre, der græder. Og over det hele er der Liv, Bevægelse, Kraft, og ikke engang Englene foroven forstyre Indtrykket. I samme Kirke er bl. A. en St. Sebastien, hvortil en af det 17de Aarhundredes Kunstnere har benyttet en antik Statue. Det Antikke træder her frem paa en eiendommelig Maade, selv før man veed, at Statuen er en antik; man føler saa tydelig, at disse to Retninger ikke passe sammen, og jeg idetmindste veed ikke, hvilken jeg skal foretrække i den christne Kirke. Det 17de Aarhundredes Kunst synes virkelig at passe godt til Katholicismen, og hvo veed, hvorledes den vilde have udviklet sig, hvis Canova og Thorvaldsen ikke havde ført os tilbage til de antike Mønstre, som vi aldrig naae, og som altid blive fremmede for Tidens inderste Væsen. – –

Til Venstre for det Capel, hvor St. Agnese staaer paa Baalet, gaaer man ned til Sacristiet; ligeoverfor er en Indgang til Levninjerne af den gamle Circus og til Fængslet, hvor St. Agnes sad fangen; derfra gik man i tidligere Tid ind i Catacomberne, som nu ere tilstoppede, men engang førte ud til S. Agnese fuori le mura. I disse Catacomber blev S. Agnese senere sat, fordi hun ikke vilde ægte Keiserens Søn; tilsidst vilde man brænde, og da Luerne ikke vilde skade hende, slog man Hovedet af hende. Nede i Buegangen er et Basrelief af *Algardi*, som Sacristanen viser En ved Fakkelskin; det forestiller S. Agnese, da hun bliver ført nøgen i Fængsel, og da hendes Haar blive lange og bedækkede hende. – –

Paa Piazza Navona var Marked, og Solen skinnede paa de brogede Dragter, paa den bevægelige Mængde, paa Æbler, Oranger, Bliktois, Leerpotter, gamle og nye Klæder o. s. v. Derfra gik jeg til Piazza Pasquino og saae den berømte lemlæstede Billedstøtte, der staaer op til et bredt Hjørne. – – Jeg var ogsaa i Pantheon, saae opmærksommere end sidst paa det skønne Indvendige og paa Rafaels Grav. – –

Kl. 2 var jeg paa Signora [...] Concert i Palazzo Colonna, hvor Ouverturen til »Oberon« blev udført paa to (fire) Fortepiano'er. En comisk Scene var det for mig, da den indbildske, affecterede, skaldede Hr. Salamon spillede og vilde dirigere og den naragtige Landsberg ogsaa vilde og havde Ret dertil. Han sad for langt borte, og derfor saae han ud som en Vanvittig, der vilde eftergjøre Salamon. Men S. kunde ikke altid slaae Tact, han maatte spille, og da var L. glad. –

Aftenen har jeg tilbragt som sædvanlig i Catacomberne, og Selskabet er dog virkelig gemytligt og interessant. Den geniale, stille Volquarts, den alvorlige, stærke, kraftige, naturlige Henninghausen, den tilbageholdne eller stille, skjøndt venlige Kaupert, den snaksomme Schneider med hans mangfoldige Historier og Indledninger, Landsmanden Kolberg – Alt danner dog et Selskab, som jeg ikke let finder Mage til i Danmark. Og det gode, uforstyrrede Forhold, hvori jeg staaer til dem, er for mig en Nydelse. For mig – naar En træder ind, berører det ikke mine Nerver. Der kommer, om jeg lever, en Tid, da jeg vil længes derefter.

Torsdagen d. 18de Marts. Iaften gløder det i mit Blod, og min Phantasi er bleven levende, næsten uregerlig, som i gamle Dage. Og hvorfor? Fordi Fru M. var ene! Nok herom. – –

I Formiddags læste jeg Sophocles's Oedipus i Kolonos, besøgte derpaa Kaupert og saae hans smukke Tegninger til Henrik Fuglefængers Historie samt hans lille Laocoon, og gik senere til Capitolium. Jeg besteg Taarnet og saae ud over det hele Rom, over Forums Ruiner og over den vidtstrakte, farverige, med Ruiner bestrøede Campagna. I Capitolium saae jeg atter og atter mit eget Cabinet og blev kun et Øiblik forstyrret ved de Danske, der her ere væmmelige som andetsteds i Rom. Spadserede paa Forum, i Coloseet og var i den yndige, festlig smykkede St. Gregors Kirke bag Constantins Triumphbue. Gregor d. 1ste har stiftet Klostret, og efter forskjellige Omskiftelser er Stiftelsen kommen til Camaldulenserne, der have opbygget Kirken, som den nu er. Der var Fest i Kirken, saa at jeg kun ufuldstændig fik beseet Male-

rierne og Intet saae til de i Bogen omtalte Mærkværdigheder. –

Gik hjem og senere op til Munchs, endelig i Catacomberne. Forresten er denne Dag mærkelig derved, at Svenskerne have holdt en Fest for deres lille Prinds i Frascati.

Fredagen d. 19de Marts. St. Josephs-Festen tilbragte jeg hele Dagen i det Frie, i *Campagnen*, med de tydske Kunstnere: Henninghausen, Volquarts, Kaupert, Schneider, Gerhardt og Russen Platone. Vi gik over *Egerias Dal* til Roma vecchia med den deilige Udsigt til de blaa Bjerge, Frascati, Albano o. s. v. Vi besøgte *Cæcilia Metellas Gravmæle*, ligeoverfor hvilket ligger en christen Kirke i Ruiner, broderlig ligge her Dødsfjenderne sammen i Døden. Kl. 7 drog vi ind i Byen, efter en herlig, livlig, virksom Dag, paa hvilken jeg forresten ikke bestilte Andet end læse Sophocles's Antigone, siddende paa en Marmorsteen med Udsigt til Albanerbjergene.

Løverdagen d. 20de Marts, om Middagen Kl. 2 med Riedel, Thömning og Ernst Meyer til Tivoli.

Søndagen d. 21de Marts. Tidlig om Morgenen i Villa d'Este, der ligger høit paa en Bakke; Terrasser føre ned til Haven med dens rige Vegetation, med Vandspring og mægtige Cypresser og trindt omgiven af Pergola'er. Især fra Døren dybt inde tager Villa'en og Haven sig feeagtig ud. – –

Senere red vi ind i Bjergene til Cascatellerne, forbi Aloebuskerne og saae ud over Olivenskoven, Catuls Villa, Mæcens, Sallusts (den runde) og Hadrians, samt over Monti Celli, de tre spidse Bjerge, af hvilke det enes Tinde er krandsset med en lille By, og endelig over den vide, grandiose, solbeskinnede Campagne, i hvis Horizont St. Peter hæver sin evige Kuppel. – Vi laae i Græsset i det varme Sol, og senere lod jeg Antonio Barbarossa, vor Fører, gaae tilbage med Æslet og fulgte tilfods Thömning ned til Vandfaldet ved den dybe Kløft. Paa Tilbageveien viste Vesta-Templet stadig, hvorhen vi skulde gaae. – –

Om Eftermiddagen i Neptungrotten, hvor jeg, uventet, traf Contessa Martinetti. Her er Klippens Dyb brudt i de eventyrligste, vildeste Former, Vandet styrter ned med Torden; Stien er

smal og synes et Sted pludselig at bryde af og gaae ned i Afgrunden. Ligesaa eventyrligt er det i Sirenernes Grotte; vi gik dertil gjennem Buegangene, som ere brudte i Klippen, og besaae endelig det brede, men kunstige Vandfald, i hvis Midte den er stilt. – Paa Bjergene brænder rundt om Ild; den tænde Gedehyrderne; Gedehiorder og bevæbnede Mænd komme En imøde; Børn løbe leende og tillige tiggende efter En. – –

Om Aftenen gik vi ud ad den anden Side forbi Klostret og Capellet, igjennem Olivenskoven; paa Tilbageveien var det Maaneskin og Thöming fortalte mig om Riedel og Ernst Meyer, navnlig om Sidstnævntes ægte kunstneriske Liv (for Ex. de unge Engelskmænd, der vilde see hans Malerier). – Om Aftenen ved Bordet fortalte Riedel om den forunderlige Dr. Ruppi, for Ex. hvorledes han ved sin Kunst slog et ungt M[enne]ske ihjel og sagde: O, wissen Sie: um 4 Uhr ist er fortgeflattert; hvorledes han næsten forudsagde Petzholdts Skjæbne; hvorledes han kom ridende fra Leipzig til Rom o. s. v. – –

Mandagen d. 22de Marts regnede det om Formiddagen og jeg sad inde og læste i Heilbronnens Reise i Palestina (Morgenland und Abendland) og »Manfred«. Gik en lille Spadseretur. Kjørte til Rom og gjorde i Vognen Bekjendtskab med en af Borgheses Forpagtere, Francesco Messendi i Puzzaglia, var ved Cane morto i Sabinerlandet. – –

Om Aftenen hentede jeg Brevet, der var ankommet fra Dr. Ruge.

Tirsdagen d. 23de Marts. I forunderlig urolig Sindsstemning; med [ø: men] det gode Veir og især Palazzo Colonna beroligede mig. Her forelskede jeg mig i et Billede, Portrait af Digterinden Victoria Colonna. Der er deilige Landskaber, i en Art Vandfarve, af Gaspard Poussin og andre Mærkeligheder (see Bogen).

Onsdagen d. 24de Marts. Efter at have, tilligemed Munchs, besøgt Volquarts og paany beseet hans herlige Maleri: Daniel, drog jeg om Eftermiddagen med Kolberg, Russen, Polakken og de sex tyske Kunstnere (som Alle først drak Kaffe hos mig) til *Frascati*. – Deiligt Veir og især en forunderlig Solnedgang un-

derveis. I Frascati gik jeg strax ind i Kirken, hvor der [var] Aften-gudstjeneste og Folket knælede og som med Tordenlyd istemmede Præstesangen. –

Deiligt Herberg.

Torsdagen d. 25de Marts. Tidlig om Morgenen afsted til *Tusculum*. Og endskjøndt min Fod smertede stærkt, var dog denne Marsch op i Bjergene og paa Veien ind i de forskjellige Viller (*Falconieri*, med sine skyggefulde Steder mellem Oliven, Laurbær og Ahorn, Montdragone med sin store Bygning, bagved hvilken de blaa Bjerge gik i blaa Bølgelinier, medens Solen skinnede rød paa Sneefjeldene og en let Taage laa over Campagnen, Rufina, Aldobrandini, Torlonia) og endelig ad en steil Høi til *Tusculum* – det Skjønneste, jeg endnu har oplevet i Italien af det Slags. Luften var saa mild, luun, kraftig og duftende, at man følte sig som i Paradiis. Oppe paa Høien saae vi Ruinerne af det skønne lille Theater og den etruske Vandbeholdning med Levninger af Spidsbuer. – Vi steg endelig ned (– inde i en Kirke, hvor Piger knælede –), og træt og sulten kom jeg endelig til *Grotta ferrata*, hvor der paa denne høie Helligdag (Mariæ Bebudelse) var Marked, og hvor det vrimlede med en utalig Mængde af Bønder, Æsler, Engelskmænd og Tiggere. Vi spiste der (NB. Brødet og Skinken), og besaae derefter Kirken med *Dominichinos* berømte Malerier. I Kirken holdt Geistligheden Gudstjeneste, saa rolig og tillidsfuldt, som om det verdslige Livs Bølger ikke sloge larmende ved Kirkemurene, og Menigheden var her saa andægtig og stille som de smaa Bølger, der sagte rulle i en fredelig Bugt, medens Stormen bruser udenfor paa det vildere Hav. *Dominichino's* Billeder bleve denne Dag stærkt besøgt, og Kirken – eller Munken – tjente svære Penge. Det ene, det største, forestiller Keiser Otto's Modtagelse af den hellige Nilus udenfor Klostret; det andet viser samme hellige Mand, der giver en besat Dreng den sidste Olive. Det er lebendigt og skjønt! Jeg maa sørge for at komme til at see det engang endnu. –

Noget efter kjørte vi hjem til Rom: Kolberg, Henninghausen og jeg tilligemed den gamle Baltzazer. Vi havde en vild Kudsk,

Vognen gik istykker, og tilsidst kørte vi en anden Vogn i en Grøft. Men, Gud være Lov! vi kom dog heelskindede hjem. – – Skjönt, vidunderlig skjönt er her i Italien, og derfor føler jeg formodentlig stedse Uro. Det er Spørgsmaalet: Skal jeg gaae eller blive? der rører mit Sind istykker.

Fredagen d. 26de Marts. I Formiddags var jeg med Kolberg først paa Quirinalet og besaae Colosseum, derpaa gik vi sagte og spadserede – fordi vi begge havde ondt i Fødderne – til det franske Academi, hvor jeg saae Afstøbninger af ædle Værker og – tror jeg – lærte endeel. – Efter Middag sad jeg lidt hjemme og læste og gik derpaa i St. Peter, traf Riedel, saae Paven og dernæst udenfor den vidunderlig deilige Pige med den gamle Duegne, hvem jeg fulgte, og fra hvis nærmere Bekjendtskab jeg blev afholdt af den forbandede Delâtre og den ligesaa forbandede Rødskjæg med Præsten. Men hvor hun var skjøn! Hun kunde holde mig i Italien – for megen Tid. Jeg troer dog vist, at jeg maa til Schweitz. –

Iaften, da jeg kom hjem fra Catacomberne, var min Værtinde lidt hos mig, men vilde ikke vide af mig. Ja, jeg maa til Schweitz!

Løverdagen d. 27de Marts. Med hver Dag bliver det her skjønnere. Idag har Poesien ligesom legemlig omgivet mig, da jeg med Munchs paa Veien til Lateran-Museet sad i Osteriets aabne Buegang og saae den dunkelblaa Himmel, da jeg saae de herlige Gjenstande i Museet, bl. A. Sophocles's ædle Skikkelse, da jeg var i Klostrets Gaard og saae Buegangene med deres forunderlige Søiler og Muurværk, der mindede om Venedig, da jeg plukkede Blomster i den lille Have, og endelig da vi i det henrykkende Veir spadserede i Villa Wolchonsky, saae Ferskentær i Blomster, indianske Figer, Aloe, Laurbær og Oranger. Saa gik vi op paa Keiserpalladsets Ruiner og endelig ned under Septimus Severus's Bue, stadig beskinne af Italiens mildeste Sol, ombølgede af dens lune Foraarsvinde. – M's gik hjem med mig og drak Kaffe, jeg gik senere til Catacomberne, glædede mig over Henninghausen og over Livet, der bølgede i mig, og sluttelig vandrede jeg med Kolberg til Coliseum for at see det i Maaneskin; men

Maanen skinnede her kun lidet klarere end i Danmark, og vi vendte om uden at see de store Ruiner. – Jeg har forresten iaftes fattet den Beslutning at gaae hjem til Danmark i Octbr og saaledes bringe lidt Formue hjem med og det Haab at kunne vende tilbage til dette vidunderlig skønne Land.

Søndagen d. 28de Marts. Palmesøndag. – I Peterskirke og saae dem velsigne de gule, kunstige Palmer og bære dem i Procession. (NB. Disse Palmer fabrikeres af Efterkommere af den Arbejder, der under den Fontanaske Opreisning af Obelirken raabte »Aqua«, da Touget var for langt. Der var sat Dødsstraf for at tale et Ord; han blev dømt, benaadet og fik endda Tilladelse til at udbede sig en Gunst og bad da om dette Privilegium for sig og sine Efterkommere.) – Derpaa med Volkaart [sic] og Platone gennem Jødequarteret til Overbech (see Optegnelserne); spiste hos Falcone; var senere med Holbech i Villa Borghese; aflagde Besøg hos Sign. Pozzi og tilbragte Aftenen som sædvanlig: i Catacomberne.

Mandagen d. 29de Marts. I Formiddags med Kolberg i det franske Academi og saae nøie paa Venus fra Milos, den medicæiske Venus, Cestus-Fægteren, Achilles, Meleager o.s.v. – Derpaa hentede jeg Brev hjemmefra og tilbragte en stor Deel af Eftermiddagen med at skrive hjem. – Kl. 5 med til Peterspladsen og saae Fabri's Petrus blive reist (Paulus er af Tadolini), spadserede paa Pladsen og drog endelig med Tydskerne til Catacomberne.

Tirsdagen 30te Marts. Afsendt Brev hjem. – Var i Maria sopra Minerva og i Luigi dei Francesi, hvorom jeg har nedskrevet et Par Bemærkninger. Senere med Henninghausen i *Villa Albani*

»Kennst Du das Haus, auf Säulen ruht sein Dach«

Jeg maa atter derud og vil kun som noget Interessant notere den kvindelige Satyr og de ioniske Masker. Selve Villa'n med dens Søilevestibüle, Gallerier, Billardværelse o.s.v. vil jeg aldrig glemme. – –

Senere skrev jeg Brev til Dr. Ruge, gik efter Aftensmaden i Sapienza, hvor der blev fortalt om Neapel af de Vidtforreiste.

Onsdagen d. 31te Marts. Det var imorges en forfærdelig Scir-

rocco, med stærk Storm. Ganske sløv gik jeg til det franske Academi, men kom ikke ind, drev lidt om etc. – Men om Eftermiddagen var jeg i det Sixtinske Capel og hørte Miserere. Comisk var Fransk mændenes Association for at holde Folk tilbage og den ulykkelige Mand, der vilde frem. Jeg, fredelige Menneske, havde da ogsaa en Strid der, som dog snart endte. –

Interessant Aften i Catacomberne, især fordi vi talte Fransk og Platone sagde mig en stor Compliment.

Torsdagen d. 1ste April. Stedse fyldigere og rigere bliver Livet; med en forunderlig Lyksalighed nyder jeg her Tilværelsen, er tilfreds, ret sjælelig glad i Øieblikket. Idag var det stor Festdag, Skjærtorsdag, og jeg gik til Peterskirken; søgte forgjæves at komme ind i det Sixtinske Capel, men saae til Erstatning i Forsalen de harniskklædte Schweitzere, den franske Gesandt og hans Datter med hele Legationen, al den rige Pragt og den talrige M[enne]skemasse. Saae dernæst Tilberedelserne til Fodvaskningen og derefter

Benedictionen;

som især imponerede med den kraftige Maade, hvorpaa Paven reiste sig, ligesom inspireret. Militært knælede, Fanerne laa paa Jorden. –

Efter Middag i det *Etruskiske Museum* og i Bibliotheket, hvor Pinturicchio's Malerier, især Forkyndelsen, glædede mig. Der er et guddommeligt-yndigt Udtryk i Marias Ansigt. – I samme Sal staaer en Vase, hvorpaa Silen, der drukken bliver fulgt hjem af unge Fauner. Hvor han seer pærefuld og lykkelig ud! – –

Sad derpaa en Stund i Café'en og ventede, og endelig kom da *Processionen*: Pillegrimme, der fra Trinita dei peigrini droge til St. Peter, ledsagede af Broderskaber. Mændene fulgtes af røde Folk med Hætter for Ansigtet, der bare Korset og Fakler. De kvindelige Pilegrimme bleve ledsagede af romerske Damer, og det var virkelig et yndigt Syn at see de Rige saaledes føre de Fattige til Kirken. Lad det være Farce, som Delâtre sagde: Det er dog smukt. – Fulgte med ind i Kirken, hørte Musiken udenfor Capellet, traf Contessa Martinetti, saae Altret blive vadsket med

Viin og Vand. Derefter bleve Relikvierne: den hellige Landse, Korset og Veronica's Svededug udstillede et Øieblik, men det saae jeg ikke. Fulgte med Henninghausen tilbage og saae ind i de deilig oplyste Spækhøkerboutiker. Dem har H. C. Andersen beskrevet, og det er Noget for ham.

Fredagen d. 2den April. Havde imorges Besøg af Lunde, blev længe hjemme, forsømte at gaae i det franske Academi, fordi jeg gik hen og talte til den smukke Pige; var hjemme og læste Euripides's Hippolyt, spadserede senere i franske Academis Have, traf nede i Byen Volkaart; var om Aftenen tilligemed Breslau i Kirken San Marcello, hvor Stabat mater blev smukt sunget efter tenebræ, fire Gange afbrudt af Prædiken. I Capellet, hvor jeg stod, de smukke Piger.

Løverdagen d. 3die April. Idag ringede Roms utallige Kirkeklokker anderledes, end det finder Sted hos os Storebededag, og derimellem dundrede Skud og Knald over hele Byen, af Glæde over at Christus var opstanden. Jeg hørte Alt dette fra Monte Pincio og Academiets Have, hvorhen jeg var spadseret med Lunde, efter at vi vare kommen for sildig til Laterankirken og ikke seet Jøderne blive døbte. (Man siger her, at det hvert Aar er den samme Jøde). Senere var jeg nede og sluttede Contract om Reisen til Neapel og havde ret min Glæde af disse muntre, venlige M[enne]sker. – Gik ogsaa med paa Politikammeret – det er anderledes Politi end i Østerrig (og Danmark). Lidt Splid med Kolberg endte Aftenen. –

Imorges havde min Værtinde en klassisk Samtale med min Callista ang. hvorvidt hun skulde castrere sin Kat. Jeg sad som Romantikens Repræsentant og vovede ikke at slaae Øinene op, fordi jeg hørte Andet i Samtalen end de blotte Ord.

Søndagen d. 4 April. Det Fremtrædende ved denne Dag er *Benedictionen* som jeg saae i Selskab med Munchs, men som ikke var saa imponerende for mig som sidst, og: *Peterskirkens Belysning*, som jeg først saae fra Monte Pincio, i Storm og Lynild, og senere fra Pladsen selv. – Forresten har jeg idag spist hos Bertini og tilbragt en munter Aften i Catacomberne. Men aldrig vil jeg

glemme det trylleagtige Øieblik, da Peterskirken stod i Lue, først seet nede ved Piazza del popolo, senere i det mægtige Øieblik, da de smaa Lys afløstes af store. Herre, jeg takker dig, endskjøndt jeg i dette Øieblik er lidt tung af den søde Viin.

Mandagen d. 5te April. Besøg paa Politikammeret, hvor man uden Vrøvleri og høflig fornyede mit Pas. – Hørte hos Munchs Fortælling om Svane, der søger Folkeliv og i Mangel af Andet gaaer ud og taler med de smaa Hyrder i Campagnen, og blev derved saa kjed af Folkeliv, at jeg ikke engang gik til Ballon- og Tombola-Festen i Villa Borghese (paa Amphitheatret), men sov hjemme og senere indpakkede mit Tøi. Endelig iaften var da *Girandolaen*. Jeg stod paa Taget af et Huus med Henninghaus [sic] og hans Værtinde og to Signorer, der førte underlig opbyggelige Samtaler om Mandfolk og Fruentimmer. Fra Quirinalet lød: Viva Pio IX, og fra de mørke Tage trindt omkring istemmedes Raabet over den hele Stad. Og ved de smukke Momenter i Fyrværkeriet jublede bogstavelig hele Rom. – Saaledes gaaer jeg da med Knald bort fra Rom – thi nu er det vel bestemt. Alle mine Forhold, mine Tilbøieligheder, mine Ønsker have ogsaa begyndt at løsne sig, og saaledes er det vel paa Tiden, saasom Skjæbnen ikke under mig at blive her altid. Altsaa Farvel, du kjære, velsignede Rom! Optag mig igjen sund og veltilfreds inden dine evige Mure!

Tirsdagen d. 6te April. Kl. 7 fra Rom; *Onsdagen den 7de April;* *Torsdagen den 8de April;* see Tegnebogen.

Neapel – Locanda dei fiori.

Torsdag Aften Kl. 8 kom jeg i Huus hos den elskværdige Ferrari, uagtet Hotellet allerede var besat.

Jeg gik strax ud i Byen og saae Toledogaden, som dog var temmelig stille, fordi det havde regnet om Dagen.

Ved det prægtige kongelige Slot, ved den ligeoverfor liggende Franciskus-Kirke og de eventyrlig-oplyste Buegange, paa den usigelig deilige Plads, ved den næsten sorte stjernebesatte Himmel

over mig, kom jeg til at tænke paa forsvundne Feber-Phantasier; thi paa denne store, feeagtige Plads gik en Dreng med en lille Løgte og søgte efter Cigarstumper.

Vesuv sov iaften.

Fredagen d. 9de April. Størstedelen af denne Dag har jeg spildt, hvis det ellers er spildt, at jeg har siddet hjemme i mit mørke Værelse og læst Novalis's »Heinrich von Ofterdingen«. Jeg kunde imorges ikke faae Støvler paa, og da jeg endelig kom i Klæderne og vilde gaae til Grev Moltke, regnede det; jeg gik ud, blev tilsølet, spiste og gik hjem igjen. –

Da jeg senere om Aftenen var ude og spadserede paa Slotspladsen, hørte jeg Musiken, og en Ruffiano kom og holdt mig med Selskab.

Løvedagen d. 10de April. – Dersom jeg ikke var saa træt og søvnig, vilde jeg kunne skrive Meget om denne By. Her er Paradiset, her er Verdens Underværk. Og dog har det kun endeel af Dagen været godt Veir, og jeg har havt legemlige Smerter; den neapolitanske Callista skar imorges ugeneret i min Fod og brændte Saaret med Helvedessteen. –

Lidt efter kjørte jeg til Grev Moltke, men traf ham ikke; gik til Schweitzer-Vagten for at søge Schumacher – han var reist til Schweiz. Men nu var det blevet godt Veir. Efter at have besøgt Cederströms i Hotel du Globe, gik jeg til Molo'en og seilede med en venlig gammel Fisker ud i Bugten. Markedsskibe fore forbi til Sorrent, Neapel hævdede sig straalende bag os; men Luften var ikke ganske blaa, og Vesuvs Top var tilsløret. Jeg kom tilbage og besøgte Largo del Mercato, Skuepladsen for Masaniellos Bedrifter og for Conradins Død. Var inde i Kirken Maria del Carmine med dens smukke Taarn og herlige Architectur. (I Forveien havde jeg beseet S. Francesco paa Slotspladsen; den er opbygget i Pantheons Stil). Da jeg gik hjem, havde jeg det fornøielige Syn, i Graven foran Arsenalet at see neapolitanske Recruter blive exercerede og dresserede. Hr. Underofficieren syntes at henvende al sin Opmærksomhed paa Benene. Soldaterne maatte staae i Dandsestillinger: snart hvile paa høire Been og holde venstre Been

udstrakt bagved sig og med dens taaspidser berøre Jorden, derpaa strække samme Been foran det høire, atter med Taaspidser nedad; saa igjen gjøre samme Evolutioner med høire Been i Bevægelse og venstre Been i Hviil. Naar høire Been skulde frem, commanderede han: uno, og hele Bataillonon istemmede uno, idet den udførte Evolutionen. Venstre Been: due. Paa denne Maade seer man, at de neapolitanske Soldater exerceres til at bruge Benene. Som Intermezzo kom Underofficieren op at skjændes med nogle Folk, der stode oppe paa Gaden og lo ad ham, og medens han skjændte, maatte hele Bataillonon staae paa venstre Been. –

Ved Havet stode gamle Folk og legede, ligesom Børnene hos os, med at trille Smaakugler i et Hul. – Saa gik jeg hjem og læste, faldt i Søvn, spiste silde til Middag, spadserede paa Slotspladsen og hørte Musik, var Almaviva, og sidder nu hjemme i det nye Værelse, som man har indrømmet mig. (Grønærter og Asparges).

Søndagen d. 11te April. Blot jeg dog var fri for Smerten i Foden! Den spilder mig meget af Reisen. Idag har Asenet igjen snittet og brændt mig. –

Jeg var idag hos Grev Moltke, før han var staaet op; senere spadserede jeg langs Bugten gjennem de solhede Kaier og Chiaia til Villa Reale, hvor der var behagelig kjøligt og meget pyntede Spadserende, der ikke syntes at finde Behag i, at min hvide Frakke viste sig imellem dem. Men disse Spadseregange ere herlige. De ligne Champs Elysées i Paris og have kun Middelhavets Bølger forud for disse; de ligne ogsaa Langelinie, og have forud for denne kun Neapels Pragt-Palladser, dets Oliventræer, andre Træer, der blomstre i alle Farver, og Udsigt til Vesuv. Her spilles, som det synes, om Søndag Eftermiddag Militair-Musik. –

Derfra gik jeg til Molo Grande (forsøgte forgjæves at passere Arsenalet) og lod igjen gamle Francesco roe mig ud. Der afgang et Dampskib; Baade vrimlede. Himlen var reen, kun om Vesuvus Top laa en mægtig Sky; dog begyndte ogsaa denne at hæve sig, saa at jeg fik endeel af Bjergets Form at see. –

Da jeg kom i Land, gik jeg langs Molo'en ud ad Portici til. Gaden vrimlede af vildt-flyvende Cabrioletter. Engang imellem mødte jeg lange Tog, bestaaende af simple Folk, formodentlig Fiskere og Havnearbeidere, med Børn. Først kom Børnene, saa Drengene, da Ældre, da Gamle. Alle gik med blottet Hoved og skreg en Sang. I første Række af et af disse Tog gik en kronraget Franciskaner-Munk – et Barn paa 7 à 8 Aar – Rosina kjørte straalende med to Veninder. –

Da jeg kom tilbage til Havnepladsen, stod der en Jesuit og holdt en Prædiken for en andægtig Mængde, der hørte eller overhørte ham midt i Vognlarmen. Ved hans Side var opplantet et stort Krucifix med en meget blodig Jesus. –

Da jeg havde spist, gik jeg hjem, faldt i Søvn og sov over mig, saa at jeg heller ikke iaften kom i Theatret. Jeg saae Vesuv give lidt Signal, da jeg om Aftenen spadserede paa Molo.

Mandagen d. 12te April. Naar man kommer fra Vaticanets Marmorsale, bliver man ikke synderlig opbygget ved at træde ind i Museo Borbonico. Vel har jeg ikke idag kunnet gennemløbe hele Samlingen; men det saae jeg dog: at Freskerne og Mosaikerne fra Pompeji etc ere klistrede daarlig sammen, at de røde, raat sammenføjede Rammer ikke passe til saadanne Kunstværker, og at der ikke er sørget for at stille Alt i fordeelagtig Belysning. Man mærker strax, at det her ikke er saaledes Alvor som i Rom. – Jeg saa da de i Asken aftrykte Former af Diomedes's Hustru samt et Been, der saae ud, som om det nylig var taget ud af en Lamme-steg. Hvortil slige Levninger skal, veed jeg ikke, og navnlig er Aftrykket af det kvindelige Bryst overflødigt. Man skulde troe, at de forefundne Kunstsager noksom vidne om, at der har boet *M[enne]sker*. Dog, det kan allenfals interessere Engelskmændene. –

Jeg lover mig imorgen en ny Nydelse ved at gennemgaae Marmorsagerne og erindrer for idag den mageløs leende Faun (Büste). Jeg maatte lee med, ligesom man bliver smittet, naar En leer godt paa Theatret. – –

Betræffende Sagerne fra Pompeii, da have Mosaikerne ikke overrasket mig, hvor mærkværdig skjønne flere af dem end ere:

Duerne i Capitolium have forvænnet mig. Her er kun Meer i Quantiteten, ikke i Qvaliteten. – Freskerne, Malerierne, ere Billedhuggerværkerne, der have faaet større Mangfoldighed, Farver, brune Øine og sort Haar. Der var dog for de Gamle en ganske anden Harmoni mellem de forskjellige Kunster end hos os – om til det Gode, skal jeg lade usagt. Og naar man nu betænker, at Pompeii dog kun var en Provindsialstad, at de høieste Mesterværker vare i Athen og Rom og ere gaaede tabt! – –

Kl. 2 trak en Slags Vagtparade op. Mandag og Fredag drager næsten hele Garnisonen med klingende Spil over Slotspladsen gennem Toledo. De kjære neapolitanske Soldater, hvor de ere udrustede, parate til at drage i Feldten. Endog Feltkjedler og Flasker bære de paa sig, og hver Peloton har sin Lygte. En Soldat bærer den paa en Stang i sit Gevær istedetfor Bajonnet. Jeg saae idag Artilleristerne exercere med Kanonerne; Mage til Dandeskridt ved Kanonexercits har jeg aldrig seet. De synes at lægge Værd paa at betjene Fjenden med Elegance. – –

Jeg seilede igjen idag ud i Bugten og havde tildeels deiligt Veir. Havet skinnede og spillede i alle Farver. Ogsaa havde jeg igjen idag Rencontre med min Ruffiano, der strax troede at gjætte, hvem den unge Pige med det røde Schavl var, og som, da vi forgjæves havde søgt hende, vilde føre mig til en Dandserinde, Primadonna ved S. Carlo, et ganske overjordisk Væsen. Men, da jeg frygtede for at give mig ud i Fristelsen, gik jeg ikke med ham.

– –

Endelig iaften, da det regnede, gik jeg i Theatret, Teatro nuovo, for at høre »Barberen«. Rothschildts Commis havde Ret: det var et Fjellebodstheater. Almaviva, en Tyksæk; Figaro, en stakels skeeløiet, skjævmundet Mand, der gjorde sig al mulig Umage; Rosina, den gammelagtige Pige, som jeg havde hørt udi Rom. Hele Stykket er spækket med Scener, der gjøre det til en Farce, og af disse Farcescener (især den søvndrukne Tjener) have Neapolitanerene deres Glæde. Jeg gik, da 1ste Act var ude, og skal ikke oftere komme i dette Theater, hvor man endda forlanger 3 Grana aparte for Hyrestol, man sidder paa.

Tirsdagen d. 13de April. Livet her udmærker sig ved en forun-

derlig Lethed og Klarhed, trods det daarlige Veir og min daarlige Fod. Jeg kunde have Lyst til at kalde Neapel det Lyse. –

I Formiddags traf jeg mine Tydske i Museet og fik som Følge heraf ikke meget seet af dette. Dog udhæver jeg den fortræffelige *Jæger*, den *saarede Gladiator*, af hvis Bryst Blodet strømmer, og som staaer i en Stilling, som om hans Sjæl lyttede efter et sørgeligt Budskab, der var paa Veien til ham, eller efter en Kildes Rislen – og det er hans egen Livskilde; endvidere *den mærkværdige Vase*, som er forfærdiget af en Athener og senere af de christne Barbarer er brugt til Ankerpæl; Tougene have afslidt Bacchi Ansigt og en anden Persons Bryst m. M.; dernæst flere *indianske Bacchi Ansigter*; Büsten af en *Vestalinde*, hvis skjøne, udtryksfulde Ansigt gjør En begribeligt, at der saa ofte blev indemuret Vestalinder; desuden *Mærkværdigheder*, hvorom staaer i Bogen. –

Jeg gik med Tydskerne hen at spise og forbausedes over det Instinct, hvormed de vidste at finde Spor eller Vei, og det Vei til et billigt Trattori. – Saa drog jeg med Henninghausen og et Par Andre til Molo, til Havnen og seilede ud; vi lode os sætte iland ved Largo del mercato, og der faldt Francesko's stakkels Broder i Vandet; vi drev om ved Havnen og Stranden og saae tilsidst ved Solnedgang det vidunderlig-deilige Farvespil paa Havet, det fjerne Sorrent og Capri. Det var, som Digterne have besunget og Kunstnerne malet! – Lidt efter stod H. og jeg ene ved en anden Scene: et koldt Hav med Udsigt til Capri, graa og kold. –

Endelig gik vi sammen i teatro del fondo, hvor Operaen »Yava« blev givet. Kun den comiske Person behagede Publicum; det Meste blev udhyset. Derefter fulgte en Ballet: la giovane russa, der blev klodset og ugraziøst udført. Her er nok det Reglement, at alle Dandserinder bære lyseblaa tricots og Dandsere mørkeblaa dito, hvilket giver alle Bevægelser et endnu mere klodset Anstrøg. – –

Det staaer endog i italienske Aviser, at Lysekronen er faldet ned i Kjøbenhavns Theater. Ved saadanne Ting bliver Kjøbenhavn bekjendt i Italien.

Onsdagen d. 14de April. Endelig har Italien værdiget at vise sig for mig i sin straalende Skjønhed. Jeg har seet »de blaa Bjerge« og den farverige Luft, Havet har skinnet, og Vesuv har sprudet Ild. Imorges regnede det stærkt; men, imedens vi vare i Museet, klarede det op, og da vi kom ud paa Gaden, var Alt Sommer, og da vi kom paa Moloen, vare Skyerne borte fra Vesuv. –

I Museet saae jeg bl.A. i *Broncesalen* en Levning af en *Rytterstatue af Nero*, kun Overkroppen, et Stykke af Sadlen og et Been var tilbage, og Nero tog sig comisk ud, som han sad der med sine sammenknebnede Imperator-Læber. –

Endvidere saae jeg Forskjelligt i *Billedgalleriet*, men havde ikke ret Taalmodighed; dog tiltalte mig især en Moder med sit Barn, et halv fuldført Mesterværk af en Mester, hvis Navn jeg ikke veed. – Henninghaus og jeg droge sammen til *Villa reale*, hvor vi drak Kaffe og han tegnede, seilede derpaa i en Baad til *Posilippo*, forbi det eventyrlige *Pallads*, der har tilhørt *Donna Anna*, og som staaer næsten spøgelseagtigt i Havet. Jeg steg ud af Baaden og gik ind i en af Grotterne; vi saae senere den vidunderlige Udsigt, den rige Natur, Figentræerne med modne Figen, grønne Viinhaver, gyldne Orangelunde, kort – Italien. – Henimod Natten illuminerede Vesuv, og vi saae Folk med Fakler paa Bjerget; selv glædede vi os i en Viinkneipe ved Østers, Sardeller og god Viin. – –

Dette er en kort daarlig Skizze af denne skønne Dag.

NB. I Viinkneipen traf vi en gammel Fisker og Østerssælger, der havde tjent under Napoleon. Overalt, hvor man kommer, finder man saadanne M[enne]sker. Napoleon var som et Ildmeteor, der steg høit paa Himlen og brast. Paa Jorden finder man enkelte Stykker, men de ere uden Glands. Men paa dem Alle har den Napoleonske Ild præget et Stempel. – –

I Café'en, S. Lucia No. 24, synes Værtinden at være en Jødinde. Der brænder rigtignok en Lampe foran et Madonnabillede; men Kvinden i den hvide guldbræmmede Dragt og med Kronen kan godt forestille Dronning Esther. Og der hænger et andet

Billede, Jesu Fødsel; men det er saa underlig malet, Engen, hvorpaa han hviler, er saa havblaa, Blomsterne, der omgive ham, synes at bøie sig til en Baad, Moderen, der bøier sig over ham, græder, saa at det Hele godt kan forestille Moses. Og den jødiske Værtinde, der er saa venlig og har saa kloge Øine, bevarer saaledes hemmelig sine jødiske Traditioner skjulte inden de Christnes Billeder.

Torsdagen d. 15de April. Efter at have siddet hjemme endeel af Formiddagen, skaffet mig franske Bøger og besøgt Consul Fleischner, har jeg endelig i Eftermiddag seet den egenlige Posilippo-Grotte; jeg har kjørt gjennem dens mægtige Port til Neapel – thi saaledes kunde man kalde den. Derfra fik vi Veiviser, den overordenlig lebendige og snaksomme Fyr, der havde været i Paris, og hvis Lommetørklæde der var blevet stjålet fra ham, Neapolitaneren, der roste sit Fødested, *Fuori la grotta*, som et ærligt Sted, fordi de der ikke stjal Lommetørklæder; hverken Yngling eller Pige vilde nedlade sig saa dybt – de stjæle ikke Andet end Guld, bryde ind etc. Vi saae med ham *Agnano-Søen* med det kogende Vand, *Hundegrotten* og *Luculls Bade*, med den varme Champaner[sic]-Damp, der stiger ud af den kolde Jord. Vi steg høit og derpaa ned til *Solfatara*, den kalkagtige Svovldal, og derfra til *Puzeoli* [ø: Pozzuoli]. Men til Slutningen vilde Selskabet, navnlig *Henninghaus*, ikke see *Mere*, og saa kjørte vi da lige til Neapel. Forresten var Veiret ikke videre gunstigt.

Fredagen d. 16de April. Altsaa idag, i det ugunstige Veir, har jeg været i *Pompeii*.

Skal jeg gjøre mig selv Regnskab for det Indtryk, denne forunderlige Stad gjorde paa mig, da er det en meget vanskelig Opgave. Engang i Tiden vil den staae ganske eventyrlig, med magisk Glands, for min Erindring. I Virkeligheden, i Øieblikket, betragtede jeg den med dyb Interesse. Da jeg kom dertil, da den smalle *Vei* førte os til Stedet, var jeg lykkelig over at være der; men snart veg den poetiske Interesse Pladsen for Længselen efter, grundig at see *Diomedes's Huus*, hvor vi først kom ind, og deraf danne mig et klart Begreb. Det lykkedes mig, forsaavidt at jeg nu

veed, hvorledes et antikt Huus var indrettet. Diomedes boede godt, ja, han boede æsthetisk; men Sallusts Huus, med det lille Spiseværelse ved Enden af Haven, er dog yndigere, og Digterens Huus straalere som en Digters Huus, med dets hvide Mosaik-Gulv, Søilerne og det blaa Studereværelse. – Dog, Beskrivelsen af Enkelthederne findes i Förster. Vi holdt en lille Frokost i de offenkjendte Bade. Reen Skjønheds-Interesse følte jeg kun ved de deilige Arabesker paa sort Grund i Casa nero; thi de skjønneste Sager ere førte bort til Museet. –

Den gamle, taalmodige Fører havde jeg Interesse for; det gjorde mig saa ondt, at vi spiste Apelsiner uden at dele med ham, og senere, da jeg i Osteriet saae ham spise bart Brød dyppet i Vand, kunde jeg ikke lade være at give ham et Par Carliner. – –

Skjønt jeg var oppe Kl. 5 og løb omkring, kom jeg dog munter hjem og blev endnu mere munter ved den frygtelige Larm udenfor Jernbanegaarden, hvor Alle skreg op og tilbød os Vogn. Gik tidlig hjem og skrev dette yderlig slette Referat.

Lørdagen d. 17de April. Strax imorges i Museet for paany at see de Pompeianske Sager. – Af Malerierne udhæver jeg nu: 1) *Paris og Helena*. H. er ifærd med sit Toilette, Paris kommer ind og staaende bagved hende berører han hendes blottede Bryst; hun beder ham tage Haanden bort, men det er aabenbart kun for Kammerpigens Skyld. Denne deilige græske Kammerpige knæler foran et Toiletskrin og vender Ryggen til de Elskende for ikke at see. Paa den anden Side leger Amor. – Nærved hænger 2) et underligt Maleri, der synes at skulle forestille Pasiphae's Kjærlighed til Tyren. – Et deiligt Maleri er 3) *Iphigenia's Offring*. Agamemnon har givet Tilladelsen til hendes Død; han vender sig bort med tilhyllet Ansigt. To Mænd bærer I. til Altret hvor Præsten venter med Kniv; den ene seer tilbage til Agamemnon med dyb Medlidenhed og tøver i det Haab, at han skal gjenkalde sin Beslutning; den Anden seer op til Præsten og spørger med sit Blik, om han virkelig vil udføre denne Gjerning. Præsten har draget Offerkniven ud af Skeden, men pludselig hører han en Guddomstemme, standser og lytter. Bagved ham, oppe i Skyerne

kommer virkelig Diana; hun tilvinker en Nymphé, der har hentet en Hjort til hende, at hun skal skynde sig. – Europa, Endymion o. desl. sees ofte. Interessant er 4) en Scene, hvor en Centaur knæler for *Hercules*, der ledsager sin Gemalinde; hun har reist sig i Vognen og staaer der forunderlig levende og majestætisk. – 5) Etsteds ere Jordbær malede, og de ere saa friske, at Tænderne endnu løbe i Vand ved at see dem. – Arabesker, Fugle, Fiske etc. ere her, mærkværdig godt udførte. – Nær havde jeg glemt 6) *Pan og Amor*. A. holder en Lyre, hvorpaa Pan spiller, men meget slet; thi A. sætter et ynkeligt Ansigt op, og Pan synes at gjøre den Bemærkning, at saadan en Lyre er et underligt Instrument. – 7) *Mars og Venus*. De sidde kjærlig sammen; Venus's Ansigt er nok beskadiget, men Mars's conserveret og meget smukt. Amoriner lege med hans Sværd, Skjold og Hjelm. – –

– I Eftermiddag hjemme og læste, og skjøndt det var meget daarligt Veir, følte jeg dog en inderlig Sjølefred og Tilfredshed med Neapel. Gid jeg eiede endnu 1000 Rbd! Eller gid blot Ragnhild og Moder vare forsørgede for længere Tid, end det har staaet i min Magt at gjøre det! – –

Iaften var jeg (med den unge tyske Musiker) i *S. Carlo*, hvor jeg kom til at sidde tæt ved Delâtre efter uventet at have truffet ham i Eftermiddags ved Indgangen. Man gav en besynderlig Opera af *Mercadante*, *Leonora*, en ung Fløitenist spillede, og tilsidst kom igjen Balletten *la giovine* [sic] russa med de blaa Tricots.

Studier: Architecten Linck siger fa fia [sic] og bliver misfornøiet. Den unge Musiker hader alt Fransk, Literatur, Musik, ja Piger, Alt, med Undtagelse af Scribes »Et Glas Vånd«, som han har seet i Wien.

Søndagen d. 18de April. Livet udbreder [sig] her som rige og mangfoldige Billeder, at man aldrig kan blive træt og stedse er lykkelig trods det ustadige Veir. Imidlertid har det dog i Eftermiddag været klart, men koldt. –

Lad mig nu kortelig samle denne Dags Billeder. – Besøg hos

Delâtre. Med den tydske Musiker i forskjellige Kirker: den hvide, halvgothiske *San Domenico*, hvor Dominicanerne gik i Procession med brændende Lys og Lægfolk holdt en Baldakin over Biskoppen; hvor de to smukke Piger med sorte Slør sad; hvor Alt var sydligt og varmt undtagen Kirkens simple Piller. – I *S. Gennaro*, hvor Livet bevægede sig saa mangfoldigt, hvor den unge Pige laa saa længe og skriftede; hvor, foran en anden Præst en Dreng laa paa Knæ og tilstod sine Synder og blev afløst af en gammel Mand, medens Præsten sad som en Raadgiver, der i sit Indre tog Alting langt lettere end de Skriftende, reiste sig, tog en Priis og gik bort med en Ven, som en Advocat, der er træt af Consultationer. En Dreng og en Soldat stredes om, hvem der skulde være den Første, naar han kom tilbage. – I *Santa Chiara* og i en ligeoverfor liggende lille Kirke, hvor der var Musik. I *Trinità maggiore* med den graa, diamantslebne Façade, indvendig bygget i et græsk Kors, varm, sydlig, hyggelig. –

Om Eftermiddagen gik jeg alene, da jeg var kjed af Selskab. Saae Pulcinel-Theatret improviseret paa Largo del spiritu santo, besteg *S. Elmo*, var inde i Kirken *S. Martino* og saae Malerier af Spagnoletto og et af Guido Reni i den røde, varme Kirke, saae ud over Havet fra Terrassen, hvor Dominicaner-Munken spadserede; gik ind igjen i Kirkerne, hørte i *S. Chiara* en Jesuit prædike som en Besat mod Sandselighed, hvorimod i *S. Gennaro* en tyk Præst sad magelig og holdt en Art religiøs Forelæsning og ikke lod sig forstyrre af Processionerne, der kom med brændende Voxlys og bragte blomsterkrandsede sorte Kors. –

Gik endelig en lang, ukjendt Vei til Molo, og her begyndte Livet ret: Udenfor en Fjellebod stod en Fyr med to Slanger i Haanden; en brændende Ballon seilede paa den blaa Himmel, en deilig Pige og en Dreng stod med to Bajadser paa et Stillads udenfor et Fjellebodstheater og spillede; Vesuv røg; en Moder sad ved Havet og pillede Utøi af sit Barn; Processioner droge med Sang gennem Molo; de lange Bølger trillede ind mod Stranden, hvor en Dreng legede og Fiskere trak deres Garn iland; Vogne rullede som kjørte af vilde M[enne]sker, en Mand styrtede ud og

steg ind igjen; smukke Fiskerpiger med sorte Øine gik i Klynge; Schweitzer-Soldater gik glade og talte deres Dialect; senere gik jeg efter to Fruentimmer, men det var putane; sorte Øine spillede i Halvmørket; udenfor Slottet spillede Musiken ved sin Lygte, Toledo var sort af Me[nne]sker; en Hest laa styrtet, og jeg gik ind i Corona di ferro og spiste Omelette.

NB. Den nøgne Lazzaro, der laa i Gaden S. Maddalene, og hvis gulbrune Hud nær havde bragt mig til at græde. – Den lystige Pige ved Nedgangen fra St. Elmo.

Mandagen d. 19de April. Hvorledes kan det dog være, at, medens jeg de foregaaende Dage næsten misundte mig selv og lagde Planer til at blive her hele Sommeren – har jeg idag, i det gode Veir, tabt en stor Deel af Lysten? Det kan nu for det Første være reent legemlig Ildebefindende; men dernæst er det naturligt; thi denne paradisiske Egn er dog ikke mere end død Natur, og man har levende Selskab Behov, ja, her har man Kvinder og Kjærlighed nødig! Naturen er kun en Decoration, der stadig henleder Tanken paa, at Scenen er tom. Naturen her er en Brudesang, Brudgommen maa føre Bruden med sig. Bevidst eller ubevidst er dette Grunden til, at de Fleste hurtigt blive trætte af Neapel. –

Jeg kjørte (formedelst Smerte i Foden) imorges til Capo di Monte, fandt ikke Dr. Peters, kjørte tilbage igjen. Veien dertil og Udsigten derfra er meget smuk. – Gik derpaa i Museet og saae de *smaa* Redskaber fra Oldtiden: Fileerpinde, Fingerbøl, Pomadekrukker ved Siden af Sværd, Dolke, Harnisker; Consulsæder, Altere, Lærer ved Siden af Nøgler, Vægtskaale, Agerdyrkningsredskaber. –

I Eftermiddags drog jeg med den tydske Musiker og de to andre, mig ubekjendte Tydske, paa Æsler til *Camaldoli*. Ridende dertil og derfra, Udsigten, især paa Tilbageveien, da vi red ned ad de steile Skraaninger mellem de grønne Bjerge, med Vesuv, Havet, Capri for os (især da Piniernes syntes at danne Forgrunden til Vesuv, og Bjerget selv var rødt), den venlige Munk, der gav os Viin o. s. v. –

Senere var jeg i et Læsecabinet og læste lidt i Aviserne. – Idag ere de tydske Kunstnere reiste til Sicilien.

Sorrent

Tirsdagen d. 20de April. Efter at have forberedt mig om Formiddagen, skaffet mig Bøger o.s.v., gik jeg med store Forventninger ombord i Torveskibet. – Strax blev der Strid om mig, fordi jeg havde sluttet Accord med En og gik i en Andens Baad. Jeg tænkte, de vilde dræbe hinanden for min Carlin. – Efter to Timers Seilads i det deilige Veir ankom jeg, tog ind hos Rosa magra og besteg strax Bjerget, ved hvis Fod Byen ligger; kiggede ind i en Orangehave, der tilhørte en Colonna, en ganske simpel Mand, der strax bød mig Viin; vandrede mellem Oliven, Oranger, Blomster og fik høiere oppe en Fører, der bragte mig til Bjergets Top, hvorfra jeg saae ud til Capri, Ischia, Misenum, Neapel, Vesuv og Bugten ved Salerno. En Telegraph stod paa et Bjerg og arbeidede paa samme Tid. Efter 3 Timers Forløb var jeg igjen nede, træt og sulten, blev som Følge deraf uenig med Værten i Rosa magra, der bød mig suur Viin, gik til corona di ferro og derfra til Albergo di Tasso, hvor jeg boede som en Prinds (8 Carliner), holdt en Aftensmad, Scenen af Don Juan, kun uden Elvire, og hvor Lord Ward [?] havde været, betalt 12 Piastre om Dagen og ladet sig servere Frokost paa Capri. Jeg var i brillant Humeur, læste, lagde brillante Planer, begeistret af vino di Conti. –

Huset ligger ved Havet, Bølgerne berøre dets Fod, Vesuv oplyser de mørke Nætter. I Værelserne hænge etsteds mørke, middelalderlige Portraiter, et andetsteds mildsmilende Kvindeansigter; i Ensomheden forekom det mig som et fortryllet Slot. Buegange, Orangehaver etc. høre til Beskrivelsen.

Onsdagen d. 21de April. Paa denne Dag, havde Fiskerne spaaet, skulde vi have godt Veir, og jeg vaagnede, medens det regnede. Jeg tog Æsel og red til Castellamare, over Bjergene; havde paa Veien godt Veir og nød den yndige Udsigt. Men hver Gang jeg var i en By, regnede det, og tilsidst, medens jeg sad paa jernba-

nen, skyllede det ned. Kom lystig til Neapel, traf Cederströms, aftalte med dem om ny Tour til Sorrent med Capri, traf senere i Trattoriet di Turino en snaksom Tessiner, spadserede om Aftenen paa Slotspladsen og i Toledo, gik hjem til mit ensomme Leie.

NB. I Sorrent fandt to Kirkefester Sted. Den ene Tirsdag Aften i Santø Baccho [ɔ: Bacco], Kirken var festlig oplyst, og man affyrede smaa Kanoner til Erindring om Mariæ Bryllup. Denne Fest varer i 5 Dage. Næste Formiddag bragte man i en anden Kirke Maria en Serenade. Det klang smukt mellem de orangeklædte Bjerger.

Torsdagen d. 22de April. Iaften, da jeg sad i Corona di ferro, befandt sig der ogsaa to Engelskmænd, den ene ung og rødhaaret, den anden ældre og sortskjægget. De sad ved Døren, jeg langt inde i Stuen. En lille Dreng aabnede Døren paa Klem, saae hen til mig og bad mig om Brød. Den rødhaarede Engelskmand tog Noget i Haanden, reiste sig og gik hen imod Døren, med Haanden paa Ryggen. Da han var ganske nær ved Drengen og denne glad udstrakte Haanden, slog Engelskmanden ham et Glas Vand i Ansigtet og gik med triumpherende Latter tilbage til sin Plads. Jeg o. s. v. – (her kan nu følge Fortælling om *Engelskmanden og den lille Dreng*).

En anden Historie, som jeg oplevede iaften, er den med den 13aarige Pige, der blev forført af en Russer, og hvis Moder nu giver hende til Priis for en Napoleon d'or. Gevinsten er hendes Udstyr.

En tredie Skizze er vor Lazzaron-Cicerone, der i Eftermiddags førte os til Virgils Grav og fortalte os om den store Nød, der hersker bl. Folket (herhen de Lazzaroner, der hyppig ligge og stønne om Aftenen ved Molo, Forhøielsen fra 6 til 8 Carliner i Rosa la magra i Sorrent o. s. v.) Han fortalte, at Mængden for nylig havde omringet Kongens Vogn og klaget sin Nød, og at Kongen havde svaret: For denne Gang lader jeg det gaae, næste Gang lader jeg Jer sætte i Cachotten. Dette kontrasterer lidt med den kjøbte Augsburgers Beretning om samme Scene. –

Jeg var da i Eftermiddag med Tydskerne (Schmidts, Musikeren

etc.) ved (ikke i) Virgils Grav, vi gik over hele Posilippo mellem Roser, Viinhaver og Viller til Belvedere, med de smukke Træer og Blomster og den berømte Udsigt; vare i S. Martino, bleve snydte af en Vært paa Bjerget, og senere var Schmidts hos mig og drak et Glas Viin, og vi saae Ligtoget med de hvide Brødre og Faklerne under mine Vinduer. –

Imorges regnede det, og der blev ikke Noget af Touren til Capri med Cederströms; jeg var hos dem, og vi skulle forsøge det imorgen.

Capri.

Fredagen d. 23de April. Kl. 8½ indfandt jeg mig med min Bagage hos Baronens, og vi kom da afsted. I Castellamare tog vi Vogn og kjørte til Sorrent, medens Solskin begunstigede os og viste os de vidunderlig frugtbare Strækninger i al deres Pragt. I Sorrent forsynede vi os med Levnedsmidler og god Viin, laante Kjøkkentøj i Albergo del Tasso, og indskibede os. Jeg veed, det var et lykkeligt Øieblik paa Havet, da Solen skinnede, Jord, Himmel og Hav lyste i de reeneste Farver og jeg gjød Viin i Havet til Poseidons Ære. –

Vi kom til Capri Kl. 6, og vi to Mandfolk besteg strax, ledsagede af den gamle, munter Carmano Galazzo et Bjerg, paa hvis Spids Gioachino havde anlagt et Fort, i hvis Ruiner vi vandrede om. Føreren talte om Tiberius, Murat, Kong Ferdinand – Tiden er her en Landstrækning sønderrevet af Jordskjælv, opdyngtet i barok Uorden. Han fortalte ogsaa om det store Capuciner-Nonnekloster, som Gioachino havde gjort til en Caserne for 1000 Mand, og hvor der indtil for nylig havde ligget Sicilianer i Qvarter, men paa Indbyggerenes indstændige Bøn havde Kongen kaldt dem tilbage; thi »de vare Sicilianere, stjal og gav Knivstik«. –

Føreren fortalte ogsaa, at der i disse Dage var kommet 14 Jesuiter til Øen, 7 til Capri og 7 til Anacapri, for at holde Taler til Folket. Paa min Opfordring gik vi da ned i Kirken S. Michele, hvor der blev holdt Foredrag. En Jesuit sad paa en ophøiet Plads

nærved Prædikestolen. Ved hans Side var opstillet en Madonna, sørgklædt og med en Dolk i Brystet; foran hende brændte 4 Lys. Taleren havde Stemmen og Gebærder som en jødisk Talmudist, og talte ligesaa populært som denne. Foredraget angik Skriftemaalet. Han viste dets store Vigtighed, Nødvendigheden af, at Enhver skriftede Alt, Alt, uden ringeste Tilbageholdenhed, og han documenterede Skriftemaalets Hellighed af Jesu Liv. Jesus havde helbredet de 10 Spedalske, men han sagde tillige til dem: »Gaaer hen og lader Eder syne af Præsterne«. Hvorfor? Fordi Præsterne ene have Magt til at løse og binde Syndere (S. Justus). Her drog Taleren en Paralel mellem Spedalskhed og Synd, viste, at begge vare lige smitsomme, og at derfor alle Gode burde skye Synderne som Spedalske. Thi de smittede i en saadan Grad, at, naar der i en Familie var elskværdige Sønner og Døttre men tillige een Fordærvet, saa vilde denne Ene smitte de Andre. Videre anførte Taleren Lazari Opvækkelse. Da han stod i Indgangen til Graven, bunden om Benene, havde Jesus sagt til Apostlene og ikke til Nogen Anden: Løser hans Baand. Hvorfor? Atter fordi kun de Kaldede have Magt til at løse og binde (S. Augustinus). Efter at Taleren saaledes havde paaviist Skriftemaalet som autoriseret af Guddommen, gik han over til sin anden Afdeling: Hvem der da var en god Skriftefader. Alle Præster uden al Tvivl. Men der var dog Forskjel. Deels vare nogle Præster fremfor andre af Biskoppen beklædt med Jurisdictionen, deels var der imellem dem en personlig Forskjel. Alle vare gode; men der var Bedre og Bedste. Og ligesom man imellem Læger og Advocater kunde vælge den Bedste, saaledes ogsaa med Skriftefædre, skjøndt at, som sagt, Alle vare gode. Før altsaa, saaledes sluttede Taleren, en af Menigheden giver sig i Hænderne paa en Skriftefader, bør han bede Gud om at hjælpe sig til at gjøre det rette Valg. Med denne aldeles protestantiske Yttring sluttede Taleren for iaften, indbød Alle til at møde igjen næste Formiddag, og Sangen begyndte. –

”Jeg gik til Værtshuset, il Pagano, spiste tilaften, passiarede lidt med Baronen, efter at Damerne vare gaaede til Hvile, steg lidt op paa Husets Tag og saae ud over de tause Klipper og Havet og gik tilsengs.

Løverdagen d. 24de April regnede det Kl. 5. Vi kom desaarsag først afsted Kl. 7 og red paa Muuldyr op ad Klipperne til Tiberius's Pallads og Stedet, hvor Folk bleve kastede ned. Temmelig tydelig var Salen, hvor Tiberius havde holdt Gilder med sine Damer. Den var omgiven af en rund bedækket Buegang, prydet med Søiler og belagt med Mosaik. Den mosaikdækte Vei, hvorpaa han var *kjørt* ned ad Klipperne til Badet, er for en ringe Deel synlig. Oppe ved Capellet skrev vi vore Navne. Der havde Jomfru Knudsen været henrykt (med g). Vi red tilbage til en lille grøn Plaine mellem Klipperne; foran os strakte sig den rige Dal, til Høire hævede sig Bjerget Solaro med et Fort paa sin Spids, til Venstre stod Telegraphen paa et Bjerg. Her blev Baronen tilbage for Damernes Skyld, og jeg lod mig føre til Mitramonia, en Hule, nærved Havfladen, mellem sønderrevne Klippemasser og ad en Sti, hvorfra man hvert Øieblik kan styrte ned i Afgrunden mellem de røde, spidse, skarpe, takkede Klipper. Men overalt, hvor der er Plads for en Plet Jord, har man benyttet den, og ogsaa her hæve sig terrasseformig Haver, der sete fra oven, tage sig ud som store Urtepotter. Saa drog jeg tilbage, mødte de Andre, og vi indskibede os i to smaa Barker til *den blaa Grotto*. Veien var lang og besværlig, fordi Vind og Hav gik imod os; den ene Barconaliere i vor Baad kunde ikke følge med den anden Baad; den gamle Fører var bange, jeg var i Førstningen ærgerlig, men jeg glemte Alt over Interessen ved at seile under de høie, lodrette, gule Klipper, ved at høre Tordenen fra de smaa Grotter, naar Havet bølgede ind, og ved at see dybt ned i det Skjød, hvor Corallerne voxte. Endelig kom vi til Grotten, og ved Synet af den lille Aabning, der hvert Øieblik fyldes af den fraadende Sø, tabte Alle Modet undtagen mig. Baronens lod sig bevæge til at komme over i min Baad, vi lagde os ned og seilede paa en Bølgedal ind i Grotten. Henrykt blev jeg just ikke; men der er meget smukt, og interessant var det at see Svømmeren. Var man ikke forberedt, kunde man nok tage ham for et straalende Havvæsen, og Eventyret bliver fuldstændigt for Phantasien i det Øieblik, da han løsriver Koraller fra Klippen og rækker dem op i Baaden, medens han straalere i blaa Sølvglands. --

Vi kom tilbage; jeg blev paa Stranden og morede mig med de Smaa, der vilde sælge sine Conchylier og Muslingskaller, og som lige saa godt som de Ældre bede om en bottiglia. Kl. 1 ½ afseilede vi, kom hurtig til Sorrent og tilbagelagde ligesaa hurtig den deilige Vei til Castellamare; Oliventræerne vædes bogstavelig af Middelhavet, Orangerne titte ud af det grønne Løv, Viinrankerne snoe sig friske og grønne fra Figentræ til Figentræ, Bjergene hæve sig i de yndigste Farver, Havet skinner i det dybeste Blaa, Alt er eventyrlig rigt undtagen Folket, der løber efter Vognen og betler. —

Ved Ankomsten til Neapel gjorde jeg Regning op med Baronnen, gik derpaa til Trattoria di Turino, traf et yderst gemytligt Selskab af Schweitsere med π, mine Tydskere og Consulens Nordmand [sic]; vi fulgtes senere til St. Lucia for at see Vesuv, men den var indhyllet i Skyer, og jeg gik hjem, træet, men veltilmode. Hvorledes det end forholder sig med mig, saa bliver min Tanke dog modnere, og min Phantasi rigere her i det skønne Land. Ja, det er skjønt her, trods det ugunstige Veir. Hvorledes vil det blive, naar Solen ikke er formørket og Himlen er »evig klar«. —

Søndagen d. 25de April. Herculanium.

Det Uventede er ofte det Bedste. Imorges skylregnede, og jeg sad i god Ro hjemme og skrev og læste, og henimod Middag listede jeg mig hen i den Kirke, der er i Ministeriet, og hvor der er offret talrige Votiv-Arme og Been af Vox til de to Figurer (Jesus og Maria), der staae i Glasskabene, og hvor en Præst med plebeiisk Stemme og dito Gebærder. Da jeg kom hen i Trattoriet og foruden mine Tydske traf Consulens Nordmand og Dalgas, klarede det op, og vi besluttede at gjøre en Tour, og Enden blev, at det skulde være Herculanium. Fra Donzelli's Kaffehuus tog vi Vogn og kørte ud, i det klare, lidt kjølige Veir.

Underveis fortalte Dalgas en Historie om Dr. Schnautz, der har skrevet i Augsb. Z. imod Consulerne, og man kan deraf see, hvorledes mange Corresp. Art. blive til. S. var skilt fra sin Kone i Hamburg og procederede med hende om at faae Sønnen udleveret. Da Dommen i 1ste Instans gik ham imod, bortførte han

Sønner, bragte ham til Schweitz og reiste selv til Italien, Neapel. Her blev han engang inviteret til Thee af en tydsk Consul, der om Aftenen i Samtalens Løb sagde til ham: »Nun, ich höre, daß Sie Ihren Sohn entwendet haben«. S. forlangte, at han skulde tage disse Ord tilbage, og da han leende vægrede sig, erklærede S., at han ikke kunde drikke Thee hos ham, forlod Selskabet og var fra dette Øieblik [...] mod Consulen. – Den hamborgske Consul, hvem han overvældede med Billetter i Anledning af Processen, blev kjed deraf og bad ham forskaane sig. Og nu skrev S. en fulminant Art. i Augsburgeren. –

En anden Historie er den om Engelskmændene, der have faaet Kongen til at nedsætte Tolden paa de fleste Artikler og sætte fremmede Skibe paa lige Fod med de indenlandske, hvorved den indentl. Skibsfart gaar til Grunde og Engelskmændene triumferer. I Svovlsagen havde de 16 Linieskibe liggende udenfor Neapel »for at give deres Fordringer Eftertryk«, ligesom nu ved Piræus. Altid ere de paa Færde med deres Linieskibe, ligesom Leidesdorff med sine Næver.

Vi kom da til Herculanium, steg med Fakler ned i Theatret og saae den udgravede Deel af Byen, der ganske ligner Pompeii. Men i et Huus, hvori der er et Capel for Victoria, seer man et hvælvet Loft, hvilket jeg ikke har seet i Pompeii. – Føreren var en gammel Nar, der vilde være lystig og stadig raabte gia Antico.

Der voxede Roser nede i Herculanium, mellem de ældgamle Bygninger og mellem Lavaen, der staaer som det røde Havs Bølger, da Moses havde udstrakt sin Stav over dem.

Fra den antike Stad begave vi os til en Osteria i Resina; vi satte os i en Cortile, hvis Loft var lysegrønne Viinløv, hvorigjennem den blaa Himmel og den varme Sol skinnede paa os. Og der drak vi Lacrimæ Christi, og jeg hilste paa K. C. Nielsen og de Kjære i Hjemmet, da jeg tømte det første Glas af den gyldne Viin i Italiens Sol og under Viinløvet. Og vi spiste Østers, og Schweizerene sad omkring os og vare glade, og vi vare glade, gennem vort Blod bølgede Italiens Ild. Derefter gik vi til Portici, ind i den kongelige Slotshave, hvor vi saae den lille Fæstning, som Kong

Ferdinand havde bygget for at more Dronning Caroline med Krig, og vi saae en Struds, der slugte Penge, og en Tiger, der var venlig, og en Løvinde, hvis grønne Øine funkledede, og hvis Poter bragte hele Buret til at ryste. Item saae vi Spisebordet, der sænkede sig o. s. v.

Derpaa kjørte vi til Staden medens Solen sænkede sig bag Posilippo og overgjød det violette Bjerget [sic] med guldguul Ild.

I Café di Europa opgjorde vi Regningen, og jeg gik derpaa hen i Læsecabinetet, hvor jeg traf Kongen af Preussens Indvielsestale til Stænderne. Denne Tale, synes mig, er daarlig skrevet. Den har ikke Simpelt, ikke Høihed, den er lang, ikke stor; den siger flere Gange Et og det Samme, og den taler med Lidenskab og undertiden med Svulst. Maaskee kunde den gjøre Indtryk, hvis den var kortere, og hvis ikke Kraftstederne, Ederne og Forbandelserne kom for hyppig. – Men det Punct, der meest undrer mig, er det Sted, hvor Kongen siger, at han af Finanserne kan give 2 Millioner til Provindsernes Hjælpekasser. Da han, efter Sigende, netop har sammenkaldt Stænderne for at gjøre Laan, er det en storartet Bestikkelse; han bestikker hele sit Folk. (Talen staaer i Augsb. 145).

Sicilien

Palermo

Mandagen d. 26de April, Kl. 1½, gik jeg ombord i Dampskibet Il Palermo. – Da jeg var ombord og jeg var omgivet af lutter fremmede M[enne]sker, medens det larmede rundt om mig og Himlen var mørk og Sciroccoen blæste, blev jeg greben af en saadan Utaalmodighed, at, havde det ikke været for Skams Skyld, var jeg gaaet iland igjen. Men i det Øieblik, da Skibet kom i Bevægelse, var Uroen forsvunden, og da jeg kom i Bekjendtskab med de unge Archæologer eller Philologer Hertz og Momsen, og da Alt omkring mig var venligt, blev jeg endog glad og følte mig vel. Udenfor Capri brød Solen igjennem, Capri stod violetblaa, Havet lyset, og Dolphiner legede og sprang med lystige Spring omkring Skibet. Lidt efter gik Solen ned bag Skybjerge; det saae

ud, som om Bjergene smeltede i glødende Rødt, alle mulige skønne Farver bølgede i Vest, og en Sky, farvet som en Leopard eller stor Kat, sad og saae ned i Solens Ildsvælg. –

Senere kom Maanen op og lyste en halv Times Tid foragtig paa Skibet. Derpaa blev det ganske tykt Veir, og jeg lagde mig til at sove, efter at have spadseret lidt med Sicilianeren paa Dækket.

Tirsdagen d. 27de April, Kl. 8, kom vi til Palermo. Den unge Franskmand, der havde sluttet sig til os, blev bange for det underlige Udseende i Hotel della Fortuna, hvor de tyske Venner vare, og vi droge til Hotel de Londres, hvor der er meget godt. Strax efter Frokosten droge vi ud i Byen og begyndte det nydelsesrige Arbeide trods det yderst ugunstige Veir, der hviler over det skønne Land. –

Først besaae vi Universitetets *Museum*, hvor der i den første Afdeling var ægenetiske Sager fra Selinunte: en forunderlig Perseus med Medusa, Fronten af et Tempel, Brudstykker fra Athen. – I Malerisamlingen vare adskillige tyske Værker, Holbein og Van Dyck, og Værker af Pietro Novelli, kaldet Monrealese, Siciliens Rafael. – Men det, som meest tiltalte mig, var i Broncesalen *Hercules med Hjorten* fra Pompeii og desuden, som Curiositet: Korn og Frugter, Hvede, Svedsker etc. fra samme Sted. Endvidere de etruske Vaser, paa hvilke var afbildet: 1) Ceres, der kommer til Triptolemus og bliver modtaget af ham med Offring, og Lapithernes og Centaurernes Kamp. –

Derpaa gik vi til: Domkirken *S. Rosalia*. Herregud, hvor det er skjønt! Taarne, Buer, Kupler, en heel Verden af Architectur, fuld af Kraft og Character. I Krypten staae Farverne nøgne og stærke. I et Capel er normanniske Herskeres Sarcophager: Kisterne ere af Porphyrr og staae under Baldachiner, Baldachiner af Marmor, indlagte med gyldent Mosaik og glimrende Stene. I et andet Capel staaer et heelt Tabernakel af Lapis lazuli, i et andet skinner Agather. –

Efter det næsten yppige Middagsbord gik vi i Regn til *S. Rogers* Capel i det kongelige Slot. Hvilken Pragt! En Kirke af Marmor, heelt belagt med bibelske Billeder i det rigeste Mosaik,

indvendig, udvendig, foroven, forneden. Maaskee er Capellet ikke egenlig skjønt, men prægtigt er det, glødende rigt, som det sømmer sig en catholsk Kirke. Og medens vi var der blev der holdt Gudstjeneste med herlig Musik. – Vi gik hjem, og overalt syntes jeg i Folket at see Spor af den Elendighed, der hviler over dette rige Land. – –

Aftenen efter denne herlige Dag tilbragte jeg med mine kjære Tydske, Hönninghaus og Linck og de Andre, gjorde nærmere Bekjendtskab med den lille Lorenzo, der allerede maler, og gik hjem i godt Humeur og med Tak til Gud, fordi min Sjæl nyder saa meget. –

Idag har jeg spist Jordbær og seet modne Kirsebær; men Danmarks Jordbær smage bedre.

Onsdagen d. 28de April. Det har noget Underligt ved sig at gaae iseng, medens det skylregner, og ved sin Opvaagnen finde en tør Stad, beskinnet af den herligste, varmeste Sol. Vi tøvede ikke med at benytte det og begave os Kl. 7 paa Veien til *Monte Pellegrino*. Dette Bjerg ligger yderst til Venstre fra Havnen; til Høire sluttes Havnen af Capo Zafferano. Det er guult og farverigt som Capris Klipper, men mægtigere og alvorligere (2000 Fod). Vi stege først til Santa Rosalia's Capel (hun var Datter af Wilhelm d. Gode, 12te Aarhundrede.) Capellet er en Grotte, udhullet i Klippen, og vandet drypper stadig ned og samler sig i en Brønd, hvoraf vi drak. Under Alteret ligger et Billede af den Hellige, smykket med Guldbrokade, om Haaret en Krands af Roser, hvis herlige Stene glimre, om Halsen ligeledes rigt besatte Kjeder, og der brænde Lamper, der sparsomt belyse denne skjønnene Helgeninde. –

Derfra stege vi som gale M[enne]sker, tilligemed Franskmanden, lodret op ad Klippen til Telegraphen. Paa Veien faldt jeg og slog min Fod og mit Knæ; Foden smerter stærkt og har næsten fordærvet mig Dagen. Vi kom op paa Telegraphen, bleve venlig modtagne og stege ad en bedre Vei ned til et noget fjernere liggende forfaldet Capel. Paa dets Spidse har engang den hellige Rosalias colossale Statue staaet, men Lynilden har kastet den

ned, og i en Huling under Capellet saae vi det skjønnne, med Roser bekrandsede Hoved ligge forunderlig levende, næsten som et fortryllet Væsen i et Eventyr. Udsigten er henrivende; Havet ubeskriveligt blaat, Bjerge glimrende i herlige violette Tinter, ja, vi saae *Ætna* hæve sit snedækte Hoved mod Skyerne. Paa den anden Side, ganske nærvæd, hævede *Capo di S. Gallo* sine tre blaa Bjerge, og hele *Monte Pellegrino* laa som en uhyre Masse, som Giganter engang legende have bestrøet med Klippestykker. Fugle sang, Køer med mægtige Horn droge forbi, item Jægere, to og to bevæbnede paa et Æsel, en Slange krøb over Veien. –

Vi gik tilbage til Byen, hyppig standsende for ret at nyde Godt af det herlige Syden; men da vi kom tilbage til Byen, hvilede vi ikke. Strax op i *Rogers Capel*, hvor vi vare igaar, eller *chiesa palatina*. Vi besaae nøiere Mosaikbillederne, navnlig *Jesu Daab*, paa hvilket *Jesus's Legeme* sees gennem Vandet, *Syndfloden*, *Abrahams Offer* o.s.v. samt *Prædikestolen*, der hviler paa de herligste, eventyrlig udarbejdede Søiler, og paa hvis øverste Rand sidder en Ørn, der rigtignok ligner en Høne. –

Derfra gik vi op i de kongelige Sale, saae de temmelig daarlige moderne Billeder, *Velasques's olympiske Guder*, malede al fresco paa Lofter, *Hercules's Arbejder*, i Vandfarve paa Væggene, *Pragten* i de kongelige Sale (en chinesisisk og en Selskabssal, hvori *Sicilianere* og *Sicilianerinder* med længselsfulde sorte Øine dansede og *Amor* svæver oppe i Loftet og skyder sine Pile ned i *Værelset*). Men fremfor Alt de to herlige colossale *Bronceværker* fra *Syracus*. Der var 4 som *Dionysius* lod forfærdige og vendte mod de fire Vinde; de var hule og Vinden gik igjennem dem, og de var saaledes *Veirfaner*; de to bleve bragte til *Madrid*. –

Vi gik hjem og spiste og droge derpaa igjen afsted, jeg ridende paa et Æsel. Først til den lave Grotte med det rindende Vand, hvor der vaskes en gros; derpaa til *La Ziza*, tidligere en *saracenic Villa*, nu i *normannisk arabisk Stil*. Hovedindgangen er gennem en *Jernport*, indenfor hvilken er en *Forhalle* med en *Bue* eller *Hvælving (Nische)* som *Tribunen* i en Kirke, med et *Springvand* og med herlige Søiler og Mosaik. Foran strækker sig en hvælvet

Gang ligesom den, der danner Korset i en Kirke. Bygningen er rød, fiirkantet, og dens Tag er besat med Tinder, der ligner Fæstningstinder. Øverst oppe seer man ned til 1ste Etages Buegang og Tinder og en lille Hvileplads, hvor maaskee engang mauriske Prindsesser have seet ud over *conca d'oro*, den herlige Slette med Viinhaver, Oranger, Cypresser, Morbærtræer, Granat-, Figen-, Ferskener-, Acacia-, Orange- og Palmelunde, indhegnet af de blaa Bjerger, der straaede i den synkende Sols Skin. Ja, herlig er denne grønne, rige Slette, og herligt var det at see ud over Havet og stirre ud i Luften, medens Solen gik og gyldenrøde Luftstrømme laa over Egnen. Derfra red jeg en smuk Vei udenom Byen, saae endnu flere af de deilige sicilianske Kvinder, og kom hjem for at læse videre i disse Egenes Historie og – consulere en venlig Chirurg betræffende min Fod.

Torsdagen d. 29de April. Den Pokkers Fod! Idag kom jeg først ud Kl. 10 og maatte ride tilæsel med en Leietjener, men det er vist, at jeg fik Noget seet. Først i Nonne-Klostret *della Martonara* [∴ Martorana], med dets høie normanniske Buer, Mosaik (bl. A. Christus, der kroner Kong Roger) og skønne antike Søiler i Choret. Kirken ligner i Stil *chiesa palatina*. Videre: i S. Caterina, der er som bedækket med Sølv paa bruun Grund; det er Mosaik og Basrelief. Den er i temmelig sædvanlig Basilica-Stil. – S. Ignazio næsten ligesom S. Caterina. – S. Giuseppe, stor og imponerende, med høie Søiler; S. Domenico, hvid, simpel og stor som Dominicaner-Kirken i Neapel, og med en Klostergaard, der ligner Lateranklostergaarden i Rom. Denne byzantinske normanniske Klostergaardsform findes hyppig her. – S. Zita ligesom denne, men med et prægtigt Capel eller Tribune i det høire Sideskib. – S. Agostino med deilig byzantinsk Portal og Sidedør i byzantinsk-normannisk Stil. – S. Cataldo, lille, fiirkantet, i selve Posthuset. – Santi Martiri, lille og simpel; men der var Kirkefest; der blev sunget, Præsterne gik rundt oppe ved Alteret som i en Dands, der blev virkelig spillet en Slags Dandsemusik og udenfor skjød man med smaa Kanoner. – S. Francisco d'Assisi, med Levninger, der erindre om Normannerne, med to prægtige

Capeller, hvori Søiler, endog bragte mig til at tegne. —

Kjøbte derpaa nogle Skizzer fra Palermo. — Efter Middag til Florianana, Villa Giulia, over den deilige Quai Marina (No. 1); nu saae jeg Sydens rige Vegetation, de vidunderlig skønne og fine Farver under den varme, gjennemsigtige, skjøndt lidt bedækkede Himmel. Hjertet smelter næsten i denne Herlighed, mellem disse Blomster, Træer og Farver. —

I den botaniske Have blev det om muligt endnu skønnere; Orangeduft bølgede i Luften, Bananer voxede frit, rige Træsarter spillede i alle Farver, bl.A. et Træ med rosenrøde Blade og fine gule Blomster, og erythrina corallidendron [ɔ: erythrina corallo-dendron] med dets herlige røde Blomster. Gid jeg var Botaniker eller blot vidste Navnene paa alle disse Herligheder; min Lomme fyldte jeg med duftende Blomster. —

Saa drog vi den vidunderlig skønne Vei til *Monastero di Sta. Maria di Gesu*. Etsteds paa Veien aabnede sig pludselig en Udsigt som et Landskab, færdigt, lige indtil Rammen. Rammen var et mægtigt Oliventræ og en sønderbrudt Bue. Deilige grønne Træer, Levninger af antike Bygninger, bl.A. en pompeiansk udseende Muur, og de blaa Bjerge dannede dette Landskab. Stedse herligere blev Veien. Luften var let og kryddret med ubeskrivelig Vellugt, Klostret laa foran os, med de hvide Mure paa den grønne, jevnt nedstigende Flade, omgivet af Oliven og blomstrende Orangetræer; da vi kom op, saae vi ned over Palermo og den gyldne Slette, medens Farverne vexlede i Luften og endelig Naturen kom med sin lette Taage. —

Paa Hjemveien kom vi forbi glade M[enne]sker, Luften var frisk og styrkende; etsteds inde i Byen var der mange Lys, og Folk myldrede, et andet Sted gjorde man Fyrværkeri, og endelig sluttede jeg Dagen med et Besøg hos de tydske Venner. — Havde jeg idag foruden Alt Andet været ganske rask, saa havde det ikke været Nydelse men Salighed. —

Hvad M[enne]skene her angaaer, bemærker jeg, at de ere saa venlige, høflige, blide og uegennyttige, som vel et Folk kan være, der ikke er fordærvet af reisende Engelskmænd. De indlade sig i

Samtale med En, vise En Vei, aabne Kirker o. desl. og takke til.
– Det er et velsignet Land!

(P. S. til bot. Have. Roser blomstrede i usigelig Mængde. Der stod en overordenlig høi Palme med gule Blomster, og tilsidst førte Custoden os til et Sted, hvor hemmelighedsfulde blegblaa Blomster stode i kjølige Skygger; fra Roser kom vi til Proserpinas Blomster – vi ere jo paa hendes Ø!)

Fredagen d. 30te April. Naar Palermitanerne maae forlade de-
res skjønne, rosenduftende Jord og den gjennemsigtige Himmel
med de fine Farver, lægge de sig ikke som andre Dødelige ned i en
sort Grav. De drage ud til Capucinerklostrets Campo santo, blive
preparerede og paaklædte og staae der i lange Hvælvinger ved
Siden af hinanden, selskabelige som i levende Liv, og den milde
Luft trænger ind til dem. Vel ere de døde som andre M[enne]-
sker; men det er en anden Død, man mærker, at de hvert Øieblik
ere beredte til at begynde forfra. Der er mere Liv i disse Grav-
hvælvinger end i vore levende nordiske Stæder. Og Capucinerne
have stillet dem op med en forunderlig Prioritet, der næsten seer
ud som Ironi. Saaledes staaer Philippus d'Austria, »Konge af
Tunis« paa et ophøiet Sted, saa det sømmer sig en Konge og med
Krone paa Hovedet; men Kronen sidder paa tre Haar, og Panden
seer med Øiehulerne underlig længselsfuld ned til de simple Bor-
gerfolk, der staae samlede og smile til hinanden. – Kvinderne
ligge i et særskilt Værelse i nette Senge og smukt paaklædte i
lyse Dragter, med hvide Handsker og fine Kapper. Den blaa Luft
kigger ind, og der paakommer En en frygtelig Tanke, der forkla-
rer En, hvorfor det ikke bliver anseet for anstændigt at lade dem
være sammen med de døde Mandfolk. – – –

Fra Døden gik jeg til Naturens rigeste Liv, ud til Duca di Serra
di Falcos Casino eller Villa. Det er en fiirkantet, guulbruun Byg-
ning med arabiske Spidsbuevinduer og paa Tinderne architecto-
nisk Prydelser, som Spidser af saracenske Telte. Til Høire i
Haven staaer en forfalden maurisk Bygning med et rundt Taarn
og mauriske Buer og med et Vandspring, hvis Vand løber ned ad
en af Buerne og næsten indsuges af Epheu og vilde Roser. I

Haven straalder den rige, sydlige, ubeskrivelig fine Blomsterflor, Grupper af Palmer, Cypresser, Bananer, Myrthe, Oranger, modne japanske Æbler o. s. v., og uendelig fiin, zart og gjennemsigtig hvælver sig derover den blaa Himmel, de violette Bjerge og det mørkeblaa Hav begrændse dette Paradiis, i hvis Vande Guldfliske lege, og i hvis Skygger Paafugle vandre. – Til Haven hører en saakaldt Labyrinth med de tre fratri. Idet man betræder det nederste Trin til den ene Hytte, aabner sig pludselig Døren, og en hvid Munk med sort Belte træder En imøde. I den anden sidder en Dominicanermunk og læser og giver den Indtrædende Velsignelsen. I den tredie træder en lille Benedictinermunk frem og vinker En bort; men det er for silde, allerede spiller det fine Vand over den uforsigtige Fremmede, der ikke har bemærket Indskriften: Non aprire. – –

Da jeg forlod dette Eden, havde jeg i Grunden ikke Lyst til at see Mere, men for Curiositetens Skyld gik jeg dog ind i Casino della principessa di Butera, mærkelig ved den romantiske Historie med Lieutenant Wilding fra Hannover og ved det russiske Hofs Ophold der 1845. I Haven har Keiseren af Rusland plantet et Orangetræ, der trives efter Omstændighederne ret godt, Keiserinden har plantet en quercus ilex, Storfyrst Constantin en Pinie, der er gaet ud. Alle disse Træer bærer Skildter med Indskrifter ligesom Hunde. – –

Historien med Fyrstinden erindrer mig om den med Dronningmoderen i Neapel, hvis Elsker slog hende, og som gik til Kongen og klagede. –

(P. Sk. Aften) Dette er en usigelig lykkelig Aften. Vi have gjort en Udflugt til la Bageria [σ: Bagheria], seet Villa Butera med Spøgelserne (Munkene, der studerede, Nonnen ved Sangen, Camerieren, der feiede Corridoren, Klosterbroderen, der ringede Klokken, hele Huset spøgelsebesat), Uhyrerne i Indkjørselen til Villa Pallagonia, halv besteget Monte Catalfano (paa hvis Spidse Ruinerne af Solunto ligge), hvor jeg mellem Skove af indianske Figen udkastede Planen til en Scene af Oprøret 1822, med Indløbet i Bugten mellem Bjergene til den deilige, frugtbare Slette og

over de skønne Bjerge til Palermo. Paa Hjemveien gik Solen ned bag Monte Pellegrino og S. Gallo, og Glandsen og Farverne vare virkelig vidunderlige. Lidt efter stod Maanen op, og aldrig har jeg seet et saadant Skuespil, saa rige Farver, saa fine Taager som østerlandske Slør paa Bjergene, saa gyldne Straaler udgaae fra Maanen over hele Horizonten. Vor Vetturin havde faaet en Cigar, da Vognen var gaaet istykker; han var lykkelig, sang Folkesange f. Ex.

Tù volevi il mio cuore
È pronto, pronto già

I den friske, styrkende Luft, omgiven af østerlandske Tinter paa Bjergene kjørte vi hjem til den lysende By, spiste muntre og glade og følte os lykkelige. —

Jeg har iaften et Øieblik forsøgt at holde Tiden fast, ikke at lade den slippe, for senere hjemme ikke at fortryde; men Følge var en forunderlig vemodig, næsten smertelig Følelse, og jeg opgav det strax. —

Calatafimi.

Løverdagen d. 1ste Mai, Kl. 5 om Morgenen afreiste vi fra Palermo for at see Ruinerne ved Segesta. Jeg er bleven saa forvænt, at jeg ikke var tilfreds med den Lykke at kunne reise i dette underdeilige Land og i Sala vilde vende om. Her holdt vi i nogen Tid og vare omgivne af Tiggere, der sloges om en Stump Brød; thi her er en [sic] af de Steder, hvor *Hungersnøden* har hersket. Hjertet blødte i mig, medens jeg i mit onde Humeur ingen Almisser gav. —

Da vi kjørte fra Sala, saae vi lidt efter udenfor et Værtshuus en Strid mellem to Sicilianere, hvilken har givet mig Ideen til en Fortælling om Rozzi, hans lille Søn, og Giuseppe. De forunderlig kolde og ubevægelige Miner, der stak sært af mod de af Forbitrelse næsten døende Øine ... Sala er en smuk bygget By, seet fra Bjerget, beliggende i en rig Olivendal, der ligner Conca d'oro. — Derfra kom vi til Alcamo. — —

Naar man fra sidstnævnte Stad har kjørt 11 Miglier ad en Vei,

der spiralførmig snoer sig op ad Bjerger, forbi fløielsgrønne, blomstersmykkede Kornhøie, mellem Aloer, Figen, Cactus seer man et smukt, kegleformet Bjerg midt imellem andre Bjerger, der er bedækket med Huse i temmelig god Orden. Rundt om strække sig grønne Høie, i det Fjerne hæve sig de deilige lyse, blaa Bjerger (nogle med gamle Borge eller Klostre paa Spidserne), der uvilkaarlig bringe En til at tænke paa saracenske Turbaner og Slør, og langt borte skimtes mellem de takkede Bjergspidser det klare, dybtblaa Hav. Dette er Calatafimi, og der var Kirkefest idag, Alt festligt for S. Crucifisso. –

Tætved hæver sig et kegleformet Bjerg, paa hvis Spidse staaer en Ruin af et saracensk Slot. Herhen begave vi os, og jeg blev her ene med den lille Antonio, efter at Archæologerne vare gaaede ned i Byen for at copiere en græsk Indskrift. Solen nærmede sig sin Nedgang, Himlen blev rødlig, Bjergene tegnede sig skarpere i den fine Luft – pludselig tordnede Kanonerne paa en lavere Afsats af Bjerget. Lidt efter kom en Procession. Først tre Mænd, der paa Tromme slog Saltarello'en (Erindring fra Rom), fulgte af en lille Skare; i nogen Afstand kom Capucinerne 2 og 2, med Fakler og med Korset og droge ind i Kirken Santa Croce (der ligger ved Bjergets Fod) med deres Menighed. Jeg blev endnu lidt paa Bjerget, medens Solen gik ned, og Bjergene kastede deres Skygger ud over Dalene. Da gik jeg ned i Byen og fandt Alting beredt til Festen, heldigviis udenfor vort Værtshuus. Rundt om i dettes Nabolag var et Slags Marked, og Folket var samlet i Masse om de oplyste Borde (I Indkjørselen til Gaden var reist en Triumphbue med arabiske Buer og Søiler). Det gik saaledes stille en Stund; men da vi gik fra Bordet og drak Kaffe, begyndte Fyrværkeriet oppe fra den saracenske Ruin. Der hørte ikke megen Phantasi til, under den varme Himmel, at tænke sig den af Fyrværkeri og Kruttdamp magisk belyste Ruin befolket af arabiske Mænd og deilige Kvinder. De Andre gik hjem, jeg gik ene ned ad Gaden og mødte da et Musikchor, der kom dragende fra Ruinen og spillede glade, lette, sydlige Melodier. Foran Triumphbuen (NB. Viva il Santo Crucifisso) stode stille og spillede,

og da de havde endt, hørtes bagved Buen igjen Saltarello'en, slaet paa Trommen. Musiken blev udført af Mænd i den sicilianske Kappe med Hætte. Men hvad der gav det Hele et besynderligt Præg, medens jeg stod imellem dem, var for mig Tanken om Hungersnøden, der havde hersket her i Vinter, og mangt et mager, guulbruunt Ansigt, der stak frem under den sorte Hætte, syntes at vidne om, at Eieren havde overstaet den frygtelige Sygdom, at han var gaaet levende ud af Rædselen, ud af den Tilstand, da en heel Befolkning skriger om Brød. — — —

(Kvinderne bærer her en Slags sorte Silke-Mantiller, hvori de indhulle Hovedet og drappere sig mere eller mindre graciøst.) Festen endte Kl. 10 under dundrende Marsch som Musikchoret spillede, idet det marscherede bort. (NB. Lidt herom staaer i min Tegnebog).

Alcamo

Søndagen d. 2den Mai. – Idag har jeg naaet den yderste Punct af min Reise – og befinder mig saaledes egenlig paa Tilbageveien. Jeg var imorges paa *Segestas* Ruiner. Efter en yderst besværlig Vei i 1½ Time mellem Aloer (*Zabarra*), Stikpalmer, *Acanthus* (*Anzara*), Figen, Cactus, Olietræer etc. naaede vi Templet, der ligger paa en Høi, sydlig for *Calatafimi*, og ligesom denne Stad har *Segesta* altsaa seet ned paa de rige bølgende Høie, besaaede med Kornmarker, Frugthaver og Blomster, og over til Bjerget *Eryx*. Af *Segesta* selv er med Undtagelse af Templet og det lidt nordligere liggende Theater med et Stykke af Stadsmuren, ikke Steen paa Steen. Men mellem de adspredte Klippestykker og Steene bryde utallige farvede Blomster sig Vei. Forresten voxte oppe paa selve Høien, hvor Theatret stod, ikke et Træ undtagen den gule *Ferlà*, og omkring Templet slet intet. –

Ligesaa besværlig var Hjemveien, og efter Strid med Værten, der forlangte 6 Piastre og lod sig nøie med 22 Carliner, afreiste vi Kl. 12 og kom Kl. 3 hertil *Alcamo*. Vi gik trods Heden ud at see os om. Først til Capucinerkirken *Maria e Gesù*, hvor der var et gammelt Billede i tydsk Marmor og Catacomber, hvor de døde

Capucinere staae ligesom i Palermo. Besaae det ci-devant saraenske Castel, en fiirkantet Bygning med to runde og to fiirkantede Taarne paa Ruinen, med halvtilmurede spidse Buer og en enkelt arabisk Rosette, der er levnet oppe under Taget. Nu er det Caserne og Hestestald. –

Derpaa saae vi forskellige smaa Kirker, hvoriblandt Madonna del Miraculo, der ligger udenfor Byen paa Skraaningen til en rig Kornsette, og omgivet af en lille Lund. Den saae ud som et tysk Capel i Bjergene i Bøhmen. – Udgangen fra Byen hertil er gennem en lille arabisk Port i den forfaldne Stadsmuur. Lige udenfor staaer paa en fremspringende Muur et Madonnabillede. Hele Dagen med Undtagelse af Kl. 12-3, gaae Skarer af sorttilhullede Kvinder her forbi til Maria Matrice [o: Madrice], knæle et Øieblik foran Madonna og gaae Videre, mumlende Bønner. Disse Kvinders mørke Dragt overrasker i Førstningen og er yderst interessant, men behager ikke i Længden, fordi den bæres uden Anstand, uden Gratie, endsige Coquetteri. Den sorte Mantille eller Kappe bedækker Hovedet og hele Figuren, uden Folder, med Undtagelse af højre Side, da de holde den fast med højre Arm. Fromheden synes her i Sicilien at være overordenlig, især bl. de simplere Klasser, dem, som bære Nationaldragten (den sorte Kappe med Hætte, uden Ærme). Jeg saae en mærkelig Scene Kl. 6½ eller 7. Sacramentet blev baaret fra en Syg tilbage til Kirken. Toget kom fra en Sidegade. Foran gik en Tambour, en halvnøgen, næsten sort Lazzaron, der slog paa Tromme. Derpaa kom to Dreng, der ringede med temmelig store Klokker, 4 Dreng, der bare Lygter paa høje Stænger, derefter en Lægmand, der bar en Fane, saa Præsten i fulde Ornat med det Allerhelligste under en Baldakin, der bæres af 4 Geistlige; derpaa endelig en Skare Munke med brændende Fakler. Toget gik hen til Kirken S. Maria Salvatrice, hvor Alle gik ind undtagen Trommeslageren, der blev staaende udenfor Kirkedøren og trommede Saltarello. En stor Mængde trommedes sammen. De gik ind i Kirken og knælede og bad en kort Bøn. – –

Solnedgangen saae jeg oppe fra Høien, udenfor den omtalte

arabiske Port. Lidt nedenfor laa Kirken saa fredelig og stille, og de sorte Kvindeskikkelser saaes langsomt at bevæge sig ad den snegleformige Vei. Dalen aabnede sig vidt ud mod Havet, rigt besat med Træer, Grønt og Blomster. Til Venstre begrændsedes den af Bjergene, der ende i Capo del Vito, til Høire af Capo del Uomomorte, og dens blaa Klippespids og lange Høie. Solen gik ned bag Capo del Vito.

– Paa Veien hertil fra Calatafimi en Scene lig den ved Capua. En Underofficier vilde kjøre med, trods Vetturinens Vægning, greb Hestene i Tøilerne og steg op. Da gav jeg mig til at tale alvorlig med ham, lod ham stige ned og saa op igjen. – Paa Veien ogsaa etsteds en heel Mængde Soldater grupperede under et Træ.

Mandagen d. 3die Mai. Atter i Palermo. – Imorges stod vi op Kl. 4, hvilket især faldt Mømsen tungt. I Kaffehuset gjorde vi Bekjendtskab med en Underofficier, der fortalte os, at han hørte til en mobil Colonne fra Syracus, og der var udsendt for at fange endeel Mennesker, der med væbnet Haand havde angrebet og plyndret en kongelig Domaine. Han bad om Tilladelse til at kjøre med os, og vi havde ingen Anledning til at fortryde dette Bekjendtskab; thi han talte det meest melodiske Italiensk, var videbegærlig og høflig, og Alt tydede paa, at han virkelig, som han sagde, var af god Herkomst. Han var ultra-royalistisk, meente, at en Konge aldrig kunde være slet, at der af det kongelige Blod aldrig kunde undspringe Andet end det herligste. Dertil var han et særdeles smukt M[enne]ske. –

Vi opholdt os ikke i Sala for at undgaae den tiggende Elendighed. Lidt forbi denne By begyndte det at regne, og det strømmede stedse stærkere, indtil vi kom til *Monreale*. Her besøgte vi den berømte Kirke, bygget af Marmor, med tre Skibe, og med en mærkværdig dobbelt Tribune. Stilen er Basilica, men Buerne arabiske; den gyldne Mosaik, der bedækker hele Kirken, er overordenlig deilig. – Til Kirken støder et Kloster med en overordenlig stor Buegang i Stil som Lateranens. Men Søilerne ere yderst mærkværdige. Størstedelen af den rige Mosaik er rigtig-

nok forsvundet; men endnu staae heelt og holdent Arabeskerne, indhuggede i de fine, ranke Søiler, og de forunderlig phantastiske Capitæler, der undertiden næsten vidne om en altfor rig Phantasi. Paa Hjørnerne ere Søilerne fiirdobbelte, forresten dobbelte, og Overgangen fra Capitæl til Capitæl undertiden høist genial; for Ex: et Dyr, der springer fra det ene Acanthusblad til det andet, en Skaal, hvorfra en Slange og en Due drikke, hver fra sin Side, en Jæger, der forfølger et Dyr. Undertiden bæres Capitælerne af fine Fugleskikkelser og have derved en yndig Lethed, undertiden er det Bjørne, der staae paa Bagbenene, undertiden ogsaa M[enne]sker, for Ex. etsteds Samson, der bindes, et andet Sted en Scene, der forestiller Kirkens Model, der bliver viist Kongen. Men paa andre Steder staae M[enne]sker paa Hovedet, slynge Arme og Been burlesk mellem hinanden, groteske Dyrskikkelser kigge ud mellem Blomster. —

Regnveiret forhindrede os fra at blive i Byen og see Kirkefesten. Desuden blev Opholdet gjort ubehageligt ved Tiggere, der forfulgte os overalt, især i Kirken. Betlere, Lopper og Slanger, det er det Ubehagelige i Sicilien. Det Behagelige er den vidunderlig deilige Natur, de antike og arabisk-normannisk-byzantinske Levninger og det besynderlige Folk. — Da jeg kom her til Palermo, tænkte jeg først paa at reise strax, men det var for sildigt, klædte mig da om og spadserede lidt ved Havet og i Floriana, saae nogle smukke Piger og gik hjem og læste og skrev dette. Nu til Pranzo. — —

Jeg vilde dog yderlig gjerne til Syracus, da jeg er saa nær, og dersom jeg ikke havde glemt eller ladet mine Penge i Neapel, gik jeg vist med, uagtet Selskabet ikke er ganske, saa jeg kunde ønske det. — —

Aftenen sluttedes med almindeligt Besøg hos de Tydske, hvor Værten gav Syracuserviin.

Tirsdagen d. 4de Mai. Det er idag Bygeveir, og der [er] Intet at bestille. Imidlertid er der dog hændet et ret interessant Tilfælde, med den svenske Matros, som de Andre iaftes opdagede i Ospedale grande. Jeg gik imorges Kl. 7 derhen og fandt M[enne]sket.

Lægen bad mig spørge ham, om han havde havt Aabning, siden han kom paa Hospitalet; thi, sagde Lægen, jeg har givet ham purgatorio. Senere besøgte jeg den svenske Generalconsul i denne Anledning; han lod til at være taknemlig, fordi jeg tog mig af denne Sag. Han havde en deilig lille Datter Crescentia (»per servirla«). Jeg var ogsaa hos vor danske Consul og senere paa Politikammeret, hvor jeg stredes med den tykke, dovne Karl og selv gik ind til Præfecten. Paa Hjemveien gik jeg lidt og flanerede, saae efter smukke Ansigter, var inde i S. Francesco d'Assisi og saae en siciliansk Madonna og et gammelt godt Billede, Joseph, der holder den sovende Jesus. —

Jeg saae ogsaa oppe paa den bedækkede Balcon paa Hjørnet af Quattro Cantoni Nonner i deres sorte Dragt med hvide Liin. De vare smukke og syntes at kigge nysgjerrig efter den Fremmede med den graa Hat. —

I Eftermiddag Kl. 5½ vare vi i Casa de' Matti. Dette er en herlig Bygning, som skylder Baron Pisani sin Tilværelse († 1831 af Cholera). Man kommer gennem en Forhalle ind i en fiirkantet Gaard, omgivet af Buegange, der ere malede grønne, gule og røde, og paa hvis Vægge en gal Maler i sine lyse Øieblikke har malet Genrebilleder. De skulle tildeels forestille lystige Scener; men det er mærkeligt at see, hvorledes Glædens Duft i den gale Malers Arbejder. —

Til Høire gaaer man derfra ind i en Gaard med Buer i arabisk-normannisk Stiil, og derfra fører en Klippegang, udført af Gale, og med Drypstenshuler og underlige Figurer, som de i Villa Butera, til en Have, der pranger med Roser og deilige Træer. Her gik en Gal omkring i ensom Majestæt; han bilder sig ind, at det er hans Have, og man lader ham være Gartner; han saae til os med mørke Blikke og forsvandt som et Spøgelse. De Gale, der have saadanne Ideer som han, have vist en hemmelig Anelse om, at det ikke er ganske til at lide paa. Til Høire fra Haven ligger et lille antikt Amphiteater, hvis Trin ere indlagte med Mosaik, Alt udført af Gale. Gulvet er ogsaa simpelt Mosaik og midt deri

Siciliens Vaaben, hvori den Gale ikke vilde sætte Hovedet perchè Sicilia non a testa. –

Vi besaae nu Værelserne (de egenlig rasende Gale vises ikke frem, det er for rædsomt). I et stort Værelse befandt sig circa 50 Mandfolk, siddende i Rækker paa Bænke. En kom hen til os og bad hæftig om Tabak; en gammel Mand læste høit i en Bog, en Anden talte til en Skygge, medens hans Naboer sad hensunkne i deres egne Tanker. En spadserede hæftig op og ned, en Anden gik mere tankefuld. De Fleste saae blot ud som om deres Livsmaskine etsteds havde faaet et Knæk, uden at de ret vidste, hvor det var. – Ovenover var de Betalendes Appartements. En gav Momsen 600 Unzer og bød ham gaae hen og falde paa Knæ for Hendes Majestæt. –

Kvinderne have to Forsamlingssale. I den Forreste gik man ledig; En sad lige ved Døren, hun bildte sig ind, at hun var Guds Moder. En havde Nymphomani, en Anden lo og var munter, de Fleste saae venlige ud, kun vare Øinene lidt stive. I den anden Sal arbeidede man, spandt, syede og vævede, saae ikke op fra Arbeidet, var stille. I de enkelte Celler laae Væsener, eller sadde paa Hug, forunderlig tilhyllede, med Ryggen mod Døren. –

Sluttelig viste man os et deiligt Mosaikbord, som en Gal havde forfærdiget og derpaa faaet sin Forstand igjen. –

Om Søndagen dandser man i Haven; de Gale faae aldrig Tugt, blive behandlede med Venlighed, frisk Luft og koldt Vand, i den hede og kolde Tid er det lige galt, næsten værst i den kolde. –

Om Aftenen havde vi først Besøg af Henninghaus og Seiffert, gik Kl. 9½ i teatro carolino, hørte Rossini's Cenerentola, og jeg idetmindste følte mig vel ved den lette, melodirige, gratiøse Musik. –

Idag har det forresten regnet slemmt.

Onsdagen d. 5te Mai. Faders Geburtsdag – Gud holde sin Haand over dem hjemme! – –

Jeg var imorges Kl. 8 igjen i Hospitalet efter at have mødt Overlægen og af ham erfaret, at den syge Svenske maa døe. Det

troer jeg nok! Igaar have de aareladt ham to Gange, og deres største Sorg er, at han ikke er Catholik og kan skrifte. Freskobilledet i Buegangen, der forestiller Døden, som rider frem og høster sin Høst blandt Alle uden Forskjel, synes at passe bandsat godt. –

Jeg var endnu engang i Rogers Capel eller chiesa palatina og glædede mig inderlig i denne alvorlige, majestætiske Pragt. Oppe paa Chorstolen sad Linck og flere af de Tydske og tegnede, og Linck holdt en sagte Forelæsning om Bygningskunsten. –

Den øvrige Deel af Dagen har jeg anvendt til Reisetilberedelser; thi – jeg drager da alligevel – i Guds Navn – ned gjennem Sicilien, hvor besværlig og maaskee endog farlig Reisen vil blive, lover jeg mig dog et aandeligt og sjæleligt Udbytte, og det vil være godt at *have* gjort Reisen. – Det tegner til godt Veir. –

Idag, da jeg gik ud og gjorde mine smaa Indkjøb, saae jeg den brogede Mængde Boutiker i de smaa Gader i Toledos (Cassaros) Nærhed. Jeg har ogsaa lagt Mærke til den Daarlighed, der hersker i det rige Palermos Architectur, Palladserne undtagne. Selv Kirkerne ere foruden kun opklinede Mure, foran hvilke er tilklistret en Façade i Pragtstil. En saadan Façade har endog Martorana. Francesco d'Assisi, S. Antonio m. Fl. have bevaret skønne arabiske Buer. –

Altsaa imorges tidlig fra Palermo og gjennem Sicilien, næsten uden en Skilling!

Torsdagen d. 6te Mai. Efter en forfærdelig Nat, hvori jeg nær var bleven gal af Uro, besluttede jeg mig til at opgive den siciliske Reiseplan; sagde det til Hertz og Momsen, som bleve ærgerlige, men sloge sig tiltaals og reiste ene. Laante Penge af Höninghaus for at komme til Neapel, roede over til Villa Belmonte, spiste til Mid. de friske Thunfisk, gik Kl. 3 ombord i Palermo, hvor Principessa di Butera ligeledes indskibede sig, som en Dronning. En smuk, aldrende Dame var i hendes Følge og lignede vor Konge. Ligeledes en ung nydelig Pige eller Kone, der talte med Tegn til Lazzaronerne paa Bredden. –

Lige ved Indløbet til Neapels Havn kom jeg i Bekjendtskab med en Neapolitaner eller Sicilianer, der var meget munter og venlig og hjalp mig iland gennem de utallige Vrøvlerier og Besværligheder. (A Naples le gouv. est un désordre de plus). Dette var Kl. 11 om Formiddagen.

Fredagen d. 7de Mai. Traf Munchs og Hagen, der lige paa samme Tid ankom fra Rom. Spiste med dem og gjorde den smukke Tour ud til Posilippo. Men Sindet vilde ikke ret komme sig af det Knæk, det modtog den sidste Nat i Palermo.

Løvedagen d. 8de Mai. Begyndte kjedeligt, men endte godt. Gik først om Morgenen efter nogle Smaaærinder (NB. Dr. Wilhelmly) i Museet og saae igjen de pompeianske Sager og lagde for første Gang Mærke til de smaa Malerier, de dandsende Satyrer og Bukke. —

Saae Kongen og hans Brødre, i Anledning af Michaels-Festen, kjøre i høitideligt Optog til S. Gennaro, hvorhen ogsaa jeg kjørte og saae lidt af Høitideligheden. Traf igjen Tydskerne Schmidts og Schaffhausen samt den phlegmatiske unge Hollænder, som reiste til Palermo. —

Efter at have siddet lidt hjemme og læst, spadserede jeg paa Molo'en og traf min skeeløiede Ven; seilede senere ud til det neapolitanske Krigsskib og kom ombord, just som Aftenskuddet blev affyret; der vilde Matrosen ingen Penge modtage. —

Tilbragte Aftenen meget muntert med lagrimi [sic] Christi og Syracusener [sic] i Turino.

Søndagen d. 9de Mai, drog jeg [med] Munchs, Hagen og den tydske Dr. Rudolph til *Ischia*. Det var et vidunderligt deiligt Veir; Luft, Jord og Himmel vare aldeles paradisiske. Paa Procida saae vi den græske Dragt og fandt lutter smukke, muntre M[en]nesker; spøgede og loe med dem paa den hede Strandbaad. Kom over til Ischia, hvor en Franskmand Aftenen i Forveien var bleven myrdet af sin neapolitanske Tjener. Begyndte strax Kl. 3 Opstigningen til Epomeo, men den blev snart yderst besværlig, næsten livsfarlig, og vi kom ikke op paa Toppen. Vi droge til

Casamicciola og toge ind i la piccola Sentinella, hvor vi holdt et muntert Aftensmaaltid og i den stille Nat saa *de lysende Insecter* i Haven. –

Mandagen d. 10de Mai. Seilede Kl. 9 fra Ischia over til Baja, gennem Huler, hvor Korallerne voxer, var iland ved Baja, saae i Puzeoli [Ϸ: Pozzuoli] Amphitheatret og kom Kl. 4 til Neapel. Jeg gik ud og gjorde Indkjøb og fik Vetturin og seilede senere med Hagen ud i Bugten i den deilige Solnedgangstid; tilbragte Aftenen fornøjet i Torino. –

Smukt er her, men ikke for en kort Tid; nu maa jeg til Rom for at læse og benytte Tiden.

Tirsdagen d. 11te Mai. Venus Victrix eller Venus fra Capua staaer i Museet; hun synes at sige til Amor: Gaa hen og skyd alle M[enne]sker, i mit Navn. Hun er den yndigste Skabning, jeg har seet for mine Øine, og man kan ikke Andet end see paa hende, som et levende Væsen. Item den herlige Faun, der leger med Bacchus. – I et særskilt Cabinet er en deilig Venus Calipyge. –

Forresten saae jeg idag Bibliotheket og den Maskine, hvormed man opruller Papyrus-Rullerne, der see ud som Kul. – –

Det passer iøvrigt godt idag, at jeg har seet Kjærligheds-Gudinden; paa largo del Castello gjorde jeg Bekjendtskaber, i Toledo gav jeg en smuk Pige Blomster. –

Om Aftenen paa *Vesuv.* Touren var ret interessant (Hagen havde Mavepine og var bange for at falde af); men det smukkeste var Neapel, der laa som flydende Ild paa Havet.

Onsdagen d. 12te Mai. Idag har jeg været i Museet og samlet et *Supplement til Pompeii-Sagerne.* 1) Dido sidder bedrøvet ved Stranden; Æneas seiler bort i det Fjerne; Amor staaer og græder; en Amarin søger at trøste Dido. – 2) Et Orgie i en Spisestue, der gaaer ud til Haven. 3) En Sygestue; den syge Dame tager Medicin, og man seer paa de Omkringstaaende, at der er lidet Haab. – 4) En ægyptiske Offring; en brun Mand dandser udenfor Templet, maaskee for at give Orakel. – 5) Bacchus bæres af en Faun bort fra Bacchantinder; en af disse giver ham Haanden; i den anden Haand holder hun en Slange; andre Bacchantinder

udstrække bedrøvet til Afsked deres musikalske Instrumenter. – 6) Et bacchisk Gilde; Silen løfter Amor høit op; en Bacchantinde gjækker ham med Viindruer, som han begjærlig griber efter. – 7) Phrixus rider paa Vædderen og rækker forgjæves Haanden til Helle, der ligger i Havet. – 8) Hercules med Løven; 9) Amor med Satyrer; 10) En Digter, der sidder ved Stranden, og til hvem Amor rider paa en Delphin og rækker ham en Krands. – 11) Forskjellige svævende Figurer, Amoriner, Centaurer, Fortuna etc. – 12) Arabesker; en med deilige Paafugle, en med Elephanten, der kjæmper med en Løve, andre med Slinger. – – –

I Broncesalen gjensaae jeg de herlige Sager; der var den yndige Berenice, Sappho, Livia, Raadyrene; en Silen, der holder en Viinsæk og byder den sprudle Viin, men til hans store forundring sprudler den Vand (brugt til Springvandsforziring). – –

Idag har jeg overhovedet følt mig lykkelig ved at leve saa stille og gemytlig; jeg har imorges pakket lidt ind, skrevet til Wilhelmy, Dr. philos., kjøbt Sager fra Vesuv og forgjæves raadet Muncks og Hagen til, ikke at see Pompeii i denne Hede.

– – – –

Og den hele følgende Deel af Dagen har været lyksalig og nydelsesrig. Jeg har været i Vandet, derpaa spadseret i Toledo, hvor Stjernerne tindre foroven, og sorte Øine tindre frem som Stjerner paa Gaden; jeg saa Limonadesælgeren, der havde faaet en ny Boutik med mange Lys (Mv den lille Pige i et Kaffehuus, der bad mig om at burde see paa det brændende Papiir og stirrede ind i Luer) og var omringet af en M[enne]skemasse; en Hest laa styrtet, en ny Ruffiano kom til mig og vilde føre mig til Ætnacra-teret, der var gaaet ud; fornøiet Aftensmad med Donkersen og Dalgas, der aftalte en Tour til imorgen; Jubel hjemme, da Ferrari ikke havde taget Billet før til Fredag.

Torsdagen d. 13de Mai. Idag reiste Munchs til Palermo, og jeg tilbragte fra Eftermiddagen af en meget behagelig Dag. Jeg tog nemlig med Danchersen, Dalgas og Schweitzeren til Bagnoli. Dette Sted ligger omtrent som Palermo; men Dalen er ikke saa smuk, skjøndt den bugner af Viindruer. Den dannes af Posilippo

og af den Bjergrække, der udskyder Cap Miseno. Vi spiste der til Middag, og medens vi sad der med de senere ankomne Fransk-mænd, fik vi Musik af den Gamle, der spillede Cither og sang:

Evviva, viva, viva la Castagna!
Quant'è bella, quant'è bona la castagna.

og:

Don Pasquale nella Pasqua
Più bello non si sta.

item:

Vengono pure gli Francesi
le matine, giorno, sera.

Lidt efter, da jeg stod ude paa Balconen, spillede Andre i det tilstødende Værelse, og en lille Pige dandsede, med Servietten om sig, indtil man sagde: Bravo! --

Senere sad jeg ene ved Stranden, da vi vare kommen fra Nisida med Grotten og det klare Vand og Statsfængslet. Der ved Stranden var Hjertet saa roligt, medens jeg talte Bølgeslagene. --

Vi kjørte tilbage til Byen og gik paa Veien lidt op ad Bjerget; i Byen steg vi af ved Villa reale og hørte paa den smukke Schweitzermusik. Hvor Alt tog sig skjønt ud, i den varme Luft, under den guldgule Himmel, der straaledede gennem Acaciatræerne! En hvidklædt Dame stod under Apollo's (eller ?) Statue. I Toledoen bølgede det; de sorte Øine tindrede som St. Hansorme, og Nogle gjorde ordenlig ondt i Sjælen. Vesuv røg lidt, men vilde ikke rigtig til det. Jeg er nu træt efter at have sluttet Aftenen i Turino. Imorgen altsaa til Rom!

Fredagen d. 14de Mai. Afreiste fra Neapel Kl. 9, efter at jeg forjæves havde løbet om for at købe Coraller til Ragnhild. I Vognen vare tre Engelskmænd og en Schweitzer, der kom fra Rio Janeiro. Daarlig Aftensmad i det smukke S. Germano, hvor Insecterne lyste i Haverne i den deilige varme Aften.

Løverdagen d. 15de Mai. Efter en yderst hed Dag kom vi Kl. 5 til Rom, hvor jeg strax var som hjemme og følte mig vel.

Søndagen d. 16de Mai. Imorges i Bibliotheket, spadserede, hørte Nonnerne synge, gik hjem og læste i Dante og senere ud og

saae Kolbergs fortræffelige Theseus. Derpaa Kl. 5 med ham og Schneider henne i Via Porta pia og saae Boldespillet, Giuoco di Pallone. De Spillende vare deelte i to Partier, 3 og 3, blaa og røde, stode i en Triangel og ordnede som den romerske Slagorden. De vare Venetianere og klædte i den middelalderlige Dragt, man seer paa Titians Malerier: En hvid Vams eller Trøie med Kniplingskrave, Skjørt, hvide Knæbeenklæder og Silkestrømper og gule Spændsko. En af de Blaa saae ud som et titiansk Billede, en af de Røde var som en Hercules. Om Underarmen havde de svære takkede Stykker Kork. Hvergang der blev gjort et rigtig godt Kast, var der – ikke Jubel – Skrig. Ligesaa, naar den farlige Kugle traf en af Publicum. –

Iaften saae jeg, at der ogsaa kan være Træk i Rom.

Mandagen d. 17de Mai. Jeg var idag i Vaticanet og saae, at mit Blik dog er udvidet og aabnet; for første Gang saae jeg, at Transfigurationen er et skjønt Værk. Jeg var meget lykkelig i de Timer, jeg tilbragte der. – –

Iaften fortalte Schneider Historien om den unge Tydsker, der havde gjort Bekjendtskab med en ung florentinsk Dame, kom i nærmere Forhold til hende og Familien, trak sig tilbage af Religionskrupler, og fordi han var afhængig af sin Fader, fortsatte Correspondence med hende og pludselig fik Brev fra Faderen med hendes Portrait som – Nonne. – –

I Formiddags var jeg ogsaa henne, med Lunde, og saae Prindsesse Barberini ligge paa Parade.

Tirsdagen d. 18de Mai. I Palazzo Borghese og saae atter Male-risamlingen, ved hvilken Leilighed jeg for første Gang bemærkede et herligt Arbeide af Paris Bordone, en Musiker, der vandrer om med Violin og Fløite og trækker en lille Vogn (?) og paa Vognstangen har hængt sin Laurbærkrands. –

Resten af Dagen har jeg tilbragt med at læse Ars poetica og St. Matthæi Evangelium samt Apostlenes Gjerninger og forresten drive om. Aftenen var smuk, da jeg spadserede paa Monte Pincio med Kolberg og saae mine to Nonner. Skyer glødede purpurrødt over Monte Mario [?], og nedenfor dem var Himlen lysegrøn.

Over Albanerbjergene steg Natten op og udbredte sig paa Himlen.

Onsdagen d. 19de Mai. Heden forhindrer mig fra at tage mig Noget for om Dagen, og min daarlige Fod forhindrer mig fra ret at nyde de skønne Aftener. Imidlertid var jeg dog imorges i det franske Academi og følte mig tilfreds med mig selv og den Fremgang, jeg har gjort. –

Senere var jeg hos Palm og saae hans nylig fuldendte store Landskab og hans udmærkede Træ-Studier. I Eftermiddag var jeg paa Comedie og saae »Et Glas Vand« i det Amphitheater, der er opbygget i Augusts Mausoleum, og havde min Glæde af en smuk lille Romerinde. Maanen seilede bleg paa den dybe blaa Himmel, der hvævede sig over Theatret paa antik Viis; Skuespillerne havde ingen Sminke og bestraaledes ikke af andet Lys end Dagens. –

Iaften Kl. 10 saae jeg fra Fontana Trevi Himlen ganske blaa omkring Maanen.

Torsdagen d. 20de Mai. I Formiddags hos Professor Fogelberg og saae hans frygtelige Thor og Baldur med det elendige, forkvalede Adonisansigt; item Gustav Adolf med upaaklagelig Paklædning fra Top til Taa. En Apollo stod der, og jeg fandt den meget smuk, især Ansigtet. – –

Om Eftermiddagen i Vaticanet og saae især Rafaels Logier og Malerierne.

Fredagen d. 21de Mai. Sad hjemme næsten hele Dagen og læste, fordi jeg havde Smerter i Foden.

Løverdagen d. 22de Mai, ligesaa. Idag læste Chateaubriand, dernier d'Abencerages. – O'Connell er død d. 15de Mai.

Søndagen d. 23de Mai, Pintsedag. Efter at jeg hele Dagen havde holdt mig hjemme og læste Chateaubriand, havde jeg iaften en herlig Aften med Kolberg og Schneider, idet vi gik ud i en Osteria udenfor Porta S. Giovanni og spiste der og drak fortræffelig Viin i det ubeskrivelig skønne Veir. Paa Hjemveien Disput om Vaticanet i Fakkelskin og Ordet »borneret«.

Mandagen d. 24de Mai indtil

Løverdagen 29de Mai spildt, tabt, fordi jeg havde en daarlig Fod og maatte holde mig hjemme. Imidlertid fik jeg dog i bemeldte Tid læst Adskilligt: Tacitus, Coletta, Chateaubriand, Dumas, Schlegel etc.

Søndagen d. 30te Mai. Lidet hører til for at gjøre et M[enne]-ske glad. Iaften, da jeg havde spadseret med Holbech og jeg ene besøgte Café Nazari og vilde gaae, stod derudenfor en lille Trup Musikere og en Sanger, med Lys, Nodepulte etc. under den frie, varme Himmel, omgiven af en talrig Skare, og spillede og sang de lette italienske Sange. –

Idag har jeg overgivet Antonio mine Pas-Affairer.

Mandagen d. 31te Mai. Idag kom Paven til Byen fra Subiaco og blev modtagen med stor Jubel. I en Vogn var der en stor hvid og gul Fane, og en Fyr med hvide Handsker bar Fanen. – Det skulde nu være saa Vespri. Men Hestene bleve stædige, og Selskabet maatte ud. –

Felicitas Søster var hos mig; hun fortalte mig, at F's Mand er ond og doven og vil dræbe hende; idag havde han slaaet hende; men hun, Søsteren, vilde lade sin Mand slaae ham eller selv give ham et Knivstik eller sende F. tilbage til Frosinone, og kom Skarnet efter hende dertil, saa var der Slægtninge, der nok vilde skyde ham. – –

Capitolium var lukket idag, fordi Paven kom. – Den lille kjønne Pige, der boer mellem Quirinalet og Capitolium. – Idag har jeg kjøbt Bøger og Tegninger. – – Der fortælles, at da Paven gav Velsignelse i Subiaco, kom der Regn; endskjøndt den kom mal-à-propos, jublede man dog ved at see Velsignelsens Kraft.

Tirsdagen d. 1ste Juni. Inat, da jeg stod op, saae jeg en Musiktrup med Fakler drage forbi, spillende en overordenlig let og behagelig Musik. – Det Mærkeligste ved denne Dag er, at jeg spiste ved Siden af Molbech og Brochner og havde Besøg af Kùchler, med hvem jeg talte om Religion. – Forresten er Dagen gaaet bort med Reisetilberedelser og Brevskrivning.

Onsdagen d. 2den Juni. Inat drog igjen et Tog forbi med Fakler

og Lygter, syngende; det var det Broderskab, der hver Tirsdag drager ud til Campo Santo (S. Lorenzo) og beder ved Gravene. –

I Formiddags besøgte jeg Signora Pozzi, og i Eftermiddag var jeg, efter at have spiiist til Middag hos Bertini og spadseret lidt, hos Jerichaus; saae hans nye Statue, Christus, der opstaaer, og forsonede mig ved nærmere Eftersyn med hans Jæger. Talte lidt med Fruen og hendes Søster og saae Førstnævntes store Maleri, romerske Kvinder ved en Brønd, item hendes: Moder, der seer paa sit lille Barn o.s.v. Der er noget Haardt og Mørkt i hendes Farver, noget altfor Mandligt i hendes Værker. – –

Torsdagen d. 3die Juni, Christi Legems Dag. – Imorges hentede Holbeck mig, og vi begav os i den deilige friske Morgenluft til Corpus Domini-Festen ved St. Peter. Det var en mægtig Procession, først med Munkeorderne (bl.A. de frygtelige Franciskanere med Undtagelsen den smukke tydske Kunstner-Munk), derpaa Kirke-Geistlige, de 7 Basilicaer, der saae ud som Paraplyer, de deilige armeniske Geistlige, Cardinalerne med deres prægtige Følge, Pavens Krone og Tiarer og endelig han selv. Derefter alle Regimenter. – –

Om Eftermiddagen var der Processioner nok. Jeg saae den, der fandt Sted paa spanske Plads, fordi vi (Kolberg, Mollin og jeg) der ventede at see den spanske Enkedronning. Der blev bl.A. baaret et uhyre Kors, som hører hjemme i Laterankirken; foran bares Lysekroner og bagefter fulgte et Christusbillede under en lille Løvhytte. Cardinalernes Tjenere, Lægbrødre i hvide Dragter med røde Kanter, Geistlige i Messedragt, Alle med Voxfakler, dannede Processionen. – –

Sluttelig iaften til Afskedsgilde i Trattoriet her ved Siden af min Bopæl.

Fredagen d. 4de Juni. Idag taget Afsked med Sign. Pozzi og med franske Academi. Det faldt mig næsten tungt at løsrive mig fra den deilige Flora, skjøndt her kun i Gibs; jeg begynder at forstaae Pygmalion, endskjøndt en saadan Figur ikke i ringeste Maade er istand til at vække min Sandselighed. –

Nu er jeg færdig; jeg reiser fra Rom, med usigelig Længsel efter Schweitz, Tydskland og Norden og kun med Frygt for, at min Længsel skal blive skuffet. Lad os nu see – ça ira!

Løverdagen d. 5te Juni, om Morgenen Kl. 5 til Civita vecchia; gik lidt udenfor Byen og spadserede og tog Kl. 7 med Engelskmanden ud og badet mig i det herlige salte Middelhav. Tilbragte forresten Dagen med Engelskmanden og den tydske Major indtil Kl. 5, da vi afseilede. Jeg gik paa 2den Plads.

Søndagen d. 6te Juni, om Formiddagen Kl. 11 iland i Livorno i Selskab med Leipzigeren Brendel og hans Reisefælle, med hvem jeg reiste til *Pisa* og saae den skjæve Taarn med sine 7 Etager, den deilige Cathedral, Baptisteriet og Campo santo; Alt er her samlet paa een Plads ligesom til en Udstilling. Derfra kørte vi ned og saae paa Veien den underlige, men smukke lille Kirke S. Maria della spina. –

I Livorno havde vi i Forveien havt en herlig Middag med Franskmanden fra Neapel og de to Italianere, af hvilke den ene om Aftenen havde gjort Taskenspillerkunster ombord i Skibet, efter at Solen var gaaet ned bag Elba. –

En svensk Matros, der er bleven Baadfører i Livorno, bragte os og vore Kirsebær ombord.

Mandagen d. 7de Juni. Den forrige herlige Nat havde jeg sovet paa Dækket, efter at have for første Gang seet Havet lyse i Skibets Fure. Denne sidste Nat var derimod kold og stormfuld, og jeg sov i 2den Kahyt indtil Kl. 4½, da jeg gik paa Dækket og saae i det Fjerne Genua ligge i Morgentaage og tunge Skyer. Staden seer ud som hvidt Skum kastet op paa Klipper. Men alt som vi nærmede os, steg Staden herligere og prægtigere frem, og endelig gik vi da iland i *Genua* (Hotel Feder). Det var aldeles ikke saa slemt, som det var os beskrevet. For ½ fr. pro persona fik vi vort Tøi bragt afsted, da jeg førte Ordet og valgte den smukke Baadfører. Vi Alle, 6 i Tallet, og deriblandt Dr. Rudolf (fra Neapel) gik til Hotel Feder uden i ringeste Maade at være generede af Toldvæsenet. Det var rigtigt rart og hyggeligt i Hotellet, og for mig

kom blot det i Veien, at de to venlige Tydske løb og søgte mig, medens jeg søgte dem, og at jeg tog Plads til Turin. Saa gik jeg med Dr. Rudolf ud og saae Palladsernes Stad. –

Først Palazzo ducale, hvor Dogen residerede, med den lille Ambassade-Sal og den store Forsamlingssal. I denne Bygning er nu Politi- og Pasbureauet. – Derfra til den herlige Cathedralkirke (Johannes den Døbers Been), af sort og hvidt Marmor, men hvis Piller vare beklædte med Rødt formedelst Festugen. – Dernæst til Palladserne i Strada nuova, nuovissima og Balbi og inde i Palazzo Serra med den gyldne Marmorsal. Paa Veien inde i den prægtige Kirke l'annunziata, hvis Loft straaledede med Guld paa himmelblaa Grund, og hvis Piller vare rødt, riflet Marmor med hvide Striber. –

Gik ene hen gennem de herlige, majestætiske Buegange til den imponerende Arsenalbygning af graat Marmor og besaae udenfor Stedet, hvor Galleierne laa og Fiesco druknede. Havde et fornøiet Middagsmaaltid med de to unge Tydskere og de tydske Damer og endelig en lystig Afsked fra Genua. –

Afreiste Kl. 7.

Tirsdagen d. 8de Juni. Kom Kl. 8 om Morgenen til Alexandria efter en uforglemmelig Nat. Jeg sad høit oppe i Imperialen, og om Natten, da vi kjørte ned fra Bjergene, regnede og lynede det; hvert Øieblik var Dødsfare, hvis blot en Rem sprang. Postillonen red og tilraabte Hestene og Conducteuren stirrede med tilbageholdt Aandedræt ud af Vognen, medens han af alle Kræfter holdt paa Indretning, der gaaer ned til Hemskoen. Senere sov jeg, saa godt det lod sig gjøre, og frøs dygtig i Kulden, der var fulgt paa den hede, lumre Luft. –

I *Alexandria* gik jeg ud og saae paa Byen, paa det massive Raadhuus, der ligger paa Piazza reale, og kjøbte Kirsebær; var paa et hængende Haar kommen for silde til Vognen, fordi jeg gik og saae paa en smuk Pige. NB. Lidt før *Alexandria* ligger Spinetta og *Marengo*, og jeg saae det lille Taarn, hvorfra Napoleon ledede Slaget. – –

Fra *Alexandria* gik Veien til Asti gennem et herligt, frugtbart

Land; fra Asti an Alt Kornmarker og Frugthaver; og den hele piemontesiske Slette synes at være saa vel bearbejdet som vel noget Land i Europa. Man nærmer sig nu til Turin, seer de grønne Bjerge og i det Fjerne de høie Foralper; til Høire ligger Superga, Kirken med Kongernes Begravelse, og man kommer forbi Montcailler eller Montecallieri, det grønne Bjerg med et kongeligt Lystslot og de rige Villaer. Man kommer forbi Po, forbi den smukke Jernhængebro og kører endelig ind i *Turino* og her endte jeg Aftenen meget behageligt i Hotel Feder og spadserede i Buegangene i Strada del Po.

Onsdagen d. 9de Juni. Idag har jeg temmelig godt beseet den smukke Stad. Ligesom i Padua, Bologna og Pisa ere mange Gader forsynede med Buegange, skjøndt ikke saa prægtige som de i Genua. Men selve Staden er overordenlig venlig, og den store Regelmæssighed i Anlægget gjør den ingenlunde monoton. –

Imorges besøgte jeg med Dr. Rudolph først det kongelige Pallads, hvor en venlig Schweitzer, der havde kjæmpet ved Leipzig og senere været med i Holsteen, førte os om og viste os Capellet med Svededugen, hvorfra vi steg ned i Cathedralen. Denne saae ved første Øiekast ud, som om dens Søiler vare af Marmor med Arabesker; men det var Altsammen Fattigdom og Hoffærdighed, det var malet. – Af andre Kirker besøgte jeg S. Carlo, Corpus Domini og S. Domenico, hvorfra jeg hastig kom ud og fulgte med +. –

I Formiddags saae jeg Kongen holde Revue over Infanteri, Cavalleri og Artilleri paa Piazza d'armi, og vi spadserede derfra, spisende Kirsebær, gennem den herlige Alle, der fører fra Porta nuova til Floden. – Saa gik vi i Academia delle scienze og besaa væsenlig det ægyptiske Museum med den mærkværdig-skjønne Sesostri-Statue, Osymandyas, det mærkelige Isisbord (Bronce, indlagt med Sølv og uforklarlige Figurer), forskjellige Guddomme; Isis med Løvehovedet, Nilmaaler og Nøgle (Livets Symbol) ligesom i Rom, den ægyptiske Treenighed (Ammon, Osiris og Isis), Typhon med frygteligt Ansigt og mægtig Bug, Modeller eller Skizzer i Leer af Templer i Nubien, tildeels udhugne i Klip-

per, hvor Guderne staae som Caryatider i Mørket udenfor de snevre Celler, to Büster i Basrelief fra Ninive, ægyptiske Ringe, Halssmykker, Korn, Huusgeraad, o.s.v. funden i Catacomberne. —

Videre besøgte vi Vaabensamlingen med Prinds Eugens Rustning fra Slaget ved Turin, truffen af 3 Kugler, Emanuel Philiberts fuldstændige Rustning og Slagsværd, to Faner, tagne fra Fransk-mændene i forrige Tider o.s.v. Der var ogsaa en Samling Büster af berømte Mænd, bl.A. Columbus. —

Noget senere gik jeg til Emanuel Philiberts Plads og til Floden, med den smukke Bro, hvorfra man seer de Rækker grønne, med Landsteder bedækkede Høie, der strække sig Øst for Staden. Selve Emanuel Philiberts Statue, af Marochetti, staaer paa Piazza S. Carlo, han er tilhest, standser Hesten og stikker Sværdet i Skeden. — Rytterstatuerne, Castor og Pollux, der staae ved Indgangen til det kongelige Pallads, forekomme mig ikke videre smukke. — Palazzo Madama, der ligger midt paa Piazza di Castello foran det kongelige Slot, er en underlig Bygning. Østsiden er gammel og flankeret af to runde Taarne; Vestsiden er ganske moderne Parykstiil; her er Politi- og Pasbureauet og en Malerisamling. Palazzo Carignan[o], see Bogen. —

Efter et godt Middagsmaaltid har jeg drevet om med Dr. Rudolph og kjøbt en lille Tingest til en Brosche og et smukt Halstørklæde til 7 fr.

Torsdagen d. 10de Juni. Imorges besteg vi Høien, hvorpaa Capucinerklostret ligger, og saae ud over Egnen; over den vide, hvorpaa Turin ligger, som gjennemstrømmes af Po, mod Vest har de grønne Høie, mod Øst og Nord de mægtige, snedækte Bjerge. Vi saae Mont Cenis, som vi inat og imorgen skulle passere. —

Jeg hentede derpaa det Brev, som allerede i Januar aviserede mig i Rom, og som ikke var til mig. — Var i Billedgalleriet. Her interesserede mig, af den italienske Skole, kun et Par Titianer, en Rafael (?), og et Maleri af Spagnoletto. Det var daarlig udført, men Ideen er god: En gammel blind Mand spiller og synger, og

en yngre Mand, der hører til, bliver saa opmærksom og forbauset over Ordene, at han griber en Pen og skriver dem op. – Langt interessantere er Samlingen af tyske og nederlandske Kunstnere: Holbein, Lucas af Leyden, Rembrandt, Rubens, Gerhard Dow, Wouwermans, van Eyck og især nogle udmærkede Van Dycks, bl. disse fornemlig de fornemme Børn. –

Derefter gik jeg et Øieblik ind i den kongelige Have, hvor Orangetræerne staae i store Urtepotter – jeg er allerede udenfor Italien! Og nu gaaer det op over Sne og Iis til Foraaret i Schweitz.

Fredagen d. 11te Juni. Over Alperne, over Mont Cenis (om Natten og om Morgen) til Chambery, hvor jeg ankom om Natten Kl. 12 og for første Gang iaar drak Thee.

Løvedagen d. 12te Juni. Chambery. Hotel du petit Paris. Reisen hertil var behagelig; min Anelse havde dog virkelig ikke bedraget mig, da den sagde, at jeg ved Udgangen af Italien vilde leve op, at imod Norden var mit Hjem. O, jeg har været som i et Drivhuus, og Foraaret, som jeg her føler, er naturligere end Siciliens skønne sommerlige Vaar. –

Jeg reiste fra Turin i Torsdags Eftermiddags Kl. 5, over Rivoli og Susa; om Morgen ved Daggry var vi paa Toppen af Mont Cenis over Skyerne mellem Sne og Iis; det sneede. Derpaa steg vi ned i Skyregionen, i Regn, og Grantræerne begyndte; endelig kom vi til Lanslebourg, hvor Sneegrænsen endte og Kornmarker strakte sig i Dalen langs Bredderne af den herlige, skummen- de Arch. Stedse frugtbarere blev Landet, medens vi kjørte over den voxende Flod og tilbage og atter tilbage, indtil vi her i Chambery fandt Viinhaver og Cypresser. Selskabet var ret rart; foruden den tyske Doctor en fransk Juveleer Savare, en gammel Militair, der havde tjent i Revolutionskrigene, to Fruentimmer, af hvilke den unge og kjønne tjente den franske Familie, som sad i Coupéen og holdt saa streng Faste, den anden hørte til den smukke nygifte Dame, der med sin Mand reiser fra Turin til Mailand og tilbage til Genf. – Scenen i Vognen med den franske Pige. – Behageligt Logi her; jeg gaaer atter paa Brædegulv.

Imorges tidlig gik jeg først ene til Cathedralen, der ligesom den i Turin var bemalet og ikke videre interessant. Derpaa med Savare til Charmettes og saae Rousseaus Værelse, hans Portrait, den Egn, hvor han som ungt M[enne]ske var lykkelig. –

Saa afsted til Aix; og da vi kørte ind i Byen, nikkede en ung Pige til mig. Derfor kom jeg kun til Bredden af den smukke Lac de Borget, vendte om og søgte den unge Pige, forgjæves; men var lystig hos Bageren, og Franskmanden sagde, at Manden blev jaloux. –

Besøgte Badene; munter og lystig med den franske Familie; saae en Have og spillede Billard med Savare, kørte tilbage i det deilige Veir, til den smukke, venlige By. – Spadserede endelig omkring, var inde i Jesuiterkirken og i St. Antoine (des Cordeliers) oppe i Haven ved det gamle Slot og saa hjem. –

O, det er herligt her mellem det franske Sprog og de franske Sæder!

Schweitz

Søndagen d. 13de Juni. Netop Aarsdagen efter at jeg slog Aron Philipson. – Tidlig om Morgenen afsted i herligt Veir, over Bjergene, med Udsigt over Savoyens smilende Dale, til Annecy, hvor vi holdt Middag i Hotellet, der har Udsigt til den deilige Sø. Paa Veien videre til Genf var Alt festligt formedelst Søndagen, Alt venligt, Kvinderne tilsmilede mig og Savare (paa den sidste Station den underlige kvækeragtige Vært og hans milde Kone). Endelig havde vi fra Høiden Udsigt over Genf og den vide Slette, Søen foran, Jura og la France til venstre, endelig kom vi til Genf. Jeg gik lidt efter ud med Savare, saae Rhonen, Rousseaus Ø og Statuen, St. Gervais, og vi traf Juveleerfamilien, og man fortalte os om Revolutionen.

Mandagen d. 14de Juni. Herved begynder Opholdet i Genf (Hotel du Lac). Imorges, efter at Savare havde taget mig paa Sengen, hos Kessmann, hos hvem jeg læste Toepfers Mr. Vieux-Bois, og som gjorde mig bekendt med Hr. Gallere, der indførte mig i le Cercle, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Musikeren Eichberg fra Düsseldorf. –

Gik senere hjem og skrev, spadserede udenfor Byen, traf det besynderlige Individuum ved Søen, gik ud i Forstaden, senere i le Cercle og læste Bladene og traf endelig Savare i et Kaffehuus og spillede Billard med ham.

Tirsdagen d. 15de Juni. Jeg løber som en Nar efter Fazy, og hans Bud efter mig. Kl. 7 iaftes skulde jeg kommet til ham og erfarede det først imorges hos Kessmann. – Gik til den meget artige Bankier Lombard Odier og fik Penge og tog saa til Nyon. Nær havde jeg løbet som Nar ogsaa efter Pescantini, men traf ham dog ved Tilbagekomsten i Hotel du Rhône og overraskede ham virkelig. Han gjorde mig bekendt med Digteren Boni fra Lausanne (en Lombard), og vi tilbragte en meget behagelig Middag sammen. Boni fortalte Historien om Stieglitz, hvis Hustru Charlotte har dræbt sig for at skaffe ham en voldsom Sindsbevægelse, da han uden en saadan ikke kunde leve. Saa skjød han sig, men traf kun Underkjæben, som bekendt. Saa gik jeg hjem og skrev og kjedede mig senere. Reisen til Nyon var ikke videre interessant, da Himlen var graa, og jeg var saa ene. Men der var paa Henreisen mange smukke Fruentimmer ombord, bl.A. den smukke tyske Kone med hendes ældre Mand, der vare saa kjølige imod hinanden. Paa Hjemveien regnede det. –

Forresten opdager jeg med mere og mere Bestemthed hos mig selv, at mit egenlige Fag er Journalistiken.

Onsdagen d. 16de Juni. Der gaaer dog ingen Dag tilspildt paa Reisen. Det er sandt, at jeg i Formiddags tog min Tilflugt til at skrive et Brev til Galeer, fordi jeg kjedede og ærgrede mig over ikke at kunne træffe Fazy; det er sandt, at jeg ikke havde stor Nydelse af Museet, hvori Bankieren Lombard Odier indførte mig; det er endelig sandt, at jeg gjorde en mislykket Spadseregang udenfor St. Gervais og blev vaad, og at jeg maatte gaae hjem og læse Laube's »Karlsschüler«. Men ved Alt dette lærte jeg dog, og selv Aviserne vare interessante; Journal de Geneve med sin Ondskab, Schweitzerbladene med deres Kjækhed, Gazette des tribunaux med sin Fortælling om Miraklet i en lille By i Frankrig. –

Men det egenlig Væsenlige er dog det, at Galeer kom til mig og først bragte mig til le Cercle og derpaa til Café de la brasserie (de Vaud, café Petinier), hvor jeg gjorde Bekjendtskab med hommes de barricades og hørte deres mærkværdig sunde republikanske Yttringer.

Torsdagen d. 17de Juni. Spadseregang ud imod Ferney; senere Bekjendtskab med Heinzen og Spadseretour med ham. – Kl. 7 med Savard [sic] og hans Compagnie, Diner, Billardspil i Cercle og endelig Præsentation for Fazy, der sad i en Vinduesfordybning og politiserede. – –

Heinzen fortalte mig om hans Udviisning fra Zürich, hvorledes han selv havde meldt Regeringen, at han vilde drage bort, og derpaa var reist til Baselland for at søge Bopæl; hvorledes Regeringen desuagtet, for at efterkomme de fremmede Reclamationer, havde skyndt sig med at fordrive ham og sendt Bud til Baselland om at gjøre ligesaa; hvorledes han derpaa var bleven transporteret fra det ene Canton til det andet, end ikke fundet Beskyttelse i Lausanne og tilsidst kun hemmelig Beskyttelse i Genf, indtil Fazy troede sig og Democratiet fast nok – Alt fordi Folket i Schweitz frygter de udenlandske Revolutioner, og fordi Oppositionen i ethvert Canton benytter sig af saadanne Omstændigheder for at sætte Regeringen i Forlegenhed.

Fredagen d. 18de Juni. Læsning i de ældre Journaler og Heinzens Skrifter, Skrivning, Arbeide, Spadseren. – Regnveir.

Løverdagen d. 19de Juni. Stadig Regnveir. – Idag har jeg hele Dagen læst og arbeidet, været sammen med Heinzen, havt Besøg af Galeer og faaet interessante Oplysninger af ham, spadseret iaften paa Gaden og endelig truffet sammen med høflige Folk hos en Conditør i rue de la Corraterie.

Søndagen d. 20de Juni. – Tour til Nyon. Havde en behagelig Middag hos Pescantini, hvor Præsten i Byen, *Pastor Piquet*, var tilstede. Han fulgte mig senere under livlig Samtale til Coppet; derfra gik jeg ene til Genf. Læste senere Aviser, drog lidt om paa Gaderne og saa i Quarteer.

Mandagen d. 21de Juni. Besøgte imorges Galeer og spadserede

med ham paa Rousseaus Ø og fik Oplysning om mange Forhold.
 – Skaffede mig d'Yvernois's Bog og læste og skrev i flere Timer.
 – Spadserede ud til Heinzen, roede med ham paa Søen, drak Viin, hvor de underlige tydske Haandværkssvende vare, saae Bjergene og Montblanc i herlig Belysning i det smukke Veir, spadserede hjem til Stævnemødet – forgjæves. Mødte †, læste og skrev.

Tirsdagen d. 22de Juni. Det er længe siden, at jeg har været i en saa bevæget Sjæls- og Aandstilstand, som jeg er her i Genf. Som jeg skrev til Dr. Ruge idag: *Die Majestæt [sic] des lebendigen Lebens ist mir aufgangen.* De nye Ideer have grebet mig som en Stormvind. –

Imorges var jeg hos Galeer, og der kom Solothurneren, paa hvem begge Been vare blevne gjennemborede af en Carabinkugle; disse Kugler slaae haardt (de gaae igjennem 3 Mand, naar det kniber); jeg følte Hullet i Skinnebenet. Det var især Bernere, Waadtlændere o.s.v., der kjæmpede modig og udsatte sig for Kuglerne. –

Senere har jeg gjort Indkjøb, forberedt mig paa Reisen og læste Enden paa det Girardinske Drama. – Bekjendtskab hos Kessmann med den brave Bucher fra Schwyz, der tilbød mig at bringe mit Tøi til Lausanne og gav Øl oven ikjøbet. – –

Iaften var Galeer hos mig og bragte mig Breve til Ochsenbein og Præfecten i Lausanne. Vi kom til at tale om Revolutionen, og jeg spurgte ham, hvorledes han egenlig var tilmode Natten mellem 7de og 8de Octbr. – O, sagde han, det var de lykkeligste Øieblikke i mit Liv! Jeg var der ene med de faa kjække Mænd, der midt i Regnen og tildeels saarede holdt ud ved Broerne og arbejdede paa Afbrændingen; hele Byen var dødsstille, kun disse drog med Sang gjennem Gaderne, trækkende Karrer med Vaaben, Træ og brændbare Sager. Jeg havde i 3 Døgn ikke været i Seng; Kl. 11 var jeg inde i Hovedvagten, og da løb Blodet ud af mine Støvler, men desuagtet kunde jeg ikke før Kl. 4 bekvemme mig til at forlade disse brave Folk og søge Hvile. Det er under saadanne Omstændigheder naar Livet og Døden ere kaldte til Voldgifts-

mænd at de andre Beskjæftigelser og Kampe forekomme En saa usigelig ubetydelige. Oppe hos Fazy sad de Kl. 10 og discuterede og holdt Taler; jeg gad ikke engang gaae derop; endnu den Dag idag kan jeg ikke bekvemme mig til igjen at skrive Journalartikler; Alt er mig saa ubetydeligt imod hiin store Nat og Dagen med Kanon- og Karrabinskuddene. – Saaledes omtrent talte han. Desuden fortalte han mig om de Kjæmpende. De Bedste vare som sagt, de faa fra andre Cantoner og desuden en halv Snees Genfer-Gamins, egenlig Døgenigter, men de havde deres Fornøielse af at kjæmpe, og under Kampen vare de i deres Element, alle de øvrige Egenskaber eller Feil traadte tilbage. En af dem, ved Navn Schmidt, var saaret i Hovedet af nogle Stumper, som en Kanonkugle havde spredt om sig; han blev bragt bort, men en Time efter var han igjen paa Kamppladsen. Om Aftenen, da Broerne skulde afbrændes, maatte det skee ved Hjælp af de meest uforfærdede Folk. Schmidt gik ufortrøden med ved den lille Bro, og styrtede med flere andre ned i den rivende Rhone. Jeg kom fra en af de andre Broer – sagde G. – og man fortalte mig Tildragelsen med Tilføiende, at det især havde kostet Møie at faae S. op igjen. Endnu medens vi staae og tale, kommer S. ganske drivende og tager paany fat. – Solothurneren blev skudt gjennem Benene, da Fjenden var trængt over Broerne til Øen, og da man kjæmpede næsten i Haandgemæng. Han er Blikkenslager, og da alle Smaating af denne Sort blive indførte fra Frankrig, have Schweitzer-Arbeidere kun Beskjæftigelse paa Tagene. Schmidt laa først i 8 Uger, og senere har han formedelst Svaghed i Benene ikke kunnet gaae op [paa] Tagene men maattet arbeide paa Smaating, der have indbragt ham 1 fr. om Dagen. Man havde subskriberet for de Saarede, og paa hans Part var kommet 300 fr. – dem sendte han sin Moder og sin Søster, der led Nød i Vinter. Endelig, efter 9 Maaneders Forløb, udtæret af Smerte og Nød, vilde han reise, stille og stolt, som han var kommen. Da fortæller man Sagen til G., der iler til Fazy og gjør Brug af sine Fordringer paa Erkjendtlighed. F. indstiller ham til det store Raad, at man nemlig skal give ham en Sum til at etablere sig.

Onsdagen d. 23de Juni. Jeg kom ikke afsted til Chamouni, fordi man i det daarlige Veir lod mig sove for længe. I Eftermiddag blev det derimod klart. Jeg har idag bl.A. læst »Memoiren einer Prostituierten«, en frygtelig Bog, idetmindste i Begyndelsen; senere bliver den sentimental og synes næsten at poetisere Prostitutionen eller idetmindste at raade Fruentimmer til at foretrække Hamburg for Berlin. Et interessant Sted er det, hvor Forfatterinden beskriver de forskjellige Nationer, især Søfarende, og hvor Nordamerikanerne sættes saa høit – atter Democratiet. –

Senere gik jeg en lang Spadseretour for at see Arve falde i Rhonen, men skjøndt jeg saae en smuk Egn og saae Rhonens høitroste Seng, opdagede jeg dog ikke Arve, og det uagtet jeg drak Kaffe i Chatelaine for at faae Oplysning af Værtinden. Senere hjem og skrev og t. –

Gaz. des tribunaux om Konen, der af Kjærlighed til Børn gjorde en falsk Barselseng med et andet Fruentimmers Barn.

Torsdagen d. 24de Juni. Det er idag Moders Geburtsdag, og jeg troer virkelig, at Moders Tanke er min gode Engel. Hvor jeg har været aandelig opvakt! Jeg har næsten havt Hovedpine af lutter Tankefylde. Det er Schweitzer-Democratiet, der ustandselig bemægtiger sig mig, beruser mig. Forresten har jeg holdt Ord: jeg var idag ikke alene ved Genfer-Søen, men paa den. Jeg seilede fra Genf Kl. 10, gik paa 2den Plads, traf en ret behagelig Berliner og Franskmanden fra Table d'hote forleden; vi passiarede, og Samtalen blev afbrudt ved det Interessanteste, da vi vare ved Ouchy og jeg gik iland til

Lausanne.

I det bedste Humeur opsøgte jeg strax Boni, og han førte mig først til en Conditor, hvor jeg efter Pligt og Skyldighed idag drak Chocolate, og saa gik vi til Cathedralkirken. Det er en skøn og ædel Kirke med utallige Søiler; men under Kuppelen, hvor Høialteret skulde staae paa den store Plads, er protestantisk-tomt, hvilket giver det Hele et Udseende som en Huusleilighed, der staaer ledig. Den Række Bænke, der indtager det midterste Skib,

udfylder ikke Tomheden og giver blot et Udseende som en Snedker benyttede det tomme Rum til Magazin, indtil han finder en Leier. Hvad det Ydre angaaer, da synes mig, at man har skjæmmet det simple ædle Taarns Slankhed ved at forgyldte det. –

Saa gik jeg hjem til Hotellet, nød den herlige Udsigt over Søen til Bjergene og det flade Land ved mine Fødder, spiste og gik saa forgjæves til Druey og til Præfecten. Om Aftenen spadserede jeg med Boni paa Broen. – Mærkværdigt og characteristisk her i Schweitz er, at der saagodtsom intet Theater er – ingen Illusion, det virkelige Liv! – Fruentimmer ere, efter Boni's Udsagn for en stor Deel Methodister og sige: Skriften siger, at selv den Retfærdigste synder 7 Gange om Dagen – hvor mange Gange maae da vi synde!

Fredagen d. 25de Juni. I Lausanne kom Pescantini og Boni til mig, medens jeg pakkede ind; vi gave hinanden Rendezvous i Bern, hvorhen ogsaa mit Tøi afgik, og jeg begav mig paa Reisen. – Traf i Ouchy igjen den unge Berliner, saae Vevey, Chillon, kom til Villeneuve Kl. 3 ½, afreist i fortræffeligt Humeur til St. Maurice og gjorde underveis Bekjendtskab med Engelskmanden og to aldrende Franske; saae henimod Mørket Vandfaldet ved Pissevache og kom Kl. 9 ½ her til Martigny, hvor vi spiste til Middag.

Løverdags d. 26de Juni. Marsch over Alperne til Chamounix. Veiret var ikke smukt, og Veien temmelig besværlig. Afgang fra Martigny Kl. 8 ½, naaede efter en steil Bestigning Tete noire Kl. 12. Drog afsted Kl. 1 ½, passerede Floderne Trient, Valorcine, Arve, mægtige Bjerghøider, Granskove, Vandmøller etc; kom i Regnen til Argentiere, hvorfra vi tog en Vogn (venlig Engelskmanden og jeg) og kjørte hertil.

Søndagen d. 27de Juni. Jeg bliver nok en vældig Bjergvandrer. Imorges Kl. 7 indtil Kl. 12 paa La Flegere og saae hele Montblanckjeden, Aiguilles vertes, aiguilles du Tacul, mer de Glace, Glacier du Boisson [ɔ: des Bossons], som nedstiger fra Montblanc, dette mægtige Bjerg selv o.s.v. – Kl. 2 igjen la route til Montanvert og saae der nærvæd Spidserne [af] gothiske Kirke-

taarne; smukt var ude paa Mer de Glace, hvorfra vi saae pic du géant. Marscherede tilbage i det herlige Solskin og blev ved Tilbagekomsten modtaget af Comte de Bouille (som vi havde truffet paa tête noire med Kone), der laante mig en Kikkert, hvormed jeg [og] Franskmændene (Aroux og Charpentier fra Rouen) gik længere hen i Dalen og saae den nedgaaende Sol skinne paa Montblanc, medens Fugle sang, Kirkeklokker lød og Køernes Klokker klang (MV den underlige Musik ved Foden af Montanvert). –

Skade, at den herlige Aften (efter at jeg havde taget Svovlbad) skulde blive forstyrret derved, at den schofle Skotte ikke vilde betale Gulden [sic].

NB. Montblanc-Liebhabereren

NB. De to M[enne]sker, som tilsammen vilde tage Bad til 48°

NB. Spor af vilde Laviner, omstyrtede Huse i Dalen, bortryddet Skov paa Bjergene.

NB. Arveiron kommer fra Mer de Glace, Arve fra Col de Balme; de forene sig i Dalen

NB. Montblanc og Bjergene Kl. 11 ved Maaneskin

Mandagen d. 28de Juni. Tilbage til Martigny. – Veien gaer over Arve, der skummer i Enden af Dalen; man lader Aiguilles rouges, Buet og Col de Béra til Venstre og kommer til Valorsine, der strømmer ned i Dalen af samme Navn; man stiger ned indtil Dalen lukker sig inde i en »schauerlich« Granskov, hvor Floden bruser i det mægtige Dyb. Ved Enden af Dalen Grændsen. – Floden gaaer til Venstre, og man stiger igjen og møder den vilde Trient, og stiger alt høiere indtil Tête noire. – Derfra bestiger man ad en yderst besværlig Vei Forclaz, hvorfra man seer Rhonedalen, og hvor i Solskinnet især Pain de sucre reiste sig majestætisk. Der kom Taage og Regn, en Engelskmand sad og tegned. –

Ad en yderst besværlig Nedstigen kom vi endelig til Martigny, hvor Hr. Shelley maatte betale. – Medens jeg spiste med den aldrende Herre, blev der daarligt Veir.

Tirsdagen d. 29de Juni. Peter- og Paulsdagen! – Walliserinderne vare pyntede med deres turbanagtige Huer. Da jeg ikke

kunde stige op paa St. Bernard ene og træet, opgav jeg det og tog Diligence til Sierre, men fik i Vognen næsten Hovedpine af Fortrydelse. Kjørte lige indtil Leuk, tog mellem de muntre Folk en Veiviser, en Dreng, der bar mit Tøi hertil Leukerbad. Den opvakte Dreng førte mig i Inden ned til Stedets Præst, der tillige holder Værtshuus, og hos hvem vi drak Viin. Veien gik langs Dalen mellem herlige Bjerge hertil, hvorfra jeg allerede skal drage Kl. 4 imorgen tidlig.

Onsdagen d. 30te Juni. – Drog afsted i Maaneskin fra Badet imorges Kl. 4 med de to solide Berner Kjøbmænd, der red paa Mulæsler, og en Berner-Oberlænder, der gik. Yderst besværlig og møisommelig var Veien; tilsidst gik den ad Vindeltrappen langs med Afgrundene. Endelig kom vi gjennem Passet og paa Gemmis Top, et Bjerg-Plateau bedækket med Snee, som fra de omringende Bjerge og Gletschere stadig skyder ned; vi gik forbi Daubensee og naaede efter stive 3 Timer Værtshuset Schwarenbach. Derfra steg vi ad en ligesaa besværlig Nedgang ned langs Kander og dens Bjergekam til Kandersteg, der ligger i en vild Dal. Naar man seer tilbage mod de steile Bjerge, begriber man ikke, hvorledes man har kunnet passere dem. –

Derefter gik jeg ene med Oberlænderen (de to Kjøbmænd kjørte) ad en jevnt nedstigende Kjørevei forbi Ruinen Felsenburg, stadig langs Kander, over Kanderbroen, som blev restaureret, til Frutigen, der ligger i en herlig, smilende Dal, omgivet af Høhytter paa Bjergafhang, og her et lille Slot paa en Høi nær Broen (Gallburg [ɔ: Tellenburg]). Her er Alt Solskin og Lyst, og jeg udhviler efter Dagens Besværligheder, efter en Marsch fra Kl. 4 til Kl. 3. – – – –

Frutigen ligge saaledes: Naar man kommer over Broen, seer man Byen ligge mellem Frugthaver, i en Dal mellem Bjerge, af hvilke det til Høire, om hvilket Veien til Thun gaaer, hedder Niesen. De øvrige Bjerge ligge i en Halvkreds og trække sig bag ved Byen smallere sammen mod Kandersteg og Gemmi. Byen ligger ved en lille Flod, der vander dens Marker og falder i Kander, som atter falder i Thuner-Sø. –

Uveiret, der havde hængt sig om Gemmi, kom hertil Kl. 5. –
Min besynderlige Melancholi.

Bern – Pension

Torsdagen d. 1ste Juli. – Imorges K. 10 drog jeg fra Frutigen tilfods med den forrige Dags Veiviser og naaede Kl. 11 ½ Müllenen, hvor jeg fik en gl. Mand til at trave med mig. Han havde 1819 draget omkring med en Fremmed, var nu 65 Aar, havde forrige Aar mistet al sin Eiendom ved en Lavine, der fra Niesen brød ned i Dalen, og havde stor Lyst til at udvandre. Forresten var han halsstarrig og vilde ikke spørge efter Kirsebær, da vi kom ned i Frugtegnen ved Thunersøen, hvor de smukke Schweitzerhytter ligge idyllisk nedenfor Veien ved Søen omgivne at tætte Frugttræer. –

Kl. 3 kom jeg til Thun, tog ind i Frauenhof og kjørte Kl. 5 ½ med Omnibussen til Bern. I Vognen var to Engelskmænd; da vi i Munsingen saae den lille Familie paa en Vogn, de to bittesmaa Børn og 3 ældre, den delige 5 Aars-Dreng kysse det skrigende nyfødte Barn, alt Forældreløse, havde den ene Engelskmand Medlidenhed med Hesten, hvis Been blødte, den anden med slet Ingenting. –

Solen gik smuk ned. Kl. 9 kom jeg hertil og holdt atter en Don-Juan-Souper.

Fredagen d. 2den Juli. Flyttet til Kessler-Straße No. 278, 3die Sal. – Først Besøg hos Zeller; traf derefter Dr. Emil Vogt, der Kl. 3 kom til mig med Dr. Abt. Politisk og derefter religieus Samtale, og de fandt det ubegribeligt, at jeg troede paa Gud. – Spadseregang med Abt, bl.A. til Bjørnene. Om Aftenen Kneipe-liv; Seeger; det Tenierske Maleri med Musik. Kom halvt beruset hjem Kl. 12. (*Kvindernes Emancipation*).

Løverdagen d. 3die Juli. Om Morgenen tidlig i Regeringens *offenlige Møde*, inde i selve Regeringen. Der behandlede et Forslag til en Reorganisation af Høiskolen (Stockmar). Thi Forfatning er ikke Andet end et Bjælkelag, der angiver Bygningens Dimensioner, og hvorefter Meget af det endnu bestaaende Gamle

skal gjenopbygges (3: Anraab af Vagten). Sprogene; En talte Fransk og fik Svar paa Tydsk og omvendt; Afstemning. –

Derefter i Museum; drev omkring med Abt; læste senere »La Montes«; var om Aftenen ude hos Seeger, og vi havde fra Café des Alpes en henrivende Udsigt, medens vi spiste tilaften; tilsidst saae jeg de høie Schweitzerbjerge strække sig imod Himlen.

Søndagen d. 4de Juli. Jeg har for en stor Deel drevet denne Dag bort, og medens jeg spadserede, forsømt Gesandtstadsen, hvorom jeg ikke vidste Noget. Om Eftermiddagen hentede Seeger, Vogt o. s. v. mig, og vi gjorde en underlig Spadseretur, nemlig efter Instinct igjennem en uveisom Skov nord for Byen; spiste tilaften i Café des Alpes, var i Kornhaus-Keller med de store Fade og de skumle Hvælvinger og kneipede endelig i Hotellerie de la poste. –

Med Alt det lærer jeg dog lidt efter lidt, næsten umærkelig, og faaer Begreb om Schweitzerforholdene og det republikanske Liv. Men i Vorherres Afsættelse kan jeg endnu ikke ret samtykke. NB. Regeringsraad og Tagsatzungs-Gesandt Stämpfli, der løb med i Skoven.

Mandagen d. 5te Juli. Tagsatzung aabnet. – Den øvrige Deel af Dagen kjedede jeg mig saa temmelig, indtil jeg med Abt spadserede ud i den smukke Skov. – Seent paa Aftenen den underlige lille Pige, der skulde hente Vand.

Tirsdagen d. 6te Juli. Endskjøndt jeg idag har været noget utilpas og drevet Dagen hen, har jeg dog lært Meget, navnlig ved at faae Abt til at tale fornuftig baade om Schweiz og om Socialismen.

Onsdagen d. 7de Juli. I Formiddags ved Seeger. – Forelæsning over Aristophanes, i Museum; var om Eftermiddagen flittig og skrev Breve; saae paa en Spadseretur med Abt Studenterne turne, og soldede siden med Vogt, Abt og Fl.

Torsdagen d. 8de Juli. Foruroligende Symptomer, hvad Sundheden betræffer. – Arbeidede hele Dagen, læste, skrev og afsendte Brev hjem.

Fredagen d. 9de Juli. Læste, skrev, arbeidede, holdt mig hjemme.

Løverdagen d. 10de Juli. Ligesaa, dog ovre paa hiin Side Aar, hvor Vogt og de andre Advocater gave Middagsmaaltid. Der var smukt paa Engen ved Floden, blot jeg havde været rigtig rask!

Søndagen d. 11te, Mandagen d. 12te, Tirsdagen d. 13de, Onsdagen d. 14de. Hjemme og arbeidede. *See Mappen!*

Løverdagen d. 15de Juli, ligeledes; om Aftenen i den tyske Haandværkerforening.

Fredagen d. 16de indtil Mandagen d. 26de Juli stadig læst og arbeidet. *20 Juli* *See Mappen!*

Mandagen d. 26de Juli. Idag fandt Folkefesten Sted paa Wylerfeld; Bickert fulgte mig derud. – Om Aftenen, da jeg atter vilde derud, traf jeg Schwaberen Autenrieth, der er ansat som Lærer ved Høiskolen i Christiania; Aftenen i »Bär«.

Tirsdagen d. 27de Juli. Traf Pescantini og de Boni. Var med dem ved Berner Volksvereins Forsamling og hørte bl. A. Köllner tale. – Om Aftenen Spadseregang paa Platformen.

Onsdagen d. 28de Juli. Bestilt lidet eller intet; taget Afsked med de to kjære Italienerne.

Torsdagen d. 29de Juli. Afreist til Zürich; i Diligencen, de to venlige Damer, især hun fra Schaffhausen.

Zürich. »Die Krone«.

Fredagen d. 30te Juli. Italieneren Passerini besøgte mig, indførte mig i Læseselskabet. Det var idag deiligt Veir; yndig Udsigt over Søen til Bjergene.

Løverdagen d. 31 Juli, kjedet mig.

Søndagen d. 1ste August. Den venlige Bedemand Schaufelberg, der førte mig til Haven Seefeld. Deilig Solnedgang, medens der stod Uveir over Bjergene.

Mandagen d. 2den August. Gjort Indkjøb; var hos den artige Bankier Schulthes og fik Penge. – Besøg af den unge Pige, som ikke kom igjen med Brevet til Trier. – Besøg hos Esslinger og

Spadseregang med ham og Familie. – Besøg hos Danske. –

Tirsdagen d. 3die August indtil *Løvedagen d. 7de August*, spildt; Daarligt Veir, læst og skrevet.

Søndagen d. 8de August. Esslinger kom og besøgte mig. Derpaa seilede jeg med Dunlop til Tiefbrunnen, hvor der var Dands og glade M[enne]sker, og senere over Søen til Wallishofen, hvor vi drak grøn Thee. Sildig hjem i det smukke Veir; vi saae de sidste Solglimt lyse paa Glärnischs Sneetop og Stjerner gaee over Hütli.

Mandagen d. 9de August. Anvendt hele Dagen til Besøg hos Leiner i Wülf[l]ingen. Det blev Regnveir; men han fulgte os dog til Töss.

Tirsdagen d. 10de August. Tilbragt Dagen ret behageligt, fordi jeg var rask og i godt Humeur. Opsøgte en Kjøbmand »Brand« i Hotel Baur uden at træffe ham, pakkede ind, gik en smuk Spadseretour med Dunlop, og fik endelig om Aftenen fat i Brand, der ikke var nogen Anden end Brandis. Drak Viin med ham og gik hjem Kl. 10.

Onsdagen d. 11te August. Afgik Kl. 8 med Dampskibet »Linth-Escher«, gjorde Bekjendtskab med en ung Hollænder, traf i Horgen en ung Pariser, besteg med disse to Rigi. –

Trods den smukke Solnedgang var jeg dog ikke glad, især formedelst Tanken om Hjemmet; maatte gaee og vente til Kl. 11, inden Engelskmændene fik aftrykket og Sengene bleve redte. Men smukt var der dog paa Rigi, da de sidste Solstraaler spillede paa »Jomfruen« og en blaaagtig let Taage laa i Dalene. 180 M[enne]sker forsamlede. Alpehornet, da Solen gik ned.

Torsdagen d. 12te August. Alpehornet vakte os Kl. 4. Herlig Solopgang; deilige rødligblaa Farver gjød sig over Bjergene, medens den flammende Sol steg op fra sit Natteleie. Og da vi gik ned, saae vi de hvide bløde Taageskyer ligge dybt nede og indhylle de Sovende i Dalene og Stæderne. Iaften var frisk og styrkende, og i fortræffeligt Humeur kom jeg til Weggis. Derfra Kl. 10 til *Luzern*. Her saae jeg Schweitzer-Løven af Thorwaldsen, men den schweitserske Kunstner har ikke holdt sig nøie til Ths Model,

den venstre Klo ligger for langt ude, Halen er for lang, Udtrykket i Ansigtet ikke smukt, og characteristisk nok: et Skjold med et Kors er føiet til Lilie-Skjoldet. –

Item saae jeg Broen med Dødningsedandsen. Denne Bro gaar over den skjønnne, stærkt flydende Reuß. –

Afseilede Kl. 2 og kom Kl. 5 til Flüelen (forbi Pilatus, Grütli, Tells Platte). Tog derfra strax Vogn og kjørte gennem Altdorf, forbi Zwing-Uri, med Hollænderen, Spanieren og Italieneren til *Amsteg* ved St. Gotthards Fod. Her spadserede jeg langs Kerstenbach [o: Kärstelenbach] forbi Møllen, som Bækken har ødelagt, og langs Reuß; skjød med de smaa Wilhelm Tell'er og spiste godt tilaftem, i godt Selskab og mellem Uris smukke Piger.

Onsdag [o: Fredagen] *d. 13de August*. Marscherede afsted Kl. 5. Føreren havde været i Holsten og var der nær bleven bidt af en Slange med Kilehoved og røde Been. Hans Ytringer om de større, nye Cantoner klang som en Bedstemoders Ytringer om hendes voxne »Dreng« og »Tøse«. Disse nye Cantoner vare blevne optagne af Guds Naade og Barmhertighed, og nu vilde de Grønskollinger spille Mestre over de gamle ægte Ur-Cantoner. Men lad dem kun komme, og Tessinerne – dem skal vi nok blive færdig med. –

Over Pfaffenspring, Djævlebroen, gennem Urnerloch til Andermatt. Derfra tog jeg Afsked, da mit Tøi allerede var bragt paa Hesten, og kjørte alene med Diligencen til Flüelen. I Diligencen de to Tydske. – –

Kom Kl. 6½ til Brunnen og gik derfra med den herlige Dreng, hvis hele Væsen tydede paa Smerte over den Underkuelse, Katholikerne og Aristocraterne i Schweitz udøve over Protestanterne (hemmelige) og Fattige. Drengens Kjærlighed til mig og Trang til Meddelelse, der kjæmpede med Tilbageholdenhed, fordi han troede, jeg var Katholik. Hans Modenhed og Forstand paa Cantonets politiske Forhold. Han forekom mig, som om han tilhørte et fattigt, men forstandigt og ærligt Huus (Moder, Morbrødrene og Søkende), hvor de Ældre stadig underholdt sig om Undertrykkelsen og Barnet fulgte deres Samtale med langt mere

Følelse og Forstand, end de Ældre anede. Aldrig glemmer jeg denne reenlig, skøndt fattig klædte Dreng med de kloge nøddebrune Øine og de blege – af for tidlig Tænkning og Liden blegede Kinder. –

Kom Kl. 7½ til *Schwyz*, hvor Bucher kom og besøgte mig i Værtshuset »Zum Hirschen«, og hvorfra han i den herlige milde Aften førte mig om og viste mig Byens Mærkværdigheder, medens et Selskab af Dilettanter, besynderligt nok, spillede Minuetten af Don Juan. – (*Om det, han viste og fortalte mig, see Tegnebogen*). Byens Mærkværdigheder ere ikke store, men interessante derved, at de aldeles characterisere Byen og sætte En i en passende Stemning og gjøre En Opholdet ved Mythens Fod kjært og behageligt.

Torsdagen [ɔ: Løverdagen] *d. 14de August*. Bucher fulgte mig paa Vei Kl. 6 og tog en hjertelig Afsked med mig. Jeg gik over *Steinen* med Stauffachers Capelle, over Sattel med Kirkegaarden, hvor Monumenterne ere forgyldede, forbi Morgarten og over Rothenthurm. Morgarten ligger dybt inde i en smal Dal mellem høie Bjerge. Lidt hiinsides Rothenthurm traf jeg en ret elskværdig Borgermand fra Brunnen, som velfartede til Einsiedeln med sin Kone i Anledning af Mariæ Himmelfart og deres Bryllupsdag. Han yttrede sig anderledes end Bucher; han var kjed af Uroen og meente, at Schweiz burde have en Konge. Men en lille Beskrivelse var tilstrækkelig til at forjage denne underlige Lyst. Han yttrede sig med naiv Glæde fornøiet over min »Nedladdenhed« var høflig og hjertelig og fortalte mig om sit Huus og sin Velstand. Han viste mig ogsaa en Gjenvei over Katzenstrick til *Einsiedeln*. –

Her Værten med »[...]«, hans Godhed mod Drengen, billig Priis. – Procession til Kirken, mit Besøg i Klostret, den gamle muntre Benedictiner. Afgang Kl. 1½ og kom netop til rette Tid til Richterschwyl [ɔ: Richterswil] for at afgaae med Dampskibet til Zürich, hvorhen jeg kom Kl. 6. Gik saa i Vandet med Dunlop og spiste ret fornøiet tilaften.

Søndagen d. 15de August. Idag læser jeg her i Aviserne, at

Østerrig skal have en Trykkefrihedslov efter dansk Mønster. Ei, Ei! — —

Item Følgende: To politiske Forbrydere bleve nylig hængte i Lemberg (*mine polske Damers Hjem*). Og ved Executionen samlede sig Byens Damer sørgeklædte og tilviftede de Dømte Farvel og kastede Blomster paa dem, medens de døde for Polen! — — Der er dog endnu Poesi i Verden, Gud skee Lov, men desværre kun der, hvor Ulykken kommer med stor Magt og forjager Spidsborgerligheden. —

Idag tog jeg Afsked med Esslinger og fik mine Tænder gjorte istand hos en Tandlæge. — Om Eftermiddagen i Seefelds Garten med Dunlop og traf ved Hjemkomsten de to Mecklenborgere Lehmann og Scharenberg, med hvem vi saa gik i Kaffé Literaire, spillede Billard, drak Viin og morede os godt.

Mandagen d. 16de August. Om Morgenen i Bad med de to Tydske og spiste Frokost med dem. Afreiste med Dunlop Kl. 12 til Winterthur og Wülf[l]ingen; Leiner var ikke hjemme, og indtil han kom, morede vi os med at see paa den glade Ungdom, der prøvede Sprøiterne. Om Aftenen smuk Spadseretur i Dalen og ned til Værtshuset, hvor vi spillede Kegler, og hvorfra Mdm. Schärer fulgte os hjem og lavede Omelette og gjorde os erotisk stemte.

Tirsdagen d. 17de August, Kl. 5½ afmarscheret og afreist Kl. 6½ fra Winterthur. Ankom Kl. 10½ til *Schaffhausen*, hvor jeg Kl. 1 saae Vandfaldet, den mægtige skummende Vandmasse, der tordner under Ens Fødder og ryster Galleriet, hvor man staaer. Man beskytter sig med en Voxdugskappe mod Støvet. Slottet Lauffen er særdeles smukt, og Spadseretouren langs Rhinen høist romantisk med de grønne Bjerger, som *omgive* Floden, der vinder sig i Bugter. —

Paa Veien saae jeg i Forbifart Lehmann og Scharenberg og traf ved Vandfaldet sammen med Englænderen i den gule Silkefrakke og hans to Ledsagere. —

Kjørte om Aftenen Kl. 9 fra Schaffhausen.

Onsdagen d. 18de August. Gjorde i Vognen Bekjendtskab med

en behagelig Preusser, med hvem jeg Kl. 10 om Formiddagen ankom til *Freiburg* i Breisgau og besaae Domkirken. – Afreist Kl. 2½ og kom [med] en Pharmaceut fra Coblenz Kl. 9 til *Heidelbergl*. (NB. Den smukke unge Kone fra Oos.)

Torsdagen d. 19de August. Spadserede om Morgenen tidlig Kl. 5 op til Bjerget, hvor Romerslottet har staaet, og derfra ned til det berømte Slot. I Capellet sidder endnu i en Skriftestol en Munkefigur af Træ, der forestiller den sidste Munk, som holdt Skrifte i Capellet. –

Besøgte derpaa Gervinus. – Traf, da jeg gik fra ham, igjen Lehmann og Scharenberg, med hvem jeg Kl. 3 afgang til *Frankfurt*, hvor jeg indtraf Kl. 6 og strax tog Billet og afgang Kl. 9 om Aftenen.

Fredagen d. 20de August om Middagen Kl. 2 Ankomst til Eisenach, efter at jeg underveis havde truffet lutter angene M[enne]sker. –

Kl. 5 gik jeg op til *Wartburg* og besaae i Selskab med en Mand og hans Søn og Datter m. Fl. Luthers Værelse, Rustsamlingen, steg op i Taarnet, og gik i den smukke Aften ned ad det grønne Bjerg til Eisenach.

Lørdagen d. 21de August. Afreist Kl. 5½. Traf sammen med de to danske Kmjkere Leth og Lindholm og med en elskværdig tydsk Kone og hendes Mand, item med den lille Dame, hvis Tøi jeg tog mig af. Kom Kl. 1 til *Leipzig*. Opsøgte min Værtinde, traf Fröbel (paa Ruges Trappe), Jurany, Kuranda i Café'en, var om Aftenen paa Signora Angri's og Lewy's Concert.

Søndagen d. 22de indtil Lørdagen d. 28de August. Denne Tid drev jeg bort. Gjorde bekjendtskab med Dr. Schmidt fra Königsberg, Dr. Hamm, Friedmann fra Berlin, Dr. Althaus fra Lippe-Detmold og var jevnlig sammen med dem. Drog den 23de Aug. til Lindenau og leiede Værelser, men sov flere Nætter i Golis hos Friedmann. Blev fortrængt af de egenlige Værelser og maatte boe elendig paa Königsplatz. I al den Tid var jeg egenlig tom og misfornøiet. Længslen efter dem hjemme var taget af, og en lille Fortrydelse over, at jeg ikke var taget til Frankrig og der

oplevet den sidste Begivenhed og seet den underlige Tilstand i Europa fra Centrum. *Her er en Udsigt over de besynderlige Sager i Europa:*

A. I Frankrig:

Gudin, falsk Spiller;

Nemours faaer Prygl;

Béniers Underslæb;

Girardins Beskyldninger mod Ministeriet;

Guizot forelæser i Pairskammeret hans Brev;

Gir. frikjendes;

Teste, Cubieres o.s.v.;

Warnerys Beskyldninger mod Soult;

Beskyldninger mod Duchâtel;

Hertugen af Praslin.

B. I England. Partiernes Opløsning og kun Religions-spørgsmaalet dominerende, maaskee fordi i England, Ulig-hedens Land, Religionen er saa saare fornøden.

C. I Spanien:

Dronningen vælger sig en Elsker og bliver frugtsommelig;

I Forveien har hendes Niece villet gifte sig med en Maler;

Det er Romantikens Tid; men den stakkels Dronning er

Offret for Ludvig Phillippes forfærdelige Beregninger;

D. I Italien: En ny Cola di Rienzi, men i moderne Form;

E. Portugal, Uroligheder;

F. Tyrkiet og Grækenland;

G. Tydskland, Bayern, Lola Montez; Grevinde.

Løverdagen d. 28de August kom Kongen af Sachsen hertil; blev modtaget med den sædvanlige Smagløshed, som udmærker Konge-Modtagelser; om Aftenen i Theatret, Studenternes Fak-keltog (Udgifterne erstattet), forfærdelig smagløs Illumination. Og denne foregivede eller virkelige Jubel i den By, hvor Blodet flød!

Søndagen d. 29de August. Examen i Conservatoriet; Samtale med de unge Leipzигere i Anledning af, at Kongen lod os vente; Spadseregang og Sold med mine Venner. Hamms Afsked; hans

Glæde over Vinen, hans Fortælling om Rhinen og om, hvorledes en Godseier der beværter sine Gjæster.

Mandagen d. 30te August. – Otto (Reventlow); Besøg hos Oettinger, med ham og Dessoir i Rosenthal etc.

Tirsdagen d. 31te August. Reiste med Gade til Dresden efter at have hjemsendt Brev; saae i Dresden de mange smukke Piger paa Broen og Brühls og [sic] Terrasse; hørte Oberon; soldede fornøiet med Gade.

Onsdagen d. 1ste Septbr. Saae Billedgalleriet og kjørte tilbage til Leipzig. Ruge var kommen, Fröbel reist, traf hos Wertmann Hoffmann v. Fallersleben. – Bek.

Torsdagen d. 2den Septbr. Traf Ruge og hørte, at jeg ogsaa bliver skuffet af ham; med Novellerne gaaer det i Baglaas. Atheisterne ere dog Alle uærlige eller have en Skrue løs. –

Om Aftenen Sold; Studenterne bragte Hoffmann v. F. en Ständchen. Vi gik til ham i Hotel de Baviere. Ruge, Curanda, Bek; vi blev hos Hoffmann til henved Midnat; Friedmann gik hjem og sov hos mig.

Fredagen d. 3die Septbr. Det behagelige Samliv med mine Venner varer ved, og iaften kom det paa mit Værelse til en yderst levende og interessant Discussion i Anledning af min Opsats over Titus's Triumphbue. Derfra til Hotel de Baviere, hvor vi tog Afsked med Hoffmann v. Fallersleben og jeg maatte skrive i hans Album. F. atter hjem med mig.

Lørdagen d. 4de Septbr. Constitutionsfest. Tidlig om Morgen, medens Ballin og F. vare hos mig, marscherede Militair med Musik forbi; Kl. 11 samledes Alt paa Torvet foran det gamle Raadhuus. Borgergarden marscherede op; det er alle Borgere, høie Embedsmænd og simple Mænd – thi de vælge selv deres Officierer og trække paa Vagten om Aftenen. – Et kort vivat blev udbragt af Communalraadets Præsident, efter at en Sang til Schillers Røvermelodi »Ein freies Leben führen wir, ein Leben voller Wonne« var afsunget. Efter Talen fulgte: »Wir danken Alle Gott«, og man opløste sig for Kl. 1 at samles til Middagsspising og Toaster, hvorhen jeg ikke gad gaae. Derimod gik jeg til

Oettinger, traf hos ham flere Schriftsteller, bl.A. Dr. Friedrich, en Dr., der var engageret til Red. af »Die Moden«, Bilag til »Der Elegante«, en blind Dr., der har skrevet »Melusine«, et lyrisk Digt. De sagde hinanden Complimenter, men det var dog ikke saa slemt, som jeg havde tænkt. Ø. vil købe Træsnit af mig. --

Iaften i Theatret og saae Laubes »Karlsschüler«. -- Det synes at være et characteristisk Kjændemærke for den nyere tyske dramatiske Literatur, at Dhre. Digtere ikke ere istand til, selv at skabe det, som skal indgyde Pøbel Interesse, og derfor til Helt i deres Stykker vælge en saadan Person, hvem Publicum kjender, og for hvem det selv medbringer Interessen. Det Samme har forøvrig tidligere længe fundet Sted med Digterenes Tilbøielighed til at bringe Jøder paa Scenen.

Søndagen d. 5te Septbr. Ved denne Dag er ikke videre at bemærke, end at jeg om Middagen var med Gade og saae og hørte Talemaskinen; den talte, hviskede, græd og sang. Om Eftermiddagen Spadseregang med Roesler og de Andre.

Mandagen d. 6te Septbr. Foretog mig ikke synderlig med Undtagelse af Løberi med Cors. og angaaende Træsnittene. Forelæste for Schmidt og Friedmann. Skrev et langt Brev til Hjemmet. Om Aftenen med Ruge og de Andre i Bierkneipen tæt ved Petersthor.

MV. Kneipelivet -- democratisk Element i Tydskland.

Tirsdagen d. 7de Septbr. Om Eftermiddagen Spadseretour til Golis og paa Promenaden. Løierlig Aften. Først i Hotel de Baviere, hvorhen Ruge kom med sin Kone og Freitag (Valentines Digter) førte sine 3 Damer. Gik derfra til Fertsch et Simon, hvor man ikke vilde give os Glühwein. Saae fattige, forskudte Børn. [Saa] vandrede vi videre til en Weinkneipe, hvor en fuld Mand bragte [mig] i Harnisk og Pigerne vare saa underlige. Endelig, da Friedmann kom hjem for at sove hos mig, var Sengen borte, og Staklen maatte sove paa Sophaen.

Onsdagen d. 8de Septbr. Igaar discuterede jeg alvorlig Sagen med Dr. Ruge; idag har jeg skrevet til ham. -- Hørte Schmidt forelæse. -- Saae om Aftenen i Theatret: Don Aranda; mærke-

ligt Beviis paa tydsk Ubehjælpsomhed med lette franske Conversationsstykker.

Torsdagen d. 9de og Fredagen d. 10de Septbr gik hen med Underhandlinger med Ruge, der endte med, at han endelig heelt og holdent bedrog mig for min Ret.

Løverdagen d. 11te Septbr, blev jeg syg. Schmidt reiste til Breslau.

Søndagen d. 12te Septbr kom Dr. Heiner til mig. Han er Stadtverordneter og Landtagsdeputerter, taler gjerne om Politik og viste sig som en af de bestaaende tydske Radicale. De Liberale kalde sig nemlig nu Radicale; det er deres væsenligste Fremskridt. Og dette Skridt kostede Kamp nok, thi Navnet er farligt og først ved at anlægge det taber det sin Farlighed. Han er en Ven og Beundrer af Robert Blum.

Mandagen d. 13de og Tirsdagen d. 14de Septbr laa jeg dygtig syg, svedte og disputerede heftig med Doctoren om hver Skefuld Medicin og om Politik, indtil jeg hver Gang var nærved at besvime.

Onsdagen d. 15de Septbr. begyndte jeg at komme til mig selv igjen, og endelig

Torsdagen d. 16de Septbr. Stod jeg op, gik med Jurany ud i Rosenthal, spiste dygtig til Middag med ham og Friedmann og pakkede mit Tøi ind.

NB. Fornuftige Tydskere om H. C. Andersen; de meente, at Andersen, Fredr. Bræmer m. Fl. vare en ny Lafontaine-Literatur, som Folket trængte til o.s.v.

Videre: »Er hat keinen Geist«.

Berlin. Hotel Brandenburg.

Fredagen d. 17de Septbr 1847. Afreist Kl. 11 $\frac{3}{4}$ fra Leipzig. I Vognen vare tre unge Tydske, bl. hv. en Hr. Simon, Fætter til den bekjendte Simon. Vi spillede Ecarté og vingt-et-un næsten hele Tiden, og jeg tabte ca. 10 Thr. Først Kl. 7 ankom vi hertil. Jeg var behagelig berørt ved endelig igjen at komme til en stor Stad, og jeg følte næsten Glæde over at være kommen til det

curiøse Berlin. Betragtet fra det Fjerne har det forekommet mig som en Stad, der allerede i sin Barndom under Fredrik d. 2den blev vant til Spot og til at see Alt fra den latterlige Side, fordi den selv stadig var Gjenstand for Spot. Den tabte derved al Tillid til sig selv, sine behageligste Nydelser nød den kun, medens den spottede over dem, og det er besynderligt, at Staden vedblev at være Stad, at den ikke flyttede bort fra Berlin, især da den kun kunstig blev sammenholdt som Stad i den golde Natur.

Løverdagen d. 18de Septbr. Et ganske andet Liv, end jeg havde ventet. Om Morgenen gik jeg til Leo, der fulgte med mig, viste mig Staden, Slottene, Brandenburgerthor, Dyrehaven, førte mig ind i det lille Museum, der ligger udenfor Porten (mærk: »Hunnenschlacht«); jeg kjedede mig. Da kom jeg til Hotellet – Hamm havde spurgt efter mig, Hamm kom, stor Jubel. Om Eftermiddagen Kl. 6 træffe vi Simon, Wassermann og Helbing; ny Jubel, især da det findes, at Simon og Leo ere Slægtninge. Først ind i Kneipe, saa til »Urania« og saa til Casino i Schumacherstraße. Puff-Selskabet! Hvilket vildt Liv! Tilslidst kjørte Maria med hjem.

Søndagen d. 19de Septbr. Begyndte strax godt med en Frokost i Hotel de Luxe, der varede indtil Kl. 1, og under hvilken der blev drukket frygtelig Rhinskviin og Simon fortalte godt. Saa i Hotel Brandenburg til Middag. Derfra ud i Krolls kjedelige Have og endelig i Operaen, hvor den pragtfulde Ballet »Sørøveren« med slet Musik (tyrkisk) blev opført. Grevinden af Reuß Schleiß – o. s. v. med hendes Datter.

Mandagen d. 20de Septbr. Om Morgenen 3: Kl. 11 til Varnhagen v. Ense, der var upasselig, men modtog mig meget godt. Derfra i det Sculpturen-Galerie, hvor bl. A. en smuk Polyhymnia, og i Billedgalleriet. Spadserede unter den Linden. –

Om Aftenen til Afsked hos Simon og de Andre. Der blev sendt Bud efter Maria og hendes Søstre, vi fulgte dem til Jernbanen, og der traf jeg Collin. Endelig i Coliseum.

Tirsdagen d. 21de Septbr. I Bad; brillant Frokost hos Thiermann, hvor de fortræffelige Staalstik, saa og Malerier pry-

de Væggene. Kom hjem og fik Besøg af Varnhagen von Ense. Spillede efter Bordet Billard, hørte om Aftenen Così fan tutte og tilbragte Aftenen stille med Hamm, der var upasselig. –

Fik idag Brev hjemmefra.

Onsdagen d. 22de Septbr. Efter en dygtig Frokost hos Luther og Werther gik vi til Gropius's Diorama og saae der Domkirken i Sevilla og det gamle Kloster S. Croce i Florents. Derfra kjørte vi til Charité og skaffede os med Møie Adgang til de Gale. Der var den gamle rødkindede Mand, der saae saa munter og venlig ud og strax geraadede i Raseri; hans Sidekammerat i Spændetrøien, med det mørke Blik, der bad mig om den »Lieber Dienst« at høre hans Klage; der var den Døende; den joviale Ingenieur, der havde bildt sig ind, at han var Prinds Waldemar; Drengen, en Lithograph, der ved Bogstavet T havde faaet Djævlevisioner og Keiseren af Preussen, Molieres Enke, der talte Fransk og Italiensk og var 2000 Aar ældre end sin Fader; Onanisten; de syphilitiske Patientinder o. s. v. –

Om Eftermiddagen Spadseregang til Kemperhof i Thiergarten; om Aftenen i Königsstädter Theater og hørte »Othello« (Desdemona – Sign. Fodor).

Torsdagen d. 23de Septbr. Kl. 7½ reiste Hamm.

1849

Torsdagen d. 7de Juni,

ombord i Dampskibet »Victoria« Kl. 8 ¾ Formiddag, smukt Veir.

Undertegnede Passagerer erklære hermed i Anledning af, at Dampskibet har lidt Haveri udenfor Stevns Klint, at de ikke ere tilfredse med at blive førte tilbage til Kjøbenhavn eller landsatte paa Kysten, men at de forbeholde dem deres lovlige Ret imod Dampskibets Rhederi med hensyn til Tid- og Pengespilde.

L. Albek Vestergade Nr. 12 til Svendborg

Bang: Amaliegaden 126-2den Sal til Sønderborg

V. Holm Stege – til Koster

[...] til Koster

Starup; Stege

[...] Burmeister Kbhvn.

W. Henrichsen Maribo

Carl Bøcher

C. E. Suhr Præst i Tved ved Svendborg

J. Engelsted, Præst paa Færøerne.

Norge

Capit. ombord i Skibet, der spørger, om Danmark ikke faaer Hjælp fra Frankrig.

Statholderen d. 4de Juli. Kongens Fødselsdag.

Tangens Menighed (Drammen) sammenskyder 1400 Sg til en Kirke af Steen foruden Communes 4000 Sg.

Examen i *Landbrugsskolen* for dem, der have tilendebragt et Cursus af 2 Aar; paa Gaarden Jønsberg i Rommedal [?]; 6 Elever, 2 *Meget Godt*, de Øvrige *Godt*.

4de Juli. – Brev hjem. – Statholderen. – Kareth. Tjeneren, den gamle Mand. Indbydelsen. – Dahls. – Dunker. Homann. Seiltour. Kongshavn. Jomfrubraadden. Kuglebane.

5te Juli. Spadseretour med M. til Oslo, Ekebjerg, Bodsfængslet. Botanisk Have. – (Samtale). – Middagsselskab. Th. Kjærulf, Prof. Hansteen o.s.v. Spadseretour. – – – Endelig om Aftenen Spadseretour i Maaneskin alene med Ms.

6te Juli. Besøg hos Kmherre Holst. – Prof. Kayser og Oldnordiske Samling. Derfra til Prof. Schweigaard. – Samtale, nekeivo-eibe. – Senere Middag hos Schweigaard. – Kjøretour med Ms alene. Deilig Spadseretur langs Fjorden. Gik op til Ullom Aas, hvor jeg læste om Malerierne. Sildig Hjemtour, Maaneskin. Sang paa Veien.

7de Juli. Kamhrre. Holst lod os (Dahl, M. og mig) kjøre til den nye Kongebolig. (Tøfler [?].) (Noget tung. Udenfor lidt stiv, som om Architecten havde været for meget udsat for Kritik og M[en]ne]skeblik). Derfra til det gamle hyggelige Slot med Kroningsstadsen og Tiedemanns fortræffelige Catechisation (Skolemesteren, det fattige Barn og dets Fader, den unge Kone med Barnet, der venter paa Daaben, den glade Pige til Høire). Mindre godt »Røgstuen« (stiv Dands, klodset Hallandsk). – Kom hjem. Nek. Eib. Lyksalighed. – Jeg har aldrig været saa lykkelig som under Seiladsen ud til Dunkers paa Malmøen. Böegh. Hostrup. – Behagelig og munter Hjemtour. – Sildig hjem i den mærkværdig lyse Nat.

8de Juli. Kirkegang i Akers Kirke. Digteren (Tragødie og Blade af min Mappe) Jensen talte; ung Mand, seer lidt affecteret ud, men forresten ret behagelig, uagtet han er Damernes Præst. (Kirken propfuld). – Han talte over Luc. 1-12. Han begyndte med en Indledning om, at i vor Tid have saa mange den ufrugtbare, abstracte Kjærlighed til Menneskene; men Faa elske den Fattige og Fremmede, den Syge og Nøgne. Det er, fordi de ikke troe, og man har ikke andet at sige dem end: Salige er de, der høre Herrens Ord og bevare det i Hjertet. – Derpaa viste han Peters Fattigdom, simple Arbeide for Nødtørften; hvorledes Mange i hans Sted vilde have bukket under eller kjæmpet feberagtig; men Mesteren kom og sagde: Kast Drættet endnu engang, og han troede og gjorde saa. – Men fra nu af blev Talen ikke Andet end Declamation, Opfordringer til at troe. Den paa Begyndelse blev kvalt i de vedtagne Regler for en Prædiken, i Protestantismens Kulde og Angst for at gaae ind i Sjælens Dyb og røre ved de hemmelige Strengene. – Mange, mange Velsignelser og Bønner,

bl.A. for et sygt Barn. -- Senere til Kunstforeningen, hvor Borchs Ligtavle var, et slet Genrebillede af Kaufmann, nogle gode Ting af Gude (der synes at være meget frugtbar), ogsaa et Par slette Ting af ham (det røde Stykke), samt en Mængde slette Ting, navnlig af Blomster- og Frugtmaleren Prinz. -- Hjem. N. E. --

Besyderligt og sorgblandet. -- Til Dahl; traf Prof. Hansteen paa Gaden. Gik sildig ud paa Observatoriet; den ret behagelige Aften endte uheldigviis med P. L. M. Der var forresten en deilig Udsigt fra Observatoriet; Bjerge og forskellige Skylag som oprullede Tæpper, underlige varme Taager, grønne Skove og over Fjorden to Regnbuer. I Observatoriet de forskellige Instrumenter; magnetiske og teleskopiske (Jordmagnetismens Oscillationer).

Jeg bør ikke glemme Kirken og i den Nærhed den solide Bazar med de solide og i sin Slags smukke Slagteboder.

Mandagen d. 9de Juli. Kammerherre Holst -- Borgen paa Ladegaardsøen ægte national. Planen. (Om Middagen N. E.)

Tirsdagen d. 10de Juli. Om Middagen N. E. Henad Aften kom Dunker og Moe.

Seirsbudskabet var kommet.

Fredericiaslaget.

Onsdagen d. 11de Juli. Welhaven -- Afreise. -- Bærum -- Jernværk. -- Carlsen. -- [...]ovnen -- Stangjern (Huien, Oxen [?], Tuden). Arbeidere, lykkelige. -- Vidunderlig deiligt Veir. Kom til Krogkleven. Blev oppe ved Samtale og Viin og saae Solen staae op.

Torsdagen d. 12te Juli. Overordenlig smukt Panorama fra den lille Udsigt. Senere Kl. 9 til den store Udsigt. (Gausta og Sneefjeldene,) Reiste over Nordrehang (Anna Colbjørnsen) til Hønefossen. Det smukke Vandfald. Elven. -- Drivtømmer. Haven. Samtaler, Fred og Lykke i fuld Maade. -- Værtindens Forplejninger -- Gik tilbage over den lange og bugtede Bro. Hvilede. Baad ned ad

*Beina-Elven**Kl. 8 Aften*

Den mageløs deilige Aften; Luften, Vandet, de farvede Fjelde. – Tyrifjord. – Venskab med Roerfolkene, saa Uvenskab. Kom lidt efter Solopgang Kl. 4 til Vigersfjord. = + –

Munchs reiste Kl. 7, jeg ene til

Modum – Blaafarveværk.

Hollerdal og Sandager toge sig af mig, saa jeg fik Alt at see, ligefra Pukværket, hvor de knuse Bjergets Bestanddele, og hvor de udvaske Metallet, Brændeovnen, [*I margen*: Fredagen d. 13de Juli] hvor Arseniken udvikler sig, Smelterierne, indtil det Sted, hvor det blaa Glas males og gjøres saa fiint. – Derfra til Haugsund, en lille Træflække; satte over til *Sundbakken*, for at vente paa Skyds. Samtale med den g[amme]lagtige Kone om Ufred. – Tanken paa Sorrent og de blaa Figen. – Kom Kl. 12 til Kongsberg.

Løverdagen d. 14de Juli. – Afreist Kl. 11½ Formiddagen, efter at Larsen den venlige Vært havde kjøbt mig Brændeviin, Viin, Chocolate og et Stykke Pølse. – Kom Kl. 2 til Store Fossen, lucus a non lucendo. Der var en gammel Kone, i Støvler, kort Skjørt og Tobaksrygende; hun solgte for 4 Sk. Ukrud. – Min vakker og forstandige Skytsgut vidste Intet om Kringlen eller Oberst Zinclar. De lære i Skolen kun Catechismus, Forklaring og Bibelhistorie. – – Kom til Bolkesjö Kl. henad 5 og traf der [...] og Skeel [?] og to Andre. Bolkesjö er et deiligt Sted, bygget Stad fradrugt[?], og Søen var saa klar. Vi seilede over Bolkesjö og Follesjö og gik derpaa en halv Time til Folsland. – Et Stykke Sagn; en Mand sad inde og vidste om Mæls Præst (Kirke) og om Rjukan m. M. Vi drak Mælk. Droge længe afsted og kom om Aftenen i Skumringen over en meget besværlig Vei, forbi Nisi. Om Natten Kl. 1 til Tinnoset. Her den snavsede, forladt Mand, som dog havde Gjedemælk, Smør, Kartofler, Æg og Fladbrød. – –

Søndagen d. 15de Juli. Blev vaade i en frygtelig Hede over Tinnsöen og fandt den lidt mærkelig. Kom Kl. 2 til Vestfjorddal.

Mæls Kirke. Bønderne der spurgte om Danmark, lo af Glæde over Seiren, spurgte til Rye, Schleppegrell og Hellesen. – Soldaten kom, Sagn om Fangerne, som man havde spyttet paa, og om den preussiske General i Frederitz. Det er let at tale med Bønderne, blot man taler Dansk. De have Kingos Psalmebog. Der havde været Brudevielse. – Her led vi meget af Sult og Tørst. Saa gik vi til Dale, hvor vi fandt god Modtagelse, endog Rugbrød og [...]; om Aftenen fiskede vi paa dette deilige Sted, der ligger lige under Gausta, kun skilt derfra ved Maanelven. NB. Paa Veien hid den deilige Udsigt, en Dal, hvor Forgrunden var en grøn Ø i Elven og Baggrunden var Gausta.

Mandagen d. 16de Juli. Afsted til Rjukan, over Gaarden Vaa, der ligger paa en deilig grøn, [...] Li, mellem den skinnende Elv og en lille lodret Foss. – Farlig Vandring. – Steene [?] – Maristien. Sang paa Tilbageveien. Henckel. Kom lidt syg hjem. – Vi havde kjøbt et Faar, som blev stegt. – Fiskeri.

Tirsdagen d. 17de Juli. Rastdag, lidt skyet Veir. Chocolate og Steg til Frokost. Kogte Suppe ved Elven. Fik Suppe, Kjød og Fisk til Middag. Ligeoverfor Dale er en deilig Birkelund ved Elven, der fortsættes opad Bjerget og imellem Lundens Partier seer man det bløde Græs. Venstre Side af Vestfjorddal (fra Tinnsøen) er et eneste grønklædt Fjeld, der strækker sig ca. 3 norske Miil i Længden. Omtrent midtveis naaer det sin største Høide, henimod 6000 Fod; dette Punkt, hvor Sneen aldrig smelter, kaldes Gausta. Den snebedækte Top seer med sine hvide og sorte Striber ud som en Buddingform. Idag ere Folk herfra gaaede derop. – Ole, hans Datter Aagot og Aase, den lille Pige, endvidere en Tjenestepige. De [...] deres Kvæg ud til Sæter. – Paa Voer [?] Trælleansigterne i Modsætning til de intelligente, stærke Ansigter hos Bønderne. – *Alle hedde Ole.* (Engelsk: Sir). – Tirsdag Eftermiddag blev tilbragt med Leg, og Aagot og Signe sang.

Onsdagen d. 18de Juli. Op Kl. 2½. Marscherede Kl. 3½ over Broen og stege op til Gausta i det mageløs deilige friske Veir. Enkelte Fugle quidderede ved Solopgang. Vi kom Kl. 5½ midtveis til et Kildevæld Kl. 7½ ved Sæteren. Mælk. Derfra gik jeg

ene med Tinnedalsgutten; vi fore lidt vild og traf paa en Sæter; den snavsede Kone vilde ikke give Mælk, før hun saae Penge. Til Tadal. Først i Gaardem Saulum, saa i [...], endelig i Bö (til Høire Ildstedet, til Venstre en udskaaen Seng, paa Siden: Skabet 1796, flere Læddiker og udskaarne Sager, ligesom hele Huset var forgiort). Ole Böen transporterede mit Tøi, jeg red ene paa Helhesten, i den nordiske Skovensomhed, led tilsidst forfærdelig af Sult og Udmattelse; kom til Sauland; traf Holst Landhandleren; blev gjæstfrit modtaget; Indbydelse til Lensmanden (Sorenskriver, Foged, [...]). *Regnveir.*

MV: i Sauland

Er De en rigtig Dansk?

Torsdagen d. 19de Juli. – Det vilde være en skrækkelig Utaknemlighed imod Skjæbnen, om jeg ikke høit og lydelig sagde til mig selv iaften: Jeg er lykkelig; jeg føler, hvorledes denne Dag krystalliserer sig i Sindet til deilige, bløde, vemodige, inderligkjære Erindringer! Dette faa Timers Liv her i Præstegaarden er en deilig Idyl, hvorigjennem bæver en sagte smertefuld Streng for den, der har Øre til at høre. Hvor hun er elskelig, simpeldeilig, denne Kone! Aldrig vil jeg glemme dette kvindelige Billed [sic] (Welh. D. Pg 96). Og Præsten, hvor troskyldig-from, hvor enfoldig-god [over linien: politisk]. Hvilket rørende, tiltalende, dulmende Øieblik, da han holdt sin Husandagt og tilsidst bad for alle Lidende og Syge, Bekymrede og Forladte, for Alle paa Jorden og endelig for en rolig Død. Herre, du kjære Gud, jeg takker Dig for denne Aften. Derhos Degnen (Klokkeren), dette milde, stille, godmodige Menneske, der viste mig Kirken (Sagnet, den spidse Steen), og endelig den blinde 74aarige Mand.

Imorges op Kl. 10. Tog fra Saulands gjæstfrie Mand (Holst) Kl. 1, med Anders Olsen Fröland, stor Bonde, herlig Hest. (I Danske trængte til Seiren som vi til Regnen.) Vi havde deilig Veir og traf underveis de tre Vandrere. Da vi kom hertil (Kl. 4¼) – *Regn i rette Tid.*

NB. Ingensteds gylder Sola som i Skara.

Fredagen d. 20de Juli. Imorges Kl. 9 tog jeg da fra Hitterdal og

kom til Heibö. Paa Veien det smukke Vandfald. I Heibö bandede Manden paa, at Fladbrødet var af Rug og Hvede. – Derfra gaaer Veien først meget besværlig, og desuden kom en stærk Regn. Paa Hvilestationen traf jeg Borchsenius & Co., og vi kjørte i 3 Kærrer den raske Tour nedad til Kongsberg. Da jeg var kommen hertil, gjorde jeg Bekjendtskab med Directeur Holst, en smuk, beleven og livlig Mand, der viste mig Vaabenfabriken og talte endeel om Industriens Tilstand, Militærvæsen, Skyds o.s.v. Saa blev det deiligt Veir, og jeg fik et rigtig godt Middagsmaaltid og sad derpaa og læste Tacitus.

Løverdagen d. 21de Juli. – Imorges Kl. 9, da jeg var kjørt ud til Gruberne, sendte Directeur Böbert [?] Bud, om jeg vilde komme og see Hytten og Sølv. Det erfarede jeg ude hos Stigeren Christie (hos hvem jeg fandt Corsaren 1844). Han bragte mig Bergmandsdragten, sort Vams [?], Skjødskind og rund Mütze, ønskede Glückauf, og jeg gjennem den 2000 Al. lange Gang ned i Jorden og saae det raae Sølv. Man anlægger 50 Favne længere nede en anden Gang. – Tilbage. Besøg af Henckel, blev narret for Skyds, fik istedetfor Manden fra Drammen. Afreist Kl. 4½. – Smuk Egn, Velstand. – Politisk Samtale med Manden fra Drammen. »I have dog vist gjort Holstenerne Fortræd ligesom os.« Hans Bemærkninger om Storthings-Regeringen og alm. Værnepligt. – Solnedgang, dyb Fred og Stilhed. – Lyksalighed. – Den tabte Sko. – Polykrates. – Ankomst til Drammen Kl. 10 Aften.

Søndagen d. 22de Juli. Afreist fra Drammen (Hotel de Scandinavie, Kjöstrid) Kl. 8. Landet bliver bestandig frugtbarere og slettere; man seer Løvtræer: El, Røn, Esp, Piil; man møder Folk i Kjøbstaddragt, lette Karioler; *Lærken* synger, og jeg hørte med Glæde denne affecterede Fugl. Thi man kan dog ikke nægte, at den svinger sig op i Luften, bliver holdende stille, slaer med Vingerne og quidrer, daler saa ned og gaaer med forstilt Beskedenhed, vrikkende Hoved og Hale henimod Reden og forsvinder. Man troer den borte, troer den ligegyldig for Tilskuerens Blik, der søger den; ingenlunde, lidt efter slaer den atter op i Høiden

og quidder for at vinde nyt Bifald. Hvor det Dyr har lært det fra, er vanskeligt at sige. – Endelig kan man med Sandhed sige om Egnen:

»Den bugter sig i Bakke, Dal
(Og der er Freias Sal)«.

Ankomst til Sköien. Kjørte ind til Byen, slog Vindue ind og kjørte tilbage. Hjemtour (alene) Torden, Regnveir. –

Mandagen d. 23de Juli. See Artiklen i »Morgenbladet« af Dato om Stads og Pragt (Fjeldtoure); see endvidere »Drammens Tidende«. – – I Formiddags var jeg hos *Welhaven*. – Medens jeg sad hos ham, kom Kongen. Der synes at være Trang hos Folket til at see en Person, ragende høit over Alle, forestillende Staten, og juble ham imøde; der er Trang hos Folket til at elske; det er besynderligt med denne Trang. Vi bære den Alle i os; vi have en Kjærlighedscapital at anbringe; i det private Liv søger man et sikkert Sted, hvor den kan staae; undertiden bliver den modtaget, men Vedkommende spiller Fallit, og man bliver ruineret, aldeles fattig og Kjærlighedstom; men hyppigst er det dog, at denne Kjærlighedscapital enten ganske eller for endeel ikke bliver modtaget, fordi Folk ikke have Forstand paa den rene Valuta, paa de tunge Barrer, eller fordi de ikke have den Valuta, der skal gives til Gjengjæld. Nogle elske derfor deres Kat, Hund eller desl. med mere Kjærlighed, end disse tilkommer; men Alle have vi nogle Skillinger tilovers til Kongen, og denne Skillingsubskription af hele Folket er en stor Capital. Dersom man privat var kjærlig og fornuftig nok, saa blev der ingen Kjærlighed tilovers til en Konge, hvilket paa andet Dansk vil sige: Naar Samfundet er rigtig heldig organiseret, danner det en Republik. Norge er egenlig en Republik. Denne Konge har ikke Magt til at udrette Noget, og Folkets tilsyneladende Kjærlighed er egenlig en Erintring, en Reflexion, en Virkning af Conservatisme; thi Normændene have hørt, at deres Forfædre elskede Kongen, og de ville gjøre som Forfædrene. Men hiin mærkværdige, sentimentale, personlige Kjærlighed til Kongen er forbi; Kjærligheden (den

ubeskjæftigede) flagrer blot med Vingerne og søger et Sted, hvor den kan sætte sig, nemlig naar Kanonskuddene engang om Aaret opskræmme den, naar Befolkningen hører, at der er Fest, naar den vil være glad, naar den vil og skal elske. Saa staaer den besynderlig kold, halv ironisk, og venter.

– – Efterverdenen, dens Dom, er ikke Andet end Ens egne Bevidsthed, som bliver fortsat. Det er maaskee Udødeligheden.

Om Aftenen var Welhavens her.

Tirsdagen d. 24de Juli. Jeg var om Formiddagen hos Welhaven; om Eftermiddagen fortalte jeg Γ Ν Π (?) Historien, før jeg i Regnveiret kørte til Stabell (Biskop Darre, Pastor Fangen, Dr. Major, Prof. Munch) o.s.v.

Onsdagen d. 25de Juli. Besøg hos Moe; hørte hans Sagn om Fanden, der spiller ved Hallingdølernes Kamp, om Asmund, der bortfører Ragnhild fra Bjørn (St. Hans-Nat Drøm) og om Helge, der gaar ind i Fjeldet, lokket af Mundharpespilleren. Orpheus-Sagnet. – Han gav mig nogle Smaastykker. – Skrev hjem og til Hitterdal. – Til Middag hos Welhaven. Dronningens Ankomst. – Vi talte bl.A. om »Abekatten« og om Rosenkilde i »Den Stundesløse«. – Om Aftenen kom Prof. Hansteen. – Senere Samtale om »Morgenbladet« og hvad dertil hører. –

Torsdagen d. 26de Juli. Besøg af Vinnie og derpaa af Danske-ren Bogh. [?], nu Secretair ved Sparebanken Hoppe. (Barn fra Fødselsstiftelsen, sendt bort af sin Familie, til Portugal, Øst- og Vestindien og Norge, gift med Skuespiller Knudsens Datter Marie, som døde). –

– Var hos Kmhrre. Holst og en dygtig Spadseretour med Munch over Ekebjerg. – Henad Aften saae jeg med Munchs og Welhavens paa Optoget for Kongen og Dronningen. De mange (tydske) Faner toge sig godt ud, da de bleve baarne frem i hurtig, energisk Marsh og vaiede for Vinden. Mærkelig Belysning. Regnen havde hørt op, Solskin paa Agershuus hvide Fæstning, glødende hvide Kanter om de sorte Skyer mod Nordvest. Senere en vældig Straalekrands af spillende Taage udgaaende fra

Solen. – Til Aften hos Prof. Hansteen. Fru Ulmann, Dunkers Søster, sang. Hun har været to Aar i Folddalen. – Fru Vinet [?] fra Kbhvn var der.

Fredagen d. 27de Juli. Var i Bodsfængslet (bygget af Schirmer, 180,000 Sp.) Det løber ud i 3 Fløie, der støde sammen i en Runddel, hvoraf Opsynet kan føres. I hver Fløi 84 Celler; 9 lange Baase gaae straaleformig ud fra hver Fløi til Spadseregang for Fangerne. Der skal tilbygges et Capel. Det Hele er omgivet af en nogle og tyve Alen høi Muur, af Sandsteen, paa hvilken kun er een Aabning: Porten, omgivet af Directeurs og Præstens Boliger, og hvorfra en lang hvælvet Gang føres til det egenlige Fængsel. Cellerne ere 91 Fod i Qvadrat (7' brede, 19' lange), skilte fra hinanden ved en to Steens Muur. Pennsylvaniske System. Desuagtet ville Fangerne med deres Genialitet kunne correspondere; men Hovedsagen, at de ikke kunne fordærve hinanden og ikke sees senere og kjendes ved hinanden som Stalbrødre bliver dog opnaaet. Nogle mene, at dette Afspærringssystem er for haardt; ja, maaske for Syden, men det taust, indesluttede Norden finder sig godt heri. Man har Ex. paa Folk, der have siddet i 90, 80, 70 Dages mørkt ensomt Fængsel og ikke feilet noget. Og disse Fanger ville endda jevnlig tale med Præsten, Directuren eller Inspecturen. – Dette Fængsel er et Prøvefængsel, og senere skal der bygges flere. – Herfra til Tugthuset, hvor der blev kartet, spundet, vævet, hugget Steen, raspet o.s.v. *Smukke* Fruentimmer. Sunde udsonede Fanger. (De faae ikke Lov til Extraarbeide, men arbeide til Kl. 7. De fortjente for meget, og den sammensparede Capital fik aldrig Ende.) Criminallovens Mildhed. – Hjem og efter et kort Besøg hos Welhaven i Theatret. Der blev opført »En Spurv i Tranedands«, der især her og med Hagen tog sig slet ud, uagtet Publikum jubled. Hagen lavcomisk, Jørgensen var Krag, men livligere, Mdm. Schrupf (Gunhild) har i Stemmen Lighed med Mdm. Nielsen; *Hansen-junior* tog sig godt ud, man saae virkelig paa ham, at han havde været ved et større Theater, forstod at opfatte sin Rolle, hans Stemme har forbedret sig meget. Mdm. Schmidt, Mdm.

Rosenkilde (Louise Warbjerg) meget smuk. – Det er dog i Grunden underligt ved denne lille Coloni af Danske, der lever her og bringer Normændene om ikke den slappeste Danskhed, saa dog saare blandede og heterogene Ting. Blandt disse Skuespillere ere der virkelig Talenter; men de fordærves ved, at de ikke finde et lille udvalgt Publikum, der har Talent og Kraft til at beskytte, vurdere, kritisere dem. – Sildig om Aftenen Spadseretour.

Løverdagen d. 28de Juli. Læste og skrev endeel. – Daarlige Viin. Om Aftenen forgjæves til Stabell. – Tilbragte Tiden hos Dahls (Frøken Johansen).

Søndagen d. 29de Juli. I Kirken til Bisppe-Indvielse. Hørte Biskop Arup. – Hos Rosenkilde og Schmidt. – Hyggeligt og godt Besøg hos Munchs paa Taasen. Om Aftenen silde til Malmöen. Spadseretour henunder Klippen.

Mandagen d. 30te Juli. Paa Malmöen. Lang Spadseretour. Fru Ulmann. Hjem i det besynderlige Tordenveir. – Om Aftenen hos Fru Kalmann. – Endelig hos Dunker.

Tirsdagen d. 31te Juli. Hos Kmhrre. Holst og skrev om Audien; skrev endvidere til Stabell og Krydseren; hos Rosenkilde; hos Rolf Olsen. – Om Eftermiddagen hos Welhaven og Staatsraad Stang. Om Aftenen hos Justitiarius Arntzen (NB. Daa).

Onsdagen d. 1ste August. I Capellet i Slottet, som blev indviet. Wexels (Grundtvig), Hald (Christiania-Dialect), Stenersen (Fanatiker, rørt), Jensen (dramatisk), Arup, Biskopen. – Derfra til Welhaven (Dunkers og Fru Ulmann). – I Theatret, hvor Kongen var, blev »Gjenboerne« opført. – Om Aftenen hos Stabell (Rolf Olsen, Dr. Mayor).

Torsdagen d. 2den August. Hos Kongen – det vil sige i Slottet. – Hos Daa. – Med Dunker til Malmöen og tog Afsked med Fru Ulmann. – Ude paa Sold med Welh. D. og M.

Fredagen d. 3die Aug. Daa var hos mig. – Jeg besøgte Dahls. – Traf derpaa hos Freises Kellermann, Gade og de danske Skuespillere. – Var til Afsked hos Hansteen. – Til Middag [...] Welhavens. – Kjøretour til Maridalen. Kulbrænding. Zigeuner-

liv. Vildt – Sildig Dictat om W. og Wergeland. I Maridalen nedenfor Fossen brænde de Træ for at slaae Jernkramper ud. Disse ere for Tømmeret ude i Elven.

[Her slutter den egentlige dagbog. Efter nogle blanke sider følger disse notater:]

d. 7 Juli 1849

– Visse Sætninger, der høres i daglig Tale, kunne bringe En til at tvivle netop om Gud eller om Menneskene eller om begge tillige. F. Ex. den: at Vorherre sender Pest eller Krig, fordi Menneskene ellers bleve for talrige – en Mening, der i andre Former bliver udtalte ogsaa i høiere Sphærer end den daglige Samtale. Hvis Pest, Cholera o desl. virkelig blev sendt af Guddommen i en saadan speciel Hensigt, saa vare M[enne]skene jo som Granlund, der bliver plantet tæt og senere, naar den voxer op, bliver ryddet, hvert andet Træ hugges bort for at skaffe Plads, Luft, Symmetri ... for at tjene en Tanke, der ikke respeciterer det Træ, der bliver staaende, synderlig mere end det, der afhugges. Hvis det var saaledes med Menneskene, hvad var da Historien, Civilisationen, Fornuften, den hele mægtige Bygning af menneskelige Tanker, der er reist ved Aartusinders Anstrængelser og Tradition? Og var Menneskene Intet, hvad var da Menneskets Guddom?

– Under vor Seilads gennem Kattegatet og Nordsøen havde vi først en stærk Sidevind, under hvilken vi med stor Fordeel førte de forreste Seil, Klyver og Fok. Senere, under Opseiling i Fjorden, fik vi fuldstændig Medbør, og heiste da den store Bredfok, men havde da mindre Gavn af Vinden, fordi, som Styrsmænd sagde, Skibets egen Fart foran Vinden betog denne noget af sin Virkekraft. Det bragte mig til at tænke paa M[enne]skets Liv. Gemyttet er Vinden, der fylder Seilet; og naar Vinden blæser fra Siden, er det Forstanden, der som Ror holder Skibet i rigtig Cours. Nationaliteten er Gemyttets Sag, og vore Nationale troe, at man blot skal lade sig drive af deres Vind.

– Noget betegnende Norsk er den Energi og Hensynsløshed, hvormed man her siger sin Mening baade privat og i det Offenlige, især i sidstnævnte. Det er især paafaldende og interessant for mig, da jeg i den alvorlige Politik hylder en modsat Anskuelse: mene, hvad man siger, men ikke sige Alt, hvad man mener; rykke langsomt frem med sine Tanker, i hver Enkelthed være dem tro, men ikke føre alle, især nye Tanker frem paa engang, for ikke at gjøre dem stødende og skade Sagen. Den store, brede Flode, der hensynsløst vil bryde gjennem Vandet, kommer langsomt frem, selv hvis Vandet ikke bryder Kraften; Skibet, der med sin skarpe Kjøl glider ind i Bølgerne, gaaer hurtig. Og vi Mennesker ere jo forstandige indrettede Ting som et Skib, ikke dumme Træfloder. Imidlertid, det har sin Fortjeneste at gaae saa hensynsløst frem; det udvikler nemlig Personlighederne; det gjør en Mands Arbeide tungt og i mange Henseender frugtesløst; men skaffer det ham voldsomme Modstandere, skaffer det ham ogsaa fanatiske Venner. Kun en meget omhyggelig Iagttagelse kan vise, om en Mand af den her beskrevne Art, virkelig handler af hensynsløs Kjærlighed til Sagen eller Ideen, eller om det i Grunden mindre er ham om Ideen selv og dens Realisation at gjøre end om at benytte den for at vække Opsigt. I sidstnævnte Punkt støder nemlig den altfor store Civilisation og den ufuldkomne do. sammen. Saaledes er det i Paris en Nødvendighed at gjøre Opsigt; enhver Idee maa forsyne sig med lidt Charlatanisme, concentrere sig i en Personlighed, der med udenfor staaende Midler skaffer sig en Indflydelse, som senere kommer Ideen tilgode. I unge Lande o: saadanne, hvor den offentlige Mening rigtig er bragt tilveie om et eget Centrum, hvor Befolkningen rigtig har frigjort sig fra anden Indflydelse og selv skaber sine Coryphæer, paakommer der mange Individuer en Tørst efter at blive Gjenstand for denne offentlige Mening, »koste, hvad koste vil«. – – Jeg føres idag paa disse Betragtninger ved at læse om en Hr. Thrane der drager [r. t. er dragende] Landet rundt for at stifte Haandværker- og Arbejderforeninger, har sat et Blad igang, organiseret en Forbindelse mellem de norske Haandværker og nu

har erklæret at naar man ikke snart ad lovlig Vei kan naae sit Maal (Afskaffelse af visse hemmende Nærings- og Toldlove), altsaa ikke ved Stortinget 1851, saa skal man gjøre Opstand og itide forberede sig herpaa, samle Vaaben, Ammunition o.s.v. og bryde løs paa engang over hele Landet. For det Første bør man ikke gjøre Opstand; for det Andet bør man ikke true dermed. For det tredie er det klart, at Tilstanden i Norge aldeles ikke er gunstig for en Opstand, fordi nemlig Befolkningen ikke har Lyst eller Trang dertil. Men man er meget naiv med at indbilde sig, at denne Trang er tilstede. Saaledes annoncerede den »demokratiske Forening« rigtig, at den vilde holde et Møde for at undersøge, hvad der burde gjøres »i Anledning af den i Norge almindelig herskende Misfornøelse«. Dette fremkaldte følgende fortræffelige lille Artikel i »Rigstidenden«:

d. 8de Juli

– Thrane holder Forsamlinger for Arbeidere, men exclusiv, kun for disse. Han skal være Student, have reist. (Han udgiver et Blad.)

9de Juli.

(Først nogle Bemærkninger om Grunden til, at Intet skrives om Personerne, Huset, hvis Gjæstfrihed man har nydt o.s.v.).

23de Juli. Dhrr. Schouw, Clausen, Hvidt o.s.v. have indbudt til en Marksubsk. for en Mindestøtte i Anledning af Slaget ved Fredericia, og Kbhvns. Borgerrepræs. have tilberedt Indbydelsen. Det skal dog sjelden feile, at vi Danske have gode Ideer, og ved denne Leilighed tør man nok sige, at mange andre Europæer ville slaae sig for Panden og sige: Jeg Asen! Det var ikke faldet mig ind! Den Dumrian Cavaignac huskede ikke paa at opreise en Mindestøtte for alt det Borgerblod, der var udgydt i Junikampen, ei engang Poeten Lamartine tænkte paa at opreise en Støtte for Arbejderrevolutionen. Deels havde han formodenlig den latterlige Indbildning, at en saadan Ting kunde staae paa sine egne Been, dels tænkte han vel slet ikke derpaa. Men vi Danske skulle have en Mindestøtte for Borgerblodet, »til ævig Skam, Spot og Skjændsel« over dem, vi beseirede, til ævig Erindring, til ævigt

Peber i Saaret, som forresten burde heles snarest muligt. Og det faldt os øieblikkelig ind! Næppe var Seiren vunden, saa kom ogsaa Reflexionen over Seiren og Angsten for, at den skulde glemmes. Ideen er saa god, at man burde opreise en Mindestøtte for den, en Mindestøtte til at forherlige Mindet om Mindestøtten for Slaget ved Fredericia. Ogsaa en ny Mindestøtte for den nye Mindestøtte ... alt videre og videre, vi ville som Muldvarpe grave os frem til Minderne.

Moe, Asbjörnsen m Fl.

De første Gange jeg traf Moe, følte jeg mig rigtignok behagelig tiltrukken ved den stille Varme, den milde Ro, der var udbredt over ham og gav hans hele Væsen en mærkelig Sikkerhed og Holdning. Dog var der paa den anden Side Noget som vakte Opposition hos mig, Noget, der forekom mig som Ensidedighed, Indadventhed, jeg troer, han paakom mig som et Menneske, der lig en Magnet evindeligt vendte sig imod Nord og ikke var at bringe til at vende sig om. Man da jeg havde været ude mellem Fjeldene, hørt Elvenes Susen og ligget i de stille Aftener i Fjeldalene, medens Granerne duftede og der langt borte klang Klokker og Sæterpigebang, blev det anderledes. Første Gang jeg atter traf Moe, var det næsten for mig, som om jeg kom hjem [»kom hjem« *overstreget*] i et fremmed Land traf [»traf« *overstreget*] mødte en Mand fra Hjemmet; jeg længtes atter tilfjelds [»jeg ... tilfjelds« *overstreget*] thi det er utroligt, hvorledes Fjeldnaturen griber Ens Bevidsthed, og hvorledes Moe er et tro Udtryk af denne Natur. Han har samlet en Mængde Sagn og Sange og Melodier fra Bjergene; men han er langsom med Bearbejdelsen og Udgivelsen; undertiden siger han, at endeel af hans Samlinger er blevet borte, og det er vistnok sandt [»sandt« *overstreget*] Sandhed, men naar han siger [sic] kunde man falde paa den Tro, at Huldren har taget hans Papirer for engang ved Leilighed at give ham dem tilbage. Han meddeelte mig beredvillig Noget af sine Skatte; men det kom ikke strax. Jeg havde af en Person, som jeg ikke tør nævne (dette Udtryk forstaae de, der have læst Hero-

dot og vide, at han ansaae det for Uret at omtale [...] og hellige Ting i sit historisk profane Værk [»ansaae ... Værk« *overstreget*] i sit historiske Værk ikke vil sige hvad der kun er tilladt Digtere at besynges) hørt en lille Fortælling om en Bondekarl fra Bygden Skara, der nylig havde friet til en ung Pige i en anden Bygd, og bl. Grundene, hvorfor hun skulde sige Ja, havde anført:

Ingensteds gylder Sola som i Skara.

Paa min Glæde over disse Ord af en Fjeldbonde mærkede Moe formodenlig, at norske Sagn ikke vare spildte paa mig, og saa reciterede han først Verset:

og senere fortalte han mig Sagn: (see 25de Juli).

For ikke at fremkalde et urigtigt Billede af Moe maa jeg endnu anføre, at han i Samtale er jovial og munter, om end stille, og at han næsten seer ud som en Sydlænding; han er Søn af en Odelsbonde i Ringerige.

M. forestillede mig Asbjørnsen som den, der var den egenlige Indehaver af de norske Sagn. Det er ret en venlig, jovial, noget før lille Mand (Hvad de have udgivet.) A. skal nu reise til Sicilien tildeels for at studere Sødyrene.

Begge disse Mænd have naturligviis reist meget omkring i Norge og levet meget med Folket (Aagot [...]); dog ere de ogsaa komne til mange Sager paa anden Haand, navnlig ved Damer, der opholde [»opholde« *overstreget*] boe eller have boet mellem Fjeldene og uden at tænke paa noget literairt Øiemed have opfattet det Skjønne i den nationale Poesi eller Musik, de have mødt [»mødt« *overstreget*] fundet. Jeg har havt den Lykke at blive bekjendt med to saadanne Damer – kvindelige, poetiske Missionairer, kunde man kalde dem – [»En af dem« »Den ene« *overstreget*] der ere saa fordringsløse og tiltalende som selve Sangene og Sagnene. Den ene af dem kunde [»kunde« *overstreget*] havde en saare smuk Stemme og sang Fjeldsagnene; den anden, der boer fjernere, [kunde *overstreget*] skal især vide mange Sagn. Skjøndt hun maaskee egenlig ikke er, hvad man kalder smuk, er hun dog i mine Øine den deiligste af alle Kvinder. Og hun vil engang selv blive et Sagn; thi der siges allerede, at den, der

kommer til det Sted, hvor hun boer med Ægtefælle og Børn, og blot [taler *overstreget*] er kort Tid i hendes Nærhed, glemmer hende aldrig.

Skydsloven 1816

Bank- og Pengevæsenet 1816

Værnepligten 1816 (5te Juli)

12000 Mand

(10000 Nationale)

(2000 Hvervede)

(Gaardbrugere, gifte og bosatte Mænd kunne stille for sig, men han maa være over 27 og under 36 Aar (NB. 22). Civile Ombud fratages, f. Ex. Skolelærere.

Endvidere Kystværn og Landstorm som 60000 [?] – paa Papi-ret) Chr. 5tes norske Lov siger, at hver Mand skal have sin Bøsse paa Væg. Borgervæbning (tvungen) ved Kg. Resolution. Studentervæbning (frivillig)

Fri Adgang til at brænde og drikke Brændeviin.

(norske Næringsfrihed.) – 1816.

Lov om Handelen, best. i Indstiftelsen af en Examen – – 1818. Nyt Skatte princip. Landskat mindre og mindre indtil den bortfaldt 1833. Staten har kun sine Indtægter af Kjøbstædernes Næring, Skat paa Formue og Leilighed, samt [...] Directe Skat existerer kun til Communen. (Byerne *kun* Formue- og Leiligheds-skat.)

Conscriptionen afskaffet 1827.

[*Nogle sider med tilsvarende flygtige notater er udeladt her*].

NB. Norge kan efter Regeringens udtrykkelig udtalte Mening ikke faae en aldeles frie Communalforfatning med selvvalgte Embedsmænd, fordi – Grundloven bestemmer (see Gr) at Kongen vælger Embedsmænd.

– Norge kan ikke faae Jury (Schweigaard og Stang), fordi Høiesteret dømmes i sidste Instans.

– Den mærkelige Brændeviinssag. Schweigaards Forslag om

totalt Forbud. Nu Communesag. Skat. Forbud mod Indførsel. Maadeholdsselskaber.

Anecdoten om: Bonden der slog Brændeviin ind paa Bagdeel; »Nu lugter jeg dog som andre Christenmennesker«.

Junker Schlanbusk, der huggede Haanden af den Tellemarkske Bonde, hvorpaa denne kastede Haanden i Ansigtet til ham og sagde: Den kan du æde selv! (Det var i Anledning af en Krig, hvori Bønderne her vare fratagne for Krigstjeneste paa Grund af Fjeldskydset.)

– De bygge en ny Sæter, Manden i Spidsen for sine Huuskarle, med Øxer. Indtil Røgen stiger fra Arnen, er Sæteren ikke lovlig.

Sæterpigerne paa Dovre:

Du lyter! for vi er her Norden for Folkeskikken.

Konen paa den rige Gaard, der drak, fordi de ikke havde nødig at gaae ædru tilsengs, Hun bad paa Dødsleiet Præsten om at maatte see sin Sjæl een Gang om Ugen.

Theodor Kjærulf
Cand. mineralogiæ.

Chri. Monsen. 12 Bind Roman om Norges Historie
Aslag Elg. Bergens Sommer. (Sverris Tid).

Det Tidsrum, da Striden var mod Baglerne. *Fordum og nu.*

Kilderne til Wergeland og W.

Constitutionelle fra 1836.

Campbellerstriden. – 1838 – i [...]

Literatur.

Wergeland begyndte 1825 at skrive (lyriske Ting) i »Hermoder«. Samme Aar han blev Student.

NB. W. og Welh. første Møde. *Emollit mores.* Striden begyndte 1831 i Studentersamfundets Protocol, der blev oplæst

hver Løverdags Aften. Anledning var en burschikos Rundsang, der var noget hensynsløs og personlig. —

Bogen 1832. — W's Fader skrev for ham og imod Welh. ! We. vedblev sin Polemik i Farcer, Piecer, Digte o.s.v. Før Bogen udkom falder den Lercheske Historie. Welhaven og en Mængde Andre melde sig ud og stifte Studenterforbundet. (Schweigaard, W. og Birch-Reichenwald, nu Amtm.). Sch. W. Hjelm og Stang og Munch udgav Ugeskriftet Vidar [W. Redacteur *overstreget*], der udgaaer fra Forbundet. Reent literairt-kritisk uden at deeltage i Striden.

1834. Norges Dæmring.

1835-36 og 37. Forfølgelsen.

1835. 1 Maanedes Reise til Danmark.

1836. Reise til Frankrig. 6 Maaneder. Piben ved Hjemkomsten.

1837. Forelæsninger over Dansk-norsk Literatur.

I begge Aar stadig virksom Deeltagelse i »Den Constitutionelle«.

1839. Digte. —

1840. Antydninger til et forbedret Sangværk. (Theologisk Strid.) Samme Aar Lector og holdt den mærkelige Forelæsning Indledning til Metaphysiken.

1845 Digte.

1846. Professor i Philosophi; tillige henlagt dansk-norsk Literatur.

1847-48 i Kjøbenhavn sidste Digte. Nu en Literaturhist.

Norske Flag.

Kongens Titel (Sverrig og Norge) paa Mønter.

Norges formeentlige [...] Tilsidesættelse.

Storthinget 1827 forkaster Kongens Forslag. f. Ex. om Statsraader, Veto'et, Adelen (1821) blev fremtvunget, trods [...]. Kongen kunde ikke glemme det. — [...] tilsigtet Statscoup.

Grev Platen – Stat. 1828.

(Platen † 1830 (?). Af Ærgrelse.)

Cand. theol. *Wergeland*. hans Lyststed, paa Bakken med Indskrift mod Dyrplageri; med Fjeldhule til Grav og Beboelse, med Eremitter, Dyr ... –

17de Mai 1829.

Forbud. – Politiet.

Escadroner. Jægere med skarpladte Geværer –
Wergeland i Uniform og Stok.

Undersøgelse. (To Potter til Exstasi (Exaltation) Ruus). (De to Politibetjente.

Fik Pension 1839 mod at afstaae fra Statsborgeren, (det voldsomme Opgør-Skrift.) og til at skrive »for Arbejderklassen«. Han erklærede, at han var en personlig Ven af Kongen!

1840. Archivarius.

Han blev forladt af Alle (Morgenbl. Daa.) og kaldte sig »der Geächtete.

Blev syg (og populair igjen) 1844. † 1845.

Digtet over George Krogh.

Wergeland slaaes paa Dødsleiet med en Kat.

Han bliver en Mythe. I Øvre Tellemarken siger en Skydsgut: Han er den glubske Hallingdandser og kunde spænde til de højeste Bjælker i Kongens Gaard.

NB. Hallingdansen. – Hvile under Exercitsen i Granskoven – Bournonville.

1850

Dagbog. Mai 1850 –

Afreist fra Kjöbenhavn Onsdag d. 29de Mai 1850. Deiligt Veir tilsøes. Ombord vare bl. A. Ph. Levysohn, den tydske Engelskmand Meyer, nogle Svenske o. s. v.

Torsdagen d. 30te Mai om Morgenen Kl. 9 til Lübeck, derfra med Extravogn over Oldeslohe, Ahrensburg, Wandsbeck til Hamburg. Var hos Dirckinck-Holmfeld, spadserede med ham og drak Thee hos ham.

Fredagen d. 31te Mai. Hos Pontoppidan og derpaa hos Dr. Runckel, hvor jeg talte med Fruen. – Hr. Dirckinck, der spadserede med mig og førte mig til Grev Holck. – Spadserede senere og traf Peine, med hvem jeg tilbragte Aftenen. – Nu er Mai Maaned forbi, og fra imorgen skulde vi alvorlig begynde Reisen.

Løverdagen d. 1ste Juni. – Hos Runckel og D. H. – Spiste til Middag med Peine. Senere i Palmaille med Runkels. – Om Aftenen Bekjendtskab med Maleren Popper.

Søndagen d. 2den Juni. – Med Capitain Meinung paa *Udstillingen*. – Her D. H. – I Theatret og hørte »Propheten«. – (Ander fra Wien, Johan; Michalesi Fides; Mdm. Maximilian, Bertha).

Mandagen d. 3die Juni. Hos Pontoppidan (Penge) og hos Runckel (Anbefaling til Frankfurt). – Munter Middag med Hedenberg (Herrschaftliche Kurhaus in Ems). – Med Peine i Steinwerder hos den norske Familie. – Senere Jødefamilien. –

NB. Prindsen af Pr. i Warschau, hvor vi ingen Repræsentant have.

Berlin d. 4 Juni 1850. – Afreist fra Hbg. imorges Kl. 7½. I Vognen to saarede preussiske Officierer, af hvilke den Ene, den Yngste og Raskeste, var bleven saaret i Armen ved Fredericia og fangen bragt til Kbhvn. En Brigadelæge havde cureret ham saaledes, at Langebek havde kaldt det et Mesterstykke. Den Anden haltede og syntes meget lidende. – Ankom hertil Kl. 4¼. Nøiagtigt Pas-Undersøgelsessystem her paa Banegaarden, hvoraf

Følgen er, at Hotellet slet ikke spørger efter Pas. Forresten er det nok meget for at gjøre Vind. – Berlin er aldeles uforandret som i 1847. Strax da jeg havde været hos Reedtz, og spist til Middag, gik jeg i Operaen, hvor »Don Juan« blev opført (Dem. Wagner fra Hamborg var Donna Anna, en Fräul. Bergendorf en meget angennem Donna Elvira, og en meget lovende Begynderinde, Fräul. Trietsch, var Zerline). Don Juan (Bötticher, saa temmelig et Asen) synger lidt før Menuetten: »Es lebe die Freiheit«, og saa klappede kun 2den og 3die Etage – aldeles 1847. Jeg veed ikke, om man nu tør røge Cigar paa Gaden, eller om ogsaa denne Märzerrungenschaft er gaaet tabt. Jeg var i en Proscenieloge, og ved Siden af var en underlig Herre og en ældre skjægget Herre og en noget coket Dame. – Drak Thee hos Stéhély [?]. – (Reisen hertil fra Hamborg, henved 40 tydske Miil, koster 5 Thl. 20 Gr).

Onsdagen d. 5te Juni. Denne Dag er for saa vidt spildt, som jeg har drevet om med Møller hele Dagen. Til Middag vare vi sammen med Nyblæus fra Lund, stakkels Fyr. Senere ude i Thiergarten.

Torsdagen d. 6te Juni. Imorges holdt min Hausknecht August en meget fornuftig Forelæsning for mig i Anledning af, at det 14de Regiment var draget forbi. Han er en Pommeraner og en fornuftig Demokrat; er imod Tendensen til at nivellere, da efter hans Mening de Store behøves, for at de Smaa kunne leve; men paa den anden Side er han imod Lysten til at faae Erhvervfriheden ophævet. Han vil gjerne slaaes med Østerrigerne og troer ikke, at Rusland vil hjælpe dem, tværtimod vil det holde med Preussen; de smaa Stater kalder han utaknemlige mod Preussenkongen. – Idag har jeg faaet læst endeel Aviser og seer bl.A., at man i Kjøbenhavn ikke vil indrømme Hertugdømmerne et fælleds Statholderskab. – Iaften hos Reutschers, hvor bl.A. Leitners vare.

Fredagen d. 7de Juni. Vrøvel med Politiet, fordi jeg ikke havde villet aflevere mit Pas uden Beviis. – Efter Badet mødte jeg Jonas, med hvem jeg gik omkring og gjorde Indkjøb, bl.A. Lorgnetter. – Kl. 4 til Leitner, som førte mig til Bernstein, Red. af

Urw. Z. Han boer udenfor Schönhauser-Thor; har tidligere været Rabbiner, indtil for kort Tid siden Forsanger ved Synagogen her i Berlin. Han er ca. 40 Aar, mild, dannet, human og redigerer et radikalt Blad, »aus dem Volke, nicht für das Volk«, siger han. Dog er dette Blad aandfuldt og tillige honnet. Han er ret en Jøde efter min Smag, og vi talte om Jødedommens forhold, om det tydsk-jødiske Syn[ag]oge o.s.v. Derpaa ogsaa om Politik og om Schleswigholstein. Senere da Leitner var gaaet, talte vi videre, og han bad mig offentliggjøre mine Anskuelser, tilbød mig at skaffe mine Artikler trykte i National Zeit eller Laust [?] Corresp. – Derefter kom Haurowitz, som kan dansk, havde læst min »Jøde« og var aldeles indtagen deraf; han havde ogsaa fortalt Bernstein derom. Videre kom en Mand, der skulde til Amerika (født i Verona af bøhmisk Slægt), m. Fl. blandt hvilke Fru Rahel Meyer fra Danzig, en meget dannet og aandfuld midaldrende Dame. Medens vi spiste, kom *den nye Presselov*. (Underlig er det i Grunden, at de ikke simpelt væk ophæve Jøderne, da det er Jøder, der skrive de »værste« Blade, især »Abendpost«.) Man kan ikke blive staaende herved, men maa nu tilintetgjøre Juryen og alle andre Friheder. – – Det Samme, som foregaaer i Frankrig, finder paa en Maade ogsaa Sted her: en Art officiel Majoritet driver Regeringen fremad (eller tilbage), forlanger Indskrænkning i Friheden; de ville have Veirfanen [sic] slaaet fast, for at Vinden ikke skal blæse. Her seirer det østerrigske System ligesom hist det russiske, og derfor ere de preussiske Demokrater aldeles krigerisk stemte mod Østerrig; de holde nu paa Ministeriet Manteuffel, saaledes som det hidtil har været, og medens de tænke paa Østerrig, komme de saaledes uvilkaarlig til at være imod Danmark. En beklagelig og til Tiden henhørende Forvirring. – Skrev til Gräfinn [sic] Malzahn.

Løverdagen d. 8de Juni. Besøg hos Varnh. v. E. – Forsøg paa at høre Juryen, der blev holdt for lukkede Døre, formedelst en Sag om Høiforræderi. – Forsøg paa at træffe Dr. Meyen; Trykkeriet paa Hausvogteiplatz. – Skrev Noget. – Om Aftenen i Theatret og saae »Maria Stuart«. Spiste hos Lutter und Werther.

Søndagen d. 9de Juni. I »Reform-Gemeinde«. – Derpaa atter hos Varnhg. v. E., hvor jeg blev forestillet Fru v. Marnholz fra Hannover, og hvor der blev talt om Politik og Æsthetik (navnlig »Cavalier und Arbeiter«). Da hun var gaaet, kom Heinrich Laube (NB. Vs underlige Blik paa mig). Jeg lovede ham at skaffe ham Autographer fra berømte Mænd i Kbhvn. – Hjem; politisk Samtale med min Skrædder. – Tour med Møller og die Frau Doctorin til Charlottenborg. Sick.

Mandagen d. 10de Juni. Besøg hos Rötcher, der talte noget om Maria Stuart og Mdm. Hoppé. – Besøg hos Dr. Holdheim, der noget svækkede det Indtryk, Gudstjenesten igaar havde gjort paa mig. Han satte f. Ex. Regulus ligesaa høit som Christus. Hvad han sagde om Ægteskab mellem forskellige Religionsbejendere og Nationaliteter, var forresten tilstrækkeligt til at bringe mit Sind i stor Forvirring. Dog er den frelsende Sandhed (∴ politiske) den, at Sagen maa overlades alle Vedkommende. – Derpaa en lang Spadseretour i Dyrehaven. – Traf Ernestine og hendes Familie. Kjøretour til Treptow. Forefandt ved min Hjemkomst Sicks Udfordring.

Tirsdagen d. 11te Juni. Correspondence med Møller i Anledning af Udfordringen, der kun var hans egen Opfindelse. – I Bad. – Hos Hr. Mathesius og den sørgelige Ende paa Historien. – Hos Dr. Meyen. – Hjemme og læste Ruges »Der Demokrat«, en besynderlig Bog, hvis Helt egenlig er en abstract Figur, og hvis Begeistring overhovedet er kold og indholdsløs. R. fortæller en Anecdote om den nuværende Konge, hvorledes han nemlig som Kronprinds behagede at nyde en stærk Frokost og derpaa lod [...] bombardere. Ofte synes R. at hengive sig til den Tro, at den hele tyske Revolution havde kunnet lykkes, naar blot ikke Tilfældet havde staaet i Veien. – I Frankrig er nylig et ungt Menneske, der var anklaget for Falsk, rigtignok temmelig skyldig Falsk, bleven frikjendt, fordi eller vistnok tildeels fordi han havde kjæmpet for Samfundet i Junidagene. Derimod er Voix du peuple bleven dømt til en Mulct af 3000 Fr. m. M. for en Artikel, som ikke alene burde være lovlige i

en Republik, men som endog jeg gjerne vilde underskrive (Definition af Gud, Familie og Eiendom). — — — Jeg søgte forgjæves Meyen hos Wachmann og gik derpaa sildig ud til Bernstein, som bad mig komme igjen imorgen; min Interesse for Reformgemeinde satte Liv i ham.

Onsdagen d. 12te Juni. Indkjøb, Skrædderhistorien o.s.v. — Igaar tog Kongen og hans Familie til Sanssouci, og det Potsdamske Treubund *defilerede* da forbi Majestæterne 500 Mand stærk. — N. Pr. Zeit. taler om et Monument, hvortil Grundsteen skal lægges den 18de Marts, og siger, at det er til Minde om »die in Berlin verwundeten Soldaten« (jvfr. Paris, Belønning for de Soldater, der faldt den 24de Febr, og Inddragelse af Pensionerne for »Februarheltene«). — Samme Blad er imod Presseloven, *tildeels for Pengeherrernes Skyld* (mange saare conservative Blade ville gaae ind), *tildeels for Vilkaarlighedens Skyld* (det vil selv indsætte Minister for at kunne handle vilkaarlig), *tildeels for Bureaokratiets Skyld*; det troer det høie Bureaukrati demokratiseret og vil ikke overlade det Opsynet over Pressen. — — — Besøg hos Leitner; traf senere Møller og var endelig hos Bernstein og fik en Bog om Jøderne. — Disput om Slesvigholsteen.

Torsdagen d. 13de Juni. En stor Deel af Dagen er hengaaet med mange forskjellige Aviser, og jeg har skrevet hjem samt til Varnhagen von Ense i Hamburg. Desuden var jeg hos Bendix (Werther-Platz No. 4), som indbød mig til at komme igjen efter Kl. 7. Da traf jeg Prof. Wollheim, og vi gik ud og spiste tilaften sammen. Senere (Kl. 10) med B. hos Møller, hvor Sick og Bille vare, og hvor vi havde en munter Aften. — *Af Aviserne:* »Kladderadatsch« har en Artikel af 9de Juni med Overskrift: Es wird mobil in Deutschland, og hvori det hedder: »Der österreichische Doppelaar und der preussische Aar gehen bereits ans Werk; sie treiben's wie alle die scharfklauiigen Vögel; sie beißen sich erst, ehe sie sich paaren.« — Forresten betød den hele Mobilgjøren kun, at Presseloven skuld sættes igjennem. Loven udkom Dagen efter Fr. W. den 3dies Dødsdag. Mærk: Statuen i Dyrehaven. Mærk Ruge i »Demokrat«: Revolutionen var en sælsom hohenzollersk

Familiescene, hvorved begge Parter blamerede sig. — — —
 Hvad betyder det nu, at Fyrstecollegiet er sammentraadt og Unionsministeren udnævnt ??

Leipzig

Fredagen d. 14de Juni. Afreist fra Berlin Kl. 8. I Selskab bl. A. med Kjøbmanden fra Magdeburg, der tale haardt til Jonas før Afreisen, var ivrig Slesvigholstener, og derpaa pludselig blev tam ved Talen om Handelsforholdene, navnlig til Hamburg og ved Franskmandens ironiske Bemærkninger. — Ved Sidstnævnte blev ogsaa den anden Tydsker (med Døttrene) meget godmodig; det er overhovedet en mærkelig Respect for Franskændene som man træffer paa. — Ankomst hertil Kl. 3½. Gade; Julian Schmidt; Hamm; Freytag. Det kjære Leipzig! — Julian Schmidt troer paa det constitutionelle Parties Seir »in einer Zukunft«, og mener, at det ikke skal give sig af med Demokraterne ☺: de statsopløsende Politikere.

MV. Bladene om Handelsfrihed og Beskyttelsestold i Preussen; + Zeit er paa Førstnævntes Side. — En nepaulsk Tigger i London er pludselig af det nepaulske Gesandtskab bleven gjort til Folk.

Løverdagen d. 15de Juni. Hos Schmidt samt [...] & Sandtmann. — Gik til det nye Zeitungshalle og læste lidt i Bladene, navnlig i »Die freimüthige Sächsische Zeitung«, der meget ligner + Zeitung, og som taler om frie Communer og Laugsvæsenet, det Sidste indrettet saaledes, »at Borgeren ikke kan blive benyttet af Capitalisten« det Samme som Socialisterne udvide til et Princip. Med Sligt vil man fange Folket. Her er iøvrigt meget roligt og mærkeligt nok, den octrojerede Presselov bliver ikke bragt i Anvendelse. Man mener, at Regeringen ikke vil finde Føielighed i de Kamre, der ere indkaldte efter Valgloven fra 1848. — Spadseregang. Bekjendtskab med Dr. Wilda. Disput om SleH., af den sædvanlige Slags. I Theatret og saae »Die Schule der Verliebten« samt Toreador-Dands. I Theatret og ved Musik befinder jeg mig dog altid godt.

Søndagen d. 16de Juni. Afreist fra Leipzig Kl. 6½; Ophold 1½ Time i Halle. Paa Veien til Eisenach de kjedlige Hamborgere med deres Dame. Ankomst til Eisenach Kl. 5, Afreise med Cou-
 reren Kl. 6; Ankomst i Frankfurt Kl. 10.

Mandagen d. 17de Juni. Gik strax til Runckel; Regnveir, Spadseregang; senere til Kammerherre Bülow, en meget behagelig Mand. Spadseregang. Læsning.

Tirsdagen d. 18de Juni. Runckel skjætter ikke om det danske Bekjendtskab, kan jeg nok mærke, trods hans Venlighed. – Bülow var hos mig og talte om de tydske Forhold, Radowitz m. M. Det er en aandrig Mand, med et usikkert Blik, et behageligt Væsen og uden dybere Viden om alle de Andre. – Jeg har spadseret meget og bl. A. været i Paulskirken og kjøbt Portraiter. I Kirken er Alt conserveret, som da Forsamlingen forlod den. Rigsørnen staaer bag Præsidentens Stol, tre sort-rød-gyldne Fanner hænge derover, og i Mellemrummene mellem disse hænge Laurbærkrandse. Man anskaffede sig Laurbærene for tidlig. Den lille Pult, som hørte til Robert Blums Plads, have hans Venner borttaget; det Samme er Tilfælde med Lichnowskys, Auerswalds og Trützschlers Plads, eller man har bortskaaret Splinter. Det er underligt at bese et saadant Sted, hvis største Mærkelighed er, at intet Mærkeligt er udgaaet derfra. Tydskerne have ikke drevet det synderlig videre end til slige Ruiner, der ikke have levet. Saaledes Huset, hvor der er Mærker af Kartætscheskud (Huset ved Colnisches Rathhaus i Berlin). De aabne Huller see spørgende ud; ved andre Kuglemærker har man en storartet Følelse, ved disse betragter man blot et Legeme uden Aand. –

Onsdagen d. 19de Juni, afreist fra Frankfurt Kl. 9½ og kom Kl. 10 til Biberich, hvorfra Seilads nedad Rhinen. Ganske venlige Mennesker ombord og endelig Bekjendtskab med en ung, smuk Pige, Datter af Kjøbmand Bastian i Johannisstraße. Ankom henad Eftermiddagen til Cøln og tog ind i Brüsseler Hof, Hotel af 2den Rang, men gemytligt. Gik ud med Hausknechten, kjøbte Eau de Cologne og Chocolate, spadserede i det deilige Veir forbi Domkirken og over Rhinbroen til Deutz. –

Torsdagen d. 20de Juni. Afreist Kl. 6¼ Morgen. Bekjendtskab underveis med to Svenske og Tydskeren Durieux. Kom henad Aften til Brussel (Hotel du Béliér, marché aux poulets, ... ak, hvor forandret). Spadserede med den ene Svenske, besaae *Domkirken* og *Kniplingsfabriken* m. M.

Fredagen d. 21de Juni. Afreist Kl. 8 om Morgenen. Henad Kl. 4 naaede vi Creil, hvorfra Veien gaaer langs den jomfruelige Seine. Samtalen blev politisk (antisocialistisk og antirepublikansk), da vi nærmede os

Paris.

Strax Spadseregang til Place de la Concorde.

Løverdagen d. 22de Juni. Bekjendtskab med Schiøtt. Drev Dagen behagelig hen med Durieux. Var ogsaa [hos] Delong og Grev Moltke. Saae om Aftenen i Théâtre français Rachel i Angélo og Horace & Lydie. Daarlig Plads.

Søndagen d. 23de Juni. Frugtesløse Forsøg paa at træffe forskjelligt Folk. Om Eftermiddagen i Chaumière, hvor en Franskmand talte om Philosophi og Gud, medens de andre dandse. –

Mandagen d. 24de Juni. Besøg hos Schiøtt og hans Kone. Derfra med S. til Nationalforsamlingens Qvestur, saa til Grev Moltke, der gav mig sin Billet, og glad bleve jeg. I Forsamlingen, men kom for sildig til den unge Grev Reventlow, saa at en god Fornøielse gik tabt. Drev ene om, tilsidst ind i Palais Royals deilige Have. Elise Fleurens.

Tirsdagen d. 25de Juni. Delong kom til mig og førte mig til Rempp. R. gik ud med mig og tracterede med Viin. Senere med El. i Bois de Boulogne, i Enghien, i Montmorency og tilsidst atter i Bois de Boulogne. En kostbar Dag og liden Glæde.

Onsdagen d. 26de Juni. Tilbragt Dagen med Schiøtts; først traf jeg Fruen i Tuilleries Have. Ud paa Aftenen kom et vældigt Uveir.

Torsdagen d. 27de Juni. Traf Meinung; var med ham hos Moltke; flyttede; var med Rempp hos Michel Chevalier; spiste hos trois frères provençaux; var med Rempp paa Bal mabille; Amélie; Kjøretour til Chateau rouge; Halles; Rs Arrestation;

fulgte Amélie; min Vandring, om Morgenen hjem, Kl. 6 til Prefecturet, Badning, Kl. 9 tilbage igjen, Kl. 11 endnu engang, endelig befriede vi ham; som Følge af denne Nat *sov jeg*

Fredagen d. 28de Juni fra Kl. 12-5 og fik Intet bestilt om Aftenen; Rempp var hos mig. Idag har jeg faaet læst Moders Brev og er fornøiet derover. Jeg boer Rue richer No. 47.

Løverdagen d. 29de Juni. Dagen gik bort med Indkjøb, navnlig af Kjole, Sko, Halstørklæde o. desl. Om Eftermiddagen Kl. 6 ½ til Middag hos Grev Moltke, om Aftenen i Cirque Elysée.

Søndagen d. 30te Juni. Besøg af Siesby; traf, da vi gik ud, Remp [sic]; var i Pal. Luxembourg og saae navnlig Horace Vernets Mohamed Ali, der lader Mamelukeren dræbe. Ingres synes mig virkelig ikke at være nogen stor Kunstner. – Om Eftermiddagen med Rempp i Moulin Rouge med Amélie, derpaa Bal Mabile, Debauche, Champagne hos Rempp, Pauline, livlig om Morgen.

Mandagen d. 1ste Juli. Frokost; sov; traf henad Eftermiddagen Meinung, med hvem jeg spiste, saa Arc de l'Etoile de triomphe, var i Théâtre Montansier og saae »E. H.« og Roméo & Marielle (Levassor).

Tirsdagen d. 2den Juli. I Louvre, hvor Alt var i Uorden. Indkjøb. Spadseren og Middagsmad med Messler.

Onsdagen d. 3die Juli. I Luxemburg (see Bogen). Diner hos Delong. (Om Morgenen var Meinung hos mig. Pauline.)

Torsdagen d. 4de Juli. I Versailles. – See om de politiske Tilstande »Assemblée Nationale« af Dags Dato. – Idag ankom Efterretningen om Robert Peels Død.

Fredagen d. 5te Juli. I Vincennes med Meinung. – Efter et Besøg hos Delong i Theatre du Vaudeville og saae bl. A. les sociétés secrètes, hvori Fransk mændene gjøre Nar af deres politiske Liv og deres Demokrati. Stykket er af Couailliac og Bourdois.

Løverdagen d. 6te Juli. Imorges tidlig Kl. 6 kom Meinung, og Kl. 7 gik vi til Pere Lachaise. – Derpaa kom Durieux hjem til mig, og jeg gik til Mademoiselle Clémence, la somnambule i Rue Lepelletier 25. Drev omkring, fik Brev fra Pontoppidan, gjorde

Bekjendtskab med en Dame, der lignede Esther Meyer, spiste, var i Tuilleriernes Have, kom hjem, havde Samtale med Mdm. Messler og senere med Mdm. Scrivaneck, fulgte endelig Sidstnævnte til Boulevarderne. Iaften var der noget Vellystigt i Luften paa Boulevarderne; men desværre, Illusionerne ere forbi. Jeg er forresten veltilmode, skjøndt jeg sidder ene hjemme og læser Ascanio; jeg har faaet gaaet idag.

Søndagen d. 7de Juli. – Traf Mog. Petersen. Var med ham og Rempp paa Champ de Mars og saae Ballonen stige tilveirs med Rytteren, Hr. Le Poitevin. – Municipalgardisterne, der forgjæves vilde holde Publikum tilbage, almindeligt Indbrud, Vincennes-Jægere, Bayonnetter (NB. Præsidenten var der). – Om Aftenen, efter en Diner hos Véfour, i Ranelagh, hvor der virkelig var smukke Piger. – Sildig hjem.

Mandagen d. 8de Juli. – Idag den store Presse-Discussion i Assemb. Nat. (see Patrie af 9de). Forresten har jeg Intet bestilt uden forgjæves søge om Billet, søge Heyne og skrive til Skrike. NB. Mdm. Scrivaneck, Messler og Mademoiselle Marie.

Tirsdagen d. 9de Juli. Imorges kom (foruden Mogert Petersen) Delong til mig og førte mig til *Girardin*. G. gav mig en lille Billet til Nationalforsamlingen og gjorde mig desuden bekjendt med La Guerronière, der bidrog til, at jeg fik Plads og hørte *Crémieux* samt *Victor Hugo* (see Evénement af Dags Dato). NB. Montalbert, jeg hader ham. Senere var jeg med Rempp og saae i Rue Montmatre, hvorledes Folket købte Evenement; slige Ting forstaae Franskændene, de kunne med Værdighed gjøre Opposition. Dog var Victor Hugos Tale ikke videre værdig, men snarere et koldt Hoved, der declamerede. Der er ingen Overbeviisning, ingen Følelse eller Kraft i den nærværende Tid; Nogle have seiret, men der er intet Princip, som er seirrigt. Af Bladene er *l'Ami du peuple* det meest Uforskammede og ligner *Kreuzzeitung*; det er voldsomt, for at tildrage sig Opmærksomhed, har skaffet sig en Proces fra Statens Side, fordi det har angrebet Bjerget, og [forresten er det Hele Sludder *overstreget*] er nu det eneste Blad, der siger, at Walker har handlet for Nationals & [...] Interesse.

Endog *Marché aux fleurs* ved *Madeleine* var Intet iaften; der var ikke engang smukke Piger.

Anm. 1. Jeg var ogsaa hos *Bertin de Vaux*, en smuk, anselig, aldrende Mand med *Embonpoint*, ret en Franskmand af den gamle Skole; han havde noget Haardt eller Kraftigt ved sig og saae dog ud til at kunne være lystig og spøgeful. Dog var der i hans Væsen noget af det *Ideeforladte*, der udmærker hans Tid og hans Parti. Han sagde f. Ex. om *Fabvier*, at han var *devenu presque fou*, thi han var bigot, [...] han vilde, at Frankrig skulde løslade *Abd-el-Kader*, som om man i Politiken kunde holde med religiøs Samvittighedsfuldhed over et givet Ord! Jeg talte forresten lidet med ham; thi jeg følte *Antipathi* imod ham, og jeg kunde da heller ikke tale bifaldende om hans System, dels fordi jeg virkelig ikke bifalder det, dels fordi jeg kom ligefra *Girardin*.

Anm. 2. Da *Victor Hugo* sagde: *Les revolutionnaires ne sont pas de ce côté (gauche)*, var der et Medlem af Venstre, der raabte *Si* og saaledes protesterede for sit Vedkommende. Det er Leg altsammen, alle disse Mennesker til 25 fr. *Sty[k]* mangle Følelsens Energi, eller man skulde troe, at de med dæmonisk List søgte at bringe Regeringen til at gaae fremad paa sin Vei, og at de kun bekjæmpe alle *reactionaire* Foranstaltninger for at faae Majoriteten til at vedtage dem og saaledes grave sin egen Grav. Det saae saaledes ud, skjøndt i Virkeligheden er det ikke saa. Efter hvad de la *Guerronière* sagde mig, maa man snarere antage det Hele for en *Comedie*, der spilles ligeoverfor Publikum. – Da *V. Hugo* sagde »*Choses*« og Stemmen slog over, efterabede man ham. Angaaende *Cremieux* Protest i *Oppositionens* Navn: *Tout parti qui proteste abdique. Lamartine, hist. des Girondins* Om den hele Revolution s.steds:

On ne fait pas des révolutions avec des maximes métaphysiques; il faut une proie réelle à offrir à la multitude qu'on égare.

Onsdagen d. 10de Juli. Imorges min besynderlige Handel om Klæder – ak, ja! – *M. P.* var hos mig og førte mig til *Mdm. Andersen*. – *Delong* førte mig til *Duras*, red en chef for *National*; han blev opmærksom, da jeg viste ham *Frihedsprincippet*,

hvorom det gjaldt, og han bad mig tale med Forgue, Red. for den udenlandske Deel. – Senere hos Nefftzer, – Kl. 5 gik jeg til quai Bourbon Nr. 17, hvor Schiøtts boe; da spiste jeg til Middag og befandt mig overordenlig vel i den smukke Leilighed i den friske Luft, ved den smukke Flod. – Hjem, Rempp kom til mig og førte mig til Rue grange Batéliere hos Mdm. Adélaïde, med hvem vi gik ud at spadsere.

Torsdagen d. 11te Juli. Debatten om Presseloven vedvarer; Tinguys Amendement (at alle Artikler, der angaae Politik, Religion eller Philosophi, skulle være undertegnede med Forfs. Navn), er igaar blevet vedtaget, og idag har man forkastet det Amendement, som Commissionen tilføiede (at Navnet kun skulde findes paa Manuskriptet). De mindre Blade ere meget vel tilfredse over denne Bestemmelse, navnlig Evenement og Republique; de ønske, at de større Blade skulle frem med Navne og ikke længere sige »vi«; de sige, at det er en Revolution: »Journalisten forsvinder, Skribenten træder frem«. Dog er det Hele en Urimelighed og derfor et utaaelig Tryk, naar man dertil føier Caution og Stempelafgift. – Assemblée Nationale indeholder idag et Brev fra London (man siger af Capefigue), hvori der ligefrem paavises Nødvendigheden af at bortskaffe det repræsentative System; det er en overordenlig velskreven Artikel. – Melby fortalte mig idag, at en ouvrier marbrier havde fundet det faste Punkt udenfor Jorden (theoretisk) og at Arago ikke kunde modbevise ham; fremtidig styrer man altsaa Jorden som et Skib, men maa være meget forsigtig for ikke at støde paa andre Planeter o. desl. Nu kan man tilbageerobre det tabte Schleswigholstein (Maanen).

Fredagen d. 12te Juli. Debatten om Presseloven vedvarer; alle de, der ere fornærmede af Pressen, ville tilfredsstille deres Had og votere Ting, der næsten gjøre Journalistiken umulig. – Jeg var idag hos Somnambulen Mdm. Piron, og iaften i Champs Elysees med Melby, de 2 Petersener og Mdm. Antoinette. Ved min Hjemkomst fandt jeg [Melbys Brev *overstreget*] Damkiers Brev.

Løverdagen d. 13de Juli. Imorges lang Samtale med min Vært-

inde. Derpaa Besøg af Mademoiselle Sara. – Gik derpaa til Melby og spiste Kirsebær med Mdm. Antoinette; gik i Bad, og var derpaa hos Forgue (National) og talte med ham om vore og de franske Forhold, navnlig om Pressen; han sagde: Naar Duras undertegner en Artikel, saa spørge Folk, hvem er det? Altsaa indrømmes Girardins uhyre Overlegenhed; hans Blad er hans Personlighed. – Vi saae ogsaa paa Europas Kort efter Fæstningen Fredriksort. – Efter at have spist hos Vefour gik jeg hjem og tog derpaa til Bal Malbille, hvor jeg skulde træffe Antoinette og Elise. Der var ogsaa vort Gesandtskab. – Sildig hjem efter en Vandring i Natten paa Boulevarderne og efter at have hørt Kvindernes Latter i Maison dorée.

+ Forgue indrømmede, at ved en fremtidig Revolution, vilde Nationals Parti ikke formaae Noget.

Søndagen d. 14de Juli. – Bastillens Indtagelsesdag; Fransk-mændene synes ganske at have glemt den, og dog er det denne Dag, hvorfra Alt det Nuværende nedstammer; paa denne Dag tog Folket sig for første Gang selv til Retten og blev høilig prisat derfor. – Jeg var i Versailles, saae H. Vernets Slagmalerier, og endelig i St. Cloud (med Melby og Kone samt Mogert [?] Petersen, hvilken Sidste var hæmorrhoidelsk-irritabel).

Mandagen d. 15de Juli. Jeg var hos Henrik Heyne. – Idag staaer en særdeles velskrevet Artikel i Journal des débats. Man siger med den største Ro og Fiinhed til Majoriteten, at den hader Pressen af personlige Hensyn, men at den er paa en farlig Vei, og Artiklen slutter med de Ord: »Nu er Feltraabet: Vi maae have Fred for dem, der skrive; Gud give, at det ikke en Gang vil lyde: Vi maae have Fred for dem, der tale«. – Dette er visselig meget sandt; men man kan ikke Andet end ærgre sig over den Bornert-hed, hvori Bladet hidtil har gjort sig skyldig, og hvori det endnu er hældet, nemlig ved at holde paa La Liberté limitée. Da man i 1849 begyndte med at indskrænke Klubfriheden, viste Girardin, at alle Friheder vare solidariske, og at Consequensen vilde føre Majoriteten til at angribe dem alle: Pressefrihed, almindelig Stemmeret, Talefrihed o. s. v. Dengang og lige indtil dette Øieblik

har Journal des débats bekjæmpet ham, og nu kommer Bladet dog uvilkaarlig til i en enkelt Artikel at give ham Ret. Der gives i Virkeligheden kun een fransk Journalist, og det er *Girardin*; han omfatter Fremtiden, han kan see Principerne, har Evne til at fremsætte dem og Mod til at forsvare dem, alle de Andre leve fra Haanden i Munden og politisere efter hver Dags Nødtørft. Der mangler ham kun en vis Uegennyttighed og Reenhed, saa vilde han være Situationens Mand.

– Mærkeligt nok er det, at Assemblée Nationale idag har besluttet at stævne Red. gerant [?] for Pouvoir for sin Skranke paa Grund af en voldsom Artikel mod Nationalforsamlingen og navnlig Tvivl om dens Dygtighed. Det er stadig Had til Pressen, men Forsamlingen lægger ikke Mærke til, at en virkelig Magt har her yttret sin Lyst til at »faae Fred for dem, der tale«.

– Iaften var jeg med Melby og Antoinette ude i Faubourg S. Antoine og spiste til Middag i Association fraternelle des cuisiniers, billig og godt. Der var Dands i Haven, raske og kjække Ansigter, Orden og Anstand trods les manières. En fortræffelig Opvarter (citoyen). Man maa ikke for hyppig sige citoyen; Franskmændene have altsaa Noget, de respectere, og hvormed de ikke spille Comedie.

– I Aviserne staaer, at England har protesteret mod en russisk Intervention hjemme hos os.

[Her følger et uidentificeret avisudklip:]

Si l'Assemblée traduit à sa barre le journal le *Pouvoir*, qui l'a appelée un *obstacle*, que ferait-elle donc contre un journal qui aurait la courageuse franchise de lui infliger la censure que voici:

»C'est un triste spectacle que vous donnez au pays. *Il en profitera*. Est-ce que c'est là gouverner? Est-ce que jamais aucune Assemblée a donné le spectacle d'un pareil *scandale*? S'il venait ici un nouveau *Cineas*, je ne sais pas quel rapport il ferait à son maître. – Vous êtes une *espèce à part*«.

Tout ceci a été dit par M. le président Dupin, s'il faut en croire la *Moniteur* officiel, dans la séance du 9 juillet dernier.

Dans la même séance, sur une observation faite par un mem-

bre de l'Assemblée qui qualifiait de *manœuvres d'écoliers* le tapage systématique fait par une certaine fraction de l'assemblée, M. le ministre de l'intérieur s'écria: »*Dites plutôt des manœuvres de cabaret.*«

Dans la séance où l'on a discuté la publicité des contrats de mariage, M. le président Dupin a dit:

»Il faudrait pour rectifier le code civil un peu de la gravité et de la solennité qu'on a employées à le faire, et assurément le *conseil d'Etat n'avait pas la tenue que nous avons aujourd'hui.* (*Moniteur* du 3 juillet.)

Prétendrait-on que ces censures ne s'adressent qu'à un côté de l'Assemblée, que les foudres de M. Dupin ne tombent que sur la cime de la Montagne? Nous citerons, parmi cent autres, cette invitation adressée à la droite:

»J'invite la droite à faire silence. Il est évident qu'avec ces interruptions *gémées*, vous marchez à l'imitation de ce que j'ai essayé vainement de réprimer hier. Il est évident que c'est *vous (s'adressant à la droite)* qui êtes dans ce moment les *indisciplinables* de l'Assemblée. Vous êtes *intolérables.*«

Si l'on rassemblait les jugemens portés par M. le président Dupin sur l'Assemblée et qu'on en fit un petit livre intitulé: *Opinion d'un président sur des présidés*, en plaçant en regard l'article du *Pouvoir*, ce serait la critique la plus sanglante de la décision que vient de prendre l'Assemblée, et sur laquelle nous espérons bien qu'elle reviendra en acquittant le gérant du journal incriminé.

Tirsdagen d. 16de Juli. Touren til Fontainebleau.

Onsdagen d. 17de Juli. Besøg hos Heine; hos Delong, hos Nefftzer. – Om Aftenen i Th. français og saae la queue du chien d'Alcibiade og Le Chandelier, com. i 3 (4) Acter af A. de Musset, et besynderligt umoralsk Stykke, som imidlertid kort og kjækt skildrer Characterer og Situationer; det er en aandfuld Episode, spansk i Lidenskab og fransk i Tournure.

Om Presseloven:

Forhøiede Cautioner

Stempel (5 Centimer)

Navn under hver Artikel

Stempel paa Roman-Feuilleton'en

Ulighed i Tilladelse til offentligt Salg officielt anerkjendt.

Og det fremgaaer af hele Discussionen, at man ligesaa lidt kan som vil give Grunde. Nu er Spørgsmaalet, om man paa denne Maade kan forbedre Pressen.

Idag er Prorogationen bleven vedtagen; see om Forsamlingens Gjerninger L'Evenement af Dags Dato.

Torsdagen d. 18de Juli. La Guerronière, hvem jeg mødte i Rue Vivienne, førte mig til Palais Bourbon, hvor idag Sagen mod Lamartinière (Pouvoir) skulde afgjøres. (Paa Veien talte han om sin Skribentvirksomhed, om den Feber, hvori han skriver fra Kl. 4-6, og om, at han paa [?] de andre Tider egenlig ikke [...]). – I Assemblée Nationale (see Beretningen i Pouvoir af Dags Dato) talte Chaix d'Est Ange med ubedækket Hoved, skaldet, uagtet Beretningen siger, at Præsidenten bød ham sætte Hatten paa. Han talte vistnok godt; men den Tone, hvori man, ved Gjennemlæsningen, skulde troe Talen holdt, var ikke tilstede; han har en kold, klar Stemme, egenlig ingen skjønne Gestus og ingen Modulation à la Grachus [?], som man skulde vente af Frankrigs største juridiske Taler. Han er vel ca. 50 Aar. – Lamartinier [sic] er cirka 40 Aar, Præsidentens Historiograph, høi, mager, alvorlig, næsten krigerisk at see til. – Der var, som sædvanlig, kun liden Værdighed, undtagen medens Chaix d'Est Ange talte; saa var man idetmindste taus. – Hele Sagen er i Grunden en Trudsel mod Præsidenten (cfr Loven om [...]), en anticiperet Kamp; bryder den ud for Alvor, vil Nationalforsamlingen ikke have den fornøden Kraft; det er en Trudsel – den, som døer af Trudsler, skal begraves i Rindstenen. – Venstre Side afholdt sig, den lod de Conservative afgjøre denne Familiesag, og ved ikke at stemme, fuldbragte den netop Domfældelsen.

– Fra Nationalforsamlingen gik jeg [til] Schiøtts (Grøndal), og ved Hjemkomsten fandt jeg Skræderens Stævning og Forbud. Kl. 7½ kom Melby, og jeg spadserede med ham, Antoinette,

Petersen o. s. v. Besynderlig Samtale med Antoinette, jeg forvirrede den stakkels Pariserinde i hendes naiv-coquette Tro.

Fredagen d. 19de Juli. Mødte for juge de paix og fik Sagen arrangeret, med noget Tab, som sædvanlig. En regnfuld, trykkende, ubehagelig Dag. Spiste med Melbyes og spadserede om Aftenen med Mdm. Antoinette i Champs Elysees.

Løverdagen d. 20de Juli. Gjorde mig færdig til Afreise og var om Aftenen i Théâtre de la Gaité og saae Lemaitre i Ruy Blas. Mærkværdigt deiligt Spil ved Siden af en besynderlig Slappelse og theatralisk Declamation i Smaating; Stykket gjør en overordenlig Virkning og er gennemtrængt af en sand Moral ved Siden af en ypperlig Skildring af den menneskelige Natur (Dronningens Lidenskab eller Trang til Kjærlighed, hendes Begeistring for Geniet; hun ligner noget Caroline Mathilde). Nu er jeg dog igjen bleven i godt Humeur og kan forlade Paris med Kjærlighed og Savn.

1851

Flensburg

Paa St. Pauls Grav staaer:

Wer da fällt in seiner Pflicht,

Fällt, wenn Gott gebeut,

Steht in Ewigkeit.

Unvergeßlicher Freund St. Paul

ges. bei Fredericia d. 7ten Juni 1849.

(Kun Fanen borttagen).

Paa en tydsk Grav:

Trennung ist unser Loos

Wiedersehn ist unsre Hoffnung.

Paa den tydske Gravsteen over faldne Danske:

Treu waren sie geschworenen Eiden

51 danske Grave. Ryes Bataillon

(Skrevet i Tønning d. 23de Juli)

Fredag d. 11te. Hvis det kunde gaae an, vilde jeg ikke have det Ringeste imod at boe i længere Tid.

Løvedag d. 12te Juli. Dannevirke, med Vaupell og Hansen. Efter Middags Bordet ud til Stampfmühle, Kegler, Concert i Domkirken.

Søndag d. 13de Juli. Kl. 12 i Regnveir med V., Schædtler og H. til Eckernførde, 1¼ Timer; Bad; Middag hos Mdm. Jöns, hastig tilbage, Soiree, (Frau C. J-L [?] – Leerbeck – Klöcker).

NB. Dragonen, der fik Madeiraflasken.

NB. De simple Folk, der ikke ville gjøre Oprør, fordi det er for dyrt.

NB. Selv danske Folk, der forstaae sig paa Sagerne, antage den ved Rescripte fastsatte Sproggrændse for Uheldig.

NB. Slesvigs Kirkegaard, hvor Major Holm, Brødrene Schou og Brødrene Dalgas (Krandse) ligge. Det om Krandsen blev fortalt os af en 73-aarig Slesviger, Dansk.

Mandag d. 14de Juli. Hjemme om Formiddagen og skrev. Ud at spadserere og blev gjennemblødt. Efter Middagsbordet med

Schædtler i Irrenhaus. Derpaa hos Lorck, Raven, arbeidede ud paa Natten.

Tirsdag d. 15de Juli. – Kl. 8 med Schædtler, Hansen og Poulsen til Missunde, i Regnveir. Eckernførde; Bad, Frokost. Til Ludwigsburg (forbi Hohensteine). Ahlefeld havde havt Bryllup med sin frandske Dame. Major Dodt. Dr. Luders. – Salen med Ordsprog og Tegninger. Gaarden, Haven, Gravene; Seilads. – Hjem i Maanskin (4 Miil i to Timer). – Anne modtog mig med sin sædvanlige smukke Venlighed og gav mig Thee. Klokken er 11 ¼.

Onsdag d. 16de Juli. Ridetour til Arnholz Sø. Regn; Ly i Idsted Skov. I det tydske Theater og derpaa hos Prof. Jungclausen.

Torsdag d. 17de Juli. Tour til Flensborg. Caroline. I Theatret; Bergnehr og Stramboes. Pinques. Hjem Kl. 2 (Lyset i Moserne)

Fredag d. 18de Juli. Arbeidet fra Kl. 11 ½. Efter Bordet og Billardet kom Berg. Spadseretour til Neuwerk. Saae den deilige Udsigt over Egnen ved Gottorp-Slot. Landskabet til begge Sider belyst af den nedgaaende Sol. Kl. 9 skrev, navnlig Brev til Moder. –

Løverdag d. 19de Juli. En af de mange behagelige Dage. I Formiddags arbeidet, medens Berg red til Dannevirke. H. C. Andersen kom med Drewsen. Ved Bordet sad jeg hos Fru Dummreicher. Efter Bordet et lille Billardspil og saa Tour med Damerne, navnlig Tante, Frøken Bille, Fru Boelsen o.s.v. til Bryggeriet og Stampemøllen. Spadseretour tilbage gennem Thiergarten. – Besøg hos Helgesen. Kom tilbage til Concertsalen, hvor der var Musik (Amalie Hansen), og hvor Aftenen sluttede godt.

Søndag d. 20de Juli. Imorges med Damerne, Andersen, Berg o.s.v. i Domkirken. Derpaa Kjøretour over Idsted, Stolk og Wedelspang. Stedet mellem Idsted Sø og Langsø, hvor de kjæmpede i stor Nærhed bag Diger og i Smaaskove, og hvor Meza holdt paa Bakken. (Stedet ved Stolk, de tre under ca. 20° skraanende Hegn, hvor Vaupell laa). mv en Landsoldat, der græd, da han hørte, at de to befriede Fanger vare Schleppegrells Adjutanter. – Wedelspang. Romantisk beliggende, ved en lille Aa mellem to Høie,

Refde [sic]), Husum, Grüner, Lerche o.s.v. Frokost, Spadsere-tour over Skandserne, Middagsmad, paany i Kirketaarnet. Drog bort Kl. 5½. Kom hertil Tønning Kl. 7. Besøgte Kirkegaarden (Buhl), derpaa Major Wörrishöfer og drak Thee. Tog afsted med dem alle Kl. 10.

Tønning Onsdag d. 23de Juli. Besøg Kl. 9½ hos Capt Saaby. Gik med ham til Kammerjunker Kriege, hvor vi spiste Frokost. Derfra ned til Havnen og saae de svære Stude blive indskibede i Dampskibet »Tiger«. Efter Middagsbordet kjørte jeg ud med Saaby og Capt. Hench for at see lidt af Landet Eiderstedt, det fedeste i selv Slesvig (og Holsteen). Det er ved Diger indvundet fra Eideren, og det vundne Land er derfor endnu rundt omkring omgivet med Diger, foruden de store mod Vest, Syd og Nordøst. Selve Tønning har engang været Flodens Seng; der har engang ligget en Tønde (Sømærke), hvorpaa stod en Svane; derfor fører Byen endnu en Svane i sit Vaaben (Barberens Fortælling). Vi toge altsaa ind i dette Gosen, hvor Indbyggeren kun behøver at see Græsset groe og Studene æde det, hvor Jordbunden strækker sig uoverskuelig langt, bedækket med de rigeste Enge, Agre (Ærter, Rug, Bønner o.s.v.), og hvor Grunde ligge som smaa Fæstninger, omgivne af Grave og høie Hækker. Besøget gik til Pfennigmeister Hönck. I hans Stue var en Sopha, et stort rundt Spisebord, Lænestole (med Hestehaarsbetræk), Nøddetræes Chatol, en Mahogni Skriverpult, og – Alcove eller indmuret Seng. Trods de mange Møbler var Stuen lille. Vi saae hos ham en uhyre Tyr. Endvidere Damer og Pfennigmeister Petersen fra Garding, en høi, rig, mægtig Herre. Hönck er lille, trohjertig, klog af Udseende, Dansk. Det er et høist characteristisk Land.

Ombord i Cumberland

Kl. 1 om Natten

Nu lukkede the waiter Døren til min Cabine. Faarene og Studene trampe ovenpaa; [...] her er godt 6 Køier, og jeg er ene. Ved Siden af sover den anden Passageer, som lærer mig Engelsk og er meget forekommende ligesom Capitainen (?) Saaby fulgte mig halvveis til Eider. Saa gik jeg ene i Natten langs den smalle Aaen,

over Eiderdiget. Saa kom en dansk Skildvagt med *fældet Gevær* og raabte: Staa! En Romer vilde have taget det for et ondt Varsel. Den skikkelige og forstandig Skildvagt sagde selv: Jeg kan nok vide, hvem De er, De er Passageer til Dampskibet. – Ja, sagde jeg, men De skal dog see Commandantens Passeerseddel. – Hvad kan det hjælpe, jeg kan jo ikke see. – Naa, ja, De høre ogsaa, at jeg er Dansk. – Ja, passeer kun, og lykkelig Reise, sagde han, stadig med *fældet Bajonnet*, skuldrede og gik tilbage paa sin trofaste Nattevagt.

Torsdagen d. 24de Juli. Stod op Kl. 9½ og saae at vi vare ude paa Havet. Spiste Frokost; der er fuldstændigt Sølvservice her ombord i Studeskibet; men her er ogsaa en fortræffelig stor Kahyt foruden flere mindre; min er for 6 Køier. – Passerede Syd om Helgoland og saae de deilige røde Farver, som Solen kastede paa Klippen; finere, blødere Farver paa Underlandet. Capitainen her er alvorlig, ordknap, prøvet baade i Veirlig og i Livet, som det synes, møder tilbords i sort Kjole og hvidt Hals-tørklæde, den førstnævnte gammel, sidstnævnte ligesaa.

The first officer eller formodenlig Styrmanden, er ung, munter, aabenhjertig, stærk, dristig og formeentlig af et yderst heftigt Sind. I Øinene synes Heftigheden at ligge paa Nippet. Han er vist nylig gift; thi da vi talte om Engelskmænd og foreigners, sagde han at Engelskm. vare ikke saa polite mod deres Kvinder som french people, men de vare bedre husbands, og det var Forskjellen. Han f. Ex. holdt af sin Kone og vilde ikke have at gjøre med nogen anden Kvinde; ikke saa en Franskmand. Men den engelske Borgerstand lukkede ogsaa helst Franskmanden ude af Huset. Saa fortalte han mig en Historie, at en Engelskmand havde viist en Franskmand overordenligt Venskab, og denne havde til Tak forført hans Hustru og Datter.

Her er en dansk Mand ombord, som er ansat her som Slagter.

Lodsen er dansk, fra Tønder. Jeg bad ham siger Opvarteren, at jeg vilde have min Kappe. »The gentleman want his Cappe [sic]«, saa vilde de give mig Kaffe.

En Mand er med at passe Studene; han er fra Flensborg, Sko-

mager, han arbeidede i Kjøbenhavn, og gaaer nu med, som sagt, for at passe Studene. Seer ud til at være en lystig, kjærnesund, snild Eventyrer.

Om Eftermiddagen blev Søen mørk, dyb mørkegrøn til Luvarts, blygraa i Læ. Til Luvarts faldt lidt Sollys, og da var det som Natten med funkende Stjerner.

Henad Aften blæste det op. Nordsøen reiste sig; jeg saae Bølger, der i Sandhed fore op som fnysende, vilde Heste, hvide Heste med flagrende Maner.

Det blev derpaa stærk Storm; Kl. 2, Oxer, Faar da jeg kom op paa Dækket.

Fredagen d. 25de Juli, viste En mig, hvorledes der sad Salt op ad Skorstenen indtil 10 Alen fra Dækket, saa høit havde Søen slaaet op. Vi have afvekslende Byge og Solskin, Vinden er gaaet fra Øst (den 23de), heelt Syden om, Vest og er nu iaften Nordvest, men ikke stærk. Vi ligge og seile langsomt ind til Lowestoft, formedelst tykt Veir scottish mist, der er kommen; i det Hele tilbringe vi nok 48 Timer paa denne Fart.

Nu sidde de i Tønning og holde Gilde for den 25de Juli, og jeg ligger paa Havet.

Løverdagen d. 26de Juli. Vi seilede med $\frac{1}{4}$ Fart indtil Kl. 5, da vare vi i Lowestoft Havn. Gik iland, til Suffolk Hotel (Mr. Clarke) med Latham og Jansen. Spiste Frokost, gik ud og saae Byen. Den sydlige Side er lutter store, smukke Bodbygninger; Byen selv er net, reenlig, har en Royal British School, en Park o.s.v. – Vi kjørte derfra Kl. 9 $\frac{1}{2}$, ikke at forglemme, hvor ufortrøden Latham hjalp mig med Reisetøiet, ligesom forhen med Cigarerne. Kom gennem Norfolk Shire, som ligner Danmark, fladt, men mere udstrakt og mere veldyrket; har tidligere været Hede og Morads. Derpaa til Suffolk Shire, hvor Jorden bliver rigere; mærkværdig deilig. Agre med Hvede, Bønner, Turnips, Enge, Skove eller rigtigere: mange Træer. Her er hver Plet dyrket, i denne Rigdom er slet Intet tilovers, man mærker Trangen og Landrenten. Men Jordens Udseende er forbausende; her mærker man den menneskelige Aand, der med Videnskaben staaer høit

over Agren. Herregaarde, Forpagterboliger og andre, mindre Bygninger ligge her i en Hyggelighed, hvorom man slet ikke gjør sig Begreb, smaa Floder strømme herigjennem (Yar og Camber) og staae næsten lige med Jordens Overflade.

I Norfolk ligger Norwich med sin vældige Cathedral; med Rette kaldte jeg Skandserne ved Midsunde normanniske, efter de Prøver, jeg havde seet paa Sicilien. Mange Steder staae herlige Kirker, med flade Taarne eller med Spiir.

Fra Suffolk Shire ind i Cambridge, hvor Ely ligger med sin Domkirke, og Cambridge med sit mærkværdige deilige Collegium.

I Egnen, paa Grændsen af Essex- og Hereford Shire, boe næsten lutter Qvækere, hvis Næringsvei er at dyrke Byg og gjøre Malt.

Alt paa Jernbanen er honnet, renligt, uden Larm.

Vi kom til London Kl. 4.

Tog ind hos Meyer; traf Agent Nyholm, Isenkræmmer Jacobsen; et Par reiste, glemte deres Pas, Telegraphen.

Medens jeg klædte mig paa, kom en Jongleurtrup og gav Scener udenfor i Costume.

Kjøbte en Hat for 14 Sh.

Gik til Martin og traf der Line. Vi gik ud sammen til Highstreet Whitechapel, der ligner Boulevarderne, kun simplere. Der var en Slags Marked (Løverdag Aften) – Befani Festen i Rom til Sammenligning – med Frugt og Fødevarer. Kaffemøller gik med Damp. Mad blev kogt i Vinduerne, blege, fattige Mennesker gik ind og købte lidt. En Mand stod med et Barn paa Armen; de stirrede begge uafsladelig paa et Stykke raat Kjød. Inde i Gingershops sad halvdrukne Folk i lange Rækker; en stor Stjerne som en Ordensstjerne, af Gas, var tændt udenfor et Sted, hvor der blev solgt Aalepostei. I et Hus var Musik, udstoppede Voxfigurer og Mad; burlesk og halvildt. – Ikke langt derfra, ved Indgangen til City, i Aldgate, er Moses & Sons store Etablissement, 15 Vogne er stadig i Bevægelse. 72 Værelser, uhyre Lysekroner. –

Vi gik gennem Leadenhall Market, hvor der sælges alle Slags Fjederkræ, og endte med at købe Ananas.

Søndag 27de Juli. Lod imorges mit Skjæg tage af og tog i det delilige Veir med Bischoff og Borries til Westminster, fra Londonbridge, opad Floden. Alt roligt og fredeligt trods den store Menneskemasse. I Westminster fik jeg kun lidet af Kirken at see formedelst den store Menneskemasse (Wellington var ventet). Dog bemærkede jeg de smalle Sideskibe med Spidsbuer og det midterste Skib med runde Buer. Alt overordenlig storartet i den mørke, graalige Marmorfarve; Architecturens egen Skjønhed, Fiinheden trods Massens Storhed, bøder paa Fraværelsen af katholic Pynt. Der bliver bygget et Taarn paa Westminter Palads, ganske som et af dem, der tilbygges Cöllner Domkirken, hvilken Architectur W. overhovedet ligner betydelig. – Hjem igjen til-søes. Drog med Martin og Familie til Hamptoncourt, hvis taarnforsynede Slot med den gammeldags røde, men bløde Farve i høi Grad interesserer mig. (Bog er vedlagt.) Der er bl. A Hallen, den høie, kraftige, passende for en Kriger og Jæger af Erobrerens Æt. Cromwell. Der er et Galleri; Wilhelm d. 3dies private Cabinet er tapetseret med Gobelins, som alle bære Skibe og Flaader. Der er endvidere en deilig Park (Carl d. 1ste). I Bushys Park løb en Mængde Dyr frit; den bestaaer af Eg; mellem Træerne, der staae i Rækker som i Grøningen, er der fløilsblødt Græs; ikke en Kvist synes at ligge og gjøre Uorden. – Fra H. i Omnibus til Richmond, hvor man har Udsigt over en af Verdens deiligste Egnen, Floden, Skov, Park, Landsteder, Enge og Agre, Jernbanetog, smaa ziirlige Baade (Concurrencen mod Pennybaier) o.s.v. Fra Hotellet Star + Garter har man især en herlig Udsigt. I Hotellet var opfyldt, vi gik til Talbot Hotel. Det blev Regn. Vi kjørte hjem paa Jernbanen; der var Lystighed. Sang af *Engelskmænd* og engelske Kvinder. Man undrede sig paa 1ste Plads derover og talte om, naar man havde hørt Folket synge, aldrig før paa Jernbane. En Spasmager inde paa 2den Kl. (tæt ved os), som vedblev at sige Vittigheder, mærkede, at vi loe, og slog i Kaadhed med sin Stok

paa vort Vindue eller Dør. Da sagde en engelsk gentleman: Order there, not second class, og der blev order, der er Disciplin.

Forresten loe de bestandig af Fremmede.

NB. De to Tydske, En med, En uden Skjæg, der mødte en Engelskmand (»Det skal De tage af imorgen«).

Regnskab, d. 27de Juli, Aften

Eier 32£15Sh. i Noter	294.70
18£St. i Guld	ca. 162. –
20 Napdor.	146.24
4 do.	29.24
18 Thaler i Sølv	24. –
4 do. i Sedl.	5.32
NB. (ca 1£St. i Sølv ca 89) [<i>slettet af G.</i>]	
	668. –
Jeg medtog fra Kbhvn.	ca. 772. –

Altsaa brugt ca. 112 Rbd.

Men siden jeg reiste fra Tønning har jeg kun brugt 4£ Sterl. eller 36 Rbd. ∴ 45 Rbd.

Mandag d. 28de Juli. – Polytechnisk Candidat Jørgensen vilde vise mig Vei til exhibition. Medens han gik til David, blev jeg i National Museum, og da han udeblev forlænge, tog jeg ene op til Udstillingen, hvor jeg først med stor Glæde og Tilfredsstillelse besaae indiske Sager, Lak og Metaller fra Molucca, Bomuld fra dets første Tilværelse til det fineste Musselin og Shavler, item Silke i Coconerne og Nabobens Silkedrap, indvirket med Guld, Afbildninger af Indiens Liv, Haandteringer, Fornøielser, dets Palankiner, Solskiverne, Elephanter, Skibe og Vaaben. – Gik op i den danske Afdeling, hvor jeg skulde træffe Leo Meyer, og fandt der Secretair Hjort, ved hvis Hjælp jeg leiede Værelse i Knight-bright [sic], Park Row, 5. – Fulgte derpaa med Meyer, saae i Parken ridende gentlemen og ladies, spiste hos Verrey, fulgte ham til Hjørnet af Marylebonelane og South street, gik til Argyleroom og kom saa tilfældig til Mdm. Costain i Albany-Street.

Tirsdag d. 29de Juli. Strax fra Alb. Str. til Exhibition (skrev til Meyer). I Udstillingen med Hjorth og Nyrop og saae især de electromagnetiske Sager, samt engelsk Industri, navnlig Krystallerne; Uld og Bomuld, Cartwright, Hør og chinesisisk Græs, der bliver gjort til Bomuldstøi, derpaa noget af Rusland og Nordamerika. – Hjem med Omnibus; munter Middag som sædvanlig, med de danske. Seilads med Jørgensen til Cremornegarden. Storartet Have, Dands, Musik, Fyrværkeri (Guldregn), Franconis Beridere, Buskmændene, kunstig Udrugning af Kyllinger o.s.v. Munter Omnibus-Fart til Charing-Cross, hjem tilfods Kl. 2.

Onsdag d. 30de Juli. Besøgede imorges min lille Pengeomsætning hos Martin. – Tog derpaa til Poplar hos Cantor, hvor jeg mødte en venlig Modtagelse (Nathanson logerede der). Der kom en Kone, en ægte engelsk Farmer-Dame. Vi spiste til Middag, og saa gik jeg ene ind i West-India Dock, hvor jeg traf en engelsk Jerndampbaadbygger, der havde været etableret i Triest, men var tagen hjem, fordi hans Kone ikke kunde taale at leve der. Han var rigtig fortræffelig, gik med mig, førte mig op paa »Southampton«, en uhyre Tremaster, som skulde gaae til Ny-Seeland. Andre Skibe tilhørte Compagniet (?) og skulde besøge den vestindiske Post, uhyre Dampskibe, andre ligesaa store Seilskibe, tilhørte et amerikansk Compagni, et Krigsskib, tilhørende Regeringen, laa der; overalt Virksomhed, Larm, Ro og en Skov af Master. – Det blev Regnveir, jeg kjørte paa Jernbanen ind i London og blev hos Meyers, indtil jeg gik ud med Jørgensen og Nordmanden Krag til Egnen af Tower, hørte skotsk Sang paa Pladsen. Havde senere paa Aftenen interessant Samtale med Meining og Fl. (M. har udstillet Gigtkjæderne, men er ikke selv Opfinder; de ere oprindelig fra Wien).

Torsdag d. 31te Juli. Gik med Jørgensen til Postcontoiret; søgte dernæst Gesandten, Wilton Terrace, 2, men traf ham ikke. – Saae paa Udstillingen Indien, Persien, Tunis (see det Vedlagte af Dags Dato) samt Rusland og Danmark. Aflagde Besøg hos Hjort, som ikke var hjemme, besøgte dernæst House of Lords (propfuldt, medens Peererne vare i ganske simple Dragter. NB. Lord-

kantsler og Speaker i Paryk), og House of Commons (simplere, man sad ganske almindelig med Hat paa og Stok i Haanden, hvorimod Rideknægte udenfor holdt Hestene). Derfra gik vi til Strand og spiste i en ægte engelsk Restauration, Sunderland house, for 1 Sh. 10 d., drak Caffé og smøgede i en Divan med Læseanstalt, gik hjemad, saae Skorsteensild lige ved Temple Bar, og havde endelig en lovlig Samtale her med Meining o.s.v. om Udødeligheden. NB. Manden paa Udstillingen, see Vedlagte).

Fredagen d. 1ste August. Besøgte først imorges Møller, som boer i Trinity Square. Tog saa med Jørgensen og Krag en Omnibus, sad udenpaa og saae den hele uterlige Vrimmel i City. Vor Kudsk havde en stædig Hest og kom derved i Strid med alle andre Kudske. Han var nær kjørt paa en lille Vogn med en stærk, undersætsig Kudsk, han selv var spinkel og elegant. Han bandede den Anden, og denne svarede, at man kunde see paa ham, at han havde været Skræder, hvortil vor Kudsk svarede: Du, Søn af en Tæve, jeg vil slaae dine Ribbene istykker. Hertil svaredes, at det kunde en Skræder ikke gjøre (hvilket ogsaa var sandt). De kjørte med høit løftet Pidsk midt i Vrimlen af Vogne og Mennesker og bleve skilte fra hinanden. Tilsidst syntes det os altfor farligt paa denne Bus, vi stege ned, toge en anden, og strax faldt en af Hestene for den nye Vogn. Dog naaede vi til Udstillingen, hvor Jørgensen viste mig først endeel Agerdyrkningsredskaber og saa det fuldstændige Bomuldsmaskineværksted samt Lærreds dito, hvor man saae den hele Proces fra Productets raae Tilstand, indtil det ligger forarbejdet i bleget Tøi. Vi saae ogsaa de mærkværdige Damp-Jacquardmaskiner væve Tøi ... dog kun een Farve Rending og een Farve Islæt (i Blomsterform), medens en anden Maskine af lignende Art vævede med forskellige Farver, en forbausende Kunst (see den lille Bog og de vedlagte Tegninger fra Udstillingen). –

Jeg traf Red. af Svendborg Avis, leiede definitivt Værelse hos Hjorth og tog hjem udenpaa en Omnibus, atter i mylrende Trængsel og med en Kudsk, der ligesom »Fædrelandet« kjørte paa Andre og gav dem Grovheder derfor. – Om Aftenen ifølge Indbydelse hos Martin, hvor bl. A. Gerstenberg, Phrasemanden.

Løverdagen d. 2den August. Seilede op til Westminster Abbedi og besaae Kirken med det herlige Skib, de spidsbuede Sideskibe og det i ni Capeller om Høialteret inddelte Chor. (Om monumenterne see Bogen). – Gik derfra gennem St. James Park og hilste paa Gesandten i hans Hjem. Tog ned til Gerstenberg, spiste med ham, og saa ud i St. Johns Wood til *Kinkel*, hvor jeg bl. A. Damer saae Fruen og hørte hende spille samt traf *Schurz*, som befriede K. Sidstn. er en høi, smuk, sorthaaret Mand, meget literair i sin Politik, kastet ud i Politiken uden egenlig Tilbøielighed eller Kald eller dygtigt Studium. Han er »af Princip revolutionair« og kunde slet ikke finde sig i mine Meninger, men vilde dog gjerne disputere med mig (Monarchist eller Demokrat? spurgte han). Han proklamerede med Hensyn til Slesvigholsteen først Folkesouveraineteten (Das Volk will es), og med Hensyn til mit Exempel, Baden, Nationaliteten og gav mig derfor Ret i, at Holsteen havde Uret, nemlig fordi det vilde have Nordslesvig med (altsaa Deling), men erklærede sig saa atter imod Nationalitet, idet han opstillede Republiken og Friheden som det Første. Forresten Agtelse og Beundring for Danmark. Da jeg med Hensyn til Hatteaftagelseshistorien sagde: Nu, ja, lad det være sandt; men hvad vilde man andetsteds gjøre med Wühlere blev K. lidt pikeret; men da jeg spurgte: Hvad ville I selv gjøre med Aristok[raterne] i Republiken Tydskland? Maatte de ikke tage Hatten af? Svarede *Schurz*: Nei; thi vi vilde i Forveien tage Hovedet af dem. – Altsaa blev det Hele burschikost-phraseagtigt. – Gik igjennem den mægtige, deilige Regentspark, hvor den grønne Eng mindes om Eremitagesletten, hvor der er saa meget vand, at Smaaskibe kunne seile, Hængebroer, Skovpartier. – Kom tidlig hjem; sædvanlig Aftenpassiar.

NB. Kjørsel gennem London, naar Gasset tændes. Sammenligning med Paris. Livsglæden er her ikke, ikke det Fristende, Bedaarende i Luften, alt Geschäft. NB. Gerstenberg, der paa Restaurationen i Cheapside forsøgte at gjøre en lille Dreng republikansk. Faderen, formodenlig en engelsk Farmer, sad ved det andet Bord og spiste hele Familiens Suppe.

Søndagen d. 3die August. Tog med Jørgensen o. s. v. med

Dampskibet til Gravesend. Uhyre Menneskemasse ombord, samt Musik, og det om Søndagen. Overhovedet feires Søndagen her slet ikke strengt; Adspredelse og Glæde trænger sig ind ligesom de øvrige Dage Tobak og Skjæg. Man kommer forbi Greenwich med det store Invalidpalads og et Matroshospital paa Floden, et gammelt Linieskib. Fangeskibe seer man ogsaa (mv. 1807-14). Videre forbi Woolwich, i en deilig Egn, og længere nede et Landsted, tilhørende en londonsk Alderman, med fløielsglat Græs og Skovpartier om sine gothiske Bygninger. – Fra Gravesend maatte jeg strax, da jeg skulde spise hos Gesandten. Kjørte i det deilige, men hede Veir paa Jernbanen, sovende, til London (4½-5½), kom hjem og tidsnok til Gesandten. En jævn, behagelig Familie, Fru og to Døtre, gemytligt Maaltid, hvorved Maleren Schjøtt og Capt. Bille. Spadserede med Schjøtt, hørte efter Grev Frys i Blackfriars Hotel, hjem.

Mandagen d. 4de August. Vi ville takke Guderne for Held og Behagelighed, godt Sind og skjønt Veirligt. Imorges flyttede jeg, efter at have skrevet til Grev Frys, kom herop i 5 Park Row, Knightsbridge og gik strax til Zoological Garden, hvor jeg rigtig nok saae meget, men ikke Alt, og ikke kjendte Dyrenes Navne. Dog interesserede mig især Vandfuglene, Ørnene, Bøflerne, Løverne og den deilige Blomsterhave. Derfra paa Lykke og Fromme ned til Fulham Place hos Baron Dirckinck, der indførte mig hos Fru Rowan, i hvis Familie jeg tilbragte behagelige Timer, og saa hjem til Familien her hvor jeg talte Engelsk og fik Mad for hele Dagen.

NB. Wellington, hans Statuer, hans tidligere Upopularitet og Skodderne for hans Jerngitter, the old duke.

Idag fik jeg Brev fra Baron Blixen.

Tirsdagen d. 5te August. Imorges hos Gesandten, hvor jeg traf Dirckinck og Capitain Bjelke, og af hvem jeg fik endeel Billetter og Blade. Gik hjem og læste og Kl. henved 2 til Udstillingen, hvor jeg efter Aftale traf Krag og Jørgensen. Vi saae endeel amerikanske Maskiner, samt Tegninger forestillende Solstraaler-nes Fald i de forskjellige Aarstider tilligemed Lysets Forskjellig-

hed; desuden Tegning af et Dampskib, der foruden de sædvanlige Hjul har Indretninger agter og paa Siderne, hvorved det hjælpes fremad af selve Bølgerne; endvidere Model af en athmospærisk [sic] Jernbane med to Spor og eet Rør. – Dernæst oppe i den engelske Afdeling, hvor vi især saae Glasmalerier og det engelske Tapetpapir, der ikke er meget smagfuldt, men søger at frembringe Udseende af solidere Ting, end det virkelig er, bl.A. Egetræ, hvori Figurer af berømte Mænd (see den lille Bog). Videre en interessant Samling af Copier af Bibelillustrationer med Haandskrifter fra det 6te-16te Aarhundrede. I det 17te Aarhundrede tage de pludselig et overordenligt Opsving, men synke saa hen. Endvidere saae jeg »Sverig og Norge«: Mollins Hyrdedreng i Marmor, Jern, raat og forarbejdet, det Sidste ikke meget smukt. NB. Stolemager Hansen og Naylor. Derpaa spiste vi smaalig til Middag i Strand og gik saa til Coventgarden (Don Juan). Tamburini synger som en Mand, der spiser for meget, og er yderst smagløs (gaaer f. Ex. bort i Fristelsescenen). Mdme. Viardot Donna Anna; rigtig gode kun Zerline og Leporello. Jeg gik, da 1ste Act var ude.

Idag fik jeg Brev fra Grev Frys, tilskrev ham om Touren til Windsor.

Flere Steder hørte jeg iaften Musik paa Gaden ligesom Serenaden i Syden.

Onsdagen d. 6te Aug. Ventede hos Dirckinck (see d. 11te August) forgjæves paa Grev Frys, hvorpaa vi tog til British Museum. I kunstnerisk Henseende er ikke det meste Udbytte i denne store Bygning med de vidtstrakte Haller; selve Pynnten udenfor, Forgyldningen paa Frontespiciens Figurer, synes at antyde Sligt. Der er imidlertid de assyriske Værker, som ere udgravede af Dr. Layard, tildels kolossale Ting, f. Ex. et Hoved, en Haand, en Barnearm [?] af Steen, sidstnævnte saa stor som ellers en kolossal Statue. Saa er der Basreliefs, der antages at skulle forestille en Konges Bedrifter, andre, der rimeligviis ere af allegorisk Natur, saasom to Engle ved Livets Træ, to Figurer med Rovfuglenæb, ligeledes ved et saadant Træ, Præstefigurer (?)

med mærkværdig godt udarbejdede Ansigter; men Lemmerne inderlig bundne eller ubehjælpelig udførte. Alt dette staaer ufuldstændig opstillet, næsten ligesom det er udpakket. – Saa er der de Elginske Marmorværker. – Endvidere en stor Samling etrusiske Vaser; men de staae ikke godt og synes maaskee af denne Grund ikke saa skønne som Vaticanets. Dernæst græske Vaser; Kar, forskjelligt Huusgeraad og en liden Samling af smaa Broncesager ligesom den, man seer i Museo Borbonico i Neapel. Langt fuldstændigere er Alt, hvad der mere henhører til det Practiske, saaledes i den ethnographiske Afdeling, bl. A. en Samling af indiske Klæder, Huusgeraad, Vaaben samt Model af *Thugs*. Endnu fuldstændigere og i Sandhed mærkværdigt er den zoologiske Afdeling (hvorom i den lille Bog). – Naar man gaaer ud derfra, er man bleven rigere, Verden har ligesom udvidet sig, eller man har erfaret saa meget om den, at man er glad og styrket derved. – Saa gik vi hen og spiste i Divanen Strand 102, drak Kaffe, røg Tobak og spillede Schack, aflagde vore Kort hos Grev Frys og seilede fra Blackfriars – NB. Et stort Dampskib, hvor man dandsede Polka – til Tunnellen. Der spillede man Marseillaisen dybt nede i Tunnel, og ved den modsatte Side lød Musik som fra et Vandorgel; det var et Slags Klokkespil. Derpaa seilede vi hjem i Tusmørket, der lidt efter lidt forandrede sig til Nat. Paa den sortegraa Flod spillede Lys af Gasflammerne, Dampskibe fore os forbi til alle Sider, Funkene stege op af deres Skorstene, Lægtene svømmede ubehændig som Vandmænd, Tørveir, St. Paulskirken, Sommersethouse ragede frem af Halvmørket ovenfor Magazinerne, Værkstederne (der tildeels endnu udsendte Ild og Røg), Floden løb som mellem en Skov af Master; paa Skibet begyndte en lille Familie med dæmpet Stemme en mild, lidt monoton engelsk Sang, tilsidst sang de Fleste med, og Skibet gled fuldt lastet med Mennesker hen til Hungerford Bridge. – Hjem, fandt Brev fra Grevinde Frys.

NB. I Museet Bibliotheket med Haandskrifterne (Shakesper) [sic].

Torsdagen d. 7de August. I Udstillingen og saae navnlig *Sver-*

rig og Norge samt Østerrig. Fra Norge er Kobber, Jern, Sølv fra Kongsberg i Erts og i alle Overgange til det rene Metal, dernæst Bøndernes Træarbeider; der mangler Blaafarve m. M. Fra Sverrig er Jern og Bjergværksager og ved Siden heraf det fineste, kvindelige Haandarbeide, Broderi, der kan sees gennem Mikroskop; det forestiller Slottet Ulriksdal, af Sophie Hamrén m. M. Om Østerrig, see den lille Bog. – Var om Eftermiddagen inde at see den *chinesiske Familie*, hvor der tillige er en heel Udstilling af chinesiske Producter, Dyr, Fiske, Slanger, Afbildinger af deres Redskaber, Klæder, Modeller af Vox af deres Familieliv og Tilværelse (Skomager, Barbeer, Gjøgler o. s. v.), Tegninger, forestillende deres Theehøst gennem alle Stadier. Familien selv synger. »Professoren« spiller paa en Slags Violin med een Streng, Damen spiller paa en Harpe uden Resonansbund og synger snøvlende, skrigende-pibende ligesom Instrumenterne. Professoren spiller dernæst paa Fløite, og et af Børnene synger en monoton, snøvlende Sang. Derpaa drives Handel med chinesiske Sager, saasom Silketørklæder, Vifter. – Saa gik vi til Picadilly og saae Reisen til Californien. Tegningerne bevæge sig, vi gjøre Reisen, eller den gaaer for sig, medens vort Legeme sidder og vort Sind følger med, over Rocky-Mountains, Saltsøen, Columbiafloden, deilige frugtbare Landskaber, Sneeorkaner, Hudsonsbaycompagniets Stationer, Indianerne, til Sacramentofloden, hvor Guldet findes og Menneskene dræbe hinanden; S. Francisco, ved Havet og ved Foden af Bjerge.

Fredagen d. 8de August. Fik hos Gesandten Billet til Westminster Palace. NB. til Galleriet eller rettere: Gangen udenfor, hvor jeg kunde see Dronningen passere forbi. Ved Siden af hende Prinds Albert, foran hende bl. A. Hertugen af Wellington, der bar Englands Sværd. En stor Skare af Herald og Hallebarderer i middelalderlige Costumer gik foran, det var en Marsch under krigerisk Lyd af Trompeter, som naar hendes normanniske Forfædre skred frem. – Garden rødkjølet; i Kyrads som vor Garde, men mere overlæsset. Officierer som Tancred. Peerer i Hermelinkaabe over graa Benklæder. Gyldne Vogne udenfor, Fodgar-

den i Slagorden, talløs Skare af Politibetjente med Knockdowns. – Havde en munter Middag her hjemme og gik saa gjennem Parken til Mistr. Rowan, hvor jeg traf Mr. Wilkinson, Sussex Lodge, 27 Finchley Road, St. John's Wood, near the Eyre Arms. Hjemvei i smukt Maanskin.

Løverdagen d. 9de Aug. Grev Frys besøgte mig. Derpaa kjørte jeg ud til 2 Sidney Place Brompton, Mazzini, men traf ham ikke; han var i Hastings. – Mødte derpaa Grev Frys i Exhibition, paany de milanesiske Billedhuggersager, noget af Frankrig, Tyrkiet, Portugal, Spanien, det engelske Sølvtoi og Agricultursager. Kjørte til Divanen, hvor jeg spiste med en enbenet Engelskmand, læste Times, tog til City, Meyers og Martin, mødte Miss Berryman i Southstreet.

Søndagen d. 10de August. Tog ud med Miss Margr. Thomas (paa Veien Visitkort hos Møller i Pimlico) til Hamptoncourt, saae dette Slot meget godt, spiste til Middag i Mitre Inn, tog ene hjem, forvildede mig fra Vauxhall Bridge og blev fulgt hjem af en Waliserinde. Hjemme engelsk Samtale.

Mandagen d. 11te August. I Formiddags, da jeg var bleven ordenlig barberet, tog jeg til

British Museum.

I kunstnerisk Henseende er den ikke noget stort eller heelt Udbytte at hente her; men modtager man end ikke et egenligt Skønheds Indtryk, saa er Samlingen dog i høieste Grad interessant. Foruden de assyriske Værker, udgravne af Dr. L., der ikke ere opstillede endnu, samt de æginatiske Sager fra den græske Kunstperiodes Ungdom, er her de saakaldte *Elginske Marmor*er, Udgravninger fra Athen. Paa Engelskmændenes sædvanlige Maade er Alt gjort saa fatteligt og belærende som muligt. I den store Sal (omtrent 90 Skridt lang) findes en Model af det antike Parthenon, Jomfruens Tempel. Det er fiirkantet, omgivet af en dobbelt Søilerække; i det inderste, fiirkantede Rum seer man Gudinden selv, ene, opreist med Landsen og Skjoldet. Paa Frontispicen, lig den over Frue Kirke, staaer en Gruppe som Johannisgruppen; det er ganske smaa, høist mangelfulde Afbildninger af,

hvad Gruppen var i Oldtiden; men til begge Sider ude i Salen findes de virkelige, kolossale Figurer, skjøndt næsten ukjendelige (see Cataloget Pg 228). Der er *Solguden*, stigende op af Havet, styrende sine Gangere, *Theseus*, *Ceres* og *Proserpine*, *Zeus* ifærd med at bringe Jordan Budskab om, at *Pallas Athene* er født, en *Seirsgudinde* og *Skjæbnegudinderne*. De ere Alle i høi Grad beskadede, og endnu mere er dette Tilfældet med det Øvrige af Gruppen, som næsten er ukjendeligt. Den sidste Skikkelse har været *Natten* eller *Selene*, som kjørte ud i Havet. Endvidere sees *Friserne* fra den indre og ydre Søilegang, *Kampen mellem Centaurer* og *Lapither* (Athenere) i en mængde Scener. Disse ere temmelig godt vedligeholdte, de rene ædle Træk af den græske Kunst træde bestemt frem, en Duft fra *Pericles's* Tid møder Beskueren. Det Samme gjælder om en Mængde andre Friser, store Tog af Mænd og Kvinder, Præster og Krigere, tilhest og tilfods, Offerdyr o.s.v.; trods den megen Ødelæggelse frydes Øiet ved den store Simpelhed i Skjønheden, ved Fiinheden i Udførelsen trods den colossale Storhed. Nydelsen forøges maaskee netop ved, at man maa arbeide sig frem, at man først efter nogen Tids Forløb er istand til at fatte, hvad man har for sig, og da fremstige alle Statuer fra Vaticanet og Capitolium med fornyet Tydelighed i Erindringen, det er, som om man samler det Adskilte til et Heelt og forstaaer det. – Vil man vide, hvorledes Ødelæggelsen er kommen over disse ædle Skikkelser, saa er Alt paa engelsk Maade beredt til at fortælle det. Ved Siden af Templet, som det var i Oldtiden, staaer en Model af det, som det var 1687, da Venetianerne bombarderede Athen; de venetianske Kugler ere gaede tværsigjennem Templet, have kuldkastet *Murene* og knust *Gudinden*. Endvidere sees to Søileskafter og Capitaler fra *Propylæerne*. Det er en lille Stump, som imidlertid ved sin overordenlige Storhed er istand til at give et Begreb om, hvad *Propylæerne* vare, da alle Søiler stode opreiste. Imod dette antager jeg, at *Michel Angelos* Søilegang udenfor Peterskirken aldeles maa forsvinde. Man bliver ganske forunderlig glad ved pludselig at staae overfor noget, der med saa megen Simpelhed og Skjønhed vidner

om det lille Athenerfolks Vælde. Men næsten samme Indtryk gjør det Mindre, Levinger af ioniske Søiler; det er Reenheden og Harmonien, som med saa megen Magt betager Beskueren.

Opstillingen er langt fra at være ordenlig. Vaser, Urner, Votivtavler, Hædersdecreter staae rundt omkring; der findes ogsaa et Stykke Marmor med græsk Indskrift, en Fortegnelse over Templets Skatte.

Derfra gik jeg ind i de ægyptiske Værelser. Samlingen i det første Værelse har foruden sit egen Værd den Interesse, at Napoleon Bonaparte lod disse Sager udgrave, og at de bleve Engelskmændenes Eiendom som Følge af Slaget ved Abukir og Menous Alexandria Capitulation, Septbr 1801. Der er to Hoveder, som have hørt til Statuer af ægyptiske Konger; det ene skal være Rhamses d. 2den eller 3die. Den ægyptiske Kunst vil ikke ret tilfredsstillende vor Skjønhedssands, der er udviklet af den frie græske Kunst; men det kan ikke nægtes, at der er en mærkværdig Sandhed, Naturlighed og Symmetri i disse uhyre Hoveder; der ligge ogsaa Hænder, flere Alen lange, en Barnearm [?], som synes at have hørt til en Statue halv saa stor som Rundetaarn. Nogle mindre Hoveder meget smukke af Ægyptere at være. I Salen staaer en besynderlig Søile, der ikke er rund eller heel som andre Søiler, men seer ud, som om den forestillede en Lotusblomst med Stilk og Knop.

Paa Væggene ere en Mængde Frescobilleder, forestillende Ægyptere i deres huuslige Beskjæftigelser, f. Ex. en Herre, der kommer og seer til sine Betjentes Gjerning. Der er her høist fuldendte Afbildninger af Dyr, navnlig af Fugle, hvorimod Menneskene i Almindelighed ere underlig kantede og afbildede baade fra Siden og forfra, ligesom Børn endnu tegne paa Plankværk.

Mumierne, der findes her i stort Antal og i alle Phaser, fra det næsten afslørede eller afklædte Lig til den kostbareste Sarcophag, kunde jeg lade ligge, da jeg har seet nok af dem; hvorimod jeg ønskede at gjøre et nøiere Bekjendtskab med de ægyptiske Guder; thi saa stor en Samling og i alle Størrelser har jeg endnu ikke seet. Mange hundrede Guder, fra 1 Tomme til $\frac{1}{2}$ Alen høie, staae

i en Række Skabe; men det er yderst vanskeligt at erfare deres Navn eller hvad de forestille, fordi Cataloget er aldeles ufuldstændigt og uordenligt. Dog læste jeg: *Pashta*, Bubastis, Diane, med Kattehoved, dog ogsaa undertiden med overraskende smukt Ansigt; *Amen-ra*, Jupiter; Ma, Mei eller Thmeï, Themis, Sandhedsgudinden, som sidder med en Skaal og med omhyggelig tillukket Dragt; *Month-ra* med Høgehoved; *Imouth* Æsculap, sidder med en aaben Papirsrulle, *Thoth* er Mercur og har et langt Fuglemæle (Ibis), *Hor* eller *Horus*, Søn af Amen-ra, smuk, med Noget, der ligner Lovens Tavler paa Hovedet; paa Siden af Hovedet et Overflodighedshorn; Fingren lagt paa Munden (ogsaa med Løvehoved); *Isis*, der sidder og giver Horus Die; *Osiris*, smuk, med præsteagtig Hovedbedækning, men ogsaa i mange andre Skikkelser, f. Ex. bærende Maanen paa sit Hoved (*Osiris-io*); *Num*, Kneph eller Chnoupis med Vædderhoved. — Katte, Schakaler, Løver, med flere Dyr. Her tilbragte jeg en besværlig, halv behagelig og nydelsesrig, halv ærgerlig Tid, da jeg gjerne vilde trænge ind i den ægyptiske Allegori, men ikke mægtede det, skjøndt jeg dog lærte Noget.

Saa saae jeg den store Samling af Vaser, ligefra den begyndende, saakaldte phøniciske Kunst, til den meest fuldendte græske, som igjen syntes mig sluttelig at bøie sig nedad. Vaserne ere mange i Tallet, men ikke heldig udstillede. Paa de egenlige græske Vaser ere Figurerne aldeles fuldendte, mesterlig tegnede. Etsteds seer man Ulysses og Sirenerne. —

Spiste i Divanen, røg Cigar, læste de franske Aviser og saae, at man i Paris tilbyder Folk 30 Dages Fornøielser for 15 Frcs; de gjøre Regning paa 300000 Billetter. Det er nok nu Frankrigs Rolle at more Folk, bedøve dem og tumle sig frivolt, medens det alvorlige England belærer dem.

Tirsdag d. 12te August. En høist behagelig og nydelsesrig Dag. — Imorges til Udstillingen, saae Italien, Portugal, Spanien og Tyrkiet (see den lille Bog). Da jeg kom hjem fra al denne Rigdom, Fiinhed og Skjønhed, fra Jordens Fylde og Menneskenes Kløgt, fra Bjergenes Metal og Marmor, Agrens lifligste Frugter,

Farvernes kunstige og ædle Sammenblanding i Tøier, fra Sydens og Østens contemplative, harmoniske Livsglæde, Industri og bildende Værker, var det, som om hver Nerve i mig følte Tilværelsens Lykke, Livets Solskin. – Efter lidt Hvile og behagelig Ro, gik vi tilbords, vare muntre, især til Kaffen ude i Haugen, og saa begav jeg mig til Dirckinck-Holmfeld og Rowans for at følges med dem til Dr. Wilkinson. Hos W. blev jeg forestillet for Skribentinden, Miss Blackwell, der har reist i Frankrig og America, og hvis søster er Doctor Medicus og boer i America. Endvidere Mr. Buckingham, den smukke, behagelige, hvidhaarede Mand, der er Medl. af Fredsvennernes Selskab og vil komme til Kbhvn. Han forærede mig sin Bog. Jeg blev ogsaa bekendt med en engelsk Forf., forhenv. Medarbejder af *Democratie pacifique*. Jeg disputerede med den Ene om Freden, med den Anden om Socialismen, og mærkede, at en saadan Discussion gaaer ganske fortræffelig, skjøndt jeg har Vanskelighed med Sproget; thi Folk ville gjerne tale selv. Desuden bemærkede jeg, at i enhver Samtale er i Grunden Størstedelen af Ordene overflødige. I de første Sætninger, der følge paa en Indvending, siger en Mand Hovedsagen; det Følgende kan man høre med et halvt Øre og forberede sin engelske Sætning, som skal bringe ham til nye Sætninger.

I det deilige Maanskin fulgte jeg Rowans hjem og derpaa selv hjem.

Idag traf jeg i Udstillingen Bergsøes. Frøken Westergaard boer i Kronprindsessegade 390 hos Athalia Schwartz, 3: 3die Sal.

Onsdag d. 13de August. Imorges til Udstillingen og saae Indien, Ceylon, Malta, Vestafrica og de vestindiske Øer, dernæst et Mesterstykke af engelsk Guldsmedkunst og *den engelske Skulptur*. Alt findes i den lille Bog. – Gik hjem og spiste godt og behagelig og skrev saa hele Eftermiddagen og Aftenen.

Torsdag d. 14de August. I City's Handelsverden og hos Martin. *See det vedlagte Papiir af Dags Dato.* Om Aftenen hos Simonsen; hjem, tog Omnibus ved Banken, begge Heste styrtede nærved St. Paul, tog ny Omnibus; deilige Maanskin.

Fandt Brev fra Mist. Rowan og Bøger fra Buckingham.

Fredagen d. 15de Aug. I Exhibition og saae med Krag alle eller de fleste Skulptursager. Notitser findes i den lille Bog og paa de tilhørende løse Blade. Desuden den vestlige Side af Hovedgangen med Kirkemodeller, Fyrtaarn, hydraulisk Maskine o.s.v. – Om Eftermiddagen var Sørensen hos mig, hvorpaa jeg besøgte Rowans, hos Dirckinck talte med Bergsø og fulgte Frøken Westergaard hjem. Beredte min Udflugt til Frankrig.

Løvedag d. 16de Aug. Afreiste fra Londonbridge Station Kl. 2, til Newhaven Kl. 4,10, ankom til

Dieppe

ved Midnatstid, og efter at have passeret Told- Pasvæsenet og faaet et lille bitte Værelse, skrev jeg *vedlagte Brev*.

Søndag d. 17de Aug. Gik i Bad ude i Søen. »Badet i Dieppe« er smaa bitte Barakker af uhøvlet Træ, der kaldes Telte; (NB. Etablissementet noget smukkere med Have) man vader ud over Sandet, og saa kommer det grønlig Oceans Bølgerslag hen over En. Alt, hvad der hører til Badeanstalten, er langtfra pynteligt; der er et ganske net, skjøndt simpelt Forsamlingssted, hvor man viser sig i stor Elegance; men de Gange, som ere anlagte i Nærheden af Strandbredden, ere langtfra anlagte for Damernes grønne, hvide, sorte Silkestøvler, for de vidunderlig deilige Børn (NB. hvidklædte, Madonna), fra Spanien, England o.s.v. Der er en grøn Eng mellem Byen og Badestedet, og her gaae Køer. Byen ligger paa Kysten, der her er en fortsat brat, temmelig høi Kalkklippe, kun er der i Klippen et Hul, hvor Byen er lagt, og derfor seer det fra (England og) Havet ud, som om Klippen selv var besat med oplyste Vinduer. Til Høire ligger det gamle Slot, opført af Sire Desmarets, oppe paa Klippen; og man seer endnu Syn af de Fæstningsværker, der bleve anlagte for at sikkre Staden, navnlig et Taarn, et Stykke Muur og en taarnet Port, som sluttede sig til Klippen. Til Venstre er Havnen med Fyrtaarnet og Krucifixet. – Gaderne, med Undtagelse af Hovedgaden, ere temmelig smalle, temmelig ureenlige, med Rendesteen i Midten. Ikke langt fra Havet ligger Kirken St. Jacques med temmelig forfaldne Buer, Kniplings-forzirede Taarne, og to meget smukke, i Arabesker

arbejdede runde Vinduer, »Roser«. Der var stor Menighed her i den fromme Stad Dieppe. – Paa Torvet tætved Kirken staaer Duquesne's fortræffelige Statue (Genua). Han staaer i Datidens krigeriske Dragt, Vams, svære Støvler, Sværdet i et bredt Baand, med Baret og vaiende Fjeder, seer kjækt frem, lidt opad, som efter et fjendtligt Linieskib eller efter Genua, la Superba, der ligger høit paa Klipperne, men tvungen af ham skal stige ned og ydmyge sig for Louis XIV. – Elfenbeensindustrien. Fiskerne. De smukke Fiskerpiger, Folkets Dragt. Der er dog endnu i Europa megen Originalitet. – Vi gik med til Bade-Etablissementet, hørte Musik, saae smukke Damer, kom hjem, spiste, saa en Spadse-retour med Greven langs Stranden.

Mandag d. 18de Aug. Gik op paa det gamle Slot og saae denne eiendommelige Bygning, hvor moderne, spinkle Kasernebygninger staae imellem de stærke Taarne fra Middelalderen. Man har herfra en meget smuk Udsigt over Havet og Landet; herfra sees, at Landet er grønt og frugtbart, Dalen ligger udstrakt mellem de lave Bjerge. Imedens jeg stod deroppe, gik der en Regnsky henover Dalen, tæt udenfor Byen, og Solens Skin faldt paa Regnskyen, saa at den var lig et fiint, glindsende Slør, der blev dragen for den grønne Dal. – Efter Frokosten med de fortræffelige Østers gjorde vi en Kjøretour og saae Slottet *Miromesnil*, der bærer Præg af at have været en stolt Families Herresæde, men nu forfalder (Eierinden boer i Paris). Derfra kom vi til en Kirke, udenfor hvilken staaer en mærkelig smuk If (det Slags Fyrretræ); i Kirken St. (?), der helbreder en djævlebesat Kvinde; Djævlen farer hende udaf Munden. Det er raat udført i Træ; men kunstnerisk skjøn er desuagtet Kvindens Stilling, hun tyer liden-de og troende til den Geistlige. I denne og de fleste andre franske Kirker findes en Ørn i Choret overfor Alteret, der bruges til Læsepult. Ingen kunde sige Oprindelsen. – (St. Johannes?) – Forbi flere Slotte, gennem deilige frugtbare Landskaber, mellem *straatækte* Bøndergaarde til Ruinerne af Slottet *Arques*. Spadse-rede i dette stærke normanniske Slot, der ligner Colosseum deri, at man af dets Steen har bygget næsten en By, og dog beundrer

man endnu dets Vælde. Smagløst Marmor-Relief, Henrik d. 4de ved Arques, hilset, beskyttet af Seirsgudinden og modtagende Kronen af en anden Genius – idetmindste smagløst opsat paa dette Sted, som man har ruineret. – Kom hjem, gjorde mig færdig, reiste Kl. 5. Bekjendtskab med en Franskmand; Engelskmanden, der tog min Plads, men endelig takkede, paa en pæn, mandig Maade. – Ankomst til Newhaven Kl. 1, i Maanskin. Spadserede efter Aftensmaden med Franskmanden og Ungareren langs Stranden i Samtale om Kunst, Constantinopel, det sorte Hav, Politik; ved Tilbagekomsten saae jeg Folk sidde i Hallen om Kaminilden, paa engelske Viis, thi Natten var kjølig.

Tirsdagen d. 19 Aug. Ankom hertil *London* Kl. circa 11 ½, gik op paa Udstillingen og saae der Vestafrica endnu engang; traf saa Ungareren, men gik hjem kl. 3, spiste (Moldenhauer), var søvnlig og sov fra kl. 5-9. Har nu siddet og skrevet efter Theen.

Onsdagen d. 20de August. Imorges præcis Kl. 10 var jeg udenfor Tower. En Yeoman (see Bogen om Tower Pg 10), en af Mændene i rød Vaabenkjole med sorte Striber over Skuldrene, sorte Striber i Fiirkant om Skjørtet, og det kongelige Vaaben indvævet paa Bryst og Ryg – førte mig til Mr. Lund, og efter at have aflagt Besøg hos Major Elrington, the deputy lieutenant of the T., blev jeg ført om. Tower er ikke en Bygning af saa mørkt et Udseende, som dens blodige Historie kunde lade formode. Man kommer ind ad en bred, lys Vei mellem Fæstningsmure, inde i Fæstningen eller Byen, som man ogsaa kunde sige, seer man nye Bygninger, der vel ere opførte i gammel Stiil, men see glatte og venlige ud; det er ikke Alvor med Nutidens crenellerede Taarne. Paa en aaben uregelmæssig Plads mellem det hvide Taarn og Gouverneurens Bolig staaer Hertugen af Wellingtons Statue, men uheldig som sædvanlig. Den er anbragt ligeoverfor en Trappe, opad hvilken de Besøgende komme, og skulde vistnok indtage en bydende Feltherrestilling; men han seer ud som en Veiviser, der peger hen imod Juveltaarnet – this way, gentlemen. Til Venstre er Officierernes Messe, en ny, normannisk Bygning; Officiererne sad idag en Time ved Frokosten; man

hørte Klirren af Sølv-tøiet istedenfor det Ainsworthske Towers Lænkeraslen og halvkvalte Suk. Imens exercerede en Snees Mand i Gaarden. Garnisonen er 600 Mand, meget kjønne, stive Folk, i rød Kjole og hvide Beenklæder; de tør ikke gaae med Vaaben i City'en, dog undtages den lille Peloton, der om Aftenen Kl. 7 drager paa Vagt til Banken; men den maa gaae afveien for alle Mennesker. – Det Mørke og Skumle begynder først, naar man ene henvender sin Opmærksomhed paa det Gamle, der har overlevet Ildebranden af 1841. T. er en stor Fiirkant, omgiven af Muur, lænet til Themsens, indvendig meget uregelmæssig bygget omkring det gamle fiirkantede »hvide Taarn«. I den Muur, der vender til Themsens, er en Port, der fører fra Floden ind i en stor, hvælvet Hule, der ved Floden er ganske opfyldt af Vand som Slotsgaardene i Venedig, men af grønt, slimet Vand. Dette er »Forrædernes Port« (Jane Grey). Man kommer derfra opad Trappen ind gennem Muren og staaer overfor en ny Muur med Taarne [og en] Port, som fører til Towers Indre; og navnlig befinder man sig ligeoverfor et Taarn, det »blodige Taarn«, lav, hvælvet Port. (Resten af Constructionen kan man forestille sig, naar man tænker sig, at indenfor hiin yderste Muur befinder sig en Fiirkant, Muur med otte runde Taarne, og indenfor denne Fiirkant igjen det hvide Tower, en fiirkantet Fæstning, Donjon, med 4 Taarne og Spiir). – *Historien see Bogen.*

Spiste Frokost hos Major Elrington og Familien.

Derfra gik jeg til Martin, kørte med hans Kone til Regents-Street og købte Mantellen, spadserede i James Park, var i Pauls-Kirken (*Nelson*), og derpaa vilde jeg slutte Dagen i den gamle »lumber-troop« (see »London« Pg 49). Hvad der stod i Bogen, var jeg temmelig vis paa, ikke at finde: Engelskmænd, der vilde i Fremmedes nærværelse drive Spøg med et historisk Minde. Men der var ægte engelsk Selskab, Sangere, hvis Formand var Selskabets Præsident (to Dreng, der sang ubehagelig som Fruentimmer, til Claveer) og Characteersange, f. Ex. en drukken Irlænder og the pope, *hvoraf jeg har en Afskrift* vedlagt til 152 item.

Torsdagen d. 21 Aug. Idag var der 1600 Børn i Udstillingen fra

Woolwich's offentlige Skoler og fra nærliggende Byer ved Themsen. De gik stolte om i Bygningen, førte af deres Lærere, af hvilke, paa engelsk Viis, var udvalgt chairmen og vice-chairmen. Kl. 5 drog de ud af Bygningen under Hurraraab, fulgte af en stor Menneskemasse, navnlig Damer, der viftede til dem med Lommetørklæder. Hver Skole førte sit hvide Flag, kun pyntet med Skolens Navn; men hver By havde tillige sin lille Fanebærer, der bar det engelske Flag. I alt dette var nu Noget, som rørte mig, navnlig Synet af hver Dreng med det vældige engelske Flag, vældigt i dobbelt Betydning. Saadan en Dreng har Lov til under dette Flag at give alle sine ædle Følelser det videste Spillerum. Britannien fordrer kun af hver, at han skal stræbe at ligne Nelson, og gaaer han frem med glad Hensynsløshed, med Stolthed og Djærvhed som Nelson, saa stiller Britannien Verdens største Flaade og den halve Jordklode til hans Raadighed. Saadan en Dreng behøver ikke, naar han bliver Mand at lytte til sit Lands Pulsslag, ikke at skotte forsigtig til Høire og Venstre efter banet Vei – Veien er der, hvor Britannien gaaer frem. – I Udstillingen saae jeg først lidt fra Nordamerika (see Vedlagte) og saa den engelske Guldsmedekunst og Noget af den franske. (*Alt vedlagt*). Endvidere den store Mængde Modeller af engelske Skibe, Værelset, hvori Alt til kirkeligt Brug forefindes, engelsk Snedker, Forgylder, Lakere Arbeide o.s.v. – Om Aftenen hos Rowans.

Fredagen d. 22de. Aug. Imorges var jeg med Moldenhauer i Bridgewater-Gallery, tilhørende Jarlen af Ellesmere. Palladset giver en Forestilling om en engelsk Lord; det er nyt og tildeels ufuldført; de store Haller, der faae deres Lys fra oven og ere omgivne af Buegange, ere endnu ikke forsynede med deres Marmorstuk, men provisorisk bedækkede med Klæde; hist og her seer man Marmorsøiler, der vække Forestilling om den stolte Pragt, som engang vil herske her. (Man kommer først, gennem en høit hvælvet Gang ind i en Gaard, der ligner de italienske Palladsers, kun ikke aaben, men forsynet med gjennebrødt Loft og deri prismeslebne Ruder. Gange føre derfra ind til de rummelige Sale og Haller). Hvad der interesserede mig meest i Samlin-

gen, var Eierens Portrait, malet af Sir George Hayter. Det er en Mand paa omtrent 30 Aar, meget smuk, meget stolt og meget venlig eller indladende eller høflig eller tilfreds med Tilværelsen, en fuldstændig Typus for en engelsk Lord. – Lige under ham hænger et Portrait af Shakesper malet af Burgate (see Cataloget Pg 25). S. er ikke her, som i Westminster eller paa Udstillingen, væsenlig Cavalier; der er tværtimod Noget i hans Ansigt og Holdning, som vidner om Fordybelse i Tanken, Glemsel af den ridderlige Anstand, saa at han, hvis han traadte ind mellem sine egne Konger og fornemme Personer kunde blive forlegen eller idetmindste gjøre »civil Figur«. Der er heller ikke hans Værkers Genialitet i hans Ansigt; men det er desuagtet et Aasyn, som man aldrig glemmer, jo længere man seer, desto dybere skuer man ned gennem de store, sorte Øine, og der er noget ubeskrivelig Sundt og Mandhaftigt (Selvfølelse) i hans Væsen. – Et tredje Portrait, der interesserede, forestillede en naturlig Søn af Hertugen af Olivarez, malet af Velasques. Et ægte Kjærlighedsbarn, freidigt, ridderligt og erotisk aldeles indtagende i den ridderlige spanske Dragt, gul Vams, røde Beenklæder, store, røde, lyse Støvler med Guldsporer, Hatten med vaiende Fjeder i Haanden – Alt saa livligt og frisk, som om han den Dag idag skred hen over Aranjuez[e]s Mosaikgulv for at hilse sin unge Skjønhedsskende Dronning og uden selv at tænke derpaa stod i Begreb med at fordunkle General Serrano eller andre Generaler eller andre Hovedsmænd. – Der er nogle Raphaeler, nogle Titianer bl.A. Venus de la coquille, et ubeskrivelig deiligt og livfuldt Ansigt, at Aasyn, der giver En Forestilling om den Henrykkelse, hvormed Titian malede det, og om Titians Lykke. – Et andet skjøndt, kvindeligt Hoved af Leonardo da Vinci med den eiendommelige østerlandske eller sydlandske Farve, som udmærker denne Kunstner og strax forraader hans Værk. En Beatrice Cenci af Guercino. NB. B. E. malet af Guido Reni i Palazzo Barberini, et af de skjønneste kvindelige Ansigter, forhøiet af Ulykke, Forbrydelse, Stolthed, Uskyldighed. – Af Caravaggio, en Overgang over det røde Hav, det er beskadiget eller det har tabt sig ved Ælde

og LigeGYldighed. Moses staaer ved Havbredden, og medens Ægypterne forgaa under Elementernes Rasen, under Torden og Uveir og Havets fraadende Bølger, synker Folket paa Knæ i Ærefrygt, Rædsel og Taksigelser. Hele Bevægelsen synes at lyde Moses's oprakte Hænder. Det er altsaa en Maler, der med sin Phantasi har sat Musik til Digtet eller Poesi til Historien. – R. Mengs (see Pg 19), Poussin (12), Salvator Rosa, Wouvermans (Cavalleri, der angriber en sluttet Infantericolonne og bliver sprængt), flere udmærkede Stykker af Rembrandt (29); en mørk Spanier, Diego Velasquez de Silva (NB) malet af ham selv; et herligt Landskab af Cuyp, Claude Lorraine (Pg 4) m. Fl. Delaroché (Pg 44). – Peter Lely og Josua [sic] Reynolds. Saa i Udstillingen ogsaa igjen Indiens og Tyrkiets Industri og derpaa Frankrig: *Guldsmedkunst*, Juveler (Roserne i hvide Diamanter, omgivne af Rosenknopper; Blade, Rubiner og Saphirer, en Blomsterbouquet af lutter Diamanter, en Nellike, ganske naturlig). *Bronce* fra alle Tidsaldré. Den uendelige Mængde *Klædevarer*, det udmærkede *Tapetpapir* (et hed Eldorado og forestillede: Landskaber med Bygninger [,] Europas, Asiens og Africas Blomster, aldeles feeagtigt, 25 Alen langt ifølge Angivelse), *Snedkerarbeidet* (see Beskrivelserne); *Lyons Silke manufacturer*, *Cachemirene* (see om Alt dette Noget i den lille Bog No. 2). – Gik med Fru Bergsø; hørte Klokkerne ringe Publikum ud. Spiste med Architect Vinstrup, drev om, med Mary, Pigen fra Cleveland Row 13, den gamle Dame med den unge Pige, Ale, steg op paa en Omnibus and got home.

Løverdagen d. 23de. Aug. Imorges var jeg ikke vel, men tynget af de gentagne uhyggelige Drømme og af at sove udenfor Sengen. Udstillingen blev først aabnet Kl. 12. og jeg gik derfor til Ainsworth, Kensal Manor House. Det var en lang Vei, men smuk, især gennem Kensington Park og forbi Slottet ved Vandet. Jeg kom gennem en Deel af London, der er deels ny opført, deels Byggepladser, deels grønne Enge. Det interesserede mig at lægge Mærke til Bygningskunsten. Den er i det væsenlige langt fra at være original, men bærer i høi Grad Præget af at blive til

ved rige Mænd, der have reist meget og udviklet deres Smag og nu ere istand til at indrette sig med den største Frihed. Man seer Spor af orientalske Minareter og Kupler, der underlig men ikke uskjøndt ere anbragte paa europæiske Huse. Een Bygning var hovedsagelig normannisk: kraftig, bred, velproportioneret; de to Sidefløie eller Hjørner vare kannellerede Taarne, Indgangen buformig Hvælving. Meest originale ere de fladtagede Cottages og de mægtige Jernbanebygninger, hvor Former mere svare til et nyt Indhold. Resten er, som de moderne Mennesker, opfyldte af Erindringer og Lærdom. Paa Veien var jeg ogsaa ude paa Kensal Kirkegaard, en herlig engelsk Park med det fløilsbløde Grønsvær, de omhyggelig ordnede Træer; og med en Blomsterduft, der mindede mig om Italien. De hvide Marmorgravstene ligge i forskjellige, adspredte Grupper som smaa Byer, hver om sin Borg, et aristokratisk Monument, Granitsøile eller brudt korinthisk do. eller Tempel eller et Loft baaret af Figurer, saaledes et over en Oberst fra Indien, hvis Baldachin bæres af 4 Indiere. Nærved Lighuset, hvis Fløie ere brede, aabne Søilegange, staaer et Monument over en rig Dame, en simpel Marmor-Pedestal med meget smukt, udarbejdet Marmorsarkophag og tæt derved et Monument: en kvindelig Figur, der bøier sig grædende over en Urne, o. s. v. — Efter Middag, henad kl. 7 tog jeg Miss Williams til Polyoramet i Regentstreet 309. Der blev mørkt i Værelset, Tæppet rullede langsomt op, og man saae det blaae ioniske Hav, beskinnet af den græske Sol, med engelske, tyrkiske og græske Skibe, der gik for en frisk Vind.

— to see the stir

of the great Babel and not feel the crowd«.

Det var, som om vi befandt os paa et Skib, Polyoramets langsomme Gliden forvandlede sig til, at vi glæde. Vi seilede forbi »Troia-Sletten« med Taarn, Tenedos med de hvide Klipper, ind i Hellepont mellem den store engelske Flaade; tværsover Bosphorus fra det ene Dardanelleslot til det andet; ind i Havnen, ind i Constantinopel, der hævede sig terrasseformig over Havet med sine utallige Palladser, Moskeer, Minareter, Kupler, svære runde

Taarne og Cypresser. Vi gjorde fra Staden en Udflugt over til Skutari, til Kirkegaarden, op til Kjæmpebjerget, gjorde en Tour rundt om det Sorte Hav, laa om Natten mellem Bjergene ved en Ild, hvorom en tyrkisk Reiseselskab med Heste og Kameler var samlet; kom tilbage til Constantinopel, steg i Land ved det gyldne Horn, saae Sultanen komme ridende fra Ejub-Moskeen, saae de tyrkiske Bade, Slavemarkedet, Bazaren, et underjordisk Slot med høie korinthiske Søiler, Sophiamoskeen, Andagten under Hvælvingerne for den usynlige Gud, den høie Port og Seraillet, og kom endelig ved sær Begunstigelse ind i Haremet, hvor Sultanen sad i en mageløs deilig, broncegylden orientalsk Sal, ved Siden af sin Yndlingsultaninde, betragtede Slavindernes smægtende Dands. Der faldt Tæppet. – Det er malet af Mr. Allom.

Søndagen d. 24de August. Hjemme saa godt som hele Dagen og arbeidet. Om Aftenen kørte jeg ud til Martin (Pigen i Omnibussen) og spillede lidt Whist.

Mandagen d. 25de Aug. I Udstillingen. Saae atter Indien, Canada, Vestindien, Australien m. M. (see Bogen) samt Algier og Belgien. – Hjem og skrev paa et Brev til Ragnhild. – Om Aftenen Reise til Indien med Overland Mail (see vedlagte Bog). NB. Krystalpaladset som Vinterhave.

Tirsdagen d. 26de August. Saae idag med Sørensen Noget af Indien og de engelske »Maskiner i Bevægelser«. Gik hjem og skrev. Gik i Haymarket-Theatre og saae Shakespears »Merry wives of Windsor. Gik hjem, spiste til Aften og skrev til Ragnhild.

Onsdagen d. 27de August. Saae i Udstillingen Nordamerika, Producter og Maskiner; endeel af Zollverein, Kunst- og Industrigjendstande; Frankrig, Sevres & Gobelins. – Var efter Middag i Globus og hos Advocat Magnin i Leicester Square, hos Rowans, drev om, til Verrey, kørte hjem i Regnveir. Skrev hjem.

Torsdagen d. 28de August. Saae idag i Udstillingen de europæiske Glasmalerier (og nedskrev senere det Vigtigste), i Galleriet over Italien bl.A. Filigranarbeidet (i Sølv) fra Genua: Columbus

og Æresstøtten for Udstillingen; de mærkelige engelske Blomster af Vox og af Tøi samt en lille *do.* Samling (Wilhelmina Randolph) af Fjeder uden Anvendelse af Farver, og at Sidstnævnte var der bl. A. de meest udmærkede Rosentræer, Blomst og Knopper. – En Samling var gjort af Musling- og Fiskeskaller. (Perry) En af Voxblomstsamlingerne indeholdt fremmede og exotiske Planter (Emily Temple), f. Ex. *Cattleya candida* fra Brasilien, *Amherstia nobilis* fra Ostindien med blegrøde Blomster og Bladenes Spids pirrelig gule som Guldregn, stort, yppigt, grønt Løv; endvidere *maxillaria tenuifolia* fra Vera Cruc og *do.* Parkeri fra Demerara. – Skibene bringe det jo saa let hertil. – Af J. Fisher et heelt Maitræ, en deilig Hvidtjørn i Blomst, og saa naturlig som vel tænkeligt.

NB. Nydelige Æsker af Æggeskaller (Maria Boeshent). – Videre saae jeg »Brudekager«, udpyntede med Vaaben og Blomster, og en anden Brudekage, (wedding cake) fra Moore & Murphy, Holborn Hill, hvid, med saa smagfulde Blomster og Ornament, at en Tydsker havde skaffet sig Tilladelse til at aftegne den. Pynten var saaledes indrettet, at Kagen kunde tages ud uden at beskadige den. Af Miss Prideaux Kurv af Riis-Papiir Blomster, dernæst Strudsfjeder samt Muffe og Pelerine af Marabut-Fuglen (men naturlig), og endelig viser hele Kunsten at lave Blomster Skridt for Skridt Foster & Co. Wigmore Street Victoria Regia af Maria Strickland (Pg 143 Catal). – Jeg saae endvidere franske Maskiner og musikalske Instrumenter, talte med Magnin (hans Vittighed, hans Spørgsmaal om Skandinavien), var lidt inde i Sèvres Manuf. Salen. – Om Aftenen i Coventgarden (Halv Guinea) og saae »Propheten«: Viardot-Garcia (Fides), Mario (Johan v. Leyden), Bertrandi eller Castellan (Bertha), Formes (Zacharias). Ærgerligt formedelst Skøiteløbningen, der er altfor lang, unaturlig og uden Ynde; dog, da det mørknes og Bønderne løbe hjem ved Fakkelskin og Kanerne eller Slæderne kjøre hjem (med levende Heste, som ogsaa paraderede altfor utilbørligt), var det smukt. Dandsen smuk, men blev ogsaa overdreven med Kraftkunster; hun blev løftet saa høit, at man fra Amphiteatrets Høide kunde

see Klæderne staae op. Musiken efter min Formening kun smuk og udtryksfuld i 3die Act, hvor Moderen og Sønnen mødes i Kirken, og et enkelt Sted i Forveien, hvor Fides og Bertha mødes, og Fides tilgiver hendes Brøde; der er det, som om Himlens Barmhertighed lyder i Musiken. Iøvrigt er den ofte saa lidt følt, saa lidet naturlig for Indholdet, eller saa ængstelig for at hengive sig til en heel Stemning og trætte sit Publikum. Derfor bliver der leflet saa meget med alle Slags – hvor høi og storartet er ikke Udstillingen i sin Simpelhed og Ro med sliq Fremstilling af et blaseret Publikum. Sangen var, som man kunde vente af feterede, rige, forædte Mennesker, kun Viardot gjorde en Undtagelse, skjøndt hendes Stemme ikke længer er frisk. Mario har forskreget sig, og saa gaaer han næsten som en Bonde og vralter. Ak, hvor er Consuelas Sang! Eller blot Persianis! Men Persiani var ogsaa styg.

Spiste Østers i Strand og gik gladere hjem, end jeg havde tænkt.

Fredagen d. 29de Aug. Saae idag i Udstillingen forskjellige Ting med Professor Hummel: Franskmanden *Barbediennes Broncer*, Engelskmanden *Elkingtons galvanoplastiske do.*, *Kenilworth-Buffer'en* (og fik Bogen) – foruden Maskiner: *Destillator-Maskinen* for et Linieskib med Compensator, *det uendelige Papiirs Mask.*, *Jernbanen uden Damp og Skinner* (bevægelige Hjul, der gaae med Touge); mv

Den cronologiske Maskine (jeg har en lille Bog derom). Endvidere Zollvereins Centralhalle med Tydkernes bedste Kunstværker: *Blaesers Beethoven Statue* (Catal 260), Haulicks Diamantblomst, der forresten ligesom de tydske Kunstkostbarheder ikke kan maale sig med England og Frankrig (Catal. Pg 202), Glas-maleri som *Olie do.* (274 og 281), Skrivebord i gammel (tydsk) gothisk Stiil (s. steds), Muhrs »uforgængelige Malerier« (s. steds) *Rietschels Værker* (279) især Eros og Pantheren, der begge ere bange; Holders Malerier paa Ibenholt efter en ny Methode (281), *Wolffs »Uskyldighed«* i gothisk Still. – Derefter paany de *mailandske og de engelske Kunstsager.* – Traf Dirckinck-Holm-

feld og Rønnenkamp. – Var om Aften alene i *Sadlers Wells Theater* og saae Henrik d. 4de., 1ste Deel: Henrik d. 4de. George Bennett (altfor pathetisk), Prindsen af Wales, Mr Robinson; Hotspur hon. Henrik Marsdon (venstre Arm, Fødderne: man døde med alle Convulsioner og lod sig bære som et rigtigt Lig); *John Falstaff, Mr Barratt*.

Løverdagen d. 30te Aug. I Woolwich. Der saae jeg »Agamemnon«, Linieskib paa 90 Tonner, staaende paa Stabelen med halv tildækkede Ribbeen; Værkstederne, Saugværket, hvor de største Planker bleve tilskaarne, og Smedene, hvor ca 50 forskjellige store Ild vare antændte, og hvor Ankerkjettinger og desl. bleve smeddede. Maskinen paa ca 30 Hestes Kraft alene til at blæse Bælgen. Vulcans Værksted at gaae ned deri. De udmærket kløgtige Physiognomier ved Fabriken, navnlig ved den store Maskine, der knuser et halv Alen tykt Jern og knækker en Nøddeskal. – Saxm. – Manden udenfor, der sank under Anstrængelsen. – Den store Skorsteen udenfor, høiere og sværere end Trajans Støtte i Rom og mere hæderlig. – Maskinværkstedet; den yderst elegante Dampmaskine, der leverer Kraften, hvormed f. Ex. en Dampmask. paa 600 Hestes Kraft bliver forbundet; Kranen til at indsætte Master; Skibet, der laa og ventede paa dem, Oplag af afrikanske Ege. – Oplag af Kjettinger og Ankere til Linieskibe, prøvede ved hydraulisk Kraft; en Kjetting overtrukken med Zink ved Galvanisme, og den var dermed bleven svagere. – Oplag af Ankertoug, hvori en rød, grøn eller gul Traad, altsom de komme fra Portsmouth, Chatam [sic] eller Devonport. – Oplag af Baade; saae den Baad, hvori John Ross tilbragte 27 Dage paa Oceanet, og det Anker, en Captain lod smedde paa den afrikanske Kyst, 500 Mile fra en Havn. – »Royal Albert«, næsten færdigt Linieskib paa 230 Kanoner, 5 Dæk, 220 Fod lang, 61 bred, 60 dyb, 3390 Tons. Fangeskib for Forbrydere, tillige Depotskib for Deporterede. – Derfra tog jeg hjem paa Jernbanen, saae underveis Smelteovnene ligesom i Belgien med Luer udaf Skorstenen; kom tilbage til Byen Kl. 9½, spiste hos Simpson, drev om og endte Aftenen hos *Nicholson*, the chief baron, hvor de

plaiderede en Sag om Brud paa et Ægteskabsløfte efter 7 Aars Samliv; Kys paa Biblen (Jury), Vidnerne, Advocaterne, Nicholson, Alt en besynderlig Blanding af Skjemt og dyb Alvor. –

Søndagen d. 31te Aug. Besøg hos Ruge i Brighton. Bekjendtskab med Tydskeren Gerberen [?] og Ungareren Mauksch med Comp. Ruge har mistet sin Formue; Regeringen har opmuntret hans Commissionair i Leipzig til at bedrage ham, for at han kan blive udsultet. – »Tanken om en ond Handling nedslaaer en Mand mere end en Kølle.« – Underh. med Ruge om Danmarks Neutralitet paa Bredden, hvorfra vi saae Havet. Hans Gemytlighed, Mildhed og Kløgt. –

Hjemtour kjedelig; spiste til Aften hos Simpson.

Mandagen d. 1ste Septbr. Kjørte til *Windsor*; traf underveis de tre Belgiere, til hvilke jeg sluttede mig. Saae Slottet, Kirken og States appartements [sic] (see vedlagte Bøger og Tegninger). Kjørte ud igjennem den lange, herlige Allee af Egetræer til det Monument, som Georg d. 4de har sat sin Fader: En Rytterstatue paa uregelmæssige, næsten vildt optaarnede Granitstykker, omgivet af Skov, Ege, Bøge, Elme, Kastanier o.s.v. og hvorfra man seer det høie Slot som en liden Plet i det store Landskab. Selve Landet rundt om er ganske fladt, Agre og Skovstrækninger, der omgive det fjernere Hamptoncourt og det endnu fjernere Richmond. Derfra kjørte vi forbi Monumentet, der er reist for Hert. af Cumberland, en Obilisk (Culloden); og deilige Cottages, opad hvilke store Rosentræer voxede, til Virginia-Water med Dronningens Yacht, Vandfald, Laurbærlunde og hidførte Søiler og Brudstykker fra Italien. – Saae paa Tilbageveien en Drift af store Oxer fra Dorsetshire, kom lige paa rette Tid til Jernbanen, fulgte dernæst Belgierne til Simpson, tog selv med Dampskib til Londonbridge og Martin, traf ham og Konen i Haven, opholdt mig kort hos dem og tog hjem i Omnibus. – Forefandt Brevene fra Ruge til forskjellige Demokratførere.

Efter nogle Dages umuligt Veir have vi idag havt det deiligste Sommerveir; men iaften regner det, formodenlig Torden efter den lumre Aften, som jeg især følte paa Themsen.

Tirsdagen d. 2den Septbr. Gik imorges i det varme Veir efter Regnen til Stansfield og fik der Indbydelse til Torsdag Aften. Derefter saae jeg i Udstillingen: *det tydske Sølv-Kunstværk*. Pg 840. *Engelske Maskiner og Opfindelser* (Catal. Pg 30 og 118). Sager af Steen, Træ, Guttapercha o. s. v. (Pg 35, 37, 118, 129, 132, 138, 139), samt fik Forklaring paa Hjorts Maskine. – Mødtes senere med Belgierne og gik med dem til Banketten i Symposium hos Soyers. Der var opsat fra 25de Aug. (Pr. Alberts Fødselsdag) Kl. 6 kom the chairman Mr. Thompson M. P. Vice-chairman Mr. Schoolfield M. P. med Følge af Damer og Herrer under Trompetlyd ind i Salen (smukt decoreret, navnlig med meget store chinesiske Lamper og med en Mængde Malerier). Præsidenten begyndte med saying grace, Bordbønnen, og saa tog Enhver for sig. Tæt ved Siden af Præs. sad en fornem Mulatinde. Toasterne begyndte med, at en waiter, en Slags Herald, bød Silence, hvorpaa Dronningens Skaal blev udbragt og Heralden svingede Staven og foreslog 3 Hurraer, som bleve til 7. Saa Prinds Alberts Skaal, de forskjellige Nationers; Frankrigs blev fulgt af Marseillaisen, Præsidentens af »Marlborough er død i Krigen«, Damernes af »Prinz Eugen der edle Ritter«, og endelig blev God save the queen spillet. Haven var illumineret à la St. Hansorm, der strækte sig op til Taggene af Husene. – – Idag de underlige Breve til mig og Værten.

Amerikanske Kunstnere:

»Oliver Twist« by Ball Huges

Webster-Buste by Mrs King.

(– – –) Hiram Powers.

Belgierne hedde Jean & Jules van Volxem.

Onsdagen d. 3die Septbr. Gik imorges gennem Green-Park til Vernon Galleri,

der fortjener at sees alene for Gibsons Gruppe, »Hylas, der bliver bortført af Nympherne«. Det er saa poetisk og delicat følt og udtrykt saa skjønndt. Som han vilde gaae fra Kilden, ere de komne uforvarende, men lempelig og blidt og staae nu bagved ham og drage ham til sig. Den af dem, som elsker ham meest, drager ham

ikke, hun har kun lagt Haanden paa hans Arm og Kinden til hans Haar, og det er, som om denne milde, ømme, kvindelige Berørelse standser Hylas, drager hans Sind, skjøndt han ikke seer, fra hvem den kommer. Man har sin Glæde af at see, hvor villigt Marmoret er, hvor fuldstændigt det kan udtale alle poetiske Nuancer, og hvor lidet Undskyldning der altsaa er levnet Middelmaadigheden. – Der er bl. fl. Buster en udmærket af Bayley, forestillende Dr. S. Johnson, samt en Buste af Vernon (Behnes), skjænket til Galleriet af Dronningen, Albert og »forskjellige Adelsmænd og Gentlemen« (især Kunstnere) for at hædre Mindet om den Mand, som stiftede Galleriet. – Af Malerier er der især et udmærket af Gainsborough, Bondebørn: de have været i Skoven og sanket Kviste. Drengen sidder med Brændet i Favn, rødligt Haar, ubekymret, hvilende sig; den ældre Søster har allerede i sit Blik Noget af Sorgens Modenhed, af den Viden om Livet, som Fattigdommen giver; hun bærer sin lille Søster. Det Hele ubeskrivelig simpelt, enfoldigt i Ordets ædle Betydning og malet med en særegen blød og dog bestemt Farve. See vedr. Pg 12 og 16. – Saa er der af Mulready »the Ford«. To unge Knøse bære en ung Pige over Aaen. Hun har taget den Enes Hose i Haanden, den anden unge Karl er skinsyg – man tiltales af denne landlige Scenes Uskyld trods dens Lidenskab, og man glædes over, at det er gjort saa fordringsløst, saa givet og dog energisk. Af Mulready endvidere »the last in« (pg 9), hvor især Skolelærerens vrede, satiriske Høflighed og Drengens Forlegenhed er udmærket. Ogsaa en fortræffelig Kone, der streng, vred og foragtelig seer ud paa de Drukne (see No. 86 Pg 11). – Flere udmærkede Genrebilleder af Wilkie, den engelske Humor, ogsaa med noget af det engelske Bizzareri, der for os synes at grændse til Caricatur, saalænge vi ikke vide, at Livet her byder Maleren disse Skikkelser som noget Naturligt. – Af Leslie: My Uncle Toby and the Widow (9). Hogarth (see No. 112-117 første Side); Billeder til Shakespeares Stykker: *Hamlet* (Pg 15) af Maclise og den fortræffelige *Falstaff med Mistress Page* af Clint (Pg 14), hvor Falstaff uden at have noget Fordrukket eller Forædt i Ansigtet dog er den

rigtige Falstaff og kommer med en vis Fatuité, dum Indbilskhed, og vraltende. Derimod er Stothards Scene af Midsommernatsdrømmen (15) uden Poesi, aldeles fjern fra hiin phantastiske Feeverden, som det skal forestille, ligesom overhovedet de engelske Malerier, der gaae ud paa at fremstille det Phantastiske, Feeagtige, staae langt tilbage i Composition og Farve, f. Ex. Etty's (pg 11). – Af *Redgrave*, Country Cousins Pg 10, No. 79; mv den smukke Pige, der er med og strax føler den Kulde, hvormed de modtages. – *Herbert*: Sir Thomas Moore & his Daughter (Pg 7, 42), en eiendommelig simpel Stiil, der svarer til de strenge simple Dragter og til de djærve Skikkelser. – *Newton*, Yorick og den franske Boutiksjomfru (No. 24, Pg 6); hun er næsten ligesaa nydelig som Liotards Shocoladepige, men mere coquet. – Den fortræffelige *Lawrence*, navnlig et Portrait af Mr Angerstein, livligt, naturligt, aandfuldt gjort, samt af *Mistress Siddons*, der ligner Napoleons Søster, hvorimod det synes mig, at Sir Joshua Reynolds er temmelig tør og kold i sine Farver og stiv, hvad Tegninger angaaer. Men allerværst er West, især med hans religiøse Malerier, hvor Christus og Apostlene m. Fl. fremtræde som komplette Engelskmænd, og hvor det Hele har noget utaalelig beregnet ved sig; ligeledes Cleombrotus og Leonidas (see forresten Cataloget).

— — — Derfra gik jeg hen og saae Indianerne, der vare fra Canada og talte godt Fransk trods deres malede Ansigter, og købte en lille Pose. Kjøbte i Regentstreet Bog og Tegninger, var i Colosseum (see vedføjede Bog), spiste hos Verrey og tog saa efter en Kjøretour uden paa en Omnibus i det deilige Veir ud til Rowans og Wilkinsons.

Torsdagen d. 4de Septbr. Kjørt i Omnibus ud til Twickenham for at besøge Led. R. Bekjendtskab i Vognen. Fandt L. R., men blev anmodet om at komme igjen paa Løverdag. Behagelig Hjemkjørsel udenpaa Omnibussen i det smukke Veir. NB. Gardisten, der blev snaksom og fortalte mig, at Garden er 3 Batailloner, een paa 10 og 2 paa 8 Compagnier à 70 Mand; hver simpel Gardist omtrent 50 £.St. aarlig. Idet han pegede paa Gardister-

ne, der stode udenfor Casernen, sagde han, at hvis den franske Konge havde havt dem, var han ikke bleven jaget bort. – »Men han havde jo Soldater«. – »Ja, men de did'nt [sic] take care of him.« – Ved det brittiske Flag sagde han, at saadan havde det nu været i 1000 Aar ubetvunget. Iøvrigt var det ham ubekjendt, at der existerede et Land ved Navn Danmark. – Kom hjem, og gik gennem Parkerne til Pall-Mall og kom der ind i Udstillingen af Vandmalerier (see vedl. Bog). Der saae jeg Malerier af Cafe (No. 5, 18) M. Wood (No. 10), Frith (Pg 22, Damen i Opera-Logen i den gule Kjole med den store Bouket, hørende paa Musiken, saa ubeskrivelig sund, kraftig, livsfrisk, glad, beundret), O'Neil (No. 40, Kvindeskikkelsen, og Blomsterne No. 76 og 90). En af hans Stedmoderblomster koster 8 £ St. Lewis (146) og Bostock (163), samt den fortræffelige Oakley (109 og 186), m. M. *See Bogen*. Der er Personlighed, Delicatesse, ædel Simpelhed og skjøn Sands i den brittiske Kunst; intet stort Geni, ingen lykkelig Farveblending (see især Malerier fra Italien), men Ærlighed. – Derfra ud til Martin, spiste til Middag hos ham og begav mig saa til *Mazzini* (samt L. *Blanc*). Den første med Geniets Ild i Øiet, med Præg af mange Lidelser, national (Skandinavisk), fornuftig socialistisk, uden Agtelse for Girardin og Proudhon, ringeagtende Heinzen (enfants terribles). Den Sidste langsomt talende, næsten pedantisk, uden hine barnlig store, phantasirige Øine, men med Kjolen knappet op i Halsen. Det gjør ondt i Hjertet naar en Mand af Aand maa knappe sin Kjole for at skjule sin Skjorte. – med M. talte jeg en Time, med L. B. ti Minutter.

Fredagen d. 5te. Septbr. Gik i Udstillingen og saae foruden Kunstværkerne de engelske Mineralier o.s.v. (vide Vedlagte) – Spiste her hjemme og gik saa til Albert Gate, hvor Ellen var; til Charles Street, Haymarket og Verrey og kjørte derpaa til Møller, Trelleck Terrace, hvor jeg foruden Leuning traf Dr. Wallach og Magnin. En meget behagelig Aften.

Lørdagen d. 6te Septbr. Mødte Miss Ward ved Udstillingen; tog derpaa ud til Twickenham (2 Russels villa) til Ledru-Rollin og disputerede med ham. Han anseer Spørgsmaalet for »secon-

dairt«, brød sig ikke om vore 40000 M. o.s.v. Tilsidst bleve vi dog meget gode Venner, han lovede at ville virke for Danmarks Neutralitet; jeg lovede at sende ham Bud om fremtidigt Ophold og skrive for hans Journal (husk Mazzini: Wynekens Piece). Medens jeg var der, kom La Presse, og han saae deri, at ca 150 Mennesker vare blevne arresterede, deriblandt hans forrige Secretair i Indenrigsmins., som nylig havde besøgt ham. – – Tog tilbage, gik i Udstilligen, saae der:

1) Frankrig, Figurer, smaa i brændt Leer, af Graillon i Dieppe, forestillende Scener af fattige og lidende Folks Liv, udførte med den største materielle Omhyggelighed, men uden poetisk Kløgt, Character og Udtryk i Ansigterne. Sandhed, men raa (853)

2) Fransk Arbeide i Træ, saa fint og skjønt og blødt. Liénard 1326.

3) Et fransk Kaschemirschavl (1182). Den nederste Halvdeel. Tager man det paalangs, saa række sig to høie, palmeagtige Træer op paa en skjøn bruun og guul Grund, med Fugle og usikkre Figurer. De to Træer bøie sig over et høit, hvælvet Telt, hvis Tag er takket, og hvorfra vaie Exhibition Flag. Inden i Teltet vaie Flag ned fra Siderne, og det Indre er egenlig en Pagode tilligemed Nederdelen af en assyrisksk Præstedragt, en Fugl; men Rammen, hvori Teltet, Pagoden o.s.v. befinde sig er Søiler –

4) Schwartz-Uhre. Træarbeiderne (hvide med farvede Costumer og Landskaber). Silketøier, Basel og Zurich.

5) Til Danmark er kommet en Vogn, der er indrettet saaledes, at, naar Hestene løbe løbsk, blive de blindede og skilte fra Vognen.

6) Sverig har indrettet sig som Vinterens Gudinde, klædt sig Peltsværk, sat Rokken foran Konen, tilligemed Kakkellovn og Kaageindretning. Hvad Kisterne ellers gjemme, vides ikke. Smækker Vase; [...] Maskiner.

7) I Sevres. Tog Afsked med alt denne Herlighed og disputerede til Afsked med Opsynsmanden om Koppernes Form. Et Par Kopper 16 Fr., men blive kun solgte dusinviiis. – En Lampe 700 Frcs.

Blev runget ud.

Spiste med Leuning hos Verrey. Tilbragte Aftenen behagelig hos Dr. Wallich.

Søndagen d. 7de Septbr. Vilde egentlig have reist idag efter Kamp med mig selv, og navnlig over Lowestoft med Møller; men da jeg kom til Martin og hørte, at Gerstenberg havde talt om en engelsk Udgave af »Jøden« besluttede jeg at blive til Tirsdag for at tale med ham. – Traf hos Martin Ludvig og tog med dem til Greenwich, hvor vi bl.A. saae den store Painted-Hall med Malerier, forestillende Søhelte og Søslag: Af sidstnævnte synes mig kun Howes Seir 1794 ved Ushant at have sand kunstnerisk Værdi. I den tilstødende Halle er Nelsons Kjøle fra Nilslaget og den Kjøle og Vest, hvori han faldt; desuden bl.A. Nelson i flere Træfninger, Slag, Entringer og andre Livsscener, altid energisk, modig, kuldkastende, men ofte og maaskee som ofteste maa dog Følelsen uvilkaarlig vende sig fra denne blodige Mand, der med blodfarvet Sværd og trædende paa Lig gaaer hen over Skibene, og det er ikke Allegori, men Realitet. – Smuk Udsigt fra Observatoriet og One tree's hill, over Træet, der aldrig bærer Blade. – mv Invaliderne, de sorte, Jøderne, de normanniske Ansigter, de simple Sovekamre indenfor det stolte Pallads, Søilerækker. –

(NB. Et Blad forsendt til Amerika koster 1 d. – Cuba. – Irland). Hopps, der har oplukket Laasen. »America«. Guld i Australien.

Hjem og saa til Benjamin Meyer, der synes mig en vakker Mand, og hans Kone er en kløgtig Kone. Indb. til Middag imorgen.

Tæt ved Finsbury er Jødekvarteret med sin Synagoge, ikke langt derfra, i Moorfield, er en catholsk Kirke, en græsk, en Wesleyansk, en unitarisk (Fox), og et protestantisk Hospital.

Traf hos Martin PE. Peine [?], spiste, tog ud til Railwai [sic] Station og hilste paa Møller, kom tilbage og spillede Whist, tog veltilmode hjem som sædvanlig, i smukt Veir som sædvanlig.

Mandagen d. 8de Septbr. Gik imorges igjen til *Vernon Gallery* og gjensaae de kjære, skjønne Værker. Gibsons Hylas med N.,

som jeg inddrak; ja, Gud ske Lov, jeg stod ligesom en Fugl, der drikker og efter hver Draabe løfter Næbet opad og lukker Øine-
ne. Nu kan jeg her stedse huske Hende tilhøre, der med sin venstre H. har taget hans H. og blidt lagt sin Høire om hans Liv; Ham, der er bøiet lidt baglænds og seer tilbage paa hende, medens Hun, der elsker ham meest, lægger Kinden til hans Haar og Haanden paa hans Arm. – Wilkies livlige, lunefulde, velordnede Malerier omtrent à la G. Doré, men med større Sands for den dramatiske Handling. – Lawrences Kemble som Hamlet og hans Siddons, samt Portr. af ...; Clints Falstaff, Danby, Landseer, Mulgrave og Hogarth o.s.v. – Udstillingen af Vandmalerier var lukket. Jeg gik ind i Whitehall og Westminster-Abbey, saae godt paa Henrik d. 4de og Edward Confessors Capeller, paa Pillerne, Roserne, Architecturen. Tog med Dampskib til St Pauls Pier (Var i *St. Paul* og saae Hvælvingerne, hvor West, Reynolds og Lawrence ligge under simple Fliser, hvor Collingwood er hensat ved Siden af Nelson, hvor Nelsons hele Familie har Plads, og hvor man for faa Uger siden i Wrens lille Capel eller Grav har gjort Plads for Nelsons Datterdatterdatterdatter.), søgte efter Bøger i Pater-Noster Row og Oliver Street. Tog tilbage med Dampskib til Westminster, gik igjennem Parkerne hjem og saa tilbage ud til Benjamin. Hvilken herlig Kone! Han kom hertil og handlede med Pølser; mødte engang en tydsk Jøde, der førte ham ind paa Aucti-
onerne og bestjal ham; mødte en Hollænder, der havde lagt Mærke til ham, og som nu tilbød ham 700 £ St Credit; blev rig, blev ruineret, og hans Kone gav sig til at holde Skole, blev atter rig ved den franske Revolution. Vi sad her og passiarede til Kl. 10. Elsass.

Ædelstene hos Benjamin.

1 Mill. Turquoiser, store og smaa

Opal, blaalig

Rubiner

Saphirer

Smaragder

Carfunkel. Granater fra Indien, som brunlige Bønner.

Ædelstene fra Ungarn, som gjennemskaarne Dueæg, skinnende som Perlemor formedelst Luften, der gennem uendelige smaa Porer trænger ind i dem.

Perler

Diamanter ([...] reent Vand)

Blomster af Diamanter

Diademer

Napoleons Søns Schackspil fra Genua (tyrkisk Arbeide)

Tirsdagen d. 9de Septbr. Var lidt i Udstillingen, saae den svenske Afdeling og de engelske Skulpturer, samt italiensk, gik hjem og til Albert Gate, gjorde mig færdig, flyttede, Bonde i Cab, besøgte Dr. Wallich, traf Gerstenberg i Børsen, spiste med ham ved Table d'hote tilligemed Tydskeren, som skulde fortælle mig om »Jøden«, gik til Benjamin og tilbragte senere Aftenen hos Martin.

NB. De christne Kjøbmænd, der i City lade deres Boutik gjøre jomtovudrik for at sælge til Jøderne om Paasken.

1852

Juni 1852

Afreist fra Kbhvn Torsdag d. 10de Juni Kl. 2 Eftermiddag med »Slesvig«, Capit. Hedemann. Ankom til Hamburg Fredag d. 11te Kl. 11. Bekjendtskab underveis med Philipsens. Besøg i Altona hos Trier.

Afreist d. 11te, Aften Kl. 10 med Dampskibet Royal Princess, til London. Ombord: Strodtmann, Meier, Fru Meier, Grüne, Schmidt o.s.v. Serenade paa Elben, om Aften i Regn og Blæst – Serenade for de Landflygtige.

Ankom til London Mandagen d. 14de Juni om Morgen.

Mandagen d. 14de. Gik hen med Smaabesøg og Smaaærinder. Om Middagen hjemme, og om Aftenen kom bl.A. Dr. Benisch, der boer Nr. 28, Kingstreet, Bloomsbury; en bred, behagelig Jøde.

Tirsdagen d. 15de. Skrev Brev hjem til Moder og Ragnhild. Det er stadig Regnveir. Var ude med Møller og Westenholz hos Wallich.

Onsdag d. 16de. Intet andet mærkeligt Nyt, end at jeg spiste til Middag hos George Levysohn, Nottinghill, og spillede Whist. Besøg hos Rowans.

Torsdag d. 17de. Besøgte Mstr. Bushby, tog Afsked med Martin Levin.

Fredag d. 18de. Søgte hele Formiddagen efter Dickens, fandt endelig hans Bopæl: Tavistock House, Tavistock Square; men han var ikke hjemme. Til Middag hos Bushbys; meget behageligt med Familien; sildig hjem i daarligt Veir.

Løverdag d. 19de. Hentede 10 Pund; aflagde Besøg hos Chapman, Strand 142, og hos J. W. Parker, West Strand 445. Har læst de engelske Manuskripter igjennem.

Afreist fra London Onsdag d. 23de Juni Kl. 3 efter at have besøgt Rowans. Kom Kl. 5¼ til Southampton, afgik Kl. 6 med the rooby [?] til Wight. Vi seilede gjennem den lange Havbugt; til

begge Sider jevnt nedskraanede Marker, at see til som Haver og Parker; passerede Calshot Castle paa et Næs, et rundt, fiirskaaret Taarn med Skydeskaar, som behersker Indløbet. Kom saa ud paa det gyngende Hav (?), hvis Bølger sprøtede op over Forstavnen; Solskin, frisk Vind fra Syden. Ankom Kl. 7 til Cowes (Fountain Hotel), hvorfra jeg strax tog Vogn.

Det var en Jagtvogn, en arabisk Hest med lille Hoved, den foer afsted som et Lyn, næstendeels. O, at reise, at fare saadan frem, i Rigmands Skikkelse, opad de grønne Høie, hvorfra til begge Sider saaes det deilige, vidtstrakte, frugtbare med Trægrupper besaaede Øland, Til Venstre paa en bred Høi Osborne House, omgivet af Villaer i normannisk Stiil; til Høire the needles (Naalene). Alle Marker indhegnede af levende Gjærder, hvert Huus hyggeligt med Epheu og Viinranker eller Blomster opad dets Sider. Endog paa *Fængslets* Port var der Blomster, og Fængslet selv er som et Slot; Alt er saa blankt, reent, velhavende, og vidner om Skjøndsomhed, Beregning, Sands for Livets Behagelighed. Sammenlign: Reisen fra Sorrent til Castellamare.

Kl. 8 ankom jeg til Newport. Dinner, Spadseretur i Gaderne. En venlig aldrende Tourist laante mig sin Bog over Øen.

Torsdag d. 24 og

Fredag dn. 25de. See Brev til Moder.

Løverdag d. 26de. til Portsmouth, hvor jeg ikke kom ind i Dock-Yards, men hvor vi seilede om i det store Bassin for Krigsskibe, saae Blenheim, Neptune, Camperdown foruden en stor Deel andre Linieskibe, Frigatter og Steamers. Kom Kl. henad 3 tilbage til Ryde, og Kl. 4½ spadserede jeg alene langs Stranden, kom ind paa Landeveien, lod en Vogn tage mig med til Sandown, spadserede til Shanklin, saae the Chine, spillede Smut under Klipperne, spadserede tilbage til Sandown Hotel, hvor Pigen var saa kjøen, drak Thee, drog videre, kom lidt op at kjøre, steg af, forvildede mig til St. Helens, gik langs Stranden i den milde Aftenluft, medens Gasflammerne lyste fra Ryde. Kom hjem henad 10, strax til Chapmanns, Ashley Villa, Strand.

Søndag d. 27de Juni. Stod op Kl. 7 og gik i varmt Bad, gjorde

derpaa med M. en Spadseretour i den vestlige Deel af Rydes Omegn. Vi steg opad de høie Gader mellem Haverne, kom igjennem en pyntelig Park og steg derpaa ned ad en smallere Vei til en Kløft. Her fornåm vi Duft af Hø og gik derfor videre opad, langs Hømarken, til Høiens Top, hvor tre store Elmetræer stode midt for Veien. Atter vilde vi vende om; men saa syntes det os, at det længere ned saae saa smukt ud, og vi steg ned. Til Ventre mellem store (italienske) Steenhegn, besatte med Buske og Blomster, laa Farmen, hvortil Hømarken hørte. Dens ene Side var heelt besat af Epheu; Hønsene klukkede inde i Gaarden, Fuglene sang udenfor i Lunden; Stedet selv laa taus og fredeligt i Morgenens. – Lidt længere frem laa tilhøire en cottage, tilhørende Lord Downes, et stort, guult fast bygget Sted, næsten som en Fæstning at see til, men med en stor Mængde Roser indenfor Porten opad Husets Sider. Det høie Steengjærde med Buske og den høie grimme Port i Gjærdet forhindrede os fra at see meget af Huset. – Lidt længere fremme tilhøire laa en lille hyggelig Landsbykirke Binstead Church med Spiir midt i Kirkegaarden. – Veien gik nedad og blev klemt inde og bugtede sig mellem de høie Steengjærder, der vare som Mure. Pludselig saaes gjennem en Aabning i Gjærdet, en aabentstaaende Port, et sandt Paradis. Et straatekt Huus, hvis Sider vare heelt bedækkede med Epheu, Caprifolier og forskjellige Roser. Kun Dørene og Vinduerne, der vare byggede i halv gothisk Stiil, kiggede tydelig frem af Løvet og Blomsterne. Roserne snoede sig saa høit, at de laae opad Taget, henimod Skorstenen. Fra Skorstenen opsteg en blaa Røg og gled langsomt hen langs med de høie Elmetræer bag Huset. Straataget var lagt med større Kunst og Smag end de sædvanlige Straatag hjemme. Huset laa i en Have eller en Park. Der var smaa grønne Plainer, hvorpaa hist og her stode Blomstergupper, blomstrende, velopbundne Buske; imellem Plainerne snoede sig de smukke gule Gange. Hele Haven var omgiven af Træer, og gjennem Træerne skimtedes det blaa Hav, der strækker sig dybt nede. Himmel og Hav, store, vældige Træer, Blomster, Roser, Straatag, Alt hyggeligt indsluttet med Smag og Comfort, Alt

nydelig, net, smaat uden at være smaaligt; Alt saa frisk og skjønt, at man hvert Øieblik maatte vente at see en ung, skjøn Kvinde i hvid Morgendragt komme frem og troende sig ubemærket, barnlig glad nyde al denne Herlighed. – Det var Præstegaarden.

Lidt videre fremad, stigende nedad, gennem en lille ægte dansk Lund med Underskov, ægte dansk Skovvei, ægte dansk Udsigt over Bugten, kommer man til en vid grøn Dal, og paa denne ligge Ruinerne af det gamle Cistercienser Abbedi Quarr Abbey, fra det 12te Aarhundrede. Da Ordenen blev ophævet i England købte en Privatmand Bygningen nedrev den og solgte Materialerne. Dog findes endnu Størstedelen af Capellet og bruges til Farm; i den ene Ende, hvor tidligere Choret var, boer Familien; Roser og Epheu voxer opad Mure og den takkede Gavl; Værelserne ere smaa med hvælvede Buer; i den anden Halvdeel af Capellet er Stald og Lade (!). Paa den meget store grønne Plads seer man overalt Ruiner, Muurværk, hvori en hvælvet Port eller et gothisk (normannisk) Vindue; Alt adspredt; men hele Pladsen er omgivet med en Muur, der i sin Tid indesluttede Abbediet.

plukkede vilde Roser [indsat senere]

Vi kom tilbage til Ryde Kl. 10, og jeg antager, at denne Tour var en af de værdifuldeste og nydelsesrigeste, jeg længe har gjort, navnlig formedelst Synet af Præstegaarden i Binstead.

Nu ligger Ryde Strand tør, langt, langt ud, i Ebbetiden; det saae ud, som om selve Havet hvilede paa den strenge engelske Sabbath. – (Pier'en).

Kl. 2½ seilede vi til Cowes og saae paa Veien *Osborne-House*. Man kan ikke bleve indladt i dets nærmeste Omgivelser, og fra Land kan man derfor kun utydelig see det rage over den store Park. Fra Søsiden seer man det bedre; en deilig grøn Slette, sparsomt besat med Træer, skraaner ned imod Havet, deelt i to Flader, der sænke sig imod hinanden. Oppe paa den brede Høj fremrager Slottet med sine to Taarne. Lidt vestligere er *Norris Castle*, en meget gammel normannisk Borg med et rundt fiirskaarnet Taarn og flere mindre Taarne, klædt med Epheu opad

Siderne. Det tilhører en Mr. Bell, der er bleven rig med Udgivelse af B's Weekly Despatch. Før Dronningen eiede Osborne House, vilde hun købe Norris Castle, men B. vilde for ingen Priis sælge det.

Seilede fra Cowes tilbage til Ryde, dinerede, gik en lang Spadseretour.

NB. Den engelske Officier, der bestandig vilde med Dampbaaden over til Portsmouth, bestandig kom for silde og bestandig begyndte at spise igjen, indtil det paany blev for silde.

Mandagen d. 28de Juni. Seilede med »Prince of Wales« Kl. 12½ til Alum Bay, efter at have spadseret frem og tilbage paa Pier'en, sendt Engelskmanden (den spisende og blaserede samt søfrygtende) afsted med en stor Seilbaad til Portsmouth, og efter at have betragtet den unge, kjønne Pige i den gule Kjole. – Gjorde ombord Bekjendtskab med et Selskab af 4 Personer, til hvem jeg sluttede mig. – Ankomst til Alum Bay, der begrændses af Needles; Landgang i Baade og paa det smalle Brædt, som overskylledes af Oceanets Bølger, medens de Forsamlede loe. – *Alum-Bay*, de lodrette, farvede Vægge, de hvide Needles, de bratte mørke og blege Klipper (?) tilvenstre. Vi steg opad og kom ad en steil grøn Skraaning til Fyrtaarnet (600 Fod). Ved Fyrtaarnet leirede vi os, og de bød mig til gjæst; engelske Familier sad der allerede i Læ og begyndte at synge. Vi gik til det yderste af Pynten til Needles, og saae ned ad de hvide Klippevægge ned i det blaae Dyb. Tilbage til Fyrtaarnet, legende, løbende, fægtende; det blev Regn; omtrent Kl. 3½. Vi gik til Hotellet, hvor der var fuldt; drak Viin i Træernes Ly; gik ind i Stuen og hørte dem holde speeches til Ære for Dagen (Dronningens Kroning), og Musikken stod hos og spillede God save og Rule Britannia. – Alt høfligt, venligt, muntert og uden Støi. Udenfor Væddemaal om at springe; den tydske Musicus og den lille, hæslige Engelskmand, som vilde boxes. – Drog nedad mod Stranden igjennem Kløften; der stod et Telt med hullet Tag, og derinde dansede de efter Zigeuner-jig; og udenfor dandsede de og vilde have mig til at dandse med. Dybere nede i Kløften spillede de en Slags Kegler.

Længere fremme igjen et Telt paa Bjergets Afhang; Væddeløb af Børn ned og op, under uhyre Spænding og Jubel; den lille Pige; Appelsinen. – En Mand styrtede ned og slog sig et stort Saar i Panden; blev forbunden paa en Steen; den lille hæslige Engelskmand rev Hornet fra Musikanten og beskadigede det (5 Shill); mens han spillede til Dands, rendte Taarer af Arrighed ned ad hans Kinder. – »Museum«, Brædthytte, hvor de solgte Gingerbeer og havde nogle Stene liggende paa en Hylde. – Dands. Venlighed, Forekommenhed. Jeg var den eneste Fremmede. – Jeg steg ned til Stranden; saae endnu engang den vilde, skønne Bugt; steg høit op for at see efter Skibet; endelig kom det. Indskibning; Bølgerne slog over Bordene. – Hjemseiling; Ankomst til Ryde Kl. 11. – Den unge Fyr, som jeg især havde sluttet mig til i Selskabet, hedder H. Adams, 106, Highstreet, Winchester.

Tirsdagen d. 29de Juni. Afreist fra det hyggelige, comfortable, men rather dyre Hotel i Ryde (Rendales) Kl. 7½; kom til Portsmouth Kl. 8 og Kl. 10 til *Winchester*. Gik først lidt omkring i denne hyggelige By. Spiste Frokost i George Hotel og besøgte saa *Domkirken*, der er imponerende ved sin store Simpeltid og mægtige Stiil; og der er ikke klattet med Farver som i Roeskilde, ingen Farve og intet Billede undtagen Skioldmærkerne over Høialteret. Ligesom i andre engelske Kirker er Pladsen om Høialteret gjort til en lille afsondret Kirke, saa at alt det Øvrige kun er Forgrunden. Her sad Geistligheden, Gamle og Unge, i hvide Lærreds Klæder; man bad uhyre omstændelig for Dronningen (Seir over Fjender og en salig Død), Prindsen, Børnene, Parlamentet, gode Raad, Folket, Kirken, men stadig afbrudt af deilig Sang og blødt Orgelspil, der ikke arøgerede sig nogen aparte Ret som i Danmark. Derpaa mere Bøn og formodenlig Prædiken; en Geistlig blev fra sin Stol hentet af en middelalderlig-sortklædt Mand med Sølvstav; han blev hjulpen af en anden Geistlig. Alt overmaade katholsk af Udseende; jeg sad og saae paa det i den udskaarne Chorstol.

NB. Den unge gentlemanlike Vandrer, der kastede Randsel med Stok og Paraply, gik ind foran mig, satte sig og bad i stor

Inderlighed, medens Sangen hele Tiden syntes at inderliggjøre hans andagtsfulde Træthed.

Kom hertil London, *spadserede* fra Banegaarden, underlige Scene i Cigarboutiken; ned til Coventgarden Marked, hjem, Besøg af Dr. Löwe; ud, til Rowans, mødte underveis Woodfall og fulgte med ham tilbage nedad Oxford-Street. Vi havde hos Rowans discuteret om Pauperismen (NB. Gadefeieren, der gjorde Accord for en halv Krone, blev syg, boede komfortabel og ytt[r]ede, at han tjente 30 Sh. om Ugen; han, der løiede sig [?]Kone og dødt Barn og andetsteds boede og spiste som en Gentleman). Item i Oxford Street laa en Mand med sin Byrde ved Siden, mogen, mut, taus; jeg spurgte, om ogsaa dette Ansigt var løiet. W. gav ham en Billet til næste Dag at faae Brød og Ost. Mange Fodgængere standsede og gav ham Penge.

Onsdagen d. 30te Juni. Gik til Woodfall og med ham til Bentley, med hvem en foreløbig Aftale om Bøgerne blev truffen. Kjørte saa til Rowans, og paa Hjemveien fra dem saae jeg det uhyre Tog af elegante Vogne fra alle Kanter strømme til Blomsterfesten i Regentspark. Jeg kom ikke med, men skrev Breve, og tog efter Middag Kl. 8 op til Howitts, kom for silde, men gjorde Bekjendtskab med Mistress Bensusan, hendes Fetter Bravo fra Jamaica og fl. A. Bravo kjørte mig hjem, samtalende om alt Muligt. Det var Fuldmaane og en deilig Aften, men unægtelig lidt kjølig i Vognen.

Torsdagen d. 1ste Juli. Sad hjemme hele Formiddagen, skrev Breve og oversatte med Mrs. R.; tog op til Mrs. Bushby og undskyldte, at jeg ikke kunde tage med paa Bal iaften (NB. Herren var selv og bragte mig Brev imorges). Saae et Øieblik Udstillingen af Aquarell-Malerier i Pall-Mall; kom hjem og spiste til Middag (her var en Hr. Bricquard, Juveleer fra Paris); gik lidt ned til Meyers og traf der Commerceraad Petersen, hjem og maatte spille Whist, hvorpaa vi igjen oversatte lidt. – Herligt varmt Veir idag.

Fredagen d. 2den Juli. Tidlig op og tilbragte Formiddagen med Mrs. R. ved Oversættelse. Pokker tage Oversætterne i Danmark!

– Gik ud henad Kl. 3 og i det deilige varme Veir op til Oxford Street. Paa Henveien Bekjendtskab i Omnibussen med Waliserinden og Spadseretour med hende i Bloomsbury. – Aflagde mine Visitkort hos Mrs. Leverson og Mrs. Bensusan. Kjørte saa ned til Dinner hos Mr. Woodfall og tilbragte her en behagelig Aften hos disse gode, solide Me[nne]sker, den gamle 83 aarige Tante, Nordmand-Engelskmanden Crowd m. Fl. Crowd har Office i Rood Lane, Fenchurch Street. Fulgte med ham til Homanns Logi Norfolk Street Strand 21 og tog hjem. Passiarede saa lidt med Benjamin om Kjøbmands- og Selskabslivet i London. Takker Gud for alt det Gode, han giver mig. – Gid han velsigne dem hjemme!

Løverdagen d. 3die Juli. Besøgte Møller og Meyers; sad lidt hjemme og læste. Tog endelig op til Rowans og *Goldsmids*. Hyggelig Dinner; deilig Veir iaften.

Søndagen d. 4de Juli. Var idag saa tidlig som mulig hos Rowans og fik tildeels Oversættelserne til Bentley (1ste Sending) ordnede. – Da jeg kom hjem, spiste vi tidlig til Middag og kjørte til Kilburn, Cricklewood-House, Mr. Benjamin: det var et solidt-hyggeeligt Landsted, med ægte, men for Størstedelen behagelige, godmodige Jøder, og to kjønne Piger. Der var Have og en Eng med Kalkuner og Frøer. Vi laae der i Græsset og forfriskede os efter den varme Kjørsel, kjørte derpaa Kl. 8 til Charles Salamans, Bakerstreet 36, en yderst behagelig, livlig og talentfuld Familie. Salaman var oprigtig imod mig om Jøden og dog behagelig. Hans Kone er en rar, ligefrem, ret fiin Kone, hans Søstre milde, elskværdige og dannede. Der var ogsaa Mnemotechnikeren Nicolo Minola, dygtigere end Otto, men med samme System. – Atter idag heel Sommer og meget varmt. (Han blev vred, fordi jeg sagde, at saa kunde han da huske alle Huusnumre. Det syntes ham for simpelt!)

Mandagen d. 5te Juli. Mødte X under Wellingtons Bue, kjørte til Hammersmith og tilbrage til Bloomsbury Place, til Wallich (var ikke hjemme), til Bravo; var med ham hos Verrey (Benjamin) og i polytechnical institution – Britannia bridge, Patent-Ild

og Ovn (Gas, der føres over fire-brick beklædt med Platina). Ilden kan gjemmes, hentes fra Gasbeholderen, istedenfor i Kulform, behøver aldrig at antændes paany, er uhyre billig og giver en mægtig Hede. – Spadserede ned ad Regent-Street og saae de rige Kjøretøier, fornemme og deilige Damer. – Kom hjem og gik efter Dinner til meeting i Bridge-house-Hotel (Surrey-Siden), hvor en af Candidaterne gav en meget god Skildring af Englands nuværende indre Politik. (Slet Gestus, men god Tale). Man kunde see, at Fastlandet har laant sine Skikke herfra. – – Hjem og lang Samtale med Dr. Benish og Mistr. R.

Tirsdagen d. 6te Juli. Kjørte i Formiddags med Mrs. R. Til Soanes Museum (Lincollns [sic] Inn Fields), der er mærkværdig omhyggelig indrettet, af en Katholsk, der gjorde sin Søn arveløs, fordi han blev Protestant, og skjænkede alt sit Gods til Staten. Der er nogle Hogarth'er: »Ødelanden« og tre Canaletti; nogle gode Antiker (det gule Lys over Apollo) ... Sir John Soane var Architect og byggede mange offentlige Bygninger i London, bl. A. Banken, og gjorde Udkast til en Mængde andre. Man seer Skizzer af alle de Bygninger, han har opført, tildels overlæssede med Søiler, men trods den tunge Masse er der dog noget Mægtigt, Storartet, Phantasifuldt i hans Productioner. En af hans Skizzer Phantasier forestiller Englands Bank om nogle hundrede Aar: vandrende Zigeuner sidde om en Ild mellem Ruinerne – – Om Aftenen i Cremorne garden, Seilads paa Floden i den varme Aften.

Onsdagen d. 7de Juli. Valgene begyndte igaar, og navnlig i City. Jeg havde valgt at see Skuespillet i Westminster, fordi alle tre Hovednuancer i den engelske Politik vare repræsenterede: Lord Maidstone en Tory og Protectionist, Sir J. Shelley og Sir de Lacy Evans Liberaler, Whigger, og Mr. Coningham (fra Brighton), en Radical, der forlanger almindelig Stemmeret, hemmelig Afstemning, eetaarige Parlamenter, Frihandel, Adskillelse af Kirke og Stat, ingen Understøttelse til nogen Kirke. – Der skulde vælges to Repræsentanter, og imod Shelley's Gjenvalg var ingen Opposition, hvorimod baade Coningham og Lorden søgte at

komme istedenfor Evans, der kun adskiller sig fra C. ved at forlange Reform i Kirke og Stat i mindre Udstrækning. – Coningham beskyldte Evans for, at han var en Soldat, der skulde avancere ved Hjælp af Regeringen, at han ved Hjælp af en Clique i Westminster havde bevaret sit Sæde i Parlamentet, medens han anførte den britiske Legion i Spanien, og at han senere havde viist sig ligegyldig og været fraværende ved mange vigtige Anledninger, samt udtrykt sin Glæde ved Louis Napoleons »Mee- ned og Plyndring«. Evans Venner beskyldte C. for tre modsatte Ting: 1) at han var Socialist, 2) at han var kjøbt af Toryerne til at splitte de Liberale og skaffe Lorden Seir. 3) at han var Katholik (usandt); – Talrige og ivrige Meetings. – Valghandlingen foregik paa Coventgarden Market, hustings vare reiste udenfor St. Pauls Kirken. Plakater paa Huse, Vogne, Hatte, Kaskjetter o.s.v. Faner opstillede med Musikchor, Lordens tilhøire, C's tilvenstre. Først talte the high Bailiff, saa Evans, Shelley, Lorden og Coningham, Proponenter og de selv i samme Orden. Evans kunde ikke høres, Lorden blev udhysset. Ved Kaaringen fik Shelley og C. de fleste Stemmer. Den katholske Centralcomitee har erklæret sig for disse To; (den katholske Geistlighed og Radicalismen). Derpaa drog man bort. Lord M. havde leiet en Mængde Vogne, der ganske vare bedækkede med: Lord M. for Westminster. Coningham havde 15 Faner og et Musikchor; foran gik Hovedfanen en Vognstang; de havde spændt Hestene fra hans Vogn (men det er Alt betalt), og saaledes drog Toget gennem Strand over Trafalgar Square til Hovedkvarteret Charing Cross i et Hotel nærved Westminster. De vilde Ansigter, de luvslidte Klæder om Fanerne med »Coningham & independence«, »Coningham the friend of the people«, »C. & ballot«, »C. & free trade« o.s.v. Coningham hilste fra sin Triumphvogn op til sine Venner, der fyldte Vinduerne og vinkede og viftede med Tørklæder; et mandigt, ringeagtende Smil om hans Mund. – Et Øieblik efter hans Modtagelse og en Tale til Menneskemassen kom Lordens Tog, og det havde nu faaet Musik, en meget stor Vogn fuldt af Musikanter. Til de Andre saaes Intet. – Nærved er Horseguards, hvor to Garder

bestandig holde tilhest i Indgangen, i Harnisk med Carabinen i Haanden, lig Commandantens Statue i Don Juan; og andre Soldater paa Post vidne om den strenge, stive Disiplin [sic]. – Tæt derved board of trade, hvor jeg besøgte Mr. Parker; her var den største Hyggelighed og Stilhed, Kjølighed og komfort, og imedens Valg-Musiken svagt lød til os, skrev han Breve, der skulde skaffe mig introduction i store Fabriker.

Efterskrift til Valgscener. Paa Platformen stod Hertugen af Augustenborg, Bunsen, Mussurus og den amerikanske Minister samt en Deel fornemme Damer, hvorfor Shelley yttrede, at det var godt, at der ikke var Told paa Rowlands Calydor, Cicashian Creem [sic] og andre Ting, der er gode for den kvindelige Hudfarve. Fornemme Damer kjørte over Pladsen, da Scenen endtes. (I City Lady Russell).

Om Aftenen var jeg i stort Selskab hos Bensusan, hvor der blev sunget og musiceret. Miss Kavanagh og hendes Moder, Mdm. Mortier de Fontaine. – Souper. Hjem Kl. 1½.

Torsdagen d. 8de Juli. Mødte forgjæves under Wellingtons Arch. – Saae de talrige Vogne, der vare udsendte for at hente Westminster Vælgere til deres forskjellige Candidater (NB. Benjamin blev hentet i Vogn til Clerkenwell). Seilede ned til Londonbridge, tog et Bad.

NB. *Palmerstons Tale i Tiverton staaer i Times for idag.* – Palmerstons partisk-gemytlige Opfattelse af Englands Storhed. – Hans Landsmænds Tillid til ham, skjøndt han i europæiske Forhold har vist sig revolutionair. (Italien, Ungarn, Kossuth, Frankrig). – *Peeliterne, Sir James Graham.* Valgt i Carlisle med 525 St. (1000 Vælgere), medens andre Peeliter rendte om som vildfarende Faar og næsten forsvinde. Times har en Artikel derom: Sagen og Manden.

NB. *I City:* Mastermann (Baronet), Lord J. Russell, Duke Baronet og Rothschild samt Crawford. Rothschild er upopular formedelst det østerrigske Laan, og han sagde derfor, at Østerrig i religiøs Frihedsudvikling stod over England (humbug!), at Jøderne der vare satte lige med de Christne (ja, lige i Ufrihed).

Om Aftenen til Bal hos Mrs. Bushby.

Fredagen d. 9de Juli. Sov længe efter Ballet, gik ud og aflagde Visitter, var hos Rowans og hos Bentley, seilede hjem paa Thensen og læste om Aftenen for Rs Titus's Triumphbue. (Afslog idag Indbydelse fra Goldsmids).

Løverdag d. 10de Juli. Om Formiddagen var jeg hjemme, læste og skrev. Om Middagen Kl. 1 ½ afsted med Benjamin til Blomsterfesten i Chiswick. Uhyre Mængde af Equipager, adskillige skjønne Damer, mange deilige (simple) Toiletter, mærkelig store Frugter, endeel udmærkede Blomster, navnlig en Samling Fuchsier, lig chinesiske Pagoder. – Traf der Lange, Uhrmageren; efter Dinner lille Spadseretour med Mrs. R. – I Chiswick vare Hertugerne af Nemours og Montpensier med Gemalinder, Louis Philips Gemalinde o.s.v. men jeg saae dem ikke.

Søndagen d. 11te Juli. Var om Formiddagen hjemme og oversatte; om Eftermiddagen til Dinner hos Harrison-Ainsworth, hvor jeg forefandt Norman Jannilis [?] og den lunefulde Bell, begge fra Irland. Sildig hjem med Møller.

Mandagen d. 12te. Aflagde Besøg hos *Baron Goldsmid*, gik i Zoological Garden, besøgte Wilkinson, spiste med Bravo hos Simpson og var med ham i Drury-lane, hvor la Somnambule blev opført. – Reviderede ved min Hjemkomst og skrev hjem til Moder og Ragnhild,

NB. Forestillingen af Somnambule skulde udmærke sig ved, at lutter *engelske* Sangere optraadte. Clara Novello (Amina) synger godt og vel behageligt; men Mr. Sims Reeves (Elvino) er et Smør-Uhyre, hvor meget han end blev beklappet. Om Mr. Frank Bodda (Grev Rodolpho) og Miss Julie Harland (Lisa) er ikke meget at sige; men de skadede dog ikke Forestillingen.

Tirsdagen d. 13de Juli. Seilede Kl. 11 til Westminster-Bridge og gik derfra til Cheltenham Place, hvor Moundsley & Fields havde deres store Maskin-Fabrik. 700 Arbeidere, der gjorde Udslaget ved Lambeth-Election (Physiognomier). – Seilede derfra til Vauxhall-Bridge, Belmont, hvor Price's Candle Factory er. Bestyrer, Mr. Wilson, var ikke hjemme, men 1ste Clerk førte

mig om. Det er et Stearin-Lys Fabrik. Allene de Værksteder, hvori de forarbeide og istandsætte deres Redskaber, er større end de fleste danske Fabriker. De bruge *Palmolie* (NB. Slavehandelen); den er guul, bliver saa ved chemisk Præparat (i et stort Værksted høiere oppe) gjort sort; saa udskilles det Sorte, og der bliver en blegguul Masse; Affaldet er som Beg. Det presses i hydrauliske Maskiner, smeltes ved Damp og støbes og støbes [sic] paa sindrige Patent-Maskiner, der hvert Secund fremskyde en lang Række hvide Lys (288000 om Dagen). Et andet, Natlysfabrik, et andet Sted. Et nyt, større Fabrik i Liverpool. Fabriken beskjæftiger 900 Mennesker. Ilden under Dampkjedlerne hviler paa et bevægeligt uendeligt Jerntoug. Jeg blev indbudet til at komme igjen og erfare Noget om Forholdet mellem Eierne og Arbeidere

(Hvad de *spare* i en Fabrik; Midlet til Rigdom. De tale ikke i deres Salon'er om det billige Indkjøb).

NB. Peto og Warner, valgte i Norwich, sige i deres Takadresse til Vælgerne, at de ville gjøre Britain til det *freest* [sic], *happiest* and *cheapest* nation to live in.

I Stamford stillede sig Mr. Herries og Sir Fr. Thesiger, begge Medl. af Derby's government. Ingen Opponent var opstillet, og de bleve derfor erklærede valgte, vare begge uforskammede med en Mr. Richardson og vilde ikke svare ham, fordi han endel Aar i Forveien havde talt om at skyde Marquis'en af Exeter. Tilsidst styrtede Arbeidere ind og nedbrøde hustings i stor Hast, medens Mr. Herries talte.

I Oxford (county) vilde Mr. Henley tale om »en vigtig Ting« nemlig the papal aggression. Man skreg: Oh, never mind that! Man vilde have free trade og big-loaf.

Forskjellige Steder i Irland fighting, ikke at tale om Skrig. I Galway foreslog Father Daly Anthony O'Flaherty, men kunde ikke skaffe sig Lyd, skjøndt han raabte: Brutes, will ye not listen to your priest! – I Limerick fik endog en fredstillende Præst Prygl, da Irlænderne lig Actæons Hunde ikke kunde kjende deres

Herre igjen. Det var Mr. Darrac. Professor Halpin og Bourke bleve ogsaa maltraiterede.

Iaften efter Dinner i *Surrey Zoological garden*, hvor *Jullien* spillede (anførte), bl. A. i sm Slags [sic] den fortræffelige Exhibition-Polka. Til Slutning et herligt Fyrværkeri, forestillende Vesuvs Udbrud (Plinius's Beskrivelse?). Man saae Vulcans Værksted og Cycloper, medens Bjerget, deres Skorsteen, røg. Saa kom Udbruddet med uhyre Larm og mageløs deiligt Fyrværkeri, med nedbuldrende Klippeblokke og med Lyn knittrende i Luften, med Regn af gyldne og purpurfarvet Ild o. s. v. Alt over Vand, og hvad ikke Alle opleve: Himlens egne Torden og Lyn forenede sig dermed og gjorde Scenen besynderlig grandios.

Idag afsendte Breve hjem og Titus's Bue til Miss Goldsmidt.

Onsdagen d. 14de Juli. Var i Formiddags i Vernon Gallery, besøgte derpaa Mrs. Bushby, tog op i Regentstreet til Verrey, saae ved min Bortgang den mageløs smukke Pige, fulgte, kjørte med til Kensington Gate, spadserede med hende, tog hjem, spiste, fulgte R. og hans Kone til Oxford Street, spadserede hjem og har læst og skrevet.

Om Valgene see Vedlagte.

Torsdagen d. 15de Juli. Var i Formiddags med Mrs. R. og Miss Lumley i Water-colour-exhibition (den ægyptiske Pige, Damascus-Kaffeuset, the first-loveletter, Regentinden Margrethe og de Nederlandske Adelsmænd, Søstykker, Blomster ([...] af en Dame o. s. v.) samt i Vernon-Gallery. – Gik derfra op i Regentstreet, kjøbte Handsker, var hos Verreys, besøgte Mawsons, hvor Svigersønnen Hirschfeld, Professor i Paris, er arriveret. Efter Middag hos Rowans; hjem; stærk Disput hjemme om Jødommen.

Fredagen d. 16de Juli. Benj. fortæller, at de have idag begyndt at slibe Koh-I-Nuren, og at Hertugen af Wellington har lagt den første Haand derpaa. Intet Politi, ingen Vagt, er nu tilstede; to hollandske Jøder udgjøre hele Garnisonen. – (Domstolene): Police. Lambeth. Mr. Norton. Et Fruentimmer ved Navn Susannah

Harding blev anklaget og fængslet, fordi hun i sit Logi havde taget Lagenerne og pantsat dem. Det oplystes, at hun levede i stor Nød og Elendighed (Sviir), at hun havde faaet en god Opdragelse, men var bleven forført fra Institutet 15 Aar gl af en anglikansk Geistlig, Reverend Bishop, havde levet med ham og havde to Børn, af hvilke det ene var død; nu understøttede han hende ikke. Engang havde hun villet klage, men ladet sig nøie med ganske faa Penge og slaaet Sagen hen. – Processen blev udsat. En af hendes Familie mødte, en Handelsreisende, erklærede paa Dommerens Spørgsmaal, at han kunde ikke ernære hende, da han selv havde mange Børn, men hun havde rig Familie i Australien. Dommeren befalede, at der skulde gives hende 1 £ St. af Sognets Fattigkasse, at Værtinden skulde erstattes af samme Kasse, at Barnet skulde sendes til Hr. Bishop, og endelig fandt han det bedst, at hun blev sendt til sine Frænder; »thi hun havde handlet, som hun gjorde, af Nød og i Forladthed.«

Har forresten saa temmelig spildt denne Dag. Besøg (kort) hos Whaley, hos Barberen i Regentstreet og hos Chiropodisten (1 £. St.), ventede udenfor Christ School (Blue-coats.) i Newgate for-gjæves, hjem; efter Dinner i Synagogen.

Mærk. Jigdal, (Maimonides.) Adaun Aulom; Mendelsohns »Jerusalem«.

Mærk. I det store franske Sanhedrin sad navnlig en Mr. Deutz. Hans Søn, Hertuginde af Berrys Angiver og Katholik; Hans Svigersøn Dracke gik tre Gange over til Katholicismen og tilbage til Jødedommen, og er nu Kardinal; hans Datter ægtede en Christen og sagde til Faderen, at han havde selv anbefalet det.

Løverdagen d. 17de Juli. Oppe meget tidlig (Kl. 7!) og kørte til Salamans. Det var en frisk og vaad Morgen efter den stærke Torden og Regn iaften og inat. Spiste Frokost og gik derpaa med S. til Synagogen i Westend. De stode der med Thallis (blaa Striber) i den smukke Synagogen [sic] (en fiirkantet Bygning, hvis Galleri hviler paa smækkre Søiler forbundne med smukke hvælvede Buer). De sang deilig, navnlig 29de Psalme, Mirjams Hymne og Adaun Olaum. Præsten, Mr. Løwe, var klædt i portugisisk

Dragt, Udtalen portugisisk; de sang, da Skabet blev aabnet og derpaa blev de 10 Bud oplæste. Alt meget simpelt, værdigt og høitideligt. – En god, kort Prædiken over Jesaias 33.6. – Hjem igjen til Salamans, Middag, lang, interessant Samtale med Miss Annette og Miss Kate om Jødedommen. – Kom hjem til Dinner, besøgte Meyer og Friedlænder; hjem igjen og spillede Whist.

Søndagen d. 18de Juli. Montagu Leverson tog mig med, for at jeg skulde see den jødiske Friskole i Whitechapel (for 1000 Børn); men den var lukket. For omtrent 650 Børn er der kun 11 Lærere, og kun 5 af disse ere over 18 Aar. – Statsoeconomi, Mr. Ellis ..., men [sic] hvem jeg skal gjøre Bekjendtskab. – Derfra gik vi ind i de fattige Kvarterer. Etsteds var Indgangen gennem en lav Gang; Loftet og Siderne vare stivede med Bjælker; inde i den smalle Gaard, yard, legede Børn; tre Fruentimmer vare leirede orientalsk; Mænd sad i deres Døre og røg Tabak. (Yarden, hvis Belægning Eierne ikke vilde tillade Sognet. Han lever i Berlin. Mr. Osborn.) I nærliggende smalle »Gange« var der mylrende Koner med Frugt, Gingerbier, smaa Nødvendighedsartikler; Boutiker vare aabne, da Jøder boe her; de øvrige Beboere er for Størstedelen Irlændere (Engelske i St. Giles). Alle saae fattige ud, men ikke nødlidende, ikke engang usunde, trods den slette Luft og Heden. – Det er nu fattige Folks gode Aarstid. – Vi gik gennem Brick-Lane (Model-Lodgings) ind til *Metropolitan-Chambers* og *M. Buildings*. Lord Ashley (nu Lord Shaftesbury) og Prince Albert. NB. Udstillingen. 1) Byggede for 250 Mandspersoner; 100 ledige. Soveværelse, *Læseværelse*, Spisestue; Kjøkken, hvor de kunne koge gratis (det saae ud her som mellem Udvandrede); et andet Spiseværelse, Restauration. Alt koster 1 Sh. om Ugen. – Varmt Bad 3 d, koldt Bad 1 ½ d. Store Vadskestuer med fortræffelige Indretninger til Vadsk og Tørring 1 d. pr. Time. – Der var saa simpelt, net og ordenligt, at baade L. og jeg gik Lyst til at boe her nogen Tid. Anstalten er aaben fra 4 om Morgenen til 12 om Natten. Efter 12 betaales 2 d. Man maa ud af sin Seng før 9 og ikke gaae op før 8 om Eftermiddagen. Gasflammer i Overflødighed, men ingen Lampe og intet Lys. Anstalten

betaler sig ikke, fordi den ikke er fyldt; man foretrækker at betale 2½ Sh. i et snavset Værelse og for ½ Seng. 2) Buildings; for 60 Familier; kun eet ledigt. 3 Værelser, Kjøkken, Spisekammer og alle mulige Bekvemmeligheder (endog Indretning til at modtage Feieskarnet uden Møie) Koster 5½ Sh. om Ugen. Det ydre Udseende er simpelt og alvorligt, raa Steene som saa ofte i London; men det er kraftigt og reenligt med god Plads for Luften. – *Lige ovenfor bygge Katholikerne et Kloster.*

Om Hindringer for Associations-Bygninger see Denisons Brev i Times af 29de Juli.

– Efter Luncheon kjørte vi ud til Hampstead-Heath, et høitliggende Landskab, med Græsplainer, hvorpaa heather, Bakker, Vand, Landsby og Udsigt saavel over London som over Strækningen mod Nord henad Windsor til. – Derfra kjørte jeg Kl. 6 til Baron Goldsmid til Dinner.

Mandagen d. 19de Juli. I Formiddags opad Themsen; Baadens ene Hjul gik istykker; Angst; en Mand saae ikke op fra sin Avis. – Kom til Vauxhall Bridge, Belmont, Price's Candle-Factory og saae Mr. Wilson (cfr. 13de Juli) 1) Skolen, hvor de smaa Drengene lærte at læse og skrive. (Den lille Dreng, der holdt Haanden i Veiret til Tegn paa Blæk-mangel; den lille Inspecteur). Alle sunde og raske, livlige og kloge Øine, reenlig klædte, men ikke ganske uden Pjalter, Blouser af grovt Lærred, men reen Skjorte. – 2) En Klasse, hvor de læste Geographi (stort Kort og Regning. – 3) I første Klasse er et Orgel, og der samle sig ældre Arbeidere om Morgenen og synge en Psalm. – 4) Der er en Pigeskole, og for Piger, der ikke have Forældre eller Værger, sørger en nærboende Dame. – 5) De nærliggende Huse, hvor Arbeider-Familier boe, ere lave, nette, Blomster i Vinduerne og hvide Gardiner. 6) Lønnen i Gjennemsnit for ældre Arbeidere 18 Sh. for 6 Dage à 10 Timer. – 7) *Natlys-Fabriken* er en meget stor Bygning, hvælvet Jerntag, deelt paa-langs i to Rum, et for Piger og et for Drengene. Pigerne berede Vægen og dreie Papir-Omslag, afskjære Etiketter, m. M. Alt paa Maskine. (Alle hvidklædte, simpelt, men meget smukt; Alle nette og sunde og med beskedne, hon-

nette Lader.) – Drengene vare beskæftigede med at udhugge den runde Papirbund, indsætte Lyset i den lille Blik-Flade, fylde Papi-ret med Talg o.s.v. – 8) Der er et Trykkeri, alene til at trykke Etiketter og Prospectus's til Shops. 9) Der er et Bødker-Værksted. Da Bødkere i London fordetmeste ere fordærvede ved deres Berørelse med Vin- og Ølhusene, anlagte Mr. Wilson (freeman of London City) selv et Bødkeri, men tog hertil Dreng fra Fabriken og lod dem lære af en gammel, skikkelig Bødker. Nu ere disse unge Mennesker til de dygtigste i London. – 10) Mr. Wilson sagde, at Grunden, hvorfor en saa almindelig Fordærvelse herskede bl. Kvinderne i Yorkshire Fabriker var, at gifte Koner og unge Piger arbejdede sammen, da de gifte Koner ere meget frie i deres Mund ... Nu forandrer man dette. 11) De ældre workmen have dannet et mutual-improvement-society; Forelæsninger, selskabelige Sammenkomster. – 12) Actionairere, 3 à 400 i Tallet, have tilstaaet 1200 £. St. aarlig til Arbejderbefolkningen i deres Anstalt. – 13) Mandag, Tirsdag og Onsdag Aften Kl. 7 og Lørdag Efterm. Kl. 3 er der Cricket-Leg som oftest bagved Cambridge Terrace, Clapham Road. – 14) Sidste Fredag aflagde hele Ungdommen et Besøg hos *Biskoppen af Winchester*. De faae religiøs Underviisning; men det er ganske overladt til deres frie Villie, om de ville søge Anstaltens Capel paa hans Sommerredisens. Hans Datter holdt Bøn med Pigerne. Men der var ogsaa Leg og Fornøjelse. – *Arbejdet er ikke en Forbandelse*. Mr. Wilson sagde, at han altid havde fundet Arbejderklassen villig, og naar noget var i Veien, laa Skylden altid hos »os«, enten Mangel paa Villie, eller paa Evne til at behandle dem rigtig.

En Beretning er Vedlagt. – NB. I London lettere at opdrage Fabrikfolk vel, fordi der ikke er mange Fabriker, der paavirke hinanden. – Skolen og Oplagssted er under Jernbanen i dens Hvælvinger.

Derpaa mødte jeg Kl. 3 Sir Isaac og kørte omkring med ham, fra City Club til Guildhall og til de mange pragtfulde Klubber, navnlig Reform-Club, Conservative Club, Navy & Army-Club o.s.v. Adskillige Steder er der endog Bade. Kjøkkenet, Maskine

til at bringe Maden op. Bibliothek. – Den gamle Mr. E. Goldsmith [?]. – Spadserede i Green-Park, mødte i Strand den smukke Pige, tog hjem, traf Miss Annette Salaman, som bragte mig Bøger og Invitation til næste Torsdag; gjorde den frugtesløse Fart til Carter-Street, Walworth Road, kom hjem Kl. 9 og traf Dr. Benish, med hvem jeg talte om Jødedom. Han sagde: alle Mennesker have den Opgave at bringe deres Frihed i Harmoni med den gudd. Villie (»See, jeg forelægger Eder Liv og Død« o.s.v.); men Jøderne have særlig den Opgave at bære Guds Villie gennem Tiden (»I ere mine Vidner.«) Han indrømmede, at Christi Kommen var en guddommelig Tilskikkelse. –

Spillede endelig Schak med Benjamin. Saa at denne Dag var en meget livfuld Dag.

NB. I disse Dage sælges i Mincing-Lane 20,500 Kister Indigo (20 à 80 £. St. pr Kiste).

NB. Meyer viste mig en Mand, der nu er Londons første Børstenbinder. Han begyndte uheldig og gav sig da til at kjøbe Maleres brugte Pensler og deraf forfærdige Skobørster. Det var Begyndelsen til hans store Rigdom.

Tirsdagen d. 20de Juli. Var i Mincing-Lane, i Mansionhouse, hvor Lord Mayoren residerede, i Bad, læste lidt, og i Eftermiddag i det Selskab, som Benjamin gav til Ære for Professor Hirschfeld.

NB. Den skotske Fabrikherre, der gav sine Fabrikbørn Mad, og de jødiske Børn, der ikke vilde spise, Penge.

Onsdagen d. 21de Juli. Var imorges (o: fra Kl. 12½) til 4 i *Royal Academy, den aarlige Udstilling.* – Cataloget er vedlagt. – Efter Middag med Mont. Leverson ude at see Cricket-play, Cambridge Terrace, Clapham Road. Derpaa hjem, klædte mig om og i kjedligt Aftenselskab hos Mrs. Leverson.

Torsdagen d. 22de Juli. Gik igjen op i Malerisamlingen, Royal Academy, og derfra til Bentley og saa til Francis Goldsmid og tog Afsked fra Huset. Indfandt mig Kl. ca. 4 hos Montagu Leverson og gik med ham til Mr. Ellis (jvfr. 27de Juli). E. er managing director i et stort Assurance-Compagni. Han har anvendt sin Fritid paa *Underviisning og Opdragelse*, paa egen Bekostning

oprettet Skoler for Fabrikfolks Børn, har kaldt Birckbeck-Compagniets Skoler (efter Dr. B., der først gav Ideen), skjøndt hele Selskabet er »William Ellis og Ellis William«; har anvendt omtrent 20,000 £. St. derpaa og har nu den Fornøielse at see i alt omtrent 2000 Børn besøge hans Skoler og betale en Sixpence om Ugen. *Han lærer dem Statsoeconomi*. Han sagde til mig, da jeg fortalte om Danmark: Læsning og Skrivning er Intet, naar de ikke bruges med Hensyn til Livet. Vi maae tænke paa at udvikle Børn, der kunne gaae fra Skolen ud i London. Han samtaler med dem; en høist interessant simpel Forstandsøvelse, hvormed næsten hele Menneskelivet undersøges gennem Spørgsmaal og Svar, Anecdoter af Livet fortælles o.s.v. *Ingen Eventyr, Spøgeseshistorier*, ingen Nedstigen til Barnets Fatteevne, men dennes Opløftelse. NB. Hans Mildhed, Kjærlighed og Character, der lader det see ud, som om alle vare hans egne Børn, ja mere! – Superintendentens Navn er Runz, af tydske Herkomst. Hvilken Mildhed, hvilken Menneskekjærlighed, der aander fra disse Mænd. Og fra disse Dannelsesanstalter er det, at det engelske Demokrati vil komme, her er den Deluge, der vil følge efter Lord Derby's Regimente.

Da jeg kom hjem og havde spist til Middag, havde jeg en ny Samtale med Dr. Benish om *Jødedom*. Han gjorde opmærksom paa, at Christendommen ikke er original, at den har laant sit aandige Indhold (Moralen og Høiheden) ordret fra Jødedommen; men unægtelig har den sin umaadelige Betydning ved, at den har oversat det paa Græsk og Latin og i alle andre Sprog, saa at det maa ansees for et *Fremskridt* fra Hedningedom til Christendom (Missionsanstalterne bifaldsværdige); men Jøden smiler, naar han bliver anmodet om Omvendelse, skjøndt han erkjender, at Jødedommen i Aarhundreder har fortabt sig i Udortes, i Ceremonier, medens Christendommen har fortabt sig i Dogmer og skabt en ny Art Hedningedom, deelt Guddommen og gjort Forestillingerne om den aluor materielle. Hvis Nogen vil opfatte Christendommen symbolsk og altsaa Christus blot som et guddommeligt begavet Menneske, har den tænkende Jøde Intet imod

at anerkjende den som et historisk Fremskridt. – Et Fremskridt i Jødedommen blev tilsigtet af de portugisiske Jøder her i London. Først vilde de blot have Kirketjenesten i City forandret lidt, saa steg deres Fordringer, og istedenfor at arbeide, agitere, kjæmpe for en Udvikling, en Reform af Rabbinismen, forkastede de hele Rabbinismen og Traditionen og ville kun anerkjende de 5 Mose Bøger som Lov. Men Mosaismen enten er umulig, eller den vil føre heelt ud af Jødedommen. Mosaismen forbyder at spise visse Dyr; men den veed Intet om Kosher og Tereipho. Hvis man vil forkaste Traditionen herom, hvo siger da, at Traditionen er rigtig, naar den oversætter Hrasir ved Sviin ? Reformjøderne standse, angst for Consequensen af deres Tanke, købe Kjød hos Schachtere o. s. v. skjøndt deres Princip ikke gjør det nødvendigt, og skjøndt de i Enkeltheder hyppig overtræde disse Ceremonier (f. Ex. Østers (?). – Det er ogsaa ved Traditionen, Rabbinismen, at Festdagene er ordnede, (naar begynder Sabbathen ?) og ved at bortkaste en Festdag stille Reformjøderne kun deres egen Villie øverst uden at sætte noget Bestemt og Principfast ind. Det er dog Tradition, som hjælper ud af Forlegenheden ved Solaar og Maaneaar. – Endelig er Ægteskabet, Monogami, ordnet og udviklet ved Tradition (∴ Moses talte om Ægteskab, saaledes som det *bestod* og blev udøvet) og saaledes mene Reformjøderne stadig i det Enkelte anerkjende, hvad de principielt forkaste. Jødedom, som Religion, Menighed, er kun mulig gjennem Traditionen, og derfor skulde Reformjøderne have ladet Sagen forebringe en almindelig jødisk lovgivende Forsamling, der kunde forandre i, hvad de store lovgivende Forsamlinger i deres Tid anordnede. Herimod Marks – Dr. B. mener, at Reformen vil føre til Opløsning; men vil ikke hele Tiden, hvori vi leve, føre til Opløsning ? Er ikke den borgerlige Frihed, Oplysning, christelig Nationalitet uforenelig med Jødedom, og er der Andet at gjøre end *erobre* Christendommen ? Saaledes spørger jeg mig selv, idet jeg formodentlig staaer paa en reen Deismes Standpunkt og ikke ret er istand til at fatte og anerkjende Religions-Ceremonier og Dogmer. Dog anerkjender jeg, at Moralitet, Reenhed, ægteskabelig

Trofasthed ere nøie forenede med de jødiske Ceremonier, med Kosher og Tereipho o.s.v. Behøves der da en vis Ufrihed, en vis Angst for mystiske Ting i Moralen? Eller bliver Moralen, blandt Folk, som de ere fleste, hjulpen herved, medens overordnede Mennesker kunne hengive sig til deres Tanke og Aand, kunne erhverve sig den moralske Frihed og Fuldendthed uden at lade sig binde af Moralitetbevarende Skikke?? – Lad os altsaa gjøre Forskjel imellem, hvad den Enkelte, Begavede, Fremstrebende, Erkjendende, i Aandens Bevægelse levende, behøver – og hvad der er nødvendigt for Mængden. Lad os anerkjende, at den enkelte Jøde, idet han udvikler sig til moralsk Frihed, til Selvbestemmelse og Erkjendelse, frigjør sig fra Ceremoniernes Nødvendighed – ligesom Ceremonier, Afslutning, Reenhed i denne Betydning, er aldeles umulig blandt de Christne; at altsaa den christne Verden langt mægtigere drives frem til at beherske sig selv gjennem Erkjendelse, end Jøder, som kun finde Hvile i Ceremonierne. – Men paa den anden Side maa mindes, at vi endnu ikke have seet hvad Jødedommen er istand til at frembringe. Den borgerlige Frihed, Betingelse for al Udvikling, er saa ny og saa ung. Og Jødedommen har Intet at gjøre med den megen mystiske Overtro, som med Nødvendighed har udviklet sig af Christendommen.

Efter at Dr. Benish og jeg havde talt sammen, gik vi ud. Der var Sam. Salaman og Mr. Benjamin med Kone og en tydsk Slægtning, og saa spillede vi Whist.

Fredagen d. 23de Juli. Var hjemme og læste og skrev Dagbog og Breve; kjørte op til Charing Cross og saa til Sir Isaac, hvor jeg kom for silde. Var til Middag hos Bensusans. Spadserede i Regent Street, hjem Kl. 10½.

Løverdagen d. 24de Juli. Var i Formiddags hos Salaman til Luncheon, samtalede med dem om Rom og Jødedom, hørte bl. A. Ss Fortælling om Nedbrydelsen af Ghetto's Mure og Porte, traf Dr. Löwy (der boer 50 Margaret-Street, Cavendish Square), kom hjem til Dinner, hvorved Marinus Levyson fra Gent var tilstede. Spillede Schack med Benjamin.

Søndagen d. 25de Juli. Tog tidlig op til Møller, 26 Hugh-Street, Eccleston-Square, spiste Frokost hos ham, og saa tog vi til Rowans og til Harrison-Ainsworth. Sidstnævnte var ikke hjemme, hvorpaa jeg begav mig til Mr. Løwy, Præst ved Reform-Synagogen, 50 Margaret-Street. – Samtale med L. om Religionen. Han meente, at *Sandheden er i det Gode*; at vor Tid ikke er egnet for egenlig, dyb Gemytsreligion og Sindets Nedsænkning deri; at ligesom hver Tid har sit Characteristiske, saaledes er det Særegne for vor Tid i denne Retning en *philantropiske Stræben* (jvfr hermed hiin Prædiken i Berlins Reform-Synagoge: vi skulle ikke gennem Tro komme til Kjærlighed, men gennem Kjærlighed til Tro). – Men kommer saa ikke Spørgsmaalet: Hvad er det Gode? – Angaaende Messias gjorde han opmærksom paa, at der egenlig var to Slags Prophetier: 1) Esaias, som lover Fredens Herredømme. 2) Ezechiel som forkynder en herskende Konge. En Frelse for den menneskelige Sjæl, en Befrielse fra Arvesynden, en udjævnende guddomelig Naade ligger ikke i det jødiske Begreb om Messias. – Han indrømmede mig, at Jødedommen ved at ville bevare Folket for Frembringelsen af Messias tilside-sætter Individet for Nationen («En for Alle og Alle for En.»). – Hermed synes selve Jødedommen at anerkjende den universelle Betydning i Christi Opoffelse. Han indrømmede ogsaa, at Jødedommen *forsaavidt* mere er en Nationalitet end en Religion, og at en Enhed med de Christne er mulig i Fremtiden, dog dermed, at de Christne nærme sig til Jødedommen. Christdommen, der er Jødedommen oversat paa alle Jordens Tungemaal og forøget med nye, urimelige Dogmer, har maaskee allerede eller vil snart have udspillet sin civiliserende Rolle. – Det blev os begge vanskeligt at sige, hvad der skulde sættes istedenfor Kasher og Terepho o desl. som Værn for Familielivet og Moraliteten. Oplysning? Opdragelse? Ivrig philantropisk Virksomhed? Pligtopfyldelse? Det er, hvad jeg allerede har tænkt at udvikle i »Hjemløs.« – Selve Manden, hans store Dannelse, hans i Sandhed humane Sind og ophøiede, rene Tænkemaade fortjener maaskee langt mere Opmærksomhed end alle Dogmer og al Strid om Dogmer.

I Forveien havde jeg hos Rowans en Samtale med Miss F. om en lignende Materie, foranlediget ved de Ord, d'Israeli engang skal have brugt til Urquardt: Hvo der havde en saadan Overbeviisning som Du (Palmerstons Forræderi), kunde gjøre Carriere. Jeg forsvarede d'Israeli, fordi jeg troede at fatte ham: En Overbeviisning! Noget at troe paa med sit hele Sind – det er Hemmeligheden i Livet, Nøglen til Lykken, til store Virksomhed, til Sjælens Udvikling gennem Handling, ja endog gennem Feil. Jeg har intet Saadant havt. Thi overalt har det bindende Kit manglet. Ingensteds har jeg fundet Venner, tildeels formedelst mit jødiske Blod, men ogsaa fordi ingen Kamp var kjæmpet tilende. Men kunde jeg tilføie, at Omsorgen for Livet, Nødvendigheden af at erhverve, at skynde mig, at skrive, er en Hindring? Dette har vistnok bidraget Meget; men hvorfor finder jeg ingensteds Venner? Og hvorfor finder jeg ingensteds en Sag? Jeg anseer Lidensskaben for forstyrrende, og jeg søger at holde mig fri for den og at være alsidig; og dog er maaskee Lidenskab og Ensidighed Betingelse for al praktisk Virksomhed. – Hun sagde, at saa skulde jeg arbeide i Stilhed og ene for min Sjæl. Men kan man dette uden praktisk Virksomhed. Er ikke denne det nødvendige Legeme til Sjælens sjælelige Virksomhed?

– Det har tordnet, lynet og regnet idag.

Var ikke Moses Ordet og Jesus Handlingen, Moses Befalingen og Jesus Mønstret, Moses Bogstaven og Jesus Aanden??

Har *Religionen* ikke i visse Maader holdt Skridt med *Intelligen*sen, nemlig i den Forstand, at de begge ere af guddommelig Oprindelse, begge Guds Aabenbaring igjennem den menneskelige Sjæl, begge udfyldende og understøttende hinanden – maalt med Aarhundreder ikke med Klokketimer – til Menneskehedens Fuldendelse? – Og skulle vi da lade os vildlede ved Synet af Synd, Forbrydelser, Revolutioner? – Men er da ikke *Naaden* nødvendig til at skaffe *dem* en sjælelig-himmelsk Existens, som døde paa de forskjellige Udviklingstrin? Maae vi ikke antage dette, hvis vi ikke ville troe, at Individet forsvinder overfor Slægten?

– Er det ikke sandt, at i den egenlige Jødedom er ingen Mysterier, Intet, som kan forlede til mørk Grublen, Proselyt-Fanatisme, Frygt, mystiske Angst og Tvivl? Det er Bud, Befaling, Veiledning til Opoftelse og Ydmyghed.

I min Roman kan etsteds siges af Helten.

Frihed? – Frihed? Jeg siger Frihed, jeg raaber paa Frihed, vi raabe Alle paa Frihed, og undertiden forvirres jeg i det, og det forekommer mig, at jeg egenlig behøver en solid, god Trældom ... Jeg troer, vi søge med altfor stor Frihed efter Frihed.

– Ligesom Legemet er givet os til Sjælens Kamp og Forherligelse, saaledes ere haandgribelige jordiske Forhold nødvendige til Tankens og Følelsens sande Virksomhed, og den blotte Tænken af Tanker og Følelse af Følelser er imod vor Natur og fører til Tankens og Følelsens Forvildelse.

Det er en Urimelighed at tænke sig nogen Religion som afsluttet ved Religionsstifteren. Noget Væsenligt er overladt til Menneskene selv, og navnlig har den christlige Religion faaet en ganske egen Udvikling ved Barbarerne, Germanerne. De bragte et Frihedsprincip med sig, som ikke udtrykkelig var givet i Christendommen. De bleve Christne og frie Mænd; de forenede deres Frihedsfølelse med Religionen, og deres nye Religion, deres nye Evne til at leve skulle de med deres Exempel lære de sydlige og østlige Folkeslag, der først frembragte eller bare den oprindelige Lære.

– Dr. Benish paastaaer eller erkjender, at der i Jødedommen ikke er noget Dogme; den bestaaer kun af praktiske Forskrifter tildeels af reent moralsk Betydning, f Ex. de ti Bud. (*Jvfr. M. Mendelsohns Jerusalem*). Følgelig er Jødedom egenlig en Nationalitet; jvfr. at en Jødindes Barn er Jøde. Samt en skjøn national Deisme.

– Bogen, hvori vises, at Christus ikke talte originalt er

Christiani Schoettgenii

Horae hebraicae & talmudicae

Dresdae & Lipsiae 1733.

– Jøden bør forkaste al Fortælling om Aabenbaring o desl,

eller opfatte det Hele symbolsk, høre dog ikke op at være Jøde.

Mandagen d. 26de Juli. Fik Brev hjemmefra. Var med Salamans og Mistr. R. i Barclays Bryggeri – Marshal Soult. Haynau; Ølhuset, Haynaus refuge, fra Fallit til rig Mand. – Vare i Billingsgate. – Jeg tog ud til Mistr. Bensusan, til Bravo, spiste hos Simpson, spadserede om, kom hjem og læste noget af Dr. Benish, og skriver nu dette, medens jeg tager Fodbad.

Tirsdagen d. 27de Juli. Var oppe imorges Kl. 6½. Montague Leverson kom og hentede mig, og vi toge til Peckham, hvor Mr. Ellis paa egen Bekostning har bygget en Skole. Der er vel omtrent 150 Drengen og 50 Piger fra ca. 7 til 12 Aar. 1) Infant-School. De smaa livlige Børn, der kom tidlig og vare fornøiede over at gaae i det lyse Skolerum (uden Loft, Vadskeindretning. Alt meget simpelt, men solidt og i høieste Grad reenligt). I dette Værelse var Afbildninger af Plante- og Dyreriget, en Tavle (Tabel) med Bogstaver, en Samling af udenlandske Producter i smaa Glas, saasom Muskatnød, Cochenille. – Skifer, Tavler, vare indlagte i Bordene, og den ene Side var indrettet til Auditorium; Børnene kunde sidde i Rækker over hinanden. – 2) Den store Sal. Her var store Kort, Architectur, Anatomi (det menneskelige Legeme i Been, Muskler, Aarer og Nerver), Musik; Astronomi (Sol- og Maaneformørkelse, Planeternes relative Størrelser, Ebbe- og Flodtid). Her holdt Mr. Ellis for Drengene og de ældre Piger en Forelæsning af nationaloeconomisk Indhold. Han fortsatte en tidligere Forelæsning, der havde endt med, at vi her i Verden Alle leve af Arbeide (enten af vort eget eller af opsparet, nedarvet), og at vi sælge vort Arbeide til hinanden. Han talte om Capitalen, og Børnene forklarede det som: Formue, der frembringer mere Formue. Han undersøgte med dem Betingelserne for Arbeide og Løn, stadig sokratisk spørgende. Hvo vil blive bedst lønnet? – Sv. Den dygtigste, flittigste og ærligste. Lønnen vil aftage med Dygtighed og Flid men især med Ærlighed, saa at, hvis Nogen mangler Ærlighed og tillige er kløgtig, vil han finde det vanskeligere at sælge sit Arbeide. – Hvis Alle vare lige kløgtige, dygtige og ærlige, vilde de da faae lige Løn? – Nei, det

afhænger af mange Omstændigheder f. Ex. af, om Nogen har arvet Capital til at hjælpe sig. Hvori bestaaer f. Ex. Møllerens Capital ? I hans Mølle, hans Korn, hans Fonds til at betale Løn. – Naar han opgjør sit Regnskab, hvad kalde vi da det, han har tilovers ? – Hans Profit. – Hvori bestaaer den ? Hvad man fradrager fra det Indkomne ? – Slid paa Redskaber, Forbrug af Korn og Løn til Arbeidere (Renten endnu ikke omtalt). – Nu i det Store, hele Landets Capital og hele Landets Profit. – Er Lønnerne til forskjellige Tider ens ? – Nei, det afhænger af Omstændigheder, og en af disse er, om Handelen her er god (the trade). Han sagde: Lad os nu standse lidt ved det Spørgsmaal, den vigtige Sag: Handelen god. Naar I komme til the grocer for at købe et Pund Sukker og I høre, at I skulle betale 3 d istedenfor 4 d, ville I da sige, at I gjøre en god eller slet Handel ? – En god. – Men vil the grocer sige det Samme ? – Nei. – Hvorfor maa han sælge billig ? – Fordi Andre have samme Vare, fordi der er meget tilstede, fordi han maa holde Skridt med de Andre for ikke at tabe sine Kunder. Hvad er et raa Product, kunne I nævne Nogen, som falbyder raa Product ? – En Dreng sagde: Slagteren. – Ja, »min unge Ven, som talte sidst«, havde Ret; Kjødet er et raa Product, og I ville foretrække det, naar det har passeret Kjøkkenet. Et andet Raa-Product ? – Korn. – Saadan ogsaa med Kornet. Hvor paa beroer dettes Priis ? En god Høst. Vide I Noget om Hungersnød ? Have I oplevet den ? Hvorfor kan den ikke indtræde ? Fordi, naar der mangler Korn et Sted, kan det indføres. –

– Det Hele jevnlig afbrudt ved Forklaringer af, hvorledes en Ting seer ud, hvorfra den kommer, hvorledes Navnet staves o. s. v.

– Man beklagede ved at høre det sin egen Skoletid og ønskede at være født sildigere for at kunne gaae i Skole paany.

– Børnenes Ansigter. Adskillige meget smukke. Mange med lydelige Spor af at tilhøre den raa Arbejderbefolkning, men dog med en Forskjel lig den mellem Markblomster og den samme Art i Have – Noget finere og ædlere.

Mr. Ellis tog bort, hans Kone og Datter bleve tilbage for at

høre Mr. Shields Forelæsning. I Mellemtimen indbyrdes Underviisning i Læsning, Stavning, Geografi; to Lærere havde Afdelinger for sig foran Kortet.

Mr. Shields holdt en Forelæsning over et Stykke hvidt Sukker og lidt Puddersukker. Han lod *Drengene* forklare dets Egenskaber, de nævnte lidt efter lidt dem alle; Fremmed, sprødt, porøst, opløseligt, smelteligt, sødt, chrySTALLISK, o.s.v. Han forklarede dem, hvoraf det blev tilvirket, han viste dem Afbildning af Planten, tegnede Maskinen og Valsen, forklarede Renselsesmetoden o.s.v. Saa I det ikke i Udstillingen? Saa spurgte han dem, hvorfra det kom. De svarede: fra Indien, begge Indiener, og paa Kortet blev viist det Belte, som frembringer Sukkerrøret. Han spurgte, hvad vi gav istedenfor Sukkeret. Svar Maskiner, Klæder o.s.v. Hvorfor kunde de ikke selv frembringe Maskiner, Klæder – og vi Sukker? Var det umuligt? – Nei. – Hvorfor forandrede man det da ikke? Franskændene havde gjort det. Men deres Sukker (af Roer) vilde komme paa 6 d. Pundet og var dog ikke saa godt. Saaledes ogsaa, naar de i Indien vilde give dem til at frembringe, hvad vi af Naturen ere nærmere til, og hvad vi derfor kunne levere billigst – til gjensidig Tarv. – Ogsaa dette Foredrag stadig afbrudt af Forklaringer, Staven. Naar han spurgte, rakte den, der troede sig istand til at svare, Haanden i Veiret. Streng Disciplin.

NB. De nye Elever blive umiddelbart optagne i Klassen og Vanskeligheden ved at danne en Enhed er derfor desto større. Og dog lykkes det. L. sagde, at der var en mærkelig Forbedring synlig, siden han sidst var her.

– Derefter en Time til Skrivning o. desl.; jeg hørte derpaa Mrs. Shield [sic] holde Foredrag eller give Timer til Pigerne. Hun holdt sin Forelæsning over *en Gaasefjer*; forskjellige andre Fugle og deres Afbildninger bleve omtalte. Ved at høre den skikkelige lille Kone, fik jeg et bedre Begreb om, hvor udmærket de andre Foredrag havde været.

– Pigerne Ansigter. Den kjønne, indbildske, urolige. Kvindens Natur.

Og imod Ellis tordne Præsterne fra Prædikestolen, saasnart

han opretter en Skole i Sognet. (Her har den kostet 2000 £. St). Hvorfor? Fordi han ikke lader Børnene læse Biblen og lære den anglikanske Christendom. Han tilbyder Præsterne at komme og læse med dem, der frivillig ville; men Præsterne komme ikke.

Iaften skulde jeg have været til Bal hos Mawsons; men efterat have været oppe saa tidlig og faret meget om i det hede Veir, var jeg ikke rask, og jeg har istedenfor at danse skrevet dette.

E. Sk. Medens jeg gaar omkring og seer paa Bestræbelserne for Folkeopdragelse holdes Assiserne i Grevskaberne, Retten reiser omkring. Der er Mord, Voldtægt o.s.v., og i Dorsetshire synes det ifølge Times at være blevet Mode, at Mødre dræbe deres nyfødte Børn. En Pige, der fødte sit tredie uægte Barn og var beskyldt for at have dræbt det med Vitriololie strax efter Fødselen, blev frikjendt, trods alle Indicier.

– I Times af 26de en udmærket Artikel om Ludvig Napoleon og hans Passage over Rhinen.

Onsdag d. 28de Juli. Tog op i Formiddags til Bravo, som introducerede mig til Smith & Elder, Cornhill; S. syntes villig til at forlægge mit næste Værk. – Kl. 4 var jeg i den jødiske Friskole i Bell-Lane. Børnenes Physiognomi, vilde, raa Ansigter som den arbejdende Race, eller sygelige; simpelt, nogle endog laset klædte; endeel smukt klædte i Sort, paa Rothschilds Bekostning. – Ellis kom; den smukke Maade, hvorpaa han omtalte forrige Uges Uorden; *de havde selv indbudt ham*, han kom kun, hvor Børnene selv ønskede at lære af ham. Der blev oplæst om Bankvæsenet. En Banknote og en Check. Hvorfor have Folk Tillid til Englands Bank? Bl. A. omtalte han Offenligheden, spurgte saa, om denne var god eller slet. Det vakte stor Interesse blandt Drengene, at høre, at Englands Bank offentliggjorde sit Regnskab hver Løverdags. – Heri bestaae Banker-Forretningers modtagne Penge rede til Udbetaling uden at svare Rente. Med den Sum, der i Gjennemsnit altid haves i Behold, vindes Rente. Jeg betaler Bankeren ved ikke at forlange Rente. Naar Bankeren f. Ex. tjener 12000 £. St. om Aaret, hvad er det da Betaling for? For hans erhvervede gode Navn, og for hans Tjenstvillighed, Flid og Kløgt. – Ved simple Spørgsmaal og Svar fik han ogsaa Børnene til selv at sige,

hvorledes Banken skulde bære sig ad, naar dens Capitaler lidt efter lidt bleve opsatte. – Hvad er Bankerens Capital? Hans Ærlighed o.s.v. –

Senere spadserede jeg med Ellis og han talte om Underviisningen som det eneste Middel til at hæve Folket. Var han over paa Vestkysten af Irland, vilde han begynde med at gjøre dem misfornøiede, men misfornøiede med dem selv og stræbende efter Bedre. Han kunde tale med Drengene om deres fremtidige Børn, deres Pligter mod disse, ja endog om deres Koner. Hvilken Kone skulde du ønske at have? – Troer du, hun vilde tage dig? – Nei, fordi ... Nei, fordi jeg er snavset. Han havde kjendt Børn, der begyndte at spare 1 d. om Ugen og efter et Par Aars Forløb naaede til at spare en Sixpence ugenlig. Han vaagede over den tankefulde Kamp og Selvfornægtelse, som laa i denne Sparen, og hjalp til. – Ved alle Leiligheder bliver uvilkaarlig og uden bestemte Ord det at leve af Andres Arbeide omtalt som noget Uhæderligt eller rettere: som Noget, der slet ikke kan være Tale om. –

Var om Aftenen en lille Tour med Rs. i Circus og spillede Lhombre hos Ponsno eller Porsenou eller hvad han hedder (Posno).

Torsdag d. 29de Juli. Picknick-Touren med Salamans. Der var bl.A. Miss Anne Smidt, smuk og interessant med hendes lange Krøller, kloge Øine og deilige Figur; Familier Tuck, Robinson, Titking o.s.v. – Hjem henad 12.

Fredag d. 30te Juli. Skrev hjem. – Besøg hos Rowans, ondt Humeur; her hjemme om Aftenen viste de sig saa gode og kjærlige, at jeg følte mig vel igjen, skjøndt det synes mig mørkt ude i Fremtiden; Livet bliver gjort tungt; man bærer ogsaa selv paa saa meget.

Lørdagen d. 31te Juli. Afseilet fra Londonbridge Wharf Kl. 10¼ i herligt Veir; ombord i Little Western; traf Gerstenberg og Damerne Brown (Leadenhall-Street 113). Ankom Kl. 4½ til

Ramsgate,

hvor jeg efter en kort Søgen efter Logi valgte at boe i Biscocks Hotel. Gik til Marks, spadserede med ham og Kone, traf J. Ellis,

Damerne Salamon fra Albermarle Street, Mr. Helbronner (Regentstreet 261).

Søndagen d. 1ste August. Tog Bad i den salte Sø; gik efter Frokosten op til Meyers, men han var reist til London; blev senere hentet af Gerstenberg, der med Rs havde faaet Logi ved Siden af Marks, spiste hos M. og havde saa Samtale med ham.

Han sætter Jødedommen i at troe paa Guds Aabenbaring gennem Moses, Guds Enhed, Sjælens Udødelighed. I Alt dette, navnlig i Spørgsmaal om Belønning og Straf efter Døden, tilsteder han den største Frihed og Spiritualisme. Han yttrede, at saasnart Præster nære sig Religionen, bliver der Troesformularer og Dogmer. Han sagde: den katholske Kirke forbyder Folk at læse Biblen; den protestantiske Kirke indbyder dem dertil; men saasnart de begynde, siger den: Pokker skal tage Eder, hvis I læse den anderledes end overensstemmende med de 39 Artikler (eller vor Oversættelse eller Forklaring); da skulle I vorde fordømte.

Angaaende Loven for Jøderne, da er den indeholdt i de 5 Mose Bøger og udtydet og forklaret ved Propheterne. Paa Ceremonierne, Kosher, Tereipho o. dsl. lægger han ingen overordenlig Vægt; Billedet om Orangekonen[?], der er bange for at overskride Linien og blive ført for Politiet. Han anførte Daniels Expl angaaende Spiserne; men Daniel er forresten ingen Prophet. Om Udtydning af Loven anførte han:

Esaias I. hele Capitlet

Samme LVIII.

Zacharias (2det Tpl) VII. 4 og flg.

Micha (do.) VI. 7 og 8.

Psalm. LI. 15 og 16.

Om Frelsen: Zacharias III og IV, samt VIII, 23

men han antog forresten, at Aandens Fremskridt var den stedse sig aabenbarende Messias.

Han indrømmede ikke Christendommen nogen Spiritualisme forud for Jødedommen undtagen i det Urimelige, at man skal *elske sin Fjende*, medens Jødedommen vil, at man skal gjøre sin Fjende Godt.

Iøvrigt henviste han til sine Prædikener.

Spadseretour langs Stranden. M. forlod os. Helbronner indbød mig til sig.

Mandagen d. 2den Aug. Efter Bad og Frokost mødte jeg Kl. 10½ hos Marks, og vi toge til Dover. I Førstningen var Landet fladt og uinteressant; men hiinsides Sandwich antager det den skjønne engelske Character, med Bakker og Dale, Mark, Lund, Cottages, Epheu o.s.v. Det var idag Høstdag, og vi saae Hveden falde, blive sat i Hæs og kjørt ind. Omtrent 1 dansk Miil fra Dover kommer man over en besværlig Høi ned i en Dal, der strækker sig paatværs for den Ankommende (paalangs fra Dover), en herlig, frugtbar Dal, gennemstrømmet af en Aa; man bøier til Venstre og følger Vanddraget, og snart seer man Dover Castle Taarne rage frem paa den brede Høi. – Vi besøgte Dover-Castle, som navnlig ansees for mærkelig ved, at et Romerværk er særdeles vel vedligeholdt, et Taarn paa en Jordhøi, og nedenfor Taarnet kaldes en græsgroet Vei endnu Julius Cæsars Vei. Dette Taarn var et Fyrtaarn, og blev af Angelsachserne benyttet til samme Øiemed. Ved Siden af blev reist et »Druide-Tempel (?), som af S. Augustus blev forvandlet til en christen Kirke. Udenom Romerværket havde Angelsachserne draget en Muur, og udenfor den sachsiske Muur reiste Henrik 2den ca. 1135 det nuværende Donjon, hvortil Wilh. Erobreren skal have lagt Grundstenen. Hele Fæstningen indtager et Areal af 35 Acres; der er opdyngtet store Krigsforraad, der er udmærkede Brønde, i Taarnportene er Falddøre, der er Kasematter i Klippen o.s.v. – Dronning Elisabeths Strikkepind (ca 1554), staaer tæt indenfor Muren. – Vi kjørte tilbage i deiligt Veir, kjølig Sommeraften; pragtfuld Solnedgang og Maaneopstigen. – Lidt udenfor Ramsgate var der »vandrende Folk« i en stor Karre; de havde tændt Ild til deres Aftensmaaltid under den frie Himmel.

NB. Om Catholicismens stigende Vælde see Times af 31te Juli.

☞ Revolutionens Følger: Da Aristokratiet og Middelklasserne i flere Lande havde viist sig fjendtlige, ere Regeringerne siden den Tid beskjæftigede med at vinde *4de Stand*.

Tirsdagen d. 3die Aug. Om Morgenen Kl. 10 efter Badet med Stage-coach fra Ramsgate. Ankom i *Canterbury* ca Kl. 2 ½; besaae *Domkirken*, gik til Hotellet og spiste, var igjen i Kirken og hørte Gudstjenesten, den smukke Sang, det hvide Chorpersonale og de høflige, venlige M[enne]sker. – Da jeg vilde spadserere til *Dane John*, blev det Regn. Afreist paa Jernbanen Kl. 5 ¼, kom til *London* Kl. 9 ¼.

Onsdag d. 4de Aug. Var imorges hos *Møller*, hos *Smith & Elder*, hos *Mdm. Bushby*; spadserede i *Regentstreet*; efter Dinner var her *Fremmede*, en *Miss Lichfield*, en *Miss Shoemith*, to *Diamanthatlere* fra *Barcellona*, af hvilke den yngste componerede en spansk Vals; tilsidst kom *Dr. Benish*; han hørte lidt af mine *Manuskripter* og lovede at tage sig af dem.

Torsdag d. 5te August 1852. Besøgte idag *Mr. Nash's Anstalt* *Great-Smith-Street*. – Han var kommen til *London* lidt før 1842, oprindelig draper; nu *Handelscommis* (clerk). Han havde tidligere i *Bristol* givet *Underviisning* i *Søndags Skoler*, og da nu en *Præst* søgte en *Lærer* for en *ragged school*, besluttede han at prøve det. Den første *Timé* var ham saa modbydelig, at han besluttede, ikke oftere at komme igjen; men de andre *Lærere* fik ham overtalt til at udholde det en *Maaned*. I *Løbet* af denne *Tid* fik han sin *Beskjæftigelse* saa kjær, at han udvidede den saa meget, han formaaede, og i 1848 aldeles opgav *Handelen* for *Underviisning* og modtog en *tarvelig Post* som *Lærer* i en *ragged School*, *Pye Street*, *Westminster*, daglig 5 *Timers* *Underviisning*. Han gjorde nu *Bekjendtskab* med dette *Kvarter*, dets *Fattigdom* og *Laster*, og han søgte at faae nogle af de *ulykkelige Dreng*e *Vagabonder* og *Forbrydere* til sin *Skole*. Men hvad skulde de leve af? *Stjæle* deres *Føde*, naar de gik fra *skole*? See nu *Bogen Pg 4 til 8*. *Skolen* gav ham *Afsked*, hvis han vilde *vedblive*, og han valgte at *blive ved*. Han havde nu *anskaffet* sig en *Familie*, og efter at have *udtømt* alle sine egne *Hjælpemidler*, *tiggede* han for den. Han *forlod* sin egen *Familie* for at *sove* med *Drengene*, da han *matte indlogere* dem i et af de *sletteste Huse*. *Choleren* tog fra en af hans *Dreng*e. o. s. v. See *Bogen*.

Jeg saae dem ved Middagsbordet. Mr. Nash, en bredskuldret, sund, kraftig Mand med et af de Ansigter, man kun finder i England, den praktiske Menneskekjærlighedens Aasyn, modtog mig i Gaarden og førte mig strax ind. De spiste af Tinkruse; de vaske dem selv. – Der er 85 nu i Anstalten, fra 16 til 40 Aar, Størstedelen stygge, ubehagelige, vilde Ansigter, Legemliggjørelsen af den Forvildelse, hvori de ere fødte og have levet. De arbeide fra 6 om Morgenen til 10 om Aftenen; begynde og ende med en Bøn og kort Læsning i Biblen, som N. selv forklarer for dem. Skomagere, Skræddere, Arbeidere i Træ, Trykkere; de lære desuden at læse og skrive samt lidt Geographi. Deres Sovesteder ere saa vidt fjernede fra Luxus som mulig; et $\frac{3}{4}$ Al. bredt grønt Stykke Tøi, spændt ud mellem to Jernstænger, og et Tæppe er hele Sengen. De blive i Anstalten 1 Aar og sendes da bort, Størstedelen udenlands; En, der havde været fængslet 32 Gange, har nu en Bestilling, hvorved han tjener 3 £. St. om Ugen; flere af dem have fra Udlandet hjemsendt Penge til Anstalten. – De modtages kun, naar de udstaae en Prøvetid af 14 Dage, hvori de kun faae Vand og Brød; men Døren staaer aaben, de kunne gaae, kun deres frie Villie holder dem. Jeg saae 8 i denne Prøve; en af dem var saa kjøn; jeg spurgte, hvordan han havde [sic], og om det var haardt. Han svarede, at det vilde føre til benefit. I deres Værelser var Bøger; Beskrivelser af fremmede Lande, Skildringer fra Industriens o desl. Gebeter, Biographier. Deslige Biographier af dygtige Mænd blive fortalt dem.

Om Aftenen spillede først den spanske Herre, Don Miro, hos os; saa gik vi, han og den ældre Spanier, til Poseno's, hvor en meget behagelig musikalsk Underholdning fandt Sted, navnlig et deiligt Stykke af Mendelsohns Oratorio »Elijah«.

Hvad Reisen i det Hele angaaer:

Forskjel imellem Italien og England. Hist det Skjønne, overalt det skjønne Form og Lidet eller Intet indvendig. Her det Tunge, Klodsede, Uskjønne, det Mørke, Anstrængte, Sorgfulde, men indenfor dette store moralske Virksomhed, den grandiose Befrielse eller Frihedsstræben.

Fredag d. 6te Aug. Tog imorges ud til *Anerley og Norwood*. Førstnævnte Sted var North Surrey Industrial School, bestyret af Mr. Bicknell, hvis kjønne Kone i hans Fraværelse lod mig see Anstalten ifølge Introduction fra Mr. Ricardo. Skolen har ca. 580 Børn fra 6 Unions (3: Workhouses, ca. 40 Sogne) Størstedelen *Landsogne*. Flere Sogne slaae sig sammen om en union (workhouse); flere Unions opgave at holde særskilte Skoler i wkh., de sende Børnene bort fra Forældrene til disse Districtskoler (ordret ved Parlaments act, men frivillig Sag), og Forældrene faae, *naar de opføre dem vel* Tilladelse til at besøge Børnene 1 G. om Ugen. Børnene ere i en Alder fr 2 til 16 Aar, derfor deelte i Infantschool, boy & girl sch. De lære at læse, skrive, regne, Geographi og lidt Naturhistorie, samt Sang. Saa meget som mulig bliver ført for Øiet ved Tegninger og Kort; dog er her ikke Ellis's Methode, skjøndt den indbyrdes Underviisning findes her ligesom i hans Skoler. De flinkeste Dreng og Piger blive opdragne til Lærere og Lærerinder, og det har noget Rørende at see Proletariernes Søn med det plebejiske Ansigt, de haarde, raae Træk belyste af Intelligens og Iver, staae og give den ivrige Proletarslægt Kundskab. Dog findes ogsaa adskillige smukke og fine Ansigter (ligesom »gentlemen«-Børn ere komne hertil paa den ulykkelige Vei fra »workhouse; dog ere disse i Almindelighed, som man sagde mig, blevne raae og forvildede i hiin Anstalt). – Hver anden Dag er i Dreng og Pigeskolen Underviisning i hiin Slags Lærdom, hver anden Dag i Haandgjerning – Drengene Skomagere, Skræddere, Smedde, Gartnere o.s.v., Pigerne vadske, rulle, stryge, sye, kort opdrages til gode Tjenestetyende, til at kunne erhverve deres Brød. Der er Værksteder for Drengene, en ypperlig huuslig Indretning med Maskiner o. desl. for Pigerne. – *Religionen er den anglikanske*. Der er bygget et Capel og ansat en Cappellan, en Mand, der seer ud til at være hjælpsom, menneskekjærlig, munter, en god Børneven, Menneskeven. Capellet er kun en stor Sal med et ganske simpelt Orgel, skal nu indrettes til Soveværelse, og et nyt, mere kirkeligt skal bygges *lidt fra Huset*, som han sagde. Alle Protestanters Børn regnes til Høikirken; men man

formener ikke andre Religioners Præster at komme og lære deres Trosforvandte, skjøndt det er uden Praxis her (derimod Praxis i Irland). – Infant-School Sang meget net. – Bøn med lukkede Øine før Maaltidet. Derpaa saae jeg dem ved Middagsbordet. Pudding og Vand. Om Morgen og Aften Malt og Vand. Hver anden Dag Kjød. Kun svagelige Børn hver Dag Kjød. – Soveværelserne store, luftige, lyse, med Udsigt til den fortræffelige Have, til Skov og Mark, Jernbane og St. Pauls i London. – Særdeltes høflige M[enne]sker; dem alle lyser en stille Kjærlighed af Øine. Bygningen selv er stor og imponerende; men Alt, der angaaer Børnene, er simpelt, skjøndt overordenlig venligt.

Derpaa gik jeg til Westow-Hill, der er et Par hundrede Alen fjernere, og hvor Central-London-District-School findes, bestyret af Mr. Aubin. NB. Household Words ifjor Sommer. *Vedlagt er Combes Kritik*. Allerede for 30 Aar siden anlagde denne Mand et saadant *privat* Institut; først for omtrent 10 Aar siden blev det offentligt: Sognene i City overtog det, lode A. bestyre det, men indsatte et Overtilsyn. Det er i det Væsenlige kun lidet forskjelligt fra det forangaaende. Der var i Anstalten Børn af Embedsmænd, en afrikansk Dreng og Pige (Mulatter); en Klasse for Sømænd: Dreng, som vælges hertil, blive 1 Gang om Ugen klædte i Sømandsdragt, blaa Jakke, hvide Buxer og Straahat, og faae Sømandsunderviisning, men ere ikke forpligtede til at følge denne Vei. – To Børn sove her i en Seng. – Anstalten modtager Børn, naar de ere 1 Aar gamle. – Det syntes mig, at adskillige Børn ikke vare fuldt saa venlige som i det andet Institut (Sektterne). – Men den virkelige Forskjel er den soldatermæssige Dressur. I den store Sal var Infant-School, i den ene Ende, Dreng- og Pigeskole afdeelt i forskellige Klasser. Paa min Forespørgsel om Sang gav Læreren et næsten umærkeligt Tegn (et Stød i en Fløite), og pludselig var Larmen, Læsningen o.s.v. forvandlet til Dødsstilhed. Paa et Vink begyndte Marschen op til den amphitheatralsk indrettede Ende af Salen, medens Infant-School blev siddende opmærksom. Besynderlig Marsch, forbausende Orden. Signal. Forskjellige Bevægelser med Hænder og Fødder. De sang

siddende og staaende, sang om en Klokke, pegede paa den, sang om Sjæd og Høst og efterlignede Bevægelserne, sang om forskellige Ting og gjorde underlige Bevægelser, klappede i Hænderne efter Tact, holdt Hænderne op, foldede dem, dreiede dem om hverandre o.s.v., Alt med forbausende Nøiagtighed, hurtigt vekslede fra det Ene til det Andet, fra Sang til Sang, fra Sidden til Staaen og Trampen, efter et ringe Tegn, saa at de vare som Dampmaskiner paa Themsen. Imellem Sangene og Bevægelserne fremstod paa et Tegn en Dreng, og fra Massen blev udstrakt Arme; han pegede, et Spørgsmaal kom: Hvormange Gange er Jupiter større end Jorden? – Svar. – (Jfr. Julestuen). – Hvad Aar blev Maria Stuart henrettet? – Hvorved udmærker Cornwall sig? (Reise fra Cornwall til Northumberland). Hvad er Jernets Egenskaber? Uhyre Nøiagtighed og Hast. Børn fra 8-12 Aar. De marscherede ud og legede i Gaarden, atter efter Commando, selve Uorden var methodisk, Løb, Gaaen omkap, Kredslæg o.s.v. Jeg var forbauset og følte mig egentlig ilde tilmode, skjøndt jeg forstod Hensigten og ikke kunde opdage Andet, end at Børnene befandt sig ret vel. – Ogsaa syntes Resultatet mere tilveiebragt ved uhyre Møie og Taalmodighed, ved en uafbrudt Energi i det Store som i det Allermindste, og ikke ved Voldsomhed.

☞ Tæt derved bygges Glaspaladset. Igaar Grundsten; see *Times*.

Jeg kjørte hjem paa Jernbane, og efter Dinner frugtesløst Besøg hos Dr. Marshal Hall, 38 Grosvenor Str., Damerne Salaman ventede, og derpaa med dem ligesaa forgjæves hos Astronomen; Spadseretour med dem i Parken udenfor Observatoriet, der tilhører Mr. Bishop.

Løvedag d. 7de Aug. Til Redhill, n. Reigate. Philanthropic Farm School, oprettet af Philanthropic Society, best. af den residerende Capellan, Rev. *Sydney Turner*, Søn af Oldgranskeren, *Svoger til Ellis*. Om Selskabets ældre Virksomhed see Beretningen af 1849. Anstalten, som den nu er, oprettet i April 1849; har nu 125 Børn (Regnskab for Børnene Bogen af 1851, Pg 8), men

der bygges Soveværelser til 80 nye. 2 Lærere foruden Capellannen, en Bayliff (master of the farm), forskjellige Lærere i Haandværk og nogle Arbeidere i Landvæsenet.

Forskjellen mellem denne og Norwood-Anstalterne er, at den modtager unge Forbrydere; den ligner altsaa Mr. Nashs, (som dog ogsaa modt. andre), men uddanner Eleverne *væsenlig til Landbrug* og stoler ikke ganske paa deres Frivillighed, underkaster dem heller ikke hiin Ildprøve. (Dog see Bogen af 1851, Pg 7 og Pg 8)

Børnene sendes enten 1) af Regjeringen fra Fængslerne, før Fængselstiden er omme; Straffen bliver eftergivet dem, hvis de opføre dem vel; i denne Tid har Anst. Politimagt over dem, men kan ikke opholde dem et Minut længere. Sognene ville ikke bidrage; i mange Sogne see de med en Slags Tilfredshed paa Forbrydelser, thi saa blive de frie for at underholde Vedkommende. Regeringen betaler for hver Dreng, men har ingen Magt over Anstalten. I disse Dage kommer Mr. Walpole, Ministeren, og besøger den, privat. – 2) Eller de optages, naar de melde sig frivillig, og de underholdes da paa Anstaltens Bekostning. Den har forpagtet Stedet (125 Acres) paa 150 Aar, eier Grund i London, bestaaer ved frivillig Subskription og ved Legater. NB. Det egne Tilfælde, da en Dreng meldte sig uden at være Forbryder; man overtraadte Reglen, beholdt ham i nogle Maaneder og fik ham saa igjen anbragt i Birmingham. See 1851 Pg 19 og 20. – 3) Eller de sendes af Forældre og Foresatte (see herom Bogen af 1850, Pg 16 og 17) som da betale for dem, efter Omstændighederne.

Ansigterne snilde, kløgtige, truende, mørke, vilde; nogle meget smukke; den deilige Dreng, som var syg; den værste i Anstalten; ligesom iført en Slangeham. En anden smuk Dreng med brune Øine, kløgtigt Ansigt; lærer fortræffelig. – Den rødhaarede, bredpandede, lysgraaøiede, energisk udseende Dreng, der var i Arrest, fordi han bestandig stjæler. Søn af en Søofficier.

Systemet gaaer ud paa at vække deres Selvfølelse, Agtelse for dem selv – ved kjærlig og god, men alvorlig Behandling. Capel-

lanen (Bogen af 1851 Pg 6 og 7 samt 26) roste Bailiff'en for hans fortræffelige Adfærd, milde Alvor og kjærlige Belæring. Her er ikke Spor af Aubins-Institutets Strenghed, og Turner fortalte mig, at dette Institut heller ikke frembragte gode Resultater; saasnart Tvangen, Vanen, Maskineriet er borte, falde de let hen til alskens Ting. NB. *Sangens Vigtighed. De sang efter Bordbønnen.* Foruden Agerdyrkning lære de Haandværk, men ganske lidt Boglærdom. Ingen opdrages til Lærere (de blive arrogante og tyranniske; husk en saadan Lærer i Aubins Institut). Husk den deilige sunde Egn, hvor de leve; mellem Høie, Skov, Mark, en Bæk og Jernbanen. – *Klædedragten som andre Landboeres.* Alder: 11-18 Aar. De have opgivet at sende Drengene til Australien (formedelst Guldgraveriet) med Undtagelse af Adelaide; ligeledes have de maattet opgive Cap (see Noten i Bogen); de sende dem nu især til Canada og Ny-Brunswick, hvor de skaffe dem Plads. I hine Egne ere Agerdyrkere søgte. (1851 Pg 23) Igaar sendte de (3) 12 afsted, og der var en lille Fest. Alle disse Drenge ere Lommetyve eller bleve brugte af Bander ved Indbrud (hvorfor de smaae ere værst) eller have sat Ild paa Kornstakke og Huse. (1851 Pg 9 *jvfr*) *Rev. Sydney Turner selv*; hans Familie. Hvilken Hjertensgodhed, Simpelhed, Elskværdighed og Ro. Jeg opgiver mine Fordomme ved Kirken. Det kommer an paa Praxis, ikke paa Dogmet; det Sidste kan undskyldes, ja, maaskee er i *Grunden det christne Dogme det bedste for Folket*, om end den humane Religion overenst. med den informerede Jødedom i og for sig er den rette og den sande.

Om den almindelige Skoleunderviisning i England see Bogen (Turners) af 1851, pg 13.

☞ *Det Hele synes at komme an paa at faae Underviisning og Opdragelse, legemelig og aandig Føde, forenet.*

NB. *De Fattige – Middelklasserne – Adelige og Rige.*

– Den katholske Stiftelse i Guildford anklaget for Mishandling af et Barn; rimeligviis protest. Chicane.

See Times af idag:

– 225 £. St. sendt til Skatskammerkansleren; income-tax. (Rothschild 36000 £. St. aarlig).

– Om Jødernes Optagelse i City of London School, om deres Forhold til Landets Underviisning. See Jewish Chronicle af 6 Aug.

– Sammesteds Prædikener om Palæstina af Hoelzel & Levy.

Søndag d. 8de Aug. Imorges i den katholske S. Mary's Church, tæt herved. Penny-Subskriptionen for Wiseman. – 6 d. Betaling for den midterste Indg. – Den knælende Politibetjent. – Det store Alterbillede, bag de tre Piller, der i en Halvkreds danne Kirkens Baggrund. Det er Christi Korsfæstelse i et meget stort Bjerglandskab og fortræffelig udført. – Deilig Sang; en stærke kvindelig Stemme, med overordenlig rare Intonation. Operasang.

Derpaa i *Unitarernes Capel*. Det syntes, at Herre og Damer dannede Choret i den fiirkantede Sal, med et omløbende Galleri og en Slags Prædikestol i Midten. – Oppe paa Stolen den Geistlige, sorte Klæder; angav Psalmerne, oplæste et Stykke af Biblen; bad paa Menighedens Vegne til Gud; prædikede eller talte om Syndsforladelse: En vis Philosophi siger, at der er en Natur og Nødvendighed, altsaa ingen Synd og selvfølgelig ingen Syndsforladelse. Men vi, som anerkjende Forskjellen mellem den fysiske og moralske Natur og skjelne mellem Godt og Ondt, antage og med logisk Nødvendighed, at der er Synd. Hvorledes bliver denne tilgivet? Ved Anger, ved dyb Selverkjendelse og Fortrydelse. Naaden kommer til os, naar vi af Hjertet begjære den; det, at vi begjære den er en Grund til, at den sendes os. Det koster Anstrængelse og Selvfornægtelse, og Nogle, som gjerne ville være frie herfor, købe Syndsforladelsen paa en eller anden Maade, skaffe sig præstelig Tilgivelse. – Beviset for, at hiin Syndsforladelsesteori er rigtig, have vi i Menneskets Natur.

Jeg købte den mærkelige *Psalmebog* og talte med Prædikanten.

– Tog saa ud til Nottinghill til Sam. Salaman, der har en aldeles fortræffelig Kone. Fra Liverpool kom John Symon; han var ledsaget af Damerne Annette og Kate Salaman. Nogle flere Fremmede; meget behagelig Eftermiddag.

Tog saa den lange Vei ud til Mrs. Howitt i Highgate Rise.
Hjem Kl. ca. 10.

What brought Sr. Visto's ill got wealth to waste?
A daemon whispered: Visto! have a taste!«

Pope

The Universal Prayer
Deo opt. max.

Father of All! in ev'ry-age,
In ev'ry clime ador'd,
By Saint, by Savage, and by Sage,
Jehovah, Hove, or Lord!

Thou great first Cause, least understood:
Who all my sense confin'd
To know but this, that Thou art Good,
And that myself am blind!

Yet gave me, in this dark Estate,
To see the Good from Ill,
And binding Nature fast in fate,
Left free the Human will.

What Conscience dictates to be done,
Or warns me not to do,
This, teach me more than Hell to shun,
That, more than Heav'n pursue.

Which blessings thy free Bounty gives,
Let me not cast away;
For God is pay'd, when Man receives,
T' enjoy is to obey.

Yet not to Earth's contracted Span
 Thy Goodness let me bound,
 Or think Thee Lord alone of Man,
 When thousand worlds are round;

Let not this weak, unknowing hand
 presume thy bolts to throw,
 And deal damnation round the land,
 On each I judge thy Foe.

If I am right, thy grace impart,
 Still in the right to stay;
 If I am wrong, oh teach my heart
 To find that better way.

Save me alike from foolish pride
 Or impious discontent,
 At aught thy Wisdom has deny'd,
 Or aught thy Goodness lent.

Teach me to feel another's woe,
 To hide the fault I see;
 That mercy I to others show,
 That mercy show to me.

Mean tho' I am, not wholly so
 Since quickened by thy Breath;
 Oh lead me wheresoe'er I go,
 Thro' this day's Life or Death.

This day, be Bread and Peace my Lot:
 All else beneath the sun,
 Thou know'st if best bestowed or not,
 And let Thy will be done.

To Thee, whose temple is all space
 Whose altar, Earth, Sea, Skies!
 One chorus let all Being raise!
 All nature's Incense rise!

Pope

Mandag d. 9de Aug. Idag var i Nashs Anstalt Afskedshøitiden med de 4, som sendes til Amerika. Mr. Wood, en rig Brygger fra Westminster, en særdeles net Mand (noget kold syntes mig) var chairman, og da han maatte gaae, indtog Mr. Fortescue Præsidentsædet. Sidstnævnte saa særdeles mild, god og kjærlig. – Høitiden bestod i, at der først blev sunget en Psalme, No. 253. N. oplæste den langsomt, og derefter sang de den. Smuk Melodi, ikke saa afskyelig langtrukken og kjedelig som den danske Psalmesang. – Saa blev der sagt en Bøn. Rev. Edwards, Capellan ved et Fængsel, fremsagde Bønnen for Anstalten, for dens Indvaanere, de Bortdragende og for hans (Guds) Tjener, Mr. Nash. Da Bønnen skulde siges, vendte paa et Vink alle Personer Ryggen til og knælede. Det var en rørende Scene; man kunne høre en sagte Graad. Det er ikke stødende at see denne udvortes Religiositet paa dette Sted; thi de, der udøve den her, havde fastet 14 Dage (NB.) for at komme til at leve et saligt og gudsfrygtigt Liv, og paa alle Ansigterne er præget en besynderlig, en ubeskrivelig Alvor, Syndens Alvor og Bønnens, den faste Villies, den bestemte Søgens, den omhyggelige Selviagttagelses Alvor. Mig syntes, at jeg aldrig havde været i et stort Selskab, der var saa hæderligt, saa godt og agtværdigt som dette. Disse stakkels Mennesker drives fremad af deres egen Villie gennem Selvfornægtelse, stræbende som Børn frem til det Gode, elskende det, som Børn elske noget Skjønt; de findes barnlige og bønlig efter at have levet et langt Liv i Last og Forbrydelse. Lad os tage 100 af de saakaldte honnettede Mænd fra 16 til 40 Aar, og lad os see, hvor mange blandt dem kjæmpe saaledes med Synd som *disse!* – Efter Bønnen holdt Wood en Tale, en fyndig, praktisk, næsten kjølig Tale. Han anbefalede dem Opmærksomhed paa dem selv; Flid ombord; at de

maatte vogte dem for »smaa Synder«; at de maatte skye slet Selskab og bede »3 Gange om Dagen«. Thi, sagde han, for den, der er ene i fremmed Land, er det af Vigtighed at tyte til Gud. Vi ville paa samme Tid bede for Dem her. – Breve bleve oplæste fra et Par, som vare sendte tidligere. Et Brev, som En havde skrevet til sin Søster i female dormitory, indeholdt sine kjærlige og sunde Opfordringer, viste et saa godt Sind. Han sluttede med, at han, saasnart han kunde, vilde sende sin Moder Penge, »hvilket han erkjendte for sin særlige Pligt«, og han aabnede Søsteren Udsigten til, at de begge i Philadelphia kunde blive hæderlige og forandrede Folk og sende Penge til »det Sted, hvorfra de vare komne«. – Den fortræffelige Mand, Edwards, den præstelige Mand med det sunde, bredtskaarne, kløgtige og mildt- alvorlige Ansigt, holdt en Tale og udtrykte sin Tilfredshed ved at see dem, sit Haab om, at de vilde blive ved, persevere, og gaae fremad, da vilde det ikke mangle dem paa Velvære og Lykke. En ganske ypperlig Tale ved Tonen, ved den mandlige Alvor og den dybe Kjærlighed. Mange af Inhabitants, *inmates*, kjendte ham fra Fængslet. – Den nye chairman spurgte os Andre, om vi vilde tale, holdt selv en lille Tale, navnlig om Kundskab og Oplysning. – Derpaa blev sunget nogle faa Ord af Parablen om den forlorne Søn: »Jeg vilde reise mig og gaae hjem til min Fader og sige: Jeg har syndet og er ikke værdig at kaldes din Søn.« – *Fadervor*. – Den alvorlige, næsten mægtige Mr. Nash dominerede det Hele; bød nu sidste Række gaae ud, saa i Orden det Følgende, *til Arbejde, go to your work!* – Strængt og rastløst drives de frem, ligesom af selve Angeren.

Vi tog Afsked med de Fire, og jeg ønskede nu at erfare noget om dem, især da de saae saa udmærket gode, saa tillidsfulde, skikkelige, ja smukke [ud], i deres nye Klæder. – *Protocollen*. Den kjønne, høie Bødker see Bogen Pg 29, No. 23. – Den lille, kjønne Skrædder, bleg, romersk Næse, smalt Ansigt, honnet af Uds. 28 No. 19. – Den Skeeløiede, Bager og Soldat, saae ulykkelig og angrende, alvorlig-stræbende ud: No. 80. – Fløimanden, No. 1 ved Høitiden, et temmelig almindeligt rundt, rødmosset

Ansigt, Bogen No. 55; men ifølge Protocollen tillige Følgende: Han angiver at være født i Brampton, at hans Moder efterlod 20,000 £. St., at hans ældre Søskende skaffede ham tilside [ved] at sende ham til et workhouse. Herfra kom han til Drouets Juvenile Estbt., hvor han led Nød og maatte arbeide utaalelig meget. Ds Egenytte [sic] og Samvittighedsløshed gik saa vidt, at naar Drengene døde i hans Anstalt, gjemte han dem i nogen Tid, indtil han havde 3 à 4 og kastede dem saa i een Kiste, medens han lod Sognet betale 1 Kiste til hver. – Fire Drengene stjal en Nat Sølvtoi fra ham, bragte det til en Guldsmed og gik tilbage til Anstalten. En anden Nat anfaldt de ham i Søvn og kneblede ham. Vedk. løb med en Kammerat fort fra ham, stjal paa Veien Sølvtoi og Penge, blev forfulgt, bød en Kudsk paa Landeveien 3 £. St. for at bytte Klæder og kjøre; strax efter kom Politiet; blev efter nogen Tids Vagabondage indbragt i et workhouse og derfra sendt til en Skrædder; stak 2 Gange Ild paa Skrædderens Huus, bestjal ham løb bort; blev engang forfulgt af Politiet og faldt ned 15 Fod dybt i en Hule, hvorfra han steg ud, og som han med sine Kammerater senere benyttede til Tilflugt. Antager, at han i sit hele Liv har stjaalet for 1000 £. St. Den høieste Sum contant paa engang var 80 £. St.; Sølvtoi 180 £. St. Tilstede var en Mand med guult Haar og rødligt Skjæg, omtrent 35 Aar, meget blid at see til, syntes at have lidt meget; lidt for høflig ☺: ydmyg. Hans Navn er Poultney, og han aabner imorgen et lignende Institut ude i Egnen af Whitechapel. – Jeg har lagt hans Prospectus inde i denne Bog.

Jeg købte et lille Flyveskrift om *Katholicismen*.

De indbøde mig til at komme saa tidt jeg vilde. Jeg købte deres Psalmebog.

NB. I hele Ceremonien ikke en eneste Gang Ordet Jesus eller Christus.

Iaften i Piccadilly, Egyptian Hall, og hørte Albert Smith give sin Skildring af Montblancs Bestigelse. Megen Sliddersladder; men interessant var det, at han med et næppe mærkeligt Tryk, ved at berøre en Fjeder, kunde frembringe forskjellig Belysning af Landskabet, alle Solnedgangens Nuancer, det fulde purpurøde

og violette Lys paa Bjerget, de blegnende Farver, Dødsfarver og derpaa det bleggule Maanskin, ja, han frembragte Ild, Bivouac, Fackler o. s. v. –

Tirsdagen d. 10de Aug. Jeg havde spurgt efter en ragged school, og man viste mig til Field Lane r. 5, Holborn hill. Da jeg havde gaaet gennem F. L. med de mange Schakkerjøder og gamle Klæder, kom jeg til Skolen. Ned af den smalle Trappe og ud af Døren kom Børn, Piger og Dreng, og efter dem en kjøn, simpelt klædt Dame, Overlærerinden. Good, kind-looking, oriental. – Paa den aabne gruusbelagte Plads, der er som en byggeplads under Gadens Niveau, marscherede Børnene Gaasegang og sang. Efter faa Minutters Forløb bleve de kaldte op. – Skolen, stort Rum med mange Afdelinger. Ganske smaa Børn. – Stave, regne, skrive, Haandbevægelser; Sang. Piger med ganske smaa Børn paa Skjødets; andre smaa Børn, der legende lærte Naturhistorie. I Almindelighed saae de raske og modige ud, skjønndt fattige, pialtede, nogle snavsede, nogle barfodede. Ikke sky, skulende, lumsk som mange danske Fattigbørn. – Behandlingen: En Dreng opsamlede Tavler og lod dem falde. Hun sagde: Seer her, hvorledes det ofte gaaer, naar En beskjæftiger sig med Noget, der ikke tilkommer ham – og satte ham saa hen i en Krog, hvor han vedblev at gjøre Spilopper. Han var uartig, skjævhovedet, ubetvingelig trodsig at see til, og dog gjorde han hende ikke en eneste Gang ivrig. Hun var saa fordybet i det Hele, i den kjærlige, opmærksomme Belæren, at hun oversaae dette Enkelte. – Da de vare samlede til at gaae, og stode opstillede, syngende med de tilhørende Bevægelser, kom en heftig Regn. Hun spurgte dem, hvad Regn var, lærte dem, at den sendes af Gud til at forfriske Jorden, at vi altsaa skulle være taknemlige for den og ikke bange. Hun havde ingen Hast med at ende Timen og Underviisningen. –

De Børn, som have Forældre, gaae efter Skoletiden (9-12 og 2-4) hjem; de andre blive. Børnene kunne faae Klæder til billig Priis, imod at Forældrene betalte 1 d. ugenlig. Med Anstalten er forenet et refuge, et overordenlig simpelt Sovested for Huusvil-

de; der er Vadskeindretning og Bade, og de faae om Morgen 12 Lod Brød for ikke at nødes til at stjæle; men de gaae og komme efter egen frie Villie. – De ældre Dreng og Piger ere nu *ude at høste*. Der er Anstalter for Haandværk-Lære.

En Report [sic] er vedlagt.

Hun vil skrive Sange ud til mig til Søndag Aften.

Om Middagen hos den hjemkomne Martin Levin. Han fortalte om Italien; Reise fra Venedig til Verona, tilbage igjen for at hente Tøiet, der ikke var visiteret; et Dampskib mellem Livorno og Genua, der gik 1½ Timer for sildig, et andet, der gik til rette Tid, og hvorved han tabte sin Reise; *Blomsterpigen i Triest*.

Om Aftenen i Selskab hos Salamans i Bakerstreet.

Onsdagen d. 11te Aug. Besøg med Mrs. R. i Female dormitory and industrial institution, Nr. 20 Clarendon Square, New Road. – De londonske Fruentimmer. – 12 Penitentiaries eller asylums, der ere *kjendelige* Bygninger, afklippe Haaret, give en særskilt Dragt, lade arbeide meget strengt og kun modtage 1 Gang om Ugen Comitee-Dagene, og *ikke gaae ud for at søge* Fruentimmerne. De rumme tils. omtrent 400; ere ofte betragtede som Fængsler. – For omtrent 2 Aar siden mødte Mr. John Vanderkiste et offentligt Fruentimmer, der var smukt paaklædt, men syg og yderst nedslaaet, skjøndt hun nærmede sig ham som de Andre. Han talte derom til Ltant. Blackmore. – Denne bad Mistr. Abell, en Enke med 3 Børn, om at tage Fruent. til sig. (Beskrivelse Bogen 17) En Anden: Man skrev til hendes Onkel og Tante, de kom; derpaa kom Moderen og tilstod, at hun først troede, at det var bare for en Mand, som holdt hende. Tog hende hjem, nu er hun gift.

Jeg saae en smuk Pige vadske; kraftig, men net Skikkelse, romersk Næse. Hun havde været costermonger girl og nærved at forfalde. – En Dame, Datter af en rig og streng Mand. En Ven af Huset forførte hende fra Hjemmet ved Løfte om Ægteskab; han har giftet sig, hun tager til dette Huus. Mrs. Abells Tale om at skaffe hende smaa Bekvommeligheder.

Da Flere og Flere kom og Udgifterne steg, søgte man Under-

støttelse, og nu er der saa meget, at de siden sidste Juul have udg. omtrent 800 £. St.

London-City-Mission gaer omkring paa Gaderne, uddeler Tractater og søger.

Forskjellige Secters Præster og Geistlige fri Adg.

Mr. *Nash* Medlem af Comiteen; de levere undertiden hans Syndere Skjorter o desl. og faae Borde, Stole og desl.

Principet: See Pg 12. Paa Prøve i 8 Dage, smal Kost. Senere Arbeide, Kjærlig Behandling; Underviisning, aldrig Tale om Fortiden men Udsigt til Fremtid, Haab, Arbeide. See Pg 20. – De faae Klæder, men maa ikke tage dem med, hvis de paa egen Haand forlade Anstalten. Den sædvanlige Tid, hvori de beholdes, inden de sendes til Tjeneste, hjem eller til Udlandet, er 3 Maaneder (!). Den preventive Virksomhed; man søger gjerne at faae Fruentimmer herind, før de forfalde; man tager dem ikke blot fra Fængslerne; See Lordens Tale, især Pg 9. – Overordenlig lille Leilighed, skjøndt renlig. Vadsk og Tørring i Kjøkkenet.

Jeg troer, at der alligevel mangler Noget, navnlig ere Personlighederne ikke tiltalende. NB. Ingen smukke, med Undtagelse af den noget aldrende Kone, med virkelig ædle, milde Træk, og som ikke saae op.

Mrs Abells Datter arbeider imellem dem.

Religionsspørgsmaalet kommer her igjen. Er ikke Ellis's Methode sikkert [sic] end disse Psalmer og denne Religionsunderviisning, der saa let bliver til Vane eller til Hykleri, der saa let læres eller sættes paa udenfra og ikke skyder ud fra en stærk sjælelig Virksomhed? Jeg vil tale med Mr. Ellis om det. Dog maa det altid erindres, at alle disse Institutioner ere en *Religion i Virksomhed*, og en vis Disciplin er nødvendig for hine Væsener.

Iaften K. 6½ i øsende Regn hos Quækerne i deres meeting White-hart-court, Lombardstreet. En gammel venlig Kone i stiv, stram gammeldags Dragt og den hvide Kappe kom og lukkede op, viste mig, hvor jeg skulde sætte min Paraply, og hvor jeg kunde lade mit Vand. To Quækere kom, tog mig i Haanden og dattede mig; de vare simpelt, næsten fattig klædte og som andre Folk. En

kom og saae ganske ud som Wiehe. En aldrende Mand i Skoe, hvide Strømper, Knæbuxer, den runde Kjole og brede Hat. Damerne med korte Kaaber, stramme Kysehatte, gamle, særegne alvorlige, strængt-fromme Ansigter. Unge nette Me[nne]sker. En yngre Dame i Straahat. -- Jeg talte med et Par af Mændene. I deres tause Menighed eller meeting er ingen Præst; ingen Daab i Vand; ingen Ceremoni ved Ægteskabet. -- De fleste Quækere leve i Londons Omegn. -- Man gav mig den aarlige Epistel, som er vedlagt.

Gudstjenesten. Dyb, lang Taushed. En Kone reiste sig og talte Fransk; Tolk. Hun spurgte, hvad Grund denne Religion var bygget paa. (Parablen om Sand og Klippe). Christus var Grundvolden. Han havde sagt, at hans Tilhængere skulde skille dem fra Verden. Men Meningene var: fra Verdens Begjærligheden. Hun bad sine Venner overveie dette. -- En Stund efter holdt en anden Qvækerdame et langt Foredrag over deres Tro som en meget individual one, der krævede store Anstrængelse. -- En Stund efter holdt en gammel Kone med dyb, grovtonende Stemme en Slags Bøn. Under denne Bøn stode Alle op. -- En Stund efter reiste man sig, uden at jeg kunde see noget Tegn, og gik. -- *Gurney* hører til Essex-meeting.

Regnveir hele Aftenen. Hos Poseno og spillede Lhombre.

Torsdagen d. 12te Aug. I det øsende Regnveir, der gjør London saa trist -- throat-cut-weather -- tog jeg igjen op til female dormitory og fik følgende nærmere Meddelelser. 1) Lieutenant Blackmore saae en Aften nær Børsen et Frt. eller en Dame, smukt klædt, yderlig nedslaaet. Han spurgte, om han kunde være hende til Tjeneste. »Hun havde just bedet Gud om at sende en Ven.« Var fra en Provinsby; forældreløs, tjente for sit Brød som gouvernante (?); gjorde Bekjendtskab med Surgeons Assistant, som under Ægteskabsløfte forførte hende og tog hende til London. Da han efter nogen Tids Forløb fik en ny Plads, forlod han hende. Hun gjorde Bekjendtskab med andre Mandf. for at opholde Livet, og midt i denne Elendighed fandt B. hende. -- Han skrev til Mr. Jennor, hvorpaa denne svarede, at han ønskede kun at ægte hen-

de, saasnart det var muligt. – Tiden til hendes Nedkomst nærmede sig, og de skrev igjen til ham. Han kom, og de spurgte, om han ogsaa var vidende om, at han ved sin Afreise kastede hende i Armene paa Andre. »Ja.« De bleve nu viede, og saa vilde han ikke fra London. Barnagtig, sky, letsindig og indskrænket ung Mand. Mrs. A. vidste Intet om dem nu. 2) Et Fruentimmer af god Familie var kommen paa gale Veie, og hun modtog Besøg af 3 Herrer. Den ene lovede at ville ægte hende, hvis hun forbedrede sig. En af city-mission havde paa samme Tid nærmet sig hende paa Gaden, stukket hende en tract i Haanden og talte til hende om Bod og Bedring. Hun ophørte nu at tage imod Besøg og brugte Alt, hvad hun eiede. Prægtig klædt, men i sin sidste Dragt, uden at eie det Ringeste, kom hun til female dormitory. 3) *Damen* var kommen iaftes; upasselig eller syg. – En af de christian gentlemen har talt med Forførereren, *som idag holder Bryllup*. Han er aldeles kold, vil Intet give, hvorimod han betaler for Barnet, der er 15 Maaneder gl. En anden chr. g. har været i Lav med Faderen, »og han har besluttet ikke at høre op, før han har faaet Sagen ordnet«.

Lieutenant Blackmore begyndte i almindelighed at tale til dem om Synd, Omvendelse og Angst, samt fortæller dem, at Christ just er død for Saadannes Frelse.

Mrs. R. fortæller om *Qvækerskolen* i Peckham. Der var noget mærkeligt Reent udbredt over Skolen, saa at hun stadig bevarer en behagelig, tiltrækkende Erindring. Man lærte ikke Børnene at bede, ei heller talte man om Guddomen og Christ. Derimod gav man dem moralske Formaninger, *især ikke at lyve*, og lod dem læse Biblen. De pleiede som Belønning for god Opførsel at uddele Frugt. Engang fik hun, og næste Gang sagde hun, nei, jeg fik sidst. Dette roste man meget og holdt et Foredrag over *Synd i Taushed*.

Mrs. R. fortæller om hendes Gouvernante. Kun i 6 Maaneder var hun G.; hun har glemt al Lærdom, men husker og elsker Personligheden. Rigdom. Katholsk, blev protestantisk. Efter Faderens Død Formynderen. Skulde giftes med hans Søn, Søffi-

cier. – Formynderen tilsatte Alt og skjød sig selv. – Hun arbejdede og sørgede for hans Enke. – Søofficieren druknede paa den Reise, efter hvilken Brylluppet skulde staae. – Nu er hun Lærerinde, Skolebestyrerinde.

Henad Kl. 4 gik jeg til Ellis i hans office; traf der Belgieren Chevalier Charles de Cocquiel, som reiser paa sin Regerings Regning for at undersøge Skolevæsenet.

Vi gik til Birckbeck-Skolen i Southampton-Buildings, Chance-ry Lane. Her blev oplæst af Bogen mv »Ellis 12te Aug«. Pg 42, hvis første Linier gave Anledning til at undersøge hele Spørgsmaalet om Protection, og bruge det i Forbindelse med de sidste Valg. Hvad skulde de sige, hvis de discuterede med en Farmer? Hele denne Discussion gennemført. Bl.A.: Hvis Protection forhøier profit af Jord og Korn, saa vil Capital strømme dertil, indtil Gevinsten er lig den i andre Haandtering. Holder det op, saa ville Capitaler gaae bort igjen, indtil Harmonien igjen indtræder (?).

Vi gik og kørte hjem med ham til Champion Hill og spiste med ham. Engelsk Gjæstfrihed og comfert. Under Maaltidet talte vi om Religion, og han forkastede Alt, hvad ikke kunde bevises ud af Menneskenes og Tingenes Natur. Fortælling om Præsten, Fletcher, der optraadte imod ham i Klassen og erklærede, at Intet havde Vægt eller Betydning, hvis det ikke blev udledet af Skrifter. Saa optraadte Ellis og spurgte Drengene: om Alle forklarede Skrifter eens, om de vilde troe nogen Andens end deres egen Forklaring, samt ønskede dem, at de aldrig maatte blive saa svage eller feige, at de tillod nogen Anden at forklare Skrifter for dem. F. maatte give efter.

I Comiteen for en af Skolerne, hvor han underviser, er foruden ham en anglikansk Præst og en Baptist.

Han informerer i 5 Skoler 1 Gang om Ugen.

Secular-education; mildere Navn Birkbeck Skoler.

Han lærer aldrig Noget imod Skrifter; optræder aldrig imod Religionen, men heller aldrig for den. Han udvikler de kjærlig-

hedsfulde og opoffrende Følelser ved at vise Drengene hvad der er deres Pligt i *Forhold til deres Evner*.

Han beskjæftiger sig ikke directe og udtrykkelig med Kvindens Emancipation, fordi han vil have fast Bund og ikke ved tilsyneladende Ideologi forspilde, hvad der er praktisk.

Stor Aften. Sokratiske. – Regnveir.

NB. Samtale med Manden, der var vred over secular education. – E. spurgte ham, om da secular ed. var imod Skrifter? – »Ikke absolut«. – Skam dem for at være saa svag i deres Tanke! –

Fredagen d. 13de Aug. Tog ud til Peckham Rye, og skjøndt jeg forgjæves søgte efter Skolen, var det dog behageligt at være udenfor London og spadsere i det smukke Veir efter Regnen. Kom hjem, skrev ved Mrs. Rs Hjælp engelske Breve og gik saa til Martin Levin, hvor vi havde en fortræffelig og munter Middag. Ud paa Aftenen kom Fremmede, vi spillede lidt Whist, og derpaa blev ret ivrig talt om Religion, især med Adler.

☞ I Times for idag den morsomme Politihistorie med Capt. Shepherd og den smukke Enke.

☞ Ang. *Cantebury*. Mr. Moore er ansat som Registrar ved Prerogative-court (geistlig) og faaer 9000 £. St. om Aaret for denne Sinecure; *Times* Af 14de Aug.

Løverdagen d. 14de Aug. – Var med Møller og den skotske gentleman i London-Docks, hvor vi tasted Vinen og bl.A. saae »Dronningens Tobakspibe« samt Udvandrerkskibene. – Tog alene op til Udstillingen af *the holy land*, hvorom Bogen er vedlagt. – Saae der ogsaa en *sydafrikansk Udstilling*. En lille Buskmand viste os om; meget styg, flad Næse; smaa Øine, overordenlig smalt Underansigt med fladtrykte Læber; men kløgtig af Udseende og talte meget ordenligt Engelsk. Om Hovedet et smalt uldent Bind med rød Sløife over Panden og en hvid Fjeder over det høire Øre. Haaret ganske som paa et klippet sort Faar; tottet. – Hjem; efter Middag hos Poseno; Schak og Whist.

Søndag d. 15de Aug. Gik frisk omkring i Nabolauget og saae

paa den Mængde af Kirker og Kapeller. Her er: Katholsk, Baptist, Independent, National, Unitarian o.s.v. Mødte i Independenternes Capel en Gentleman, der gav mig en Oplysning, hvoraf fremgaaer, at Independenterne ere omtrent de gamle Puritanere eller Presbyterianere (?). – Gik saa ind i *Unitarernes Capel*, hvor Ierson holdt Gudstjeneste. Først Hymnen no. 30, saa Op-læsning af det, der skulde være Texten, bl.A. Historien om Lazarus og Abrahams Svar til den rige Mand. Saa Hymnen 75. Derefter Bøn. Han takkede for Brødet, vi havde havt, og for Helbreden, for den intellectuelle Belæring og fremfor Alt for den moralske. Han udtrykte – Alt paa Menighedens Vegne: we thank, desire – det Ønske, den Bøn, at vi maae voxer i moralsk udvikling, i Erkjendelse af Gud og i Opfyldelse af vore Pligter med hinanden, »hvilke afhænge af vor Guds-Erkjendelse«. – – – Derefter Psalmen 107. – Saa *Prædiken*, og Gudstjenesten ender med Sangen 96. – I *Prædiken* omtalte han bl.A., at Christus især udmærkede sig ved den overordenlig sunde Sands, som han anvendte paa Religionen. Videre sagde han: at, hvis Nogen holdt paa Christend. som Principet i vor Civilisation, eller som Betyg-gelse og Grundlag for vor sociale Tilstand, saa var det smukt og godt; ellers kunde man ikke have med Christ. at gjøre.

Kjørte til Greenwich, hurtigt hjem, tog til Field Lane Ragged School, hvor der iaften var Søndagsskolen. Værelset fuldt, afde-elt i Baase og andre Afdelinger; i hver en Dame eller en Herre, som lærte dem at læse og forstaae Evangelierne. Der var smaa Børn og i et særskilt Rum voxne Fruentimmer, *Børnenes Mødre*. (Coquetteriet). Mandfolkene: Børn og ældre Folk, med og uden Skjorte, snavsede, pjaltede, støvleløse, barbenede. Vilde, snedige, mørke, smukke Ansigter, deilige Hoveder undertiden, men Alt forvildet. De Fleste Tyve, Lommetyve (Advarsel). Om Vinteren henved 500. Naar man mærker, at de opføre sig godt, bruger man dem i Tjeneste eller til Udvandring, udruster dem og sørger for dem. – De komme frivillig; ere ganske hjemlige, mange som i Anst. og faae Morgen og Aften Brød. – Hvad Børnene ang., da sender Forældrene dem frivillig, og det koster undertiden megen

Umage og mange Besøg for at faae dem til at sende Børnene – indtil de mærke, hvor gavnligt det er, f Ex. indtil i en Familie eet Barn har lært.

Lærere og Lærerinder gjøre selv Opvartning; deres Mildhed og Blidhed imellem dette snavsede Folkefærd, som ikke engang under *Psalmen* altid holdt sig rolig. (NB. Stød i Piben. Afbrydelse, Sang; all right). Efter Søndagsskolen det maanedlige *prayer Møde* iaften Kl. 8.

NB. Medens man frivillig giver saa meget til de Fattige – blue school af christ church school – Gilder, f. Ex. Guldsmedenes, med deres Dinner engang om Maaneden.

Mandagen d. 16de Aug. Var imorges hos Mr. Talbot, New Broad Str., Finsbury, 28, for at faae Adgang til female asylum i Tottenham. Han fortalte mig Oprindelsen. En Mand nær Londonbridge havde sendt sin unge Datter, et Barn, til Bedstemoderen i Norfolk. En resp. udseende Kone nedsatte sig der, gjorde Bekjendtskaber, søgte at lokke Barnet bort. Det blev forhindret; men nogle faa Maaneder efter løb Pigen (13 à 14 Aar gl) hjem, men vidste ikke, hvor hendes Fader boede, kun nær Broen. Hun var tagen ind i et Hotel og gik og søgte, kom over Broen, mødte en Kone, som tog hende hjem til sig istedenfor til Faderen, og lod hende den næste Nat voldtage af en aldrende Mand for 40 £. St. Derpaa blev hun ledsaget af et Barn sendt ud paa Gaden; hun var smuk, mange Mandfolk fulgte – 3 Uger efter døde hun paa Hospitalet. – Nu offentlige meetings; Selskabet blev stiftet, – det er nu 17 Aar siden – og en Rapport er vedlagt.

Tottenham, Park-Station, paa Jernbanen, omtrent 25 Minutter; smuk Gaard, Muur til Gaden; gammel Portnerske. Man kommer igjennem en Have til Bygningen. Jeg ringede, en nydelig lille Pige paa omtrent 14 Aar lukkede op. – De unge Piger 40 i Tallet vare just ved at sætte sig til Maaltidet; Sang. – Imedens de spiste, førte de tre Damer mig omkring i Soveværelserne, Oplagskamrene, Kjælder med Kjøkken og Vadskeanstalt o.s.v.

Pigebørnene alle under 15 Aar, nogle omtrent 10 Aar; nogle virkelig smukke. De lære at læse, skrive, regne, Geographi, Hi-

storie, Sang, Haandgjerning, Huusgjerning, opdrages til gode Tjenestepiger. Tjenester mangle aldrig. – Anstalten slaaer Haanden af dem, naar den efter 5 Aars Forløb har sendt dem ud, og de ikke opføre dem vel. Haaret er temmelig kort afklippet, klippes hver 3die Maaned, Dragten uniform, men net, Opholdet blidt, hver har et lille Stykke Have, de kunne spille Bold, lege og springe; om Søndagen lære de Psalmer o desl.

De bleve examinerede i min Nærverelse. Vare oplærte efter »den engelske Methode«, hvorved hele Klassen holdes opmærksom og Afdelinger have indbyrdes Underviisning. De vare overordenlig vel trained og drilled; kunde Englands Historie og Geographi perfect indtil den mindste detail, saa og Skrifter og Bibelhistorie. De vare lige flinke i at gjøre Spørgsmaal og give Svar, De sang godt og gjentagent og havde mange smukke Melodier, bl.A. »den Retfærdiges Død«. De kunde ikke undlade at coquettere lidt. Jeg holdt en Tale.

Hjem, købte nogle Bøger. Efter Dinner Schack og Samtale om det fremtidige Værk, Mrs. Howitt o.s.v.

☞ I Times for idag:

Om Napoleon og Comedien

– Riot i Stockport.

– Roman i Livet, det stjaalne Barn.

– Orangepartiet i Liverpool. Forbud mod Forsamling og Procession.

Tirsdagen d. 17de Aug. Besøgte igjen Talbot og takkede ham, fik ogsaa nogle nærmere Oplysninger om hiin Pige fra Norfolk. – Tog ud til Colburn i Great Malborough Str., og havde der en meget tilfredsstillende Samtale med Mr. Fulham. Gik Ærinder og tog saa ud til Mrs. Howitt (NB. Concurrencen mellem Omnibusserne, den sangvinske og den choleriske). – Efter Bordet i Coventgarden og saae og hørte Pietro il grande af Mr. Jullien. – Denne Aften ganske forfærdeligt Tordenveir; Hjemkjørsel mellem blaa Lyn.

Onsdagen d. 18de Aug. Efter en Samtale med Mrs. R., hvori jeg fortalte hende om Adolph og hun fortalte mig om sin Fortid,

gik jeg til *Palestine Place, Hebrew College*. – Deelt i flere Dele: 1) De Voxne; for Tiden 15. En Hannoveraner, snild af Udseende, med Brillen, oprindeligt Handelscommis; gjorde ombord Bekjendskab med en Missionair og lærer nu Bogtrykkeri. – En Polak, døbt i Polen, søgte hertil; Sætter; en anden Polak, ligeledes Sætter, lærer ligesom den forrige udenfor Anstalten; meget ivrig religiøs, discuterede med mig, havde læst »Jerusalem« og Marks Taler; vilde næsten ikke forlade mig. – Andre, tjenende Brødre, næsten alle Tydske eller Polakker; kun 1 Engelskmand.

De paastaae Alle, at de ikke ophøre at være Jøder. Man lærer dem, at Jødedommen er en Nationalitet, at de skulle tilbage til Canaan, og at Christus saa skal komme igjen til dem. (See Hymnen Pg 94). Man lærer dem Hebraisk, Hebraisk er skrevet rundt om, i Bygningen og i Kirken; Løverdags Aften er hebraisk Guds-tjeneste (Fredag Aft. tydske, Søndag engelsk); hver Morgen Bøn i Capellet.

2) Skolen 50 Dreng og 50 Piger. Samlede fra hele Jorden. 1 Dreng fra Indien. 1 Søn af en døbt Jøde, nu Missionair i Lissa. En, Søn af en Mr. Marks, en deilig, klog og sjæleligt lidende Dreng, hvem jeg kjærtegnede, og som gjorde et dybt Indtryk paa mig. – Det seer virkelig ud, som om de tage nogle Christenbørn til at udfylde Hullerne. Den hebraisk-jødiske Skal om Christendommen gjør et uhyggeligt Indtryk. – Dreng sang Paaskehymnen, Adir hu, o.s.v.

Pigebørnene, nogle meget smukke, nogle opdragne til Lærere; sang meget smukt en hebraisk Sang.

3) Et college, hvor de opdrages og oplæres til Missionairer.

4) Et asylum for Jewesses (Pg 13)

Ogsaa her *Lord Ashley*.

Capellet, *Samtale med Capellanen i Sacristiet*. –

Hans Blidhed, Alvor, Tro og Venlighed.

Vedlagt *Hoga's Skrift imod dem*.

☞ *Deres Arbeide for Kirken i Jerusalem*, idag, selv Helligdag.

Aftenen hos Salamans i Bakerstreet; igjen frugtesløs Gang til Observatoriet; Afsked.

Torsdagen d. 19de Aug. Besøg I Bethnal-Green-Workhouse.
 – Brev fra Mr. Lumley ligger her i Bogen. – En meget stor, fast Bygning, omgiven af Haver, stærke Mure eller Jerngitter. – Rummer 800 Personer.

- 1) Ældre Mænd, nemlig fra 60-80 Aar, omtr. $\frac{1}{4}$ Deel.
- 2) Koner fra 16-60 Aar, omtrent $\frac{1}{4}$ Deel; de fleste gamle.
- 3) Omtrent 30 à 40 yngre Mænd (og ligesaa mange Koner).
- 4) Omtrent 300 Dreng og Piger.

Der arbeides *kun for Anstaltens Behov*; ingen Fabrik; Intet sælges.

Ingen arbejder over Evne; navnlig de ældre sysselsættes blot. Men hvo der er ung og kraftig, maa arbeide. Dette i Forbindelse med Indskrænkning af den personlige Frihed holder dovne Folk borte – fra denne Anstalt, hvor man har det saa godt. Her er ingen Skole for de ældre; hvo der indtræder her, har ingen Fremtid.

A. Men der er Skole for *Børnene*. 1) Ganske smaa Børn, Størstedelen uægte, ved Brystet. Rummelig, luftig Sal; Kaminild. Nogle smaa Børn aldeles forladte, sidde her ensom og stille, kun under Opsyn. Som gamle Folk; Fattigdom gjør hurtig gl.

2) Ældre Børn; Dreng; *Soldater-Exercits*; brittisk System (Lancaster-S.); Billeder af Naturhistorie; Geographi; luftige Værelser; Have; Legeplads. – *Sang*. – *Skomager- og Skrædderlære*.

3) Pigebørn. Huusgjerning, Vadsk, Kjøkken, Haandgj.; gode Tjenestepiger; Bogunderviisning.

B. Oldinge; ogsaa luftige Værelser, i Selskab; fornøiede, *Tobak*. Ældre Koner; Stopning, Syning; let Vadsk, Tørring.

C. Aldeles svage Folk; spise paa deres Værelser.

D. Hospital ganske adsk. fra Bygningen for 1) Mænd og 2) Kvinder. –

Paa sidstnævnte Sted Konen, der havde kjendt bedre Dage. Udslet over hele Legemet; cureres med Kjød og Porter.

Den lille Blinde Dreng paa Legepladsen.

E. For Afsindige. Kjøkken, Kjælder, Vadskeindretning, Oplagssteder; hollandsk ost; irsk Smør; dansk Kjød.

NB. Den store Frihed, hvormed de kunne gaae; ingen Straf over 2 Gange 24 Timer Vand og Brød eller 12 a 24 Timer Fængsel. – Ellers en Fredsdommer. *Plakat i alle Værelser.*

F. *Spisesal og Capel*, i eet Værelse. De voxne Folk faae 4 Gange om Ugen til Middag: 10 Lod Kjød og $\frac{1}{2}$ lb Kartoffler; 1 Gang Grød og 2 Gange Pudding. Intet Øl undt. for dem, der have strengt Arbeide (idag for Konerne).

Kort Bøn før Bordet.

Sang til Fornøielse. – Almindelig Velbefindende, blandt Børnene Sundhed og Tilfredshed, blandt de ældre, kraftige vistnok Længsel efter Verden; de ganske gamle fornøiede og tilfredse.

Henad Dinner-Tid til Meyer i Jewry-Street, saae Meinung, Holmblad o. s. v.; til Møller, til Wallich, hjem i Stjerneskin.

Fredagen d. 20de Aug. Tog ud til Peckham og hørte Mr. Shields give en Lesson i Physiologi (Fordøielsen, Blodet, Munden, Luft- og Spiserøret, Maven, Tarmene, Lunger, Hjertet, Vener og Arterier; Staven af Ordene; Sammenligning med Ting af Livet). Talte med ham om Religion og Ellis's Lære; hans Mening var kortfattet, at, skjøndt han *troer*, mener han dog, at Troen ikke er til, for at man skal dømme eller fordømme Andre, men handle godt imod dem. –

Tog saa til Field-Lane-ragged-school, hvor jeg fik Sangene, der ere vedlagte.

Til Ierson, Unitaren, 62 George-Str. Euston Sq., som lovede at sende mig sin Prædiken, forklarede mig, hvorfor han troede paa Gud og Udødeligheden, og gav Oplysninger om Unitarerne. Oprindelig udg. fra Presbyterianere og antage kun, at Christus ikke var Guds Søn, men forresten havde en guddommelig Mission, gjorde Mirakler, o. s. v. Hans Menighed, 700 ca., troer slet ikke paa Christus, men agter ham høit, ligesom Biblen; have ingen Daab, nøies med borgeligt Ægteskab eller lade Statskirkens Præst forrette den. Have de selv Vielse, skal Registratoren være tilstede.

Paa Hjemveien Besøg hos Mrs. Leverson og Dr. Benish.

Efter Bordet i Palestine-Place, hvor den kjedelige Missionair fra Jerusalem, Dr. Ewald, holdt Gudstjenesten for *endeel* af Be-

boerene; de Andre havde *ikke Tid*, da de skulde trykke og indbinde Rapporten. Præstens Misfornøielse.

Hjem, spillede Schak, begyndte at pakke ind.

Løverdagen d. 21de Aug. Sidste Dag i London. I Bad. Hos Skolelærerinden og fik Bøger. Pakkede ind. Mr. Samuel kom og hjalp mig og købte en lille Natsæk. Venligt sidste Maaltid. Afsked. Reiste Kl. 5 og kom Kl. 9¼ (150 engl. Miil) til

Lowestoft,

Hvor det blev sagt mig, at intet Skib afgaaer før Mandag; jeg talte med the manager, med Agenten Capit. Small, med min gamle Ven Clarke, fik Logi.

Søndagen d. 22de Aug. Følgende Ting ere at mærke i the Asmonean af 6te Aug. 1852.

- 1) Jødiske Avertissementer, der vise Jødernes Betydning.
- 2) En Anmeldelse af Guizots Værk over Corneille.
- 3) Statistik over Englands Presse og Forbrydelserne i New-York.
- 4) Indvielse af en jødisk Synagoge.
- 5) Det jødiske Ægteskabs Historie.
- 6) Den jødiske Tro ifølge Maimonides.
- 7) The law of evidence.

Om Sherifferne i London see Household Words af 21de Aug.

Miss Seldon, hendes barmhjertige Søstre; Stiftelse i Devonport, Tractarian, Angreb paa hende fra Kirkens Side. See Examiners af 21de Aug. (531)

Mr. Ward, den engelske Staldknægt, Premierminister i Parma. s.steds (538)

Ligeledes om Stockport og Six-mile-bridge – Historien (537 og 39)

En ragged boy's Historie. s.steds (540)

Mandagen d. 23de Aug. Spadserede om i Lowestoft, læste Beskrivelsen, besøgte min Værtindes Søster, gik ombord i City of Norwich Kl. 8.

Tirsdagen d. 24de Aug. Afseilede Kl. 4 om Morgen; stille, behageligt Veir, overtrukken Himmel. Læste hele poor Jack. Om Aftenen kom Maskinmesteren op og spillede paa Fløite; keele

row fra Northumberland og andre engelske samt en siciliansk Dands. Den svirende Besætning flokkedes om ham; Maanen stod op. Jeg gik tilkøis Kl. 11, stod op Kl. 1 og spiste tilaften, sov paaklædt, indtil

Onsdagen d. 25de Aug. Kl. 7, da vi ankom til Tønning. Tog strax Extravogn. I Husum Grüner og Capit. Høst. Kom Kl. 6 (med en Udgift af over 12 Rbd) til Flensborg, Stadt Copenhagen. Besøgte Caroline. Kom til Hotellet og spillede Domino.

Torsdagen d. 26de Aug. Den tydske Barbeer; »Das nennt man: gegen den Strich«. – Caroline Amalie afg. Kl. 11 til Kjøbenhavn.

1853

Torsdagen d. 16de Juni. Kl. 2 Eftermid. afreiste fra Kjøbenhavn. Overordenlig smukt Veir. Behagelig Capitain og Næstkommanderende. – Den katholske Præst Negrelli. – Conferentsraad Engelhardt. – Tydskerne, Kjøbmand Berndes, der har været i Brasilien.

Fredagen d. 17de Juni. Kl. henved 6 om Morgenen Ankomst til Kiel. Mageløs skjøn Indseiling; til Venstre Provstiet, grønne bølgende Høie i en besynderlig blød, skjøn Belysning; de saae ud, som om de kun vare lidt tættere ved Søen. Til Høire Düsternbrook m. M. – Kl. 10 efter en varm, men ret behagelig Fart hertil Hamburg. Berndes indbød mig til Middag, hvor jeg traf Astronomen, Dr. Küchenmeister, en ret behagelig, jovial Hamburger, og hvor Bs to Søstre gemytlig gjorde Honneurs. – Mødte om Aftenen Peine og hans Broder. P. sad hos mig, medens jeg skrev til Boghandler Weinedel i Leipzig, Scheel i Pinneberg og hjem.

Løverdagen d. 18de Juni. Om Morgenen Kl. ca. 7 med Omnibussen, hvor jeg gjorde et lille Reisebekjendtskab med et ungt Par; Konen net, naturlig, venlig, kjøn. Videre fra Harburg. Fandt bestandig i Vognen nette, venlige Tydske, f. Ex. den gamle Waterloo-Officier, den blonde Mand, der agtede sig til Schweiz. Senere de muntre, unge Me[nne]sker. Kom Kl. 7 til Hamm, hvor jeg saae det electricke Telegraph-Bureau og et Øieblik agerede Secretair og spillede saa Kegler med den unge Inspecteur og drak Maitrank. Alt var saa gemytligt paa Stationen; Betjenten Franz bragte mig Vand til at vadske mig i, jeg klædte mig om i Spiseværelset og stod paa en god Fod med alle Me[nne]sker. Aftenluften var lummer; jeg fik Hovedpine, kjørte sovende til Münster og vilde ikke boe i König von England, gik til Münsterhof.

Søndagen d. 19de Juni. Münster. Imorges da jeg stod op, gik en Procession forbi mine Vinduer; Drengene bare farvede Silkeskjærf og Stænger omviklede med Blomsterkrandse. Det var en Brandprocession, som udgik fra St. Lambertikirke. Senere, da jeg

kom derfra, kom Processionen igjen dragende, gjennem den brede Gade, som var behængt med Flag. Alle knælede paa dens Vei. *Ebeling* gik med i Processionen og blev underlig overrasket ved Synet af mig. Under Messen kom han til mig i Kirken. Vi gik sammen til Domkirken og Raadhuset, spadserede, spiste Frokost hjemme hos mig. Samtalede. – Jeg gik Kl. 2 til Professor *Bisping*. – – Henad Kl. 6 kom Prof. *Bisping* tilligemed Dr. *philos. Jungmann*; senere *Ebeling*. Vi talte om Kathol. og Protest., og J. beviste med stort Talent, med Sagskundskab og Snildhed, at det Store i Verden dog er udrettet af Katholicismen, gjendrev, hvad jeg anførte betræff. *Goethe* og *Shakespeare*, o.s.v. – – Efter den sildige Middagsmad spadserede jeg lidt med *Ebeling*.

Mandagen d. 20de Juni. Gik ud at spadsere, rundt om de forhenværende Volde. Det er en smuk, skyggefuld Vei; men de gamle Stadsgrave, hvis Afdelinger ere skilte fra hinanden ved Muurværk, maae dog være betænkelige for Sundheden. Jeg blev overrasket af Regn; en ganske kjøn Tjenestepige lod mig gaae under sin Paraply til *Lambertuskirken*. Medens jeg sad der og ventede, kom en Procession dragende i Regnveiret, ind i Kirken, med Faner (*Maria* og *St. Franciskus*). En Præst satte sig midt imellem Menigheden og oplæste paa Tydsk om »*Herz Mariæ, Gott des Himmels*« o.s.v., stadig med Omkvæd: *Herz Mariæ*.

Var om Eftermiddagen med *Jungmann* og *Ebeling* ude i et Kaffeuus; derefter kom *Bisping* og Dr. *Hoelzel* til os. Regnveir. – Aftenen tilbragt med *Ebeling*.

Tirsdagen d. 21de Juni. Afreist fra *Münster*. Først oppe Kl. 5, men lagde mig paa Sophaen for at vente til Kl. 10½, fordi det var vaadt og koldt Veir. Det klarede og blev varmere, jeg spadserede, gjorde mig færdig og reiste. Først Samtale med *Conducteuren*, saa satte jeg mig ind i den anden Coupé til den ensomme Dame. Vi bleve snart Bekjendte; hun skulde til *Dortmund* for senere at besøge *Ems*. Hun hedder *Fräulein Prior*. – Forlod hende i *Dortmund*. Livlig Samtale med *Berliner*en (med *Broder* og *Svigerinde*, deres Barn og *Jomfru*). I *Düsseldorf* steg en aldrende Advokat ind. Han fortalte os om Egnen, om de utallige Fabriker, om

Wupperthal o.s.v. -- Ankomst i Cøln henad 5. Klædte mig om, spiste, gik til Posthuset, Domkirken, Jesuitenkirken, Ursulagade – for at søge Dr. Eickerling, Red. af Deutsche Volkshalle – fandt ham nær St. Gunibert-Kirken. Sad hos ham, drak Viin, røg Cigarer og talte om Kathol. Han fortalte navnlig om Padre Ryllo, der nylig er bleven korsfæstet i Timbuctu (og viste mig Portraitet af denne skønne, kraftige Mand), talte meget om Mirakler, om Kirkens Stilling til Staten o.s.v. Gik hjem henad Kl. 10. Drak Thee og læste Independ. belge.

Onsdagen d. 22de Juni. Efter at have besørget nogle Ærinder og spist Frokost gik jeg Kl. 2 til Dr. Eickerling og drak Kaffe hos ham. Han gik med mig til Jesuiterne, hvor jeg talte med Pater Hahn og Pater Daun indtil Kl. 7. Aflagde derpaa et kort Besøg i Seminariet, hvis Forstander, en anselig, høi, venlig Mand med ægte tydsk, kraftig Stemme, viste mig et stort Maleri, paa Træ, en Madonna, der havde været overmalet og nylig var opdaget, maaskee et Mesterværk af tydsk Kunst. Det regnede. E. fulgte mig til Færgen. Jeg har siddet hjemme og speculeret paa, hvor jeg skal reise hen. (Om Jesuiterne see den større Bog). –

Torsdagen d. 23de Juni. Det var i Formiddags et uophørligt Regnveir. Kl. 11 gik jeg til Eickerling, hos hvem jeg traf Lüdge Müller, tidligere lutherisk Præst; nu omvendt og bestemt til at redigere en katholsk Tidende. Han fortalte bl.A., at Reformerede vare komne til ham som luthersk Præst for at skrifte paa luthersk Viis. Han oplæste Noget af et Værk om Protest. og Kathol., hvori Kunst, Videnskab o. desl. er berørt. Kl. 4 førte han mig til den kath. Pastor Thiesen, hos hvem jeg vilde erfare, om jeg kunde finde et Sted i Nærheden af Cøln, hvor jeg kunde gjøre mig bekendt med Folkelivet; han henviste mig til Tyrol. – Müller og jeg besaae derpaa Domkirken. --- En russisk Storfyrstinde er ankommen her til Hotellet. Det er iaften deiligt Veir.

Fredagen d. 24de Juni. Moders Geburtsdag er bleven feiret paa mange egne Maader idag. Først, da jeg kom op Kl. 5 og det regnede, tog jeg efter megen Kamp den Beslutning at gaae til

London, gjorde Alt færdigt, pakkede endnu engang om, kørte over til Jernb.-Stationen, men da de her paa en ublu Maade nægtede, at der var 2den Klasse og Reisen skulde koste 4 K.St. foruden Bagage, fandt jeg denne Frem- og Tilbagevei for dyr, vendte om, kørte til Hotellet (paa Veien til Volkshalles Red-Contoir, mødte Lüdge Müller, købte en Bog) og blev i Hast færdig til at gaae med Dampskibet opad Rhinen efter at have efterladt Halvdelen af min Bagage og min Hat i Hotel Bellevue. – Bekjendtskab ombord med Godseieren fra Eggen af Frankfurt (an der Oder), der lignede Sehested og havde logeret med sin Kone paa No. 69, hvor jeg fra Nr. 70 havde forstyret deres Nattero med Indpakning og Grublen over Reisen. – Det Curieuse, at denne Mand, høi, bred, med graae Øine, lyst Ansigt, røde Kinder, guulrødt Skjæg, og som i sit Hele saae ualmindelig ud, af saa mange blev taget for en af deres Bekjendte, ganske som det allerede var gaaet mig med ham paa Jernbanen Minden-Cøln. Han var bleven antagen for Politidirecteur Duncker (havde selv senere overbeviiste sig om Ligheden), for en Landmand o.s.v. og jeg var jo selv Vidne til noget Lignende, da en Mand kom ombord. – Hans Kone behagelig, mild, svagelig.

Jeg spiste Frokost, sov, spiste til Middag ombord, drak to halve Flasker Viin, gjorde overhovedet for store depenser uden at tænke derpaa. Pludselig faldt det mig ind at søge Ro i Andernach. Veiret var blevet smukt – hvad skulde jeg saa tidlig i Coblenz eller Ems? Steg altsaa ud her i Andernach.

Først en behagelig Spadseretur, dels langs Rhinen, dels op ad Bjerget. Kom tilbage til Byen, gik ind i Værtshuset Hackenbruch for at drikke lidt, fandt, at jeg *burde flytte*, og flyttede strax fra »goldene Ancker«. Traf her en Mand, med hvem jeg, efter at have skrevet hjem, seilede over til Fahr, hvor der var et lille Selskab af Herrer og Damer fra Neuwied. Drak Viin og spiste Smørrebrød, seilede og spadserede hjem. (Roser).

Gik saa alene ud at spadsere langs Rhinen, blev indhentet af den katholske Capellan, med hvem jeg snart kom i gemytlig Samtale, og saa fulgte jeg ham til *Namedi* (nomen dei), hvor han

skulde give en døende Bondekone Sacramentet og die letzte Oelung. Da vi kom dertil, lod han mig gaae forud til Degnen og Skolelæreren (Küster), medens han selv gik ind at forberede. Besynderlig Küster. Forhen Primaner af Jesuiten-seminariet i Cøln. Nu tillige Oeconom (Land/Agerbruger), havde en Hest (Stolthed) og 3 Køer. – Gage i det høieste 100 Thaler for at undervise ca. 70 Børn ca. 5 Timer daglig i Læsning, Regning, Skrivning, Religion, Naturhistorie. Børnene betale, og Communen betaler (andet in nature, Brød o desl). Han citerede »den vise Cincinnatus« til Bestyrkelse for Landlivets Lykke, og »den vise Horats« til Best. for Studier i en tidlig Alder. Var gift. Syntes at være lidt benebelt. Forholdt sig i Klædedragt og Holdning til Bønderne, som vore Landsbyskolelærere, naar de overraskes; kun med Undtagelse af Latinen. – Vi gik nedenfor Fjeldet over en Mark og mellem Træer til Kirken. Der kom Capellanen til os, og jeg sad i en Stol, medens han, belyst af Lygten, ordnede Adskilligt. Vi gik ind i Sacristiet. Derpaa blev Sacramentet indviet af Capel. in pontificatibus. Alt tog sig underlig ud i den særegne Belysning. Saa satte vi os i Marsch, først Degnen med Lygten, saa Pr. med det Allerhelligste, saa jeg, alle Tre med blottet Hoved. I Landsbyen vare Folk endnu oppe (Kl. 9½); Børn og Voxne laa paa Knæ i Dørene, paa Tærsklerne. Vi kom til den Døende, hvor et Bord var dækket med en hvid Dug; en Søn og en Datter faldt paa Knæ. Capellanen oplæste latinske Bønner; Degnen laa paa Knæ og sagde sine Repliker. Capellanen sagde den (tydske) katholske Troesbekjendelse, som den Døende var for svag til at sige selv. Hun fik Sacramentet. Syndernes Bekjendelse blev oplæst og Bønner til alle Hellige, og dette var saare høitideligt; thi den lille Menighed gjentog: Betet für uns, erbarme dich unser o.s.v. Den Døende fik den sidste Olie, paa Øine, Mund, Tindinger, Hænder og Fødder. Capellanen tilsagde hende Indgang til det evige Liv. Hun sad opret; men Døden var nær (hun havde Vatersot). Endnu blev Noget oplæst, og han talte kjærlig-trøstende til hende, saa aftog Capell. Dragten, og vi gik hjem. – Paa Hjemmeveien utallige St. Hansorme, i Græsset,

paa Bjerget og flyvende; mange sære Stemmer oppe i Fjeldet, Fugleskrig. Hjem Kl. 10½,

NB. Ægte katholsk Svar af Capellanen paa mit Spørgsmaal: Gjør De Forskjel mellem Rige og Fattige (ved Begravelse)? – Nei, Folk gjør selv Forskjellen. (Men Kirken sælger de forskjellige Høitideligheder).

Løverdagen d. 25 Juni. Besøgte Capellanen (han hedder Reiß). Han forægte mig et Billede, St. Borromæus. – Vi besaae Kirken; han rakte mig Vievand, skjøndt han med nogen me[nne]skelig Kløgt burde have mærket, at jeg ikke havde hjemme der. – Op i Taarnet. – Kom tilbage til Værtshuset, passiarede med en Fremmed, begav mig afsted: til *Mendig*, hvorfra den uhyre Mængde Steenmasser, (ogsaa Møllestene) kommer, og Jorden er dog ganske flad og sandig. Men man graver dybt, og nede er saa koldt, at Isen holder sig hele Sommeren. – Videre til *Laach* ved en lille Sø mellem skovgroede Bjerger, et Slot, forhenværende Benedictiner-Kloster, og en Kirke, der har hørt til Klostret, men endnu vedligeholdes paa Statens Regning, men »*preussisch*«, som Capellanen her sagde imorges baade om et Alter og om denne Kirke. Der vilde vistnok være godt og billigt at boe i Værtshuset Zum Laacher Hecht. Ypperlig Gjedde. Hjemmarsch i fiin Regn og Blæst; foer adskillige Gange lidt vild, men synes nu godt om at have marscheret ca 3 Miil.

Søndagen d. 26de Juni. Ja, havde det været godt Veir idag, saa vare vi tagne til Brohl, hvor der var Kirmes. Men det regnede, og her var intet Andet at bestille end samtale med de mange Fremmede, see dem spille Kort, holde et godt Maaltid og spille Domino, hvilket sidste jeg udførte med Lægen ved den preussiske Escadron, der holder Rastdag her idag. Jeg læste et Par Timer, gik henad Eftermiddagen ud langs Rhinen, ind i Fjeldet, kom for langt, heelt ud paa Veien til Laach, og blev ikke saa lidt vaad. Iaften spillede jeg igjen Domino med Lægen, der synes at være en stille, dygtig, dannet ung Mand.

NB. I Andernachs Kirke hænger et lille, meget simpelt Billede, forestillende den Tiggermunk, der reddede Andernach fra Prote-

stantismen ved at træde frem og prædike. Man kunde digte om, hvorledes han fortæller, at han har truffet Jesus og nu har ført ham tilbage med sig.

Mandagen d. 27de Juni. – Vilde reise, men lod mig af Værtens overtale til at blive for at deeltage i 2den Dags Kirmesse i Brohl. Skrev imidlertid og tog efter Middagen Kl. 2 afsted med Værtens Søn og den rødmossede, rødskjæggede, godmodige Garver. Ankomst til Brohl, netop som Bjergfolkene kom i Procession over Rhinen med Fane og Musik og syngende den deilige Sang, Bjergmandssangen. Der hang Flag ude, og man havde langs Gaden plantet store grønne Grene som Træer at see til. Ellers intet Stort; kun Rhinskviin og Dands. Millionairen Görres's [?] Datter. (I Forveien Spadseretour i Papirfabrikens Have med det kunstige Springvand, Vandfald, Aloe, den smukke Pige). – Gik Kl. ca. 9 ene hjem, fik Selskab paa Veien, en Arbeider. Herlig Aften ved Floden mellem Bjergene, der mod Vest aabnede sig til den Lys. Aftenhimmel, hvor Solen endnu kastede sine Farver.

Tirsdagen d. 28de Juni. – Afreist fra Andernach Kl. 10. Kom til Coblenz Kl. 11 ¼; gik blot op og købte Cigarer i Löhrstraße. Tog med Omnibussen afsted Kl. 1 til Ems. – Damer i Vognen; munter Samtale; Blomster; brændte Slør. Tog her ind i Berlinerhof, venstre Lahnbred. – Spadserede paa Promenaden. Traf to af Damerne med den aldrende Herre, Neugebauer. Gik med dem ind i Spillehuset; vandt fire Gylden; gik med dem, kom senere tilbage og tabte endnu 2 Guineaer. Lovede mig selv, ikke at spille mere.

Onsdagen d. 29de Juni. Op Kl. 6. Traf paa Promenaden Overlærer Wiehe fra Aarhus, hvem jeg iaftes havde hilst paa. Han førte mig til Prof. Rothe og derpaa til Dr. Dessauer fra Haderslev. Tog Bad. Vi tre kjørte med Æsler til Oberlahnstein-Forsthaus; kom hjem henad 6. Gik paa Promenaden; traf Rothe; samtalede. Da jeg kom hjem, var jeg ude i Kjøkkenet og lod dem lave Omelette. Sad saa lidt hos Dessauer; føler mig lidt tungsindig.

Torsdagen d. 30te Juni. Gik efter Promenaden op paa Kemme-

nau; Vægteren var min Fører. Smukt, varmt Veir; drak Rhinskviin hos den kjønne Pige. – Sov lidt efter Touren, besøgte Rothe, spiste med D. og W. ved table d'hote, traf senere paa Promenaden sammen med Rothe, der forestillede mig for Grevinde Knuth, Fru Clara Rothe m. Fl. De gik ud til der Lindenbach, vi gik dem imøde, og jeg samtalede lidt med Fru Cl. Rothe, derpaa med Grevinden. Beredte mig saa til at reise næste Morgen med Omnibussen Kl. 8½.

Fredagen d. 1ste Juli. Kom ikke afsted; thi paa Promenaden indbød Beck mig til at tage ud med ham og hele det talrige Selskab til Stolzenfels, hvilket jeg naturligviis modtog. – Affart Kl. 2½ efter nogle Byger; deiligt Veir indtil Niederlahnstein, hvor vi vare i Ly. Roede saa ud af Lahn over Rhinen, saae Borgen; da vi kom ud: Torden og Uveir over Rhinen. Hjem i smukt, men kjøligt Veir (Selskabet bestod af Grevinde Knuth, Clara Rothe, Gr. Bernstorf og Gemalinde, Grev Schaff. de Mucadell med Kone, Søn og Døttre, Beck og Hustru, Wiehe m. Fl. i Alt 19.) En yderst behagelig Dag formedelst de rare, gemytlige, danske M[enne]sker. –

Løverdagen d. 2den Juli. Endnu idag venlig og gemytlig Afsked fra Wiehe, Scharfenberg og navnlig Beck. – Tog til Niederlahnstein; maatte vente indtil Kl. 12½ paa Dampskib. Kom lidt over 2 til *St. Goar*. Bekjendtskab med en Skotte. Har med ham beseet Rheinfels, hvor den snaksomme Gamles snaksomme Søn viste os om; senere over Rhinen i Schweizer-Thal. – *Studenterne fra Bonn ere her nogle og 40 i Tallet. Bygeveir.*

Søndagen d. 3de Juli. – Denne Dagbog er i Grunden [sic], og jeg stoler for meget paa min Hukommelse til Erindringen af alt det Skjønne og Behagelige, som jeg nyder. Vist er det, at saa godt som ingen Dag er gaaet tabt, og idag har jeg navnlig her i *St. Goar* havt et usædvanlig behageligt Ophold. Det regnede rigtig nok imorges, og jeg kom først op Kl. 7½; men Kl. 9¼ gik jeg i den protestantiske Kirke. Det er en stor og smuk gothisk Kirke; men Høialtret, hvortil fører en herlig, bred Steentreppe, staaer saa at sige tomt. Istedensfor Altret en Slags Ligkiste, og hvor

Chordegne sang staae et Par Rækker af de bekjendte Nødde-træes Stole. Protestantismen har ryddet og ikke vidst, hvad den skulde sætte i Stedet; den befinder sig ikke hjemlig i en Kirke. Her var kun en lille Menighed. Præsten stod først foran »Ligki-sten« og angav Psalmen. Derpaa steg han op paa Prædikestolen (hvorfra man ikke har kunnet udrydde de katholske Billeder uden at beskadige Marmoret – NB. Helgenen, der, hvor Søilen bry-des, bærer Buen) og talte over det Bud: Du skal ikke tage Guds Navn forfængelig, og viste, hvorledes enhver tankeløs Anvendelse af Guds Navn er en Vanhelligelse o.s.v. Characteristisk nok begyndte han med Luthers Ord om, at Overtrædelsen af dette Bud bragte Nød, Pestilens m. M., og tilføiede, at saaledes maatte Luther tale for sin Tid. Forresten fortalte han ogsaa Anecdoten. – Fra dette kjedelige Sted gik jeg til den katholske Kirke. Den er fattig og lille, egentlig kun en stor Sal med faldefærdigt Bræ[d]e-loft og et Par faldefærdige Gallerier byggede ind i den; men her var en talrig Menighed, der af Hjertenslyst sang *Psalmes* og deeltog i den *tydske Gudstjeneste*. Kun Præsten sagde faa Ord og læste nogle faa Bønner paa Latin. Det var næsten lutter simple Folk. Den anstrængende Tjeneste blev besørget af den ene Præst og hans to smaa Chordrenge i Hvidt med Rødt; ingen Røgelse, men en ypperlig Prædiken over: Af deres Gjerninger/Værker skulle I kjende dem: Til et dydigt og godt Liv hører Sindelag og Gjerninger. *Men Gjerninger faae kun Betydning ved Hensigten*. Fortælling om Eremiten, hvem det faldt ind, at Enhver dog havde sine Synder at bære og sit Regnskab at aflægge. Drømde, at han kom til Himlen og saae Folk ankomme, hver med to Poser paa Rygen: en med Paaskrift Synd, en anden med: gode Gjerninger. *De bleve veiede imod hinanden, og hos Alle overveiede Synden*. Endelig kom en Kone med en stor Pakke gode Gjerninger og en lille med Synder. De bleve veiede – og Syndepakken var den tungeste. Eremiten forundrede sig, og Englen bød ham aabne Pakken med gode Gjerninger. Der var mange Smaapakker med Paaskrift: Kirkegang, Skriftet, Besøg hos Fattige, Almisse o desl.; men Pakkerne vare tomme – Hensigten havde været

verdslig Fordeel eller Forfængelighed. Efter denne korte Prædiken blev Messen læst, og Alt var forbi. (NB. Den lille Bog: »Die fromme Unschuld«, hvori særdeles smukt og fatteligt udviklet Alt). — Spadserede saa med Skotten, hvis Navn ellers er James Anderson og gik saa ind og besøgte Præsten, der sagde mig, at Protestantismen havde megen Indflydelse paa Gudstjenestens Beskaffenhed her i Kirken. — Spiste til Middag og gik saa med Skotten, over Rhinen, til *Die Katze*, besaae denne Ruin, vandrede saa til Lureley, steg ned mellem Viinhaver, gik til Klippens Fod ved Flodens Bøining og tog saa efter 3 Timers Forløb tilbage til Hotellet. Efter at have drukket lidt Viin gik vi ud, og saa saae jeg en Student, hilste paa ham og blev strax hjertelig gjenhilset, trukken med mellem de Andre, ned i Baaden over til St. Goarshausen. Der sad jeg lidt, spadserede lidt med et Par, medens de Fleste vare dragne til Lureley, fik Indbydelse til Bonn, blev indbudet til at deeltage i Aftensmaaltidet, men fandt det dog mere passende at sætte over Floden igjen.

En Adresse i Bonn er: Otto Windmüller, stud. jur. bei Thalhammer.

En Anden er August Kusell in Berlin.

En Tredie er: Obergerichts-Referendar Ziemssen aus Stralsund in Arnsberg bei Hamme.

Kom altsaa tilbage. I Baaden en Bondekone, der absolut meente, at jeg ikke kunde forstaae Tydsk. Efter at have drukket Thee spadserede jeg lidt ved Floden.

Mandagen d. 4de Juli. Afseilede fra St. Goar Kl. henved 12, forbi Lureley og Oberwesel til *Bingen*, Ankomst Kl 2; traf Mr. Anderson. Seilede strax med ham over Rhinen, til Asmannshausen og Rüdeshheim, steg mellem Viinbjergene op til Förster'en i Niederwald, hvor der er en vid Udsigt fra Zauberhöhe, Rossell [?] og Tempel, men meget humbug. Net Förster og Kone. Man kan boe der for 2 Gylden om Dagen, Kost og Logi. Vi drak den ægte røde Asmannshäuser, inden vi gik til Udsigterne. Steg ned. Fandt Alt her uforholdsmæssig dyrt. Deeltog saa i Kermess og gik navnlig nu iaften fra den ene Dandseplads til den anden.

Tirsdagen d. 5te Juli. Afreist fra Bingen om Formiddagen; smukt, varmt Veir. Kom til Mainz; kjedeligt og dyrt. Ankom Kl. 7 til Frankfurt. Besøgte Bülow, der ikke var hjemme; fik senere Brevene sendte. Yderst varmt Logement.

Onsdagen d. 6te Juli. Besøgte Bülow, blev indbudet til Middag; ret behagelig Middag med hans Kone, Søstre og Svoger. Var hos Königswarter, spadserede, i Mainluft. – *Skrev idag hjem.*

Torsdagen d. 7de Juli. Afreist til St. Goar Kl. 6¼, ankom Kl. 10. Yderst varmt Veir, er forkjølet og befinder mig ilde i Huden. Har skrevet til London og til Ems. Laant Bøger hos Præsten Hagemann.

Fredagen d. 8de Juli. Tilbragte hele Dagen Experimenter for at blive rask, hyllede mig i vaadt Tøi, spadserede i Heden, fastede, sov, spadserede, gik tilsengs Kl. 9 efter at have drukket Thee med Rhinskviin.

Løverdagen d. 9de Juli. Fra St. Goar til Bonn. Smuk Have og deilig Aften. Hotel Royal. Besøgte Studenterne hos Thalhammer. Bachmann fulgte mig hjem. Jeg var ikke ganske vel.

Søndagen d. 10de Juli. Enten det nu var det varme Bad igaar Eftermiddags eller det meget Øl mellem Studenterne iaftes, nok er det, efter en temmelig pinefuld Nat var jeg imorges aldeles rask og gik op i Münster- eller Domkirken, hvor der blev holdt en pragtfuld Messe, med Sang af Herrer og Damer. Menigheden sang ikke med her. – Derpaa gik jeg hjem og modtog Besøg af Bachmann (Baum kom ikke), talte lidt med ham i Haven, gik ud, kom hjem, var paa Posten og gik saa efter at have spiist igjen i Kirke. I Minoriternes Kirke var Gudstjenesten ikke begyndt, begav mig altsaa til Münster, hvor jeg kom, netop som Præsten havde begyndt at tale om Maria. Han anførte som Beviis for, hvorledes hun stod Christenheden bi, at hun havde aabenbaret sig for Paven den Dag, Slaget blev leveret ved Leponto, og forkyndt ham Seir. Derpaa gik han over til at omtale, at Christen af en anden Confession, som forresten anerkjendte Gud, Treenigheden o. s. v., bebreidede Katholikerne, at de vare Afgudsdyrkere, idet de tillagde Maria mere Magt end Gud. Men (*see bag i Bogen*)

Endelig udbad han sig endnu Tilhørerenes Taalmodighed i nogle faa Minutter for at fortælle dem hvorledes die Brüderschaft des heil-Herzen [sic] Mariæ var blevet stiftet i Paris. Notre Dame de Loretto. 27, 28000 Personer, kun faa Hundrede kom i Kirken. En Dag, som Præsten stod og læste Messen, kom den Tanke, uden at han vidste, hvorfra. Han bad til Gud om, at denne Tanke maatte gaae bort for ikke at forstyre ham i den hellige Handling, men den fulgte ham indtil Sanctus, gik saa bort og kom igjen strax efter Messen. Den blev endelig saa stærk, at han fra Prædikestolen forkyndte, at han udbad sig en talrig Forsamling om Aftenen for at bede om Velsignelse til at indstifte en Forening til Ære for Mariæ Hjerte. Aftenen kom – han blev forbauset over den Mængde, som trængte sig ind. Endnu samme Aften kom to forstukkede Syndere og skriftede. Han udbad sig dog endnu et Tegn. Den gamle Rationalist og Voltairianer, forh. Minister under Ludvig d. 14de, over 80 Aar gl., Gudsfor nægter, havde to Gange afviist ham; nu kom han ind, og nu skriftede Manden!

Derfra kørte jeg ud til Kessenich, $\frac{1}{4}$ Miil herfra; spadserede op paa den mark- og skovrige Høide, saae en Pige og to Børn, der bandt grønne Krands om Hovedet, aldeles italiensk-malerisk; lagde mig i Græsset og hørte unge Mænd og Kvinder synge inde i Buskadset (Mel. Vi binde dig en Jomfrukrands m. M.) købte Kirsebær og spiste dem i Græsset, gik ned, hjemad, fik lidt Regn og har igjen været beskjæftiget med den forbandede Splid om, hvorhen jeg skal reise. Forresten ligger jeg jo her og venter paa min Bagage fra Cøln.

Mandagen d. 11te Juli, om Aftenen igjen i Cøln. – – Ja, denne Dag og dens Strid og Vankelmod tør jeg næppe være bekjendt, skjøndt Gud veed, at det er Omstændighederne (deels Cholera hjemme, deels oeconomiske Hensyn, deels Formaalsløshed), der gjøre mig saa usikker. Jeg søger M[enne]sker, menneskelige Forhold, Liv, og hvor skal man søge det, skal man paa Maa og Faa reise 100 Mile? – –

Tirsdagen d. 12te Juli, afreist Kl. $6\frac{1}{2}$ fra Cøln, ankom Kl. ca 2 til Mynster. Traf kort efter Ebeling og var med ham paa »Die

Insel«, hvor der blev opført: »Wenn Leute Inquartirung [sic] bekommen«, et meget ordenligt og uventet godt spillet Stykke.

Onsdagen d. 13de Juli. Spadseretur. Besøg hos Bisping. Han kom i Eftermiddag til mig med Dr. Holzel, og tilligemed Jungmann gik vi ud og drak Kaffe og saae derefter den Stiftelse, som en Orden af Barmhjertige Søstre [»en ... Søstre« *overstreget*] Nonner zum guten Hirten, au bon pasteur have oprettet for faldne Kvinder. – »Die Mutter« var Fräulein von Rump, der har været i Cairo. Dragten er hvidgul Kutte af tykt Tøi, do. Hætte og hvidt Lærredsbind om Hovedet. 48 Fruentimmer var her; Bygningen endnu ikke færdig. – Iaften modtaget Brev fra England.

Torsdagen d. 14de Juli. Bisping hentede mig til de *barmhjertige Søstre*, der forestaae et Hospital, desuden pleie Syge i Byen og i Strafanstalten. De vaage hver 3de Nat, blive sjelden gamle; ere for Størstedelen Tjenestepiger og simple Fruentimmer, men opnaae efter et Par Aars Tid besynderlig nok at tale, som om de vare Damer. Her er ca 40, hvoraf Halvdelen Novizer, idag var ankommet en Novice fra Hamborg. Dragt: Sort gammeldags Kjole, sort Hætte med brede Kniplinger eller Kryds [sic], der næsten skjule Ansigtet, blaat Forklæde. – Derfra i Strafanstalten, det nye Tugthaus, der er indrettet efter det pennsylvaniske System, men ikke holder det strengt. Det er baade Katholiker og Evangeliske; overfyldt som alle Anstalter af denne Art i Preussen (formedelst Lovgivningen).

1854

Torsdagen d. 18de Mai. Kl. 2 afreist fra Kbhven. Ombord vare bl.A. den tydske »Musikdirecteur« fra 16de Bataillon, Heilbuth, Fru Rothe, Amine Falbo. Godt Veir.

Fredagen d. 19de Mai. Kl. 11 Ankomst til Hamborg i Selskab med Heilbuth. (I Vognen vare unge M[enne]sker, som udvandrede fra Danmark til Australien.) Besøgte »Stokkemeyer«, sendte telegraphisk Depesche, gjorde mig færdig og gik ombord Kl. 8 i »Caledonia«, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Heilbuths Reisetælle Nordheim.

Løverdag d. 20de / Søndag d. 21de. Tilbragte paa Nordsøen; Modvind men ellers godt Veir og ret behagelig Reise. Søndag Eftermiddag, da vi nærmede os den engelske Kyst, talte vi i en Time langt over 100 Skibe. Og da vi ankrede udenfor Nore, saae det ud som en godtoplyst Gade, nemlig formedelst Lys fra ankrende Skibe, ikke at tale om Fyrtaarne.

Mandagen d. 22de. Kl. 8 til London. Hjælp først de to unge Damer. Blev særdeles vel modtagen her; skrev hjem. Heilbuth og Nordheim hentede mig Kl. 2. Vi gik i Nationalmuseet, spiste hos Simpson, gik til *Panoptikon*. Her ere alle Slags Maskiner, f. E. Symaskiner, Dreibænke, electro-magnetiske, Destilleerapparater o.s.v. Her blev holdt et Foredrag over Dibdin og hans Sange sunge. Her blev viist Diorama-Billeder og Figurerne forestillede syngende (sangløst). Men et meget godt, stort, smukt behandlet Orgelværk. Det regnede stærkt, vi kjørte hjem.

Tirsdagen d. 23de. Var imorges tidlig i en *jødisk Friskole i Red Lion Square*, hvor der bl. A. blev holdt et Foredrag om Rusland, om dets Klima, Jordbund, Handel, Hjælpemidler og Civilisation. (En Dreng blev hjemsendt, fordi han havde »daarligt Hoved.«) Naturhistoriske Hjælpemidler, et stort Glas, der forestillede en Indsø med dens Fiske og Planter. – Begav mig saa til Eaton Place (68) til *Oxholm*, som ikke var hjemme, afleverede Brevet; Sir Ch. Fox var heller ikke hjemme; men jeg traf de elskværdige

M[enne]sker i Bakerstreet. Spadserede i Oxford og Regent-Street, Green-Park, seilede hjem. Gik efter Maaltidet til Jewry-Street; da jeg kom tilbage, sad Martin Levin her.

Alm. Bemærkninger

For 12 Fl. Øl er Prisen forhøiet med 6 Pence i Anledning af Krigen (uagtet den virkelige Forhøielse af Maltskatten kun vilde udgjøre ½ d (?). – Dette »Kræmmerfolk« fører altsaa virkelig Krigen af sine Sparepenge, ved at »spare for sin egen Mund«, og det er et haardnakket Folk. Det har man næppe seet siden Oldtidens Dage, at *et Folk* saaledes med Bevidsthed har besluttet en Krig og paalagt sig selv Offre for at føre den. Og hvo har bevirket dette? Hvo har været Organ for Folket og »Ideens« Organ til Folket, hvo har været Mægleren der sætter Coursen? – *Pressen*.

– Saa, nu er det Tid til at være gesinnungstüchtig og Umagen værdt at være det. Nu bliver der lagt Mærke til Avisartikler i danske, norske og svenske Blade, nu bliver de citerede og gjorde europæisk berømte – nemlig naar Indholdet behager England, naar man er i Orden [?] kraftig mod Rusland. Engelskmændene troe, at Bladartikler i Norden have Noget at betyde. Mon de have?

– Man sammenligne Engelskmændenes Forhold og Yttringer om Ludvig Napoleon og Frankrig 1852 samt om Østerrig, Ungarn, Haynau o. s. v. 1851 med deres Meninger om samme Lande nu, 1854, da de ere allierede med Frankrig og ønske at blive allierede med det noble-noble-hearted-Keiser af Østerrig.

I intet Tilfælde har man talt ud af en virkelig Sympathi eller af en Følelse, der var forenet med Erkjendelse; derfor kan man skifte Mening. Men *hvo har havt en paa Erkjendelse* begrundet Mening og ikke opgiver den, bliver ladet tilbage paa Landeveien at døe paa en Grøfterand.

Onsdagen d. 24de Mai. Aflagde pligtskyldige Besøg hos Mrs. Leveson og Mrs. Bensusan (hvem jeg ikke traf), hos Mawsons, Dr. Grey, Dr. Elliotson, hos Alebien [?] i Berkeley Square. Saae i British Museum nogle af de assyriske Værker. Gik til Pall-Mall og saae Vandfarve-Malerierne. – Efter Middagsbordet med

Benjamin i det franske Theater og saae: »Et Parti Piket« og la joie fait peur.

Torsdagen d. 25de Mai. Christi-Himmelfartsdag. Da jeg spadserede ud med Mont. Leverson saae jeg Drengene beat the parish-boundaries, en Skik, der gjentages, i nogle Sogne hvert Aar, i andre hvert 3die Aar. Foran gik en Tjener i Liberi og med en Stav, hvorpaa et stort forgyldt Vaaben. De piskede Huset eller Porten med lange hvide, tynde Stokke og under stor Jubel. Senere saae vi et Tog af Drengene og Piger komme ind i en Kirke; de vare ledsagede af Skolens Comitee eller nogle af dens Medl. og af en Inspectrice (?). Alle bare en stor Bouquet af blaa Silkebaand, nogle havde tillige Blomster. Nogle af Børnene vare klædte i Skolens Dragt, gammeldags, nonneagtig, andre vare fattigere, uafhængigere. Samtale med Leverson herom samt om denne *Udstilling* af deres Fattigbørn. Vi examinerede dem. De vidste intet om Naturhistorie, kunde næsten slet ikke regne. (L. meente, at de kløgtigste af dem vilde blive Skjøger.) I Kirken blev spillet paa Orgel, og derpaa fik hvert Barn to Hvedebasser og et Glas Øl. — NB. Den 1ste Juni skulle alle City's Sogneskolebørn samles i St. Paulskirken; der bliver udført meget store Musik[...]. Entréen 10 Sh. St. — Derfra gik vi op til Domstolene i Westminster, saae de Rødkappe- og Parykkælædte Dommere og de lange Rækker Sortkappelædte med Paryk forsynede Advokater i Queens-Bench og Common-Pleas samt Exchequer-Court. Disse ere private eller civile Domstole. Procedure; Munterhed. Chancelors Court blev ikke holdt. — Saa gik vi i Underhusets Comitee-Møder, hvor Vidner bleve afhørte om Jernbaner, Postforsendelser (Rowland-Hill blev hiist hørt i det Øieblik), Canaler o. s. v. —

Seilede hjem og toge saa ud til Peckham og hørte en lesson af Mr. Shields om Midlerne, hvorved man kan reussere i industriel Virksomhed: honesty, industry, skill. Et meget smukt Foredrag, hvori det kun stødte mig, at Børn gjorde for meget theoretisk Bekjendtskab med Aandelighed. Al Blomst og Dug synes mig at maatte falde af disse Barnesjæle; men paa den anden Side:

Skaaner Livet dem? – Ubeskrivelig deilig er den Maade, hvor-paa Pigebørnene behandles, den Delikatesse, hvormed de uden Ord (directe) sættes paa et høiere Trin end Drengene, faae en Følelse af deres kvindelige Værd. Jeg har aldrig seet Saadant, aldrig drømt derom, og den sædvanlige Galanteri er Ækelhed i Sammenligning hermed. Hvor lykkelige ere de Børn, der trods Fattigdom opdrages saaledes, faae en saa sund Skjønhedsfølelse vakt.

– Vi spadserede hjem i det smukke, friske Veir. Samtaledet til ud paa Natten.

Benjamin har fortalt mig:

En Mand blev her for endeel Aar siden dømt til Deportation, fordi han ved Brændevins Brænding havde besveget Statskassen. Efter at hans Straffetid i Australien var udløben, forblev han der, begyndte at handle, kom fremad og giftede sig med en Enke, der havde 600 £. St. om Aaret og ligeledes havde været deporteret. Det gik ham alt bedre, og efter nogen Tids Forløb eiede han over 80,000 £.St. tildeels i Landstrækninger. Han tog nu tilbage til London, levede tarvelig i Clapham og indsatte sine tre Neveuer til Arvinger. Pludselig opdages Guldet; hans Landstrækninger stige i kort Tid fra et Værdi af 80,000 £.St. til over 2 Millioner £.St., og den gamle, tykke forhenværende Deportererede beslutter nu at forandre sit Testament. En af Neveuerne har fornærmet ham og skal gøres arveløs; de Andre skulle have betydelige Summer (Leversons nogle 1000 £), men bl.A. bestemmes 100000 £.St. for Oprettelsen af et Universitet, hvortil alle Nationaliteter og alle Troesbekjendere skulle have Adgang. Testamentet er opsat, han kommer om Løverdagen for at underskrive det, saa er Advokaten ude et Øieblik. Han siger, det gjør Intet, han vil tage til Brighton og komme igjen næste Mandag; men om Natten dør han i Brighton.

Fredagen d. 26de Mai. Med Mrs. R. og Miss Lichfield i Udstillingen af nulevende britiske Kunstnere. Kun lidet behagede mig. Mærkelige ere bl.A. Hunt og Collins i deres Forsøg paa at gjen-skabe i den før-Raphaelske Stiil. Der var mange gode Portraiter,

Landskaber (Lee & Cooper) og Søstykker (især Stanfield, f. Ex. the last of the crew); men i Grunden intet Udmærket. En Jury-Scene, hvor de 11 søge at faae den 12te med, da Timen er Udløben, interesserede mig. Der var temmelig mange historiske Malerier, men middelmaadige. Med Billedhugger-Kunsten er det endnu daarligere bevendt; men der var dog en stor Mængde Byster, hvorved Kunstnere idetmindste fortjene Penge.

Løverdagen d. 27de Mai. Gik tidlig ned til Meyer i Jewry Street for at træffe H. og Nordheim; spiste Frokost der; gik til Westenholz; Regnveir. Fik Brev med til Scott Russell & Co. i Limehouse, Millwall; traf den unge Møller. Saae den store Maskinfabrik: Jernstøberi, Valsler- Dreier- Smedeshops etc. Maskiner, Cylinder, Kjelder til Dampskibe blev smeddede. En Fregat paa nogle og 20 Kanoner (Dampskrue) stod paa Stabelen, for Regeringen; vi vare nede i den; et Jerndampskib paa 1300 Tons var anlagt. Dampskibe laae launched paa Themsen. De løbe af Stabelen med Damp oppe. Vi saae Kjølen til Kjæmpeskibet: 700 Fod langt, 2800 Hestes Kraft, 22000 Tons drægtigt; dobbelt af Jern, med Skrue, Hjul og Seil. Maae løbe af Stabelen *paa Siden*. Alle Maskiner, Hjul o.s.v. forfærdiges paa Stedet. Her arbeide 1500 Me[nne]sker, og iaften udbetales 2300 £.St. i Ugeløn. Vi saae Pengene opmarscherede som Regimenter i Slagorden. Er dette en Realitet eller ei? – Da vi gik derfra hen over Engen (isle of dogs?) til Poplar, løb paa et andet Værft et Skib af Stabelen. – Kjørte tilbage, spiste og drak Kaffe hos Simpsons, traf Tydske, vilde høre Cølner-Sangforeningen, men kunde ikke faae Plads; søgte forgjæves at komme ind i polytechnical institution; spadserede i Oxford Street, gjorde smaa Indkjøb; hjem.

Søndagen d. 28de Mai. Spiste Frokost hos Leverson og kjørte derpaa i Omnibus ud til Kiew. Roede op ad Floden, indtil Haven blev aabnet. Der er smukt og landligt; paa den ene Side Parken og Slottet, paa den anden flade Enge og Grupper af Træer. Selve Haven er mærkværdig, især Drivhusene, de store Glasbygninger. I den lille staaer Vandlilier, bl.A. Lotus og victoria regina, desuden papyrus og flere andre Planter, der behøve en stærk,

fugtig Hede. I den større Bygning ligeoverfor række sig Viskelæder-Træet, Palmer o desl høit op under Taget; Banyaner, Bananer, Palmer (skrue), Daddeler, Tamarinther, Papaii m. m. M. staae lavere. Og der er en uendelig Mængde andre Ting, bl. Andet et Museum, hvori Gutta Percha, Korn, Træ o.s.v., o.s.v. – Vi gik ud Kl. 5, spiste, gik med Dampskib hjem. Her vare Mawsons, og vi spillede Whist.

Mandagen d. 29de Mai. Regn hele Dagen. Skrev til Berg og hjem. Henad Eftermiddagen op til Dinner hos Salamans og saa til Townsend. Temmelig stort Selskab bl. hvilke Bulwer, Dickens, Mr. og Mrs. Ashley, Annie Smith og hendes Familie, Dr. Elliotson m. M. Sang og Musik afvexlede. Townsend bærer Paryk, seer underlig forlegen-ængstelig og poetisk-forvirret ud. Maaskee tilføies kun poetisk, fordi han er Digter. Han synes meget rig. Bordets Anretning og hele Servicen vidnede om den engelske solide Velhavenhed; Fra Spisesalen gik et lille Galleri med Blomster og Marmorstatuer til en lukket Speilglasdør. I selve Spisesalen stod paa Mantelpiece: 4 etruskiske Vaser, af hvilke de 3 antages for ægte; den 4de havde Folk med for veludarbejdede Fingre[?]. Forresten Malerier i alle Værelser. Bulwer skuffer umaadelig: en Blanding af Kunst og Natur, begge Dele forcerede og svækkede; Haaret stærkt strøget frem (sort), Bakkenbart, Knebelsbart og Fipskjæg; med Stok, som om han haltede; med en mærkelig krum Næse, og dog i Alt dette Aanden, Geniet og Fornemheden. Mv Herosdyrkelsen med ham. Langt simplere, sundere og kraftigere var Dickens, hvem en noble lady underholdt en Tidlang. Øinene geniale; det Øvrige kraftigt, sundt. Senere Samtale med mig. Tilstod, at han gjorde sig ingen Umage. – Hjem Kl. 2.

Under Festen hos Townsend, medens jeg tænkte paa Evigheden, faldt det mig pludselig ind: Hvis det nu ikke var sandt, hvis Evigheden ikke var, hvis Artisterne havde Ret, disse Me[nne]sker med det stærke Jordeliv, med de fine Sandser, de skønne Organer, de dybe Følelser – Altsammen betinget af Ungdom! Hvis Ungdommen virkelig var Me[nne]skeheden? Hvilken Ulykke da at blive gammel!

Under samme Fest: Annette, der af Jalousi paa Annie er glad over, at hendes Stemme svigter, og smiler til sin Søster. Saaledes fordjærves et godt Kvindehjerte. – Samme sagde til mig, da Mr. Ashley blev beklappet for sin Sang: Det er, fordi han er right honorable. Man maa have lidt for at sige dette; man maa føle Smerte, idet man siger det.

Mr. Ch. S., der pruttede om $\frac{1}{2}$ sh. med Cab-Kusken. Det lader virkelig til, at man her stønner for at holde Tilværelsen opreist.

E. Sk. Lumley sagde (2den Juni), at han ogsaa havde været plaget af Spørgsmaalet: Hvorfor leve vi? Men ved Blenheim Castle havde han fundet et Svar, der tilfredsstiller ham. Han vilde sige mig det ved Leilighed. Hans Proces staaer i Times for 2den Juni.

Tirsdagen d. 30te Mai. Først regnede det, saa blev det smukt Veir, og jeg spadserede fra Strand til Halkinstreet (hvor jeg ikke blev modtaget) og derfra gennem Regent- og Oxford-Street til Coventgarden, købte Blomster og kom hjem til den Dinner, hvori Lumley skulde deeltage. Han kom, og det var meget behageligt. Senere, samtidig med, at han gik, kom Dr. Benish, Mr. og Mrs. Abraham; Miss Annette Salaman var her ligeledes. Imorgen er det Derby-day. (Indbydelse fra Bushbys).

Onsdag d. 31te Mai. Kl. 9 kjørte vi herfra til Epsom, hvor Derby Races holdes. Mr. og Mrs. R. og Mrs. Levenson. Deiligt Veir. Mængde af M[enne]sker i godt Humeur og med uhyre Madkurve paa Vognene. Solskin, Skjemt, Fornemhed, Bourgeois, Rigdom og Fattigdom; hele det engelske Liv. Ankom dertil omtrent Kl. 12 (4 danske Mile). Det kostede to £.St. at kjøre ind til en ordenlig Plads. Uhyre, ujevn Slette. –

Kl. 2 pr. begyndte Løbet. Det andet Løb var det store Derby Løb (26 Heste); Mr. Gully, Hesten: Andover, var den Lykkelige; næst kom Rothschilds King Tom. R. skal have tabt 250000 £.St.; han vilde have vundet $2\frac{1}{2}$ Million. – Kl. 6 var det hele forbi (efter at jeg havde mistet min Kappel). Vi kjørte hjem i en frygtelig Sværm og Støi. Først Kritikken ved Bortkjørselen. Saa Stimmel, Larm (en Rytter af Hesten: Ryttere ind over Mar-

kerne og over Gjærder; den delige Pige i Giggen med den halv-drukne Herre, som vilde horsewhip en anden Herre i piccadilly næste Dag). Utrolig Stimmel og Larm, Fyrværkeri, Hurra o. s. v. via Elephant & Castle. Jeg var syg af Anstrængelse, Solhede o. s. v.

Politik

NB. Grundtvigs Artikel af »Fædre« staaer omtalt og tildeels oversat i Times af 1ste og Morning Chronicle af 2den Juni. Er der Mening deri? – Hvad Hensyn skal tages til Preussen? – Fører England Krig for Alvor? Tør det vove at forbyde Indførelsen af russiske Producter? – Hvorlænge kan Handelsstanden udholde Krigen?

– Samtidig staaer Beretningen om Nordamerikanerne, der holde Gilde i Jeddo, udbringe Toaster, anlægge en lille Jernbane og en lille electro-magn. Telegraph (1 engl. Miil lang).

Torsdagen d. 1ste Juni. Gik med M. Leveson op i Byen, bestilte Beenklæder og Veste, købte Halstørklæde, lod mig frisere hos Langlois, kom hjem, spiste og tog Kl. 9½ i Regnveir til Bal hos Mrs. Bushby, hvor jeg bl. A. traf vor Gesandt og hans Kone, og hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Miss Mathilde Timon, 29, Bloomfield Street, Westbourne Terrace og blev indbudet af hende til at besøge hendes Moder. Hjem Kl. 3.

Fredagen d. 2den Juni. Fik Brev paa Sengen fra Miss Perrett; kjørte efter Aftale op til Lumley hos Mr. Stanhope 23 Springgardens, og kjørte saa til *d'Israeli*. – Gik op i Divan og læste Grundtvigs Artikel oversat fra »Fædre« i Morning Chronicle. Idag var det jødernes Pintse; paa Søndag de christnes.

Løverdagen d. 3die Juni. Modtog paa Sengen Brev fra Fox med Afslag. Kom sildig op, medens B og hans Kone vare i Synagogen. Tog op til Skrædderen og prøvede Klæder. Aflagde derpaa mit Besøg hos Timons. Drak Kaffe hos Verrey. Seilede hjem i Dampskib. Her havde vi en ret munter Middag og Aften med Harry Levin, Mannheimer, Samuel og Leveson.

Hun sagde idag, idet vi talte om Ellis: Naar en Mand ikke har Religion (∴ ikke troer paa Gud og Sjælens Udødelighed), saa har man *ingen Guaranti* for, at han vil handle rigtig.

– Jo; nogle M[enne]sker behøve den saakaldte Religion, Tro eller desl. for at holde fast ved Ideen. Andre see selve Ideen saa klart og elske den saa inderlig, at de intet Andet behøve for at handle godt og retfærdig imod deres Medmennesker.

– – De vil gjøre det for deres *egen* Skyld, for at tilfredsstillere deres Forfængelighed, Stolthed o.s.v. Og hvad om »Ideen« ? Naturen er deres Gud; hvad Grund skulde de have til at holde f. Ex. paa Ægteskabet ? I Naturen er der intet Ægteskab.

– – Nei, men i Menneskenaturen er der Agtelse for sig selv og sit Ord, Agtelse for Andres Frihed, for Skjønhed o.s.v.

Hun smilede og sagde: Det vil Altsammen ikke forslaae. Er der Noget deri, som holder, saa er det taget fra den samme Religion, som de fornægte. Den græske Billedhuggerkunst giver os Maalet for Skjønhed, Biblen giver os det moralske Ideal, den moralske Skjønheds Model.

– – Oh, Biblen, det gamle Testamente! Det kjender just ikke synderlig til Ægteskab. En Mand kan have flere Koner!

– Velan, jeg har Intet derimod. For mig maatte en Mand gerne have mange Koner. Vi skulde da ikke see saadanne Scener som ved Derby; der skulde være gode Mænd og gode Kvinder; vi skulde ikke see alt det Uskjønne; Mændene vilde ikke handle, som de nu ofte gjøre.

Det er aldeles orientalsk. Vilde Konerne da være troe ? Vilde et saadant Ægteskab være sandt ? Vilde det være sand Agtelse, eller vilde det være indstiftet som en legemlig Ting ? Nu er Ægteskabet et vandskelig opnaeligt Ideal. I saa Fald vilde Ægteskab være let; men Idealet være forsvundet.

Hun er i høi Grad gammeltestamentlig.

Om Martin og hans Kone: De have anskaffet (adopt.) et Barn ligesom en Paryk til at skjule deres defections.

Om Dands, at hun ikke kan lide den, at det er improper, at Mænd og unge Kvinder saadan tage paa hverandre og hvirvle sig om. Bedre kan hun lide, at Kvinder dandse indbyrdes. Er det ikke, som om Harems-Traditionen var vedligeholdet i Blodet ? Hun er kydsk og dog djærv.

Søndagen d. 4de Juni. Det bør jeg dog nedskrive og sige, som sandt er, at denne Dag har været en lykkelig Dag uden anden Grund end den, at jeg har enjoyed life. Imorges var det rigtignok lidt kjedeligt. Jeg var beskjæftiget med at skrive til Miss Timon, opgav det, da Leverson kom, og kørte endelig efter noget Ophold med ham ud til Sydenham hos Martin Levin, hvor vi fandt et deilig Opholdssted. Der var ogsaa Gerstenberg. En munter Middag, Spadseretur i Haven; tog Afsked Kl. 6 og vandrede i det deilige Veir op gennem den deilige Egn til Champion-Hill, Mr. Ellis. Den ene af Døttrene er Ms inamorata. Han stønnede paa Veien; da vi nærmede os, var han nærved at kvæles. Hun og hendes hele Familie ere maaskee i Grundēn høist forfængelige og egoistiske; hun er i Henseende til Aand og Styrke ubetydelig, men troskyldig, begejstret, godhjertet, forelsket og tilbeder Ellis og det hele Huus. Der blev sunget og spillet. Mr. Combe og hans Kone vare der; jeg fik Bøger med til Professor Otto og Hilsen til Ltant Bille. Kl. 9½ spadserede vi hjemad, og her hjemme forefandt jeg Mr. Benjamin og hans Familie. – Jeg erkjender, at Luft, Solskin, god Fordøielse, godt Humeur og Glemsel ikke ere Livets Lykke; men for Pokker, det er dog den verdslige Lykke og Verdslighedens Poesi; i denne Tilstand er Øiet aabent for Ideerne, man føler Ungdommens Solnedgang uden dybt at fornemme, at det er Solnedgang. Maaskee Manddommens Sol vil stige op gennem god Villie og gode Gjæringer.

Mandagen d. 5te Juni. Spadserede om Formiddagen i Regent-Street og Green-Park og udarbejdede en Artikel om Krig og Neutralitet, kom hjem, skrev Brev til Danmark og lidt af Artiklen og var om Aftenen paa Bal hos Bushbys, hvor jeg endte med at blive ærgerlig for Ingenting. Kunde ikke komme ind i Southstreet og maatte sove i Bishopgate-Street.

Tirsdagen d. 6te Juni. Kom altsaa hjem fra Hotellet Kl. 10, begav mig opad Formiddagen til Westbourne Terrace, hvor Ingen var hjemme, vendte tilbage og skrev paa den politiske Artikel, og om Aftenen til Salamans, Bakerstreet, hvor der var stort musikalsk Selskab, og hvor jeg rigtignok fandt, at jeg havde en forban-

det slet Skjorte paa, men hvor jeg morede mig godt (bl.A. var Townsend og Salomon-Nissen der), var i dyb Sindsbevægelse og navnlig blev gjort bekendt med Sangerinden Signora Vestfali, en Polakinde, Cracovienne, der gjorde almindelig Opsigt ved sin kraftige Stemme, kraftige, skønne Tilværelse, ved en Friskhed, artistisk Livlighed, Fylde og Mægtighed. Hun indbød mig gennem Broderen til at besøge hende 49, Berners Street. – Saa kom jeg munter hjem og skrev i mit gode Humeur et godt Brev til Demois. Perret, den stakkels i Kloster indesluttede Schweizerpige. Hvor jeg dog i Grunden *seer* Meget!

Miss Anette [sic] var saa nydelig og behagelig denne Aften – eller jeg var friere, stærkere og melankolsk bevæget. Hvilken Nar jeg har været, ikke at samle Rigdom!

Onsdagen d. 7de Juni. Kom først sildig ud og kørte til Timons, hvor jeg indsaar, at det bedste var at trække sig tilbage. Men saa havde jeg en deilig Spadseretur i Kensington Have, gik overhovedet meget omkring, spiste hos Simpsons, læste Times for idag, hvori *Kossuths Tale* i Sheffield og *Programmet til Festen* paa Lørdag. Her hjemme underholdt Benjamin mig med Giftermaalsprojecter.

Torsdagen d. 8de Juni. Denne Dag kunde kaldes tabt, hvis det var et Tab at nyde i Stilhed og nyde Ingenting. I Formiddags først hos Signora Vestfali og hendes Broder, der ville besøge mig i Sydenham. Saa et muntert Besøg eller munter Samtale hos Salamans, hvornæst jeg gik ned til Skrædderens og ærgrede mig en Smule. Da jeg kom hjem vare Mr. og Mrs. Nathan (en Kreolerinde fra Jamaica) her; vi havde en munter Dinner, livlig Samtale efter Bordet; saa kom Dr. Benish med Kone, vi disputerede, og endelig blev spillet Whist en Times Tid. – Om Sundheden skal vare, veed jeg ikke; men jeg befinder mig vel. – NB. I Times for idag er et nyt Svar til Kossuth og to Artikler, en om Sidney Turner, en anden fra ham om institutions for young offenders.

Fredagen d. 9de Juni. Tog ud til Martin i Sydenham. Spadserede og samtalede med ham; hørte *den unge Meyers Historie*. Han kom hertil ganske ung og logerede tilligemed en Jevnaldrende i et

Huus, hvor Manden (forresten velhavende) var en Svirebroder og ønskede at blive af med Konen. Han lod derfor de to unge M[enne]sker være saa meget sammen med Konen som mulig. Ifølge Ms Ytringer ligner hun [...] Esther. Hun var ulykkelig, behandlede de unge M[enne]sker med kjærlig Fortrolighed. Manden overraskede en Dag M. kyssende Konen; maaskee var der Mere. Imod begge de unge M[enne]sker begyndte en Proces, som endte ved Overenkomst. Skilsmisse. M. antages nu at leve med Konen i Islington. Hans besynderlige stille, alvorlige, kolde Character. Martin bebrejder ham, at der slet intet Venskab er, ingen Tilnærmelse; han aflægger ingen Besøg, tager sig ingen Frihed, udtaler ingen Mening uden at blive spurgt. Endskjøndt han er dygtig og har Bevidsthed derom, adlyder han med den største Punktlighed, er *Commis*, og dog altid særdeles høflig. I Mincing Lane, hvor han har sit Hovedquarteer, er han afholdt. Capitainer og Andre, over hvem han har nogen Magt, synes ikke at kunne lide ham. – Martin sagde idag, at han ikke kunde forstaae Krigen; han antog, at det var de Fornemme, der stak Hovederne sammen og bragte den tilveie, fordi »vi« blive for rige, kloge og mægtige ved Freden.

Løverdagen d. 10de Juni. Var med Levin og Simonsens tilstede ved *Crystal-Paladsets Aabning*. Sad der og ventede fra 11 til 3, eller spadserede lidt omkring og saae paa Publikum og Bygningen. Jeg var ikke synderlig tilfreds og glad; vil søge at tydeliggjøre de mange Grunde. – Behagelig Eftermiddag og Aften.

Søndagen d. 11te Juni. Tilbragt Dagen med at spadserere i Haven, læste i »De engelske Dronningers Historie« og gjorde Uddrag. Spadserede igjen, nemlig ad London til og tilbage med Italiænder [?] – Om Eftermiddagen kom Rothschilds herud; sendte mig først deres Kudsk, som bragte Breve fra Møller i Greenwich og fra Mathilde.

Mandagen d. 12te Juni. Var i Paladset til Kl. 2 og saae især Kunstsager. Eftersom Annette Salaman var i Southstreet, tog jeg ifølge Indbydelse ind og forefandt da Gerstenbergs Brev, hvornæst jeg Kl. 5 begav mig til ham (16, Old Broad-Street), traf

Freiligrath. Spiste med dem i Wellington-Rooms (forhen Crockfords Spillehuus), kjørte hjem, fulgte Annette til Omnibussen.

Tirsdagen d. 13de Juni. Ved at besøge Meyers i Jewry Street traf jeg Marinemaler *Sørensen*, der rask besluttede sig til at tage herud med mig. Vi gennemgik næsten hele Paladset; spiste i Restaurationen deroppe. Daarligt Veir; det har haglet og sneet. Idag er jeg flyttet til Park House, Dartmouth-Road.

Onsdagen d. 14de Juni. Smukt Veir. Læste imorges Ixion in heaven. Gik til Udstillingen og blev der til 5½. Til Martin, hvor jeg spiste. Læste her i Park House lidt i the infernal marriage.

Torsdagen d. 15de Juni. Gik i Regnveiret til Crystal-Palace og blev der til 5½. Saa især den moderne Kunst og gennemgik paany Byzantine-Court. Kom vaad til Martin, spiste til Middag, gik hjem og klædte mig om, kom tilbage til ham og spillede lidt Ecarté.

Fredagen d. 16de Juni. Bestandig daarligt Veir. Var i Crystal-paladset og tog Kl. 4½ ind til London, fordi Annette S. var hos R's. Sov i Byen om Natten. (Forefandt Mrs. Bensusans Brev og Presenter)

Løverdagen d. 17de Juni. Kom herud i rette Tid, besaa »Middelalderen« NB. den engelske, tog ind og spiste hos Myers, 25 Finsbury Place North. Sad saa lidt og passiarede med Rs og Samuel. Tog ud Kl. 10¼.

Søndagen d. 18de Juni. Denne Bolig (imod Forest-Hill), Park House, Sydenham, kan ikke sammenlignes med mit Palads i via delle quattro fontane; men jeg kommer dog til at tænke paa den Tid, da jeg i et andet Land havde Landets characteristiske Egenheder nær mig, levede imellem dem. Saa og her; Forskjellen er den samme som mellem England og Italien. Her er Alting i Huset komfortabelt, nydeligt, reent og blankt. Jeg har mit sitting room, Tæpper paa Gulvet, Kamin, Sopha, rundt Bord, smaae Borde, Nipssager, forgyldt Speil over Kaminen, Altan udenfor Vinduerne; jeg har Sovekamret med alle dets engelske Bekvemmeligheder. Jeg har to Haver, en ud til Veien, en Blomsterhave, en anden bag Huset, stor, med Frugttræer, Kjøkkenurter, Blomster og

Grønsvær, og den er kun faa Alen fra Brighton-Jernbanen. Om Hverdagen hengaae sjelden mange Minutter uden at der farer et Tog forbi. Et Iltog, der kommer, er som en Piil i Hurtighed, eller som en Fugl, der stryger henad Jorden, og altsom den nærmer sig, meer udbreder sine store, sorte Vinger; og om Natten er den som en levende Drage. I kort Afstand fra Stationen ere Smelteovne, hvis Skorstene ikke naae høiere end til Jernbanens Niveau, og om Aftenen see de ud som Vulkaner. Hvert Øieblik sætter den electricke Telegraph en Klokke i Bevægelse, eller der afsendes en telegraphisk Depesche, hvert Øieblik komme Folk, afreise Folk, uden et høit Ord, med Præcision og Rolighed; man skulde ikke troe, at de larmede, lydende Anstalter vare til for Menneskenes Skyld, saa stille og rolig forholde Menneskene sig til dem. – Idag, Søndag, er Stilheden fuldstændig. Jeg troer, selve Dyrene ere blevne vænnede til den engelske Sabbath; hvis ikke i dette Øieblik nogle faa Spurve ude i Forhaven vidste en upassende Ligeegyldighed for Kirketiden og Gudstjenesten, vilde jeg kunne glemme, at der her existerede andre Skabninger end hvilende Mennesker og hvilende Maskiner.

Min Værtinde er stokdøv, men om Søndagen taler hendes Mand ikke høit til hende. Man siger, at mange M[enne]sker i Smug drikke dem en god Ruus paa Sabbathen, og navnlig bliver dette anført for at faae Krystalpaladset aabnet om Søndagen. Vidst er det, at Løverdagnat og Søndagnat ere de Tilfælde hyppigst, da Koner blive slaaeede; denne Masse bankede, forslaaede og mishandlede Koner, som med deres Mænd blive bragte for Politiet, vidne ikke meget for den engelske Folkemasses Dannelselse, blide Følelse eller Ædruelighed. Overhovedet forraades en skrækkelig Raahed ved hine Politi-Domstole. – Tilbragte forresten Dagen ret muntert hos Martin i Haven. – Smukt Veir.

Mandagen d. 19de Juni. I Crystal-Place, hvor jeg traf Salamans fra Bakerstreet. Deiligt Veir. Aftenen hos Martin.

Tirsdagen d. 20de Juni. Smukt Veir; lidt engelsk diset Luft. – Tog tidlig til Byen, fandt Breve fra Ragnhild og Berg, gode Breve. Efter at have besøgt Goldsmids og Bushbys (hvor jeg skulde spise

til Middag for saa at følge med paa Bal), kom jeg hjem og skrev Breve til Ragnhild, Berg, Mrs. Bensusan og Lumley, samt Dem. Perret.

Onsdag d. 21de Juni. Havde at bestille Klæder i Anledning af Goldsmids Indbydelse, 58 Conduit-Street. – Havde et Møde hos Salamans for at blive portraiteret og spise til Middag, men undskyldte mig, aflagde Besøg hos Siegfried Saloman (efter at være friseret af halv Neger, som paastod at være født Fransk; reist fra Louisiana) spiste i Turtle-Restaurationen; det blev fiin, tæt Regn. I Bazaren nærved Jernbanen Mrs. White og Herren, (som først forlangte, saa bød mig Ild). Tog herud og arbeidede, samt læste lidt i Hawthorne.

NB. Daily News for idag kaldte *Times* »det russiske Blad«, og vore Russeædere hjemme sluge *Times* med Graadighed!

Det er virkelig saa, at jeg her indsuger Stærke, Sundhed og Ungdom – blot ved at være mellem Mennesker, blive behandlet efter Fortjeneste og med Velvillie, føle mindre Tryk af Livet, faae Kjærlighed til Livet. Jeg føler, at jeg bliver sundere, og dog bliver jeg vel nu aldrig Andet end Reconvalescent; thi jeg sporer bestandig den dunkle Baggrund, Frygten og Angsten samt det vemodige Hensyn til de Stakler hjemme.

Torsdag d. 22de Juni. Var i Crystal-Palace, hvor Mdm. R. med Børnene, Miss Ballin og Mr. Samuel indfandt sig. Spiste hos Martin, tog ind til Byen, traf der hos Benjamin Juveelhandlere fra Petersborg og Paris, disputerede med dem om Kunst og Skjønhed, klædte mig paa og tog op til Goldsmids.

Fredag d. 23de Juni. Kom tidlig herud til Sydenham for at træffe Lumley Kl. 11. Af et Brev fra ham saae jeg senere, at vi havde forfeilet hinanden i Paladset. Gik ene deroppe, saae Renaissanceen og Italiens Kunst, hørte lidt Musik i Haven (God save the queen) og gik saa til Middag hos Martin. Deilige Veir. Aflagde Besøg hos Simonsens (tilligemed den lystige Gerstenberg). Spillede Whist og tabte næsten 14 sh. Hjem Kl. 12.

Løverdagen d. 24de Juni. Moders Skaal blev idag drukken ved Benjamins Bord af: Benjamin, Dr. Haydenheim fra Gothenborg,

Mr. Nathan fra Jamaica, Lumley, Samuel, Siegfried Salomon og Kone, Mont. Leverson. – Imorges spadserede jeg i Haven ude i Sydenham, gjorde mig færdig, flyttede ind, gik til Cimos Concert i New-Beethoven Rooms, Queen Anne Street, spadserede til Conduit-Street, seilede til Londonbridge og gik til Fenchurch Street og saa havde vi Middagen her hjemme. Mv Paa Hjørnet af Oxford og Regent-Str. stod idag Liiredreier med Kassen i det brede Læderbaand om Nakken, med et Barn paa Kassen og Konen med et Barn staaende hos.

Søndagen d. 25de Juni. Var trods det smukke Sommerveir hjemme, læste og skrev om Formiddagen, kørte efter Middag med Rs. til Nottinghill (George Leverson); om Aftenen efter 8 i Selskab hos Bensusans, hvor Signora Vestvali var.

Mandagen d. 26de Juni. Sendte »Asmonean« i et Brev til Nathansen; skrev til fru Jerichau og Miss Rowan. Var ude med Mrs. R. hos Tarratt i Anledning af Skjorter. Besøgte Mrs. Sam Salaman i 35 Euston Square. Spiste hos Verreys, drev om hele Dagen i Westend og kom træt hjem.

Mr. Pryse Loveden, M. P. fra Cardigan, blev igaar Nat funden i beruset Tilstand i Piccadilly (et offentligt Fruentimmer stod hos, og for hans Sikkerheds Skyld tog Politiet ham i Forvaring). Han blev bragt for Politis Domstolen i Marlborough Str. og dømt til at betale den sædvanlige Bøde, 5 sh; men da han bad om at maatte lægge 10 sh i Fattigbøssen, blev Bøden ham eftergivet. Her nøies man med at sige, at han er et værdigt M P. Hjemme vilde man sige: Sikken en Rigsdag. Og havde det været i Bondeventiden, og det havde været en Bondeven, vilde da man have forlangt det almindelige Valgret [?] afskaffet [?].

Tirsdagen d. 27de Juni. I Krystalpaladset; kom tidlig hjem til South-Str. Middagsmaaltid med Myers fra Ramsgate. Tog bort Kl. 7½ for at møde den unge Pige fra Hole-Street (eller Hjørnet af Wellington- og Goswell-Str.) Underlig Scene i Exeter-Hotel. Kom tilbage Kl. 10.

Onsdagen d. 28de Juni. Mødte Lumley ved Londonbridge Station Kl. 11, tog med ham til Sydenham; spadserede i Paladsets

Have og i Paladset. Tog med ham til Greenwich, hvor vi havde en Whitebait-Dinner; smuk Scene ved Floden; som den nedgaende Sol beskinne. – Paa Hjemtouren gik Roret istykker paa Dampskibet, just som vi lagde til ved Tunnel Pier. Spadserede hjem gennem Eastend usunde, snavsede Gader. Fandt Breve fra Miss Perret og Miss Rowan.

Torsdagen d. 29de Juni. Tog ud Kl. 10 til Primrose-Hill. Miss Perret. Spadseretour i Regents-Park. Da Myers ikke tog til Sydenham, men tilbage til Ramsgate, kunde jeg tilbringe Dagen hjemme indtil Kl. 7, da jeg tog op til Levy's Concert i Welles' Rooms hvor Nissen-Salamon, Vestvali, Dem. Stabbach, Sign. Gardoni sang. Paque spillede Violoncel, Bazzini Violin, en Quartet af Mozart blev opført o desl. Hjem Kl. 9½. Næsten Væddekjørsel i en Hansom-Cab fra Strand til Bank.

Fredagen d. 30te Juni. Fik Brev hjemmefra med Notits om, at Berg er bleven Præst. Tog, lidt melancholsk, ud med Mrs. Rothschild til Paladset, hvor »Sorgerne bleve efterladte paa Tærskelen«. Mægtigt Tordenveir med Lynild og Skylregn. Kom hjem henad 5; til Dinner hos Dr. Benish, hvor jeg gjorde Bekjendtskab med Lægen, Dr. Schulhof, der har været Læge hos en tyrkisk Pascha. Han tog mig med og forestillede mig for Udg. af Morning Advertiser. Kom her hjem Kl. 10; oversatte Skizzen for Mrs. R; hun og R. vilde begge have mig til England. Jeg vil forsøge at sætte det igjennem.

Løvedagen d. 1ste Juli. Hvis det ikke havde regnet, skulde jeg have mødt Madem. Perret idag Kl. 11 paa Primrose-Hill. Istedfor skrev jeg et godt lille Stykke af Romanen, tog ud til Crystal-Palace, saae der især de antike græske Basreliefs, havde et Sammentræf med Cary Simonsen og Friedlænder, gik ned til Martin og spiste, passiarede med ham i Haven, Kl. 9 fulgte han mig til Stationen, og da jeg kom her hjem, fik jeg en lille Whist med B. Samuel og Fl. Miss Gordon var her bl.A.

I »Times« for idag en Artikel om Giver, Fonds o desl., testamenterede til Skolen og slet benyttede. Maaden hvorpaa Krigen føres. En Kone er reist til Odessa for at see sin Mand, Tigers

saarede Capitain: han var død. Man lod hende see hans Grav.

Søndag d. 2den Juli. Sad hjemme og skrev Breve. Tog Kl. 1 ¼ i det smukke Veir ud til Martin. Hjem Kl. 7 (Han fulgte mig saaa kjærlig og hjertelig til Sydenham Station) Jeg traf i Arcaderne Fanny James, tilbragt nogle Øieblikke med hende, kom tidlig her hjem, spillede Schack.

Mandagen d. 3die Juli. Afsendte Breve til Moder, Berg og Berling. Var hos d'Israeli, men fandt ham ikke hjemme, besøgte Francis Goldsmid, Portland Place 14, og havde en venlig Samtale med Konen, som indbød mig til Middag. Traf Rothschild udenfor Verreys, gik lidt efter ned i den franske Udstilling, Pall-Mall-East 121, om hvilken jeg har begyndt at skrive. Da jeg kom hjem, var Mrs. R. hos George Leverson, hvis Kone er kommen i Barselseng. R. og jeg gjorde Aftale om, at jeg skal møde ham her i Begyndelsen af Septbr og reise med ham gennem Tydskland, Frankrig, Schweiz o.s.v. Mrs. R. kom hjem og oversatte Brevet til Crystal-Paladsets Directeur.

Tirsdagen d. 4de Juli. Var paany i den engelske Kunstudstilling og tilbragte der to Timer. (Cataloget er mærket). – Gik derpaa op til Marylebone-workhouse (Northumberland Street), hvorom findes Notitser i den lille Bog. – Regn. Sammen med den »irske Pige« – Kom hjem og efter Middag fik Mrs R. og jeg Brevet til Krystalpaladsets Directeur færdigt. R. cross. – Spillede Schack. – Idag Brev fra Perret, som har ventet mig imorges Kl. 11.

NB. I *Journal des Débats* for idag staaer en interessant og vigtig Artikel om Englands Ministerium.

Onsdag d. 5te Juli. Reenskrev og afsendte imorges Brevet til Crystal Palace. – Tog til d'Israeli og Goldsmids, derpaa efter Indbydelse til Martin paa Contoiret, fulgte med ham til Crystal-Paladset, spiste hos ham, tog hjem (med vundne Penge) Kl. 9 ½.

NB. Iaften i Times, Parlamentshus. Sir W. Molesworths Tale om frit Skib og fri Ladning.

Torsdag d. 6te Juli. Var imorges paa Primrose-Hill – forgjæves. Kl. 12 begyndte det at regne; jeg kjørte til St Martins-Hall, Long-Acre, hvor educational exhibition var, og hvor de »faa«

Ting anmeldte fra Danmark endnu ikke vare ankomne, ligesaa lidt som jeg saae vor Hr. Commissair. – Derfra til den franske Udstilling og endelig til Society of British artists, Suffolk-Str., hvor idetmindste Pettets babylonske Maleri paa sin Viis var interessant. – Regn.

NB. I Globe for idag staaer:

1) Om et Søgmaal, der viser Moraliteten; en noble lord, der holder et Fruentimmer, kaldet venerable.

2) Om Bortførelsen i Irland.

3) Om Præsten, der anlagde Søgmaal for at faae de Klæder tilbage, han havde givet Pigen.

NB. I »Asmonean« staaer bl.A. en Afhandling om Minhagim, bl.A. om Ligheden mellem Zendavesta og vor Liturgi.

NB. I Times for idag om sidste Qvartals Regnskaber, 367,000 £.St. *Aftagen i Told.*

Fredagen d. 7de Juli. I Guildhall et Øieblik; derpaa til Crystal Paladset, hvorfra jeg gik til Martin; traf Levysohn fra Hamburg, det var vaadt, jeg tog tidlig hjem.

Løverdagen d. 8de Juli. I smukt Veir til Crystalpaladset; spadserede omkring, saae Alt frit og uden Studium. Tog tilbage Kl. 4 for at gaae til Goldsmids, Portland Place 14. Havde der en saare behagelig, gemytlig Middag med Familien, Miss G og en Nevø. Tog hjem i smukt Veir, Hansom Cab, Kl. 10; her var Mr. Samuel, og vi spillede Whist.

NB. I Times for idag mærkelig Proces af en engelsk Præst mod en udmærket dygtig Gouvernante formedelst sound religious principles.

Søndagen d. 9de Juli. Sad hjemme om Formiddagen og læste, fordi jeg ventede Lumley. Han kom, og vi havde et ret behageligt Samliv; men af Landtouren blev der Intet formedelst Regnveir. Dog seilede jeg sammen med ham opad Themsen i en Pennybaad, var med ham i Springgarden og tog Afsked med ham paa Trafalgar Square. Kjørte hjem og gik tidlig tilsengs, medens Rs vare ude at trække frisk Luft.

Mandagen d. 10de Juli. Fik imorges Brev fra Fru Jerichau og

Anbefaling til Dassent, 13 Eton Place South, hvem jeg kjørte op til uden at træffe ham. Var hos Bushbys, derfra i Westminster Abby, hvor jeg saae de to unge Damer, med dem i Lordernes Huus, kjørte til Museum Str. derfra til Berners Str. hos Vestvali, tog Broderen med til Mawson, gik til Orchard- og Bakerstreet, mødte paa Tilbageveien Baron Dirckinck og hans Damer, aflagde Visit i 18 og 33 Queens Square, hjem Kl. 6. – Her kom iaften Elsass. Lang Samtale med Benjamin om at tage herover.

Miss Ballin, som benschet, før hun spiser en Bid Brød, men, endskjøndt hun anseer sig selv for Troende, ikke troer paa Sjælens personlige individuelle Udødelighed, dens Hukommelse o. s. v. Idet hun forkaster dette, giver hun kun den Grund, at hun ikke forstaaer det, men hun troer (hun veed), at vor Sjæl er Guds Aande.

Mistr. S. Salamon, levende stille, tilfreds eller rolig, med en anden Kjærlighed i Hjertet, omgiven af Velstand.

Damerne Rowans – hvorfor lever de ?

Interessante Scener

South-Str.

Den elskværdige Kone sidder oppe. x gaaer ned [»x gaaer ned« *overstreget*] Talen er om Edward, Hensyn til Familien og Drengens Fremtid. x gaaer ned i Contoiret og taler med B. derom, bruger Udtrykket »Schema jisroel, hvad har han mentes gjort ?« og faaer tillige Adressen paa et Hotel, hvor man kan gaae hen med Fruentimmer. Kommer op, bringer Konen Besked om Edward og beundres med Rette for den heldige Anvendelse af Sc. j. og for det gode Hjerte.

Den unge Pige, Miss Rowan, og Mrs. B. – B. siger: Jeg vilde være stolt, om jeg havde en saadan Broder. – Det er sandt, siger Miss R. sagte. – Hvad behager ? Hvad sagde De ? spurgte jeg. – Hvad var det ? Hvad sagde De ? spurgte Mrs. B. – Ingenting, sagde R. og troede at have beholdt sin Hemmelighed, Fangen, der gjerne vilde flyve bort.

Miss Brown hos Levins, medens Levy spiller. Hun knælede

foran Mdm. L. Det var naturligt og smukt. Senere erfarede jeg, at *hun elskede* Gerstenberg.

Hun forbereder mig paa at Myers er tyk, graahaaret og i det Hele styg – for at han skal gjøre et desto bedre Indtryk paa mig.

Saadan hænger Kvinden om den, hun elsker.

O, hvad det er at blive elsket af en Kvinde.

Hun var saa begeistret for Kunsten. Og da Spørgsmaalet blev om at gaae Fredag, den bedste Dag for Opfattelse, forstod hun ikke eller brød sig ikke om, at det vilde skade det æstetiske og kunstneriske Arrangement, hvis vi tillige gik Torsdag – thi saa skulde Ms være med! – Jeg talte integer [?] om Hensynet til Opfattelsen og tog ikke i Betænkning at bede hende *ikke* gaae Torsdag. Det blev ikke forstaaet, men faldt som noget Ublidt og Ukjærligt, Uhøfligt!

Mdm. Benish siger ligefrem, at hun ikke kan troe, at Alt det, der staaer i Biblen (det gl Testamente) er en Guddom værdigt. Hun troer, at det er altsammen menneskeligt, at Gud intetsteds har aabenbaret sig haandgribelig eller fattelig for Sandserne. Hun mener om Christi Død, at det var »mere end en Forbrydelse, en Feil«; uden den Dumhed vilde Jødedommen allerede da være bleven reformeret. Hun siger, at hun med Hensyn til Ceremonier blindt lyder, hvad hendes Mand paalægger hende som Pligt. Hun skyer ogsaa at udtale sig eller bringe ham i ubehagelige Sammenstød; thi en offentlig Mand bør være forsigtig. Hun holder ikke af Haandarbeide; hjælper sin Mand ved at holde Bog. Hun kan ikke lide stort Selskab eller Samtale med Fruentimmer; men vil gjerne tale med Mænd om Politik og Literatur.

Familieliv

Ronges [?] og Hustruens Historie.

Hun besøgte dem for at tale om en Pestalozzi Skole for Middel/Mellemklassen.

Martin fortalte mig (d. 1ste Juli) om Børster. De ere tydske eller russiske. Alle russiske Producter udføres med den største Omhyggelighed, fordi Regeringen passer paa. Derfor kan man

forskrive Børster fra Rusland og være aldeles sikker paa at faa den Qvalitet, man opgiver. Hidtil have Engelskmændene ikke tænkt paa, at der kunde gives en Vintertransport (over Land). Følgelig, naar Forraadene slap, havde Martin store Salg og til høie Priser (tydsk). Nogle faa Huse handle dermed; Martin forskriver for dem; de sælge til Fabrikanterne (Fabrikanter spekulerer aldrig). Hine Huse og Martin holde sammen ligesom Forfatterne af Crystal Palaces Bøger.

Martin fortalte ogsaa om Blomster-Tiggerpigen i Trieste, som, da han talte til hende, søgte at gjøre sig forstaaelig med nogle tydske Ord. Da han saa sagde, at hun egenlig godt kunde tale Tydsk, og at hun var tydsk, kastede hun i Vrede Pengene for hans Fødder.

Sjælens Udødelighed.

Et Beviis imod Sjælens Udødelighed er gamle Folk, der gaae i Barndommen og have glemmt Alt, lege med Dukker som smaa Børn. Hvor er Sjælen? – Men komme der aldrig Glimt, der vidne om, at Sjælen blot sover under Legemets Tryk eller alt saa at sige har den ene Fod udenfor? Og i alt Fald, hvad vedkommer det Pathologiske i Alderdom, Sygdom, Vanvid o desl. mig, naar jeg har den Følelse, at Opoffrelse, Kjærlighed o. s. v. ere af udødelig Herkomst, at Sjælen idet den fuldbringer opoffrende eller kjærlige Handlinger, breder sine Vinger ud og svæver over Aandeligheden? Det at føle Aandeligheden er dog et større Beviis end at tænke sig dens Ikke-Existens.

Til Nord og Syd

Fabrikerne i Lowell. Chambers Journal, 24 Juni, 54.

Løverdagen 12te Aug. Tilbragte en behagelig Dag hos Kbmd. Isaaksen. Allerførst i Kirken. Konen, der var gift med Skønning [?] og [...] (No. 1 gloria magna nobilium et eruditione, Randers Stolthed. No. 2 Læge.) Efter vi havde spist Frokost, spadseret paa Skovbakken, besøgt Klubben, spist til Middag, igjen været i Klubben og spillet Billiard, tog nu ud at seile (egenlig i en Hjulbaad), kom ned ad »Fjorden«, forbi Laxegaarden og *Siv*, tilbage igjen under Broerne, besaa disse eiendommelige Bredder, hvor

Randers med sin nette, venlige, velhavende og solide Bygningsmaade tager sig fortræffelig ud. Om Aftenen sammen med Kjbmd Julius Ree og Kone, meget vakkre Folk.

Søndag 13de Aug. Var først hos Isaaksens, med hvem vi skulde været til Dronningborg ($\frac{1}{2}$ Miil herfra), men Folkene kom til Byen, til Kirken og til [...]. Kl. 1 hos Ree's, hvor vi spiste, og saa tog vi Kl. 4 ud til Støvringgaard Skov og Kloster. Paa Hjemveien lille Uheld med Axel og Feilkjørsel.

Mandag 14de Aug. Kl. 11 $\frac{1}{2}$ afreist fra Randers til Aarhus. Ankom der Kl. 4. – Middagsselskab hos Müllers. – Stiftprovst, Præst og Generalkrigscommissair. Lhombre.

Tirsdag d. 15de Aug. I Bad. – Afreist Kl. 9 til Silkeborg. Uveir. – Ankomst hertil Kl. 11 efter at have fundet lukket Vogn i Lindaa Kro (No. 1 Laban). – Her var Bal hos Schou.

Onsdag d. 16de Aug. Vi lode os i en Hjulbaad føre op ad *Ruudstrup*-Aa til Ulvehovedet; paa Veien derfra til Luisehøi fore vi vild, kom paa rette Vei, spiste Frokost i Skovfogedhuset, spillede Kegler, og seilede tilbage; stege op paa Dronningsstolen. Her er stort, vidt, bakket Land, med 23 Søer og megen Skov. Da vi vare komne hjem, havde spist og seet Papirfabriken, samt gaaet ned til Søen under Gjæstgivergaarden og slaaet Smut, kom det store Uveir. Billardspil. Thee. Plat og Krone om Horsens.

Torsdag d. 17de Aug. Behagelig Dag; Kjørsel gennem den herlige Skovegn til Himmelbjerget; Rye Kro, Kollen, *Skandeborg*, hvor vi saae Fr. 6des Minde. Levninger af Slottet og en herlig Solnedgang. Smut i Søen. De 4 Gjæss. Kom til Aarhus Kl. 10.

Fredag d. 18de Aug. Opad Formiddagen ud for at fiske; Besøg ombord i Krydskutteren. Controlleuren, Ltnt [...], men Vinden var for stærk, og vi nøiedes med at seile ind i Begtrup Vig, stige i Land, gaae til Munk, Kongsgaarden, Besøge Præsten La Cour, spille Lhombre hos Munk og sove 4 Mand stærk i Gjæstekamret.

Vi vare Müller, Danner, Conradin, Lassen, Krydsbetjentene Grove [?] og Lorentzen. – Stærkt Regnveir.

Løverdagen d. 19 Aug. Deiligt Veir den hele Dag. Først gik vi

omkring i Gaard og Have og til Frokosten, skjød, toge Afsked, indskibede os, havde det saa herlig, gemytlig og muntert.

Lorentzen har været i Vestindien, forlovet, hun tog her til Kjøbenh., han fulgte efter, hun havde forlovet sig med Lnt Wadskjær, han tog en Kone sex Aar ældre end han selv; er lystig – formodenlig ude. Konen syntes ventende paa ham paa Molen at ligne en Sky, fyldt med Prosa, Sorg, Bebreidelser, Kummer – hvorhen han drog fra vort glade Selskab – [...] Broder til Captlntnt har været i Ost- og Vestindien, seer meget medtaget ud, men har Humor, f. Ex., da han sagde til Jagthunden, som Lorentzen har »forpagtet« eller laant: Min gode Ven, jeg maa sige Dig, at jeg under Dig en god Plads, men min Ven Lorentzen endnu bedre – og saa med Slag jog den bort fra Madrasserne. – Ypperlig Skipper, der har faret »den korte Fart«, England, Norge o. s. v.

Søndagen d. 20de Aug. – Prof Ottos vare her. Opad Formiddagen kjørte vi til Riis-Skov (NB. Justitsraad Brorsen fra Kjøge), spadserede om den, drak Kaffe, spillede Kegler, besøgte *Daareanstalten* (Dr. Semler) kom hjem 4¼, spiste til Middag, besaae Domkirken (Altertavlen, Skriftestolen, Marselis-Gravmumentet, Drakenberg), kom hjem, vare muntre tilaften.

Mandagen d. 21de Aug. Tog i det smukke Veir omtrent Kl. 11 ud til Dahl paa Moesgaard, hvor vi havde det særdeles godt. Fru Dahl. – Hans Moder med det smukke gamle Ansigt. Hans Fortælling om de jydskke Ægtefolk: Konen beklager sig for Manden over, at hun ikke kan faae ham i Kisten; han lægger sig i den og dør i den.

Balsamen.

1855

Onsd. 27de Juni. (Nordheim – Kmjkr Jessen) I Hannover. Godsbesidderen og Kone, med hvem jeg gik til Herrenhausen. (Han hedder: Harrinhausen) *Concert i Volksgarten.* Portneren her, som har tjent *Grev Bernstorff.*

Alt saa venligt, fordi jeg selv er fornuftig. – H. fortalte mig om Hannover Politik.

28de Juni. Kl. 7. Brunsvig. – Denne By ligger sundt og venlig ved Ocker, »der kommer fra Harzen«, som den venlige Banebetjent sagde mig. Overhovedet er i Nordtydskland Alt venligt og gemytligt, naar man blot selv vil og især kommer ud af Strømmen, reiser om Morgenen tidlig Kl. 5½, og i deiligt Veir!!

Paa 3die Plads. Hvor godt den kan være, sees af, at han med den blonde Knebelsbart spyttede i sit Lommetørklæde.

Jeg har betalt ca 4½ Rdl dansk for Reisen fra Hannover til Leipzig. Man kan reise for 5 à 6 Rdl om Dagen.

Her den aabne Hal ud til Byen, hvorfra man er skilt ved Floden. Hallen er med Steengulv, ud til Byen een stor og to mindre Buer; romansk Stiil; paa (Steen) Balustraden udenfor græske Candelabra for Gas.

Paa Veien fra Brunsvig til Leipzig (d. 28de Juni fortsat) Konen, der sad og spurgte om Magdeburg, om en Omnibus, som afgik derfra til en lille By, og vidste næsten bedre Besked end de, der svarede hende. Thi hun var fra Magdeburg-Eggen, havde været borte i 30 Aar, men mindedes Alt saa paafaldende godt.

Senere kom jeg til at sidde overfor hende (Alt paa 3die Plads), og hun fortalte mig da, at hun nylig var bleven gift 2en Gang. Hendes første Mand var død »af Tæring« og havde været doven, levet af sine Renter ☉: hendes Arbeide. Senere tilføiede hun, at han havde været dum, havde drukket megen Brændeviin og var død deraf, hätte er saubern Wein getrunken, der dumme Mensch, hätte er noch gelebt. Hendes nuværende Mand er *en Jøde*, 57 Aar gl, var forhen hendes Medhjælper. Han holder sin Religion strengt; naar han om Morgenen før Kaffen lægger sine

Tephilim, tør ingen Lyd høres i Huset, det sørger hun for. Hun holder koscher Husholdning. Hun lod ham skaffe sig en tydsk Oversættelse af Bønnerne, thi »hun vilde vide, hvad han bad«, og saa respecterede hun det. – Præsten (den lutherske) lod hende komme til sig, første Gang hun gik til Alters, og sendte hende til Superintendenten, der ligeledes foreholdt hende, at hun havde giftet sig med en Jøde, »hvilken Skam, hvilken Paafund!« Hun svarede: Naa! I give mig jo ikke et Glas Vand, han ernærer mig, han er ærlig. – Ja, men saa gjør dog Alt muligt for at faae ham omvendt. – Ihn bekehren, ihn verkehren! Nei, snarere vilde hun gaae over til hans Tro. –

Hun har vist været smuk, men er nu koparret, seer ud til at have levet meget. Hun er *Kammerjægerske*, kgl. hannoversk privilegeret, ligesom hendes Mand Marcus (forhen hun [sic] Waterkamp); de boe om *Vinteren i Aachen*, om Sommeren i *Hannover* og have det godt.

Men simpel er hun. Hun kunde ikke lide Hestehandleren, der tilrev sig Ordet og irettesatte hende. Saa fortalte hun mig, at han etsteds havde givet »Store Drikkepenge« – een Groschen; han pralede ogsaa med, hvor han havde logeret, hun kjendte et af Husene, det var berygtet.

Ogsaa var Samtalen med Rosskamm No. 2, et Barndoms-Bekjendtskab, da det kom til Stykket, høist characteristisk; hun lod falde et hebraisk Ord (Dolles), og da glimtede hans Øine og Glimtet faldt ogsaa paa mig.

Rosskamm No. 1, fra Bückeberg, har gjort Reiser i Danmark for at kjøbe Heste (hun kaldte ham foragtelig Rosskamm oder Pelzhändler), har været i Carlsbad, gav Damen, som skulde dertil, gode Raad, førte ivrig Ordet, var lidt affecteret paa sin raae Maade og – maaskee en Jøde.

Damen var en Mdm Liesmann, saae ret godt ud, reiste for at blive helbredet for smaa og ubehagelige huuslige Forhold, som jeg øieblikkelig opdagede og characteriserede. Nogle Bemærkninger udgaaende fra min Erfaring (at man maa gjøre Andres Lykke og sole sig deri) slog hende, og hun syntes paa Veien til at

forelske sig i mig, sagde mig sit Navn, vilde vente mig i Carlsbad – saa skiltes vi.

Her i Leipzig vare baade Julian Schmidt, Freytag og Oettinger borte.

Fredagen d. 29de Juni. Tidlig om Morgenen i deiligt Veir afreist fra Leipzig. – Billet til Prag – 4 Thl.

I Vognen Bekjendtskab med et ungt M[enne]ske, Meltzen, der førte Samtalen paa Politik og bl.A. yttrede, at Friheden var Evne til ad alle Sider at gennemføre det Fornuftige. – Hvor dog slige Theorier gjøre Ondt især paa 3die Plads! – Behageligere var det, da han senere sagde, at Alle vare i Grunden blaserede, men havde ingen Ideer, og han, saa ung han var, søgte at finde *en livskraftig Egoisme*. – Jeg sagde, han skulde have en livskraftig Kjærlighed. *Blaseretheden* kommer ogsaa af Anstrængelse, f. Ex. i Kunsten at ville være noget Stort, skjøndt man ikke kan.

Formedelst en Smule Mangel i hans Pas kunde han ikke komme med, men blev i Schandau, til det kunde komme i Orden.

I Dresden gik jeg over det smukke *Mariabro* til Stiftsstrasse 11, Dr. Schäffer. Derfra i katholsk Kirke, hvor der var Stads (jeg erfarede nys, at det idag er Peter og Pauls Dagen), men hvor især Altertavlen, Christi Himmelfart, interesserede mig, fordi denne Fart, omgiven af Engles Glæde, medens de Tilbageblevne ere exalterede, passer i *denne* Kirke.

Efter en tarvelig Middag paa Brühlske Terrasse gik jeg til *Gal-leriet*, der flyttes over i den nyopførte Deel af Slottet. Er langt fra opstillet i de smukke Værelser. Betalte 15 Fr. Entrée til Inspecteuren, der selv er Professor – –

Derfra til Jernbanegaarden.

Paa Veien *de to Jødefruentimmer* fra Prag. – Jøderne fra *Raudnitz*, især den flotte, ca 40 aarige Balbos-rauven med Tørklædet skjødesløst om Halsen, sort Vams af Sommertøi. – Jødefruentimmer var glade over, at jeg – saa hübsch en Mand – var Jøde og vilde være det.

Uhyre Afvexling her med Eparker, Fattige, Bønder, Hunde, smaa Børn. – Damen fra Finland, der hører hjemme i Østerrig,

og med hvem jeg gjør Følgeskab hertil. Værtinden i Hotellet (?), der strax har tilbudt at sende mig en kjær Pige!

Pengene ere slette; for en Daler pr., der skulde gjælde 90 xr, er Coursen 117. Man bliver optrukken paa alle Kanter, siges der.

Veien hertil, langs Elben, forbi det *sachsiske Schweitz, Königstein, Bodenbach* o.s.v. var deilig især formedelst Veiret.

Løverdagen d. 30te Juni. Fra Prag Kl. 5½ (Billeten til Wien omtrent 8½ Gylden). – Blev barberet paa Jernbanestationen. – Traf en Mand, hvis Navn nok er Rademacher, har været hos Christiansen, Sæbesyder, Flensborg, for 20 Aar siden bereist heel Danmark, husker endnu mærkværdig godt og holder saa meget af os, især af Bøndernes Rigdom paa Melk.

Dernæst længere hen *den unge* Pige, 15 Aar gl, hvis Onkel havde fulgt hende til Brünn, og som lovede at møde mig i Mariahilf-Kirke. Saa hun fra Lundenburg, den Smukke, Kjække, lidt Affectede. – Den lille saae op til hende, og det var mærkeligt at see, hvorledes hun blev kold imod mig, medens den Anden nævnede sin Hensigt, idetmindste mod Slutningen lod forstaae, at – vi kunde mødes.

Reisen gik gennem den flade frugtbare, bugnede Slette, gennem de mähriske Bjerge med Adlerthal og Adamsthal (11 Tunneller), romantisk, Smaafloder, Broer, Hytter, Slotte, Borge, Ruiner, Alt dette Herlige belyst af den endnu herlige[re] Sol. Saa over Donau ned til Wien. Besøg hos Sperl med Steinfeld, hvo den unge Strauss, Johan S., er at møde.

De spillede en Vals af ham: Man lebt nur einmal.

Jeg saae ham her.

Herren, der senere gjorde ham Complimenter: at han havde følt, at hans Renomme ikke var større end hans Fortjeneste. Strauss's Tak!

Wien (1ste Juli)

Søndag Juli 1. – Kl. 8½ Afg fra Wien til Baden. Lige ved Banegaarden ligger det mægtige *nye Arsenal*, der seer ud som en gothisk Fæstning. – Førte forbi de smukke med Viinhaver besatte Bjerge. En Herre, der gjorde mig Selskab til Mödling, viste

mig oppe paa Bjerget »*der Husarertempel*« bygget af Fyrst Lichtenstein, over de 3 Husarer, der i Slaget ved Aspern huggede ham ud og faldt. – Fra denne Egn har man en herlig *Udsigt over Wien*, der ligger i en vid Dal og skinner med sine hvide Tinder, sine Taarne og Spiir og den gyldne Kuppel paa Mariahilf-Kirken. – Kom Kl. 9½ her til Baden, hvor en Herre med to Sønner viste mig Vei til Knöppersche Haus, hvor Kuranda boer. Han er gaaet til Vöslau, jeg kjører dertil Kl. 11.

Fortsættelse. – Kom med Stellwagen til Vöslau, hvor jeg traf Kurandas Broder, ligesom den Rigtige var taget tilbage til Baden. – Gik i Bad, hvor der trods det friske Vand var behageligt at svømme i det store Bassin med rindende Vand og naturligt Styrtebad (Alt 18° – baade Vinter og Sommer). – Traf tilfældigviis *Admiral Dahlerup*, da jeg spurgte om Vogn, var med ham i en Have og paa hans Værelse. – Lod tage Billet til Stellwagen; den kjørte fra mig. Tilfældet førte mig til en Mand med een Hest for en lille Tospænder; han kjørte mig gratis til Baden. Men det kostede mig megen Umage, inden jeg kunde bringe mig selv til ikke at tænke paa det vilde Bæst (saa syntes mig), og allenfals var Kjørselen farlig. Skriver dette efter Middagsmaden i Hotellet »*Zum goldenen Löwen*«. Vi nu gaae til Kurandas.

Traf ham, blev venlig modtaget, hans Kone og Søster. Vi gik til Kaffehuset, hvor der var saa lyst, venligt og summende; mistede min Stok ved at laane den til et Barn. Hjem igjen til Kuranda; Samtale, især om Norden, Hitterdal og Jødedom. K. fulgte mig henad Jernbanen til, gik og ventede; tog afsted 7¼. Mængde; 36 Vogne.

Mandagen d. 2den Juli. Kom forbi »*Goldenes Lamm*«, gik op og traf *Oettinger*; fulgte med ham, besørgede Ærinder; opsøgte saa *Kuranda* (Dominikanerplatz 667), der bød mig til Gjæst; stort Maaltid (han havde idag faaet sin Maanedgage 500 fl). – Til *Stephanskirken* (»*Der Segen*«. – Fattige Folk, især aldrende Fruentimmer komme ind og hente lidt Trøst. Al Verden kommer og seer noget Idealt. Vel sandt, Idealet er udenfor dem, de see derpaa, som naar Keiseren spiser. Men Livet er ikke saa forladt af

Beundring, Ærefrygt, Følelser som Protest. Catholicismen hjælper Folk til at føre Livet saa gemytlig som mulig, og har det Største for de Store.), hvor der var Gudstjeneste (Kl. 5) – Mødte saa Rosenkilde; var med ham, hans Kone og Cand. theol. Kars i Leopoldst. Theater og saae »Der Kaufmann«, hvor Marr optraadte. Behagelig Aften, Kl. er nu 11 $\frac{3}{4}$.

Tirsdagen d. 3die Juli. Efter at have nølet lidt og siddet lidt i Kaffehuset, begave vi (Rs, Kars og den nylig ankomne Deeger [?]) os paa Vei til Schönbrunn. Underveis i Stephanskirken. Mødte Bournonvilles. Kjørte saa derud i det hede Veir for 10 Xr Pers. Derude *Glorietten*, med den deilige Udsigt over Staden, og *Menageriet* (Fodring Kl. 5). – Spiste hos Dommayer i Hitzing, drak *Ruster Ausbruch* (Wiehes vare med tilbords), besaae Haven og saa Fodringen, kjørte fra Hitzing til *Volksgarten* nær Burgthor, hvor den norske Capitain traf os, og saa erfarede jeg, at Gram var her. Efter en livlig, ideal Samtale (Jeg talte om Norge, Hitterdalen, Fortællingens Virkning paa Kurandas, om den Musik, som Kvinderne gjøre, om Strauss, som spillede foran os, og som efter min Mening ikke var bleven noget Stort, fordi han havde havt den Ulykke, ikke at kjende gode, elskelige Kvinder; om alle de Mænd, der af saadan Grund synke hen, forsvinde, døe; om den Magt, som derfor alle de gode Kvinder kunne siges at udøve, o.s.v. – Jeg troer 24 Heste kunne ikke bortslæbe Virkningen.) med Mdm. Rosenkilde (der sagde mig, at jeg i [...] skulde høre, hvorledes jeg havde virket paa hende), gik jeg til Bournonvilles i Bürgerspital, 5te Hof, Stiege No. 8, 3te Stock, No. 246, lige ved Spitalplatz. – Skrev til Kuranda. – Derfra til Gram, hvor jeg drak Thee og skrev til hans Kone i Norge. – Hjem. – Denne Dag har i det Hele været yderst behagelig, især formedelst Samt. med Mdm. R og den livlige, lykkelige Stemning, Følelsen af Dygtighed. –

Onsdagen d. 4 Juli. – Med Capt Gram og Iversen i *Arsenalet*, efter at vi Andre havde ventet der. – Saa med Rosenkildes, Deeger [?] og Kars i *Belvedere*, hvorfra jeg tog Kl. 2 og spiste med Gram og Iv. Kom hjem Kl. 5; til Boghandler med Deeger [?], til

Skomager med Rosenkildes; spadserede saa med R og Kone paa Bastionerne. Spiste til Aften med dem og Wiehes (der afreise i morgen), saa med Wolf, Deeger [?], Kars til Sperl. *Ungarsk Musik* (Studenter), Militairmusik og *Dandsemusik*. – Aftale om at tage til Vöslau imorgen.

Torsdagen d. 5te Juli. Efter lidt Vrøvl kom Touren istand; en aldeles deilig Dag; Bad, Spadseretur, Middag i Schweitzerhof og saae endelig *Hugenotterne* i Kärtnerthortheater (Frøken Hofmann »Dronning«, Fräulein Tiedghen, Ander o.s.v.). Og saa Hjemtour i Selskab med Mdm. R., hvilken Samtale og hvilken Aften!!! Her i Haven! –

Gmunden, *Løverdagen d. 7de Juli.* Altsaa fra *Fredag Morgen d. 6te* til *Løverdag Morgen d. 7de* paa *Donau* til Linz.

Ja, den Dag vil blive mig uforglemmelig! Min Gud, hvilken Fred og Glæde, hvilken Naturskønhed og menneskelig skøn Sands har jeg nydt! (I Theatret. – Bournonvilles, Nordmændene Schiellerup [?] og H. Collett). Nydt Musik ved Siden af en saa rar, herlig Kone! Og saa, da vi gik, da jeg havde hende under Armen og var ene med hende og sagde, at hvorsomhelst vi To nu mødtes, vidste vi det Rette om hinanden; vi vilde glædes ved hinandens Dømt; vi vilde stræbe efter at tilfredsstille hinanden i vor Kamp for det Gode, Skjønne og Ædle. Hun havde altid været mild og god imod mig, og jeg havde taget det for, hvad hun ifølge sin Natur maatte være, men nu følte jeg, at det var noget Mere. Jeg vilde tie eller tale om andre Ting, fordi hendes Sinds Røskulde vedligeholdes, hun skulde kun glædes. Hun vilde ogsaa nok forstaae mig, naar jeg netop nu holdt fast paa at reise næste Morgen og gjøre mig selv landflygtig. – Dertil svarede hun: at om jeg end blev imorgen over, var det jo næste Dage lige nær. – Ved de stærke, dybt følte Ord, jeg sagde, klang det for hende som fra en Sangbund. – Saa kom Erkard [?] til (da jeg nemlig havde ført hende til de Andre), og ude i Hotellets Have talte jeg ikke med hende, men var yderst lykkelig, glad, venlig mod Alle, medens jeg tog Afsked og dog søgte at blive – thi Klokkeren var 12. Men Kl. 3 stod jeg op for at gjøre min Pligt, sagde Kl. 5 endnu

engang Farvel, og reiste 3: kjørte til Nussdorff, hvor Dampskibet ventede.

Men det skal Gud vide, at mit Hjerte var tungt, (og det er saa endnu, her i Gmunden Løverdag Aften). Hvilken Nar, sagde jeg til mig selv. Og dog følte jeg, at det burde være, selve Smerten og Længslen blev en Slags Nydelse, kastede et fortryllende, blødt Skjær over Hende [sic], hævede hende til Poesi, idealiserede hende til Kvinden. Og saa det at have gjort min Pligt, handlet fornuftig, mandig og energisk! Min Gud, hvad kunde ikke være blevet af mig!!

(Derom Brev til Moder fra Gmunden, 9de Juli.)

Fortsat i den sorte Bog S. 8! 27 Juli 1855.

Søndagen d. 8de Juli. Var oppe Kl. 6 og gik til »Schiff am See« for at hilse paa Belgieren og Kone; de vare ikke oppe. Saa den lille nette Kone med de tre Børn og Kammerpige (fra Dampskibet); hun hilste mig, jeg gik lidt efter ombord for at sige hende Farvel og au revoir i Ischl. – Efter at have drukket Kaffe i Kaffehuset med Capelmester Dupont (Linz), gik jeg med ham efter den lille Vandring til Calvarienberg den deilige Gang til *Traunkirchen*. Først paa venstre Side af Søen langs Foden af Bjergene, navnlig Traunstein. Den herlige Morgen, skjøndt man truede os med Regn; de venlige M[enne]sker, der gik til Kirke; Processionen, der fulgte Lig og standsede mig i Porten; Broen over Traun, som her træder ud af Søen. Saa, som sagt, ind under Bjergene, og etsteds et henrivende Udsigt paa Gmunden. De venlige Folk, hvis Datter (Søster) skulde komme Kl. 11 fra Kirke og sætte os over; Broderen gjorde det; Rotour i den lange fladbundede Baad;

– Musik paa Søen, Blæsinstrumenter. Echo; hele Jorden syntes at klinge i ubeskrivelig Vellyd; den stille, grønne Sø, de mægtige Bjerge; Solskin.

Til Traunkirchen. Den fortræffelige Vært, som tillige er Borgmester og, fordi han har reddet nogle M[enne]skeliv, tillige er Ridder af Leopoldsordenen. Hos ham kan man boe for 5 Gl. maanedlig særdeles godt. – Han førte os op paa et af sine Lof-

ter: Fordi Befolkningen i Egnen er fattig, og fordi Afsætningen til Montenegro og Servien er standset, modtager han Legetøi som Pant for Korn og Brød. – Tidligere kom Træet paa 9 Kr. à 3 Gl pr Favn. Tidligere uddeelte Herskaberne Korn, holdt Vægter o. desl.; siden Robot og Underdan-Forholdet er hævet, giver Adelen Intet. (*vide Vedlagt*) Keiseren har maattet forpagte den Byen tilhørende lille Jagtret for 24 Gl; men siden den Tid maa Byen heller ikke tage det mindste Stykke Brænde.

Der i Traunkirchen ved Søen er et sandt Paradiis. Idag var der lidt Støi. Drengene spillede Kegler udenfor Døren; *Herskabstjernerinder* kom i Herskabsvogne o. desl. Vi spadserede op paa en Høi, hvor jeg lagde mig til at sove; da jeg vaagnede, mindede en Stente mig om Langeland, og jeg fik Hjemvee.

Marsch hjemad; lidt forstyrret af Reiseplaner (München-Wien). – Det lille Eventyr, i Buskene. –

O, Aftenen er saa deilig! – Jeg længes efter at komme til at arbeide og skrive hjem. – Har taget Afsked med Dupont.

Mandag 9de. Juli. Skrevet til Moder. – Befinder mig saa overordenlig vel med Lidet, ved at lege med den lille Nepomuk og give ham Kirsebær, ved Værtindens Taknemlighed og stille Opmærksomhed, og den rare, flinke Vært, der selv opvarter. O, hvor er her Fred! Kl. 3 vil jeg reise videre.

– Jeg kan passende gjøre den Bemærkning, at jeg elsker rigtignok M[enne]skene; men det bestaaer i, at jeg er glad over dem, fordi de ere venlige, interessante, kjønne, fordi de pryde i Billedet og vække behagelige Forestillinger. Men er jeg kommen saa vidt, at jeg vilde gjøre Noget for dem? – Maaskee. Tidligere vilde jeg i alt Fald ikke, og om Otto gjælder det Samme. Man indseer først seent, at det, man gjør for Andre, har man i mærkværdig Grad gjort for sig selv. Intet i Verden bærer saadanne Renter som det Gode, og naar En siger: Hvad har jeg deraf? saa er han forstyrret eller har intet virkeligt Godt udrettet. –

(i Gmunden)

Saaledes Kl. 3 over Traunsøen. Det regnede lidt, men blev snart igjen smukt, men lummert Veir. – Kjedeligt Selskab; dog

kom jeg tilsidst i Samtale med en Mand paa ca. 50, vistnok Adelig, hvem jeg fortalte om Traunkirchen, viste ham Stedet, og gjorde ham den Bemærkning, at vist de Fleste af os trængte til at leve lidt udenfor Verden – Mange vidste det maaskee ikke. –

Kom Kl. 4 til Ebensee, hvor jeg efter at have overgivet mit Tøi til Postmesteren besaae *Salzsudwerk*: Den tilbereder daglig 1200 Centner Salt. Det ledes fra Ischl og Hallein i store aabne Kanaler; og det koges i 5 Ovne, over hvilke tilsammen der er den store Ovn paa Piller; den modtager Ilden og meddeler Heden til Panden. Den seer ud som en *hvidglødende arabisk Kirke*. – I det store kogende Bassin synker Saltet tilbunds og er da ganske reent. Det slaaes op i hatformige Tingester og sælges da i Stykker paa 26-40 lb . Der er 3 (?) Værker i Byen.

Saa vandrede jeg videre, uklogt, eftersom det truede med Regn. Var først inde at drikke Øl hos en yderst venlig Kone; spadserede, blev K. 5½ overfaldet af Regn (Torden), søgte Ly i et Huus, hvor der bl.A. er (thi jeg skriver det i Husets Forstue) et deiligt Barn, der er saa godt og mildt. Hun spiste nylig sin Aftensmad, *bart Brød*, og vilde dele med sin Søster.

Tordenveiret ophørte; det blev deilig, klar Himmel, og jeg marscherede videre. – En Stunde før Ischl var et landligt Værts-huus, hvor jeg spiste Pølser og drak Øl (for 10 Xr), og hvor Tjenestepigen syntes, saa kjøn hun var, at ville følge mig, hvorfor hun blev afløst. – Det var mørkt, Kl. 9¼, da jeg kom hertil Ischl.

Tirsdag d. 10 Juli. Ischl. Veiret er smukt, men Byen behager mig ikke; her er stift og kjedeligt, og ventede jeg ikke paa Skoene, var jeg strax draget videre. – Tilgiveligt og menneskeligt er det, at jeg længes efter *hende* og fortryder, at jeg saa rask drog bort. Og dog var det rigtigt. Men havde jeg vidst, at de gav Cumberlands »*Jøde*« i Søndags paa Leopoldst. Theater, saa vilde dette have været Anledning til at blive.

– Gav mig til at arbeide (Kl. 2-6). Skrev Scenen i Genf. (Otto-Camilla-Hald). Da jeg saa kom ned i Spiseværelset og talte med Kellneren om Schafberg, kom den Mand med den kjønne

Kone, som jeg havde siddet overfor paa Veien fra Linz til Gmunden, her til mig; han vilde lige tage Afsked med den mig ubekjendte Stellwagen. Vi gave hinanden Stævne i St. Wolfgang næste Morgen Kl. 7. – Næppe vare de tagne bort, før jeg kom i Samtale med hiin Mand, der ligner Hauch, og med hans Kone. Vi spadserede derpaa sammen, over Broen mod Syd, saae kjønne Huse og Anlæg. Kl. 8½ gik jeg i *Casino*, hvor jeg skulde træffe Dr. Polak, hvem jeg om Formiddagen havde besøgt. – Ret behageligt at see paa Selskabet og Dandsen, bl. A. den høie smukke Kone og de to hvidklædte Grevinder. – Mine Bjergsko kom.

Onsdag d. 11te Juli om Morgenen Kl. 3½ blæste det stærkt, og der var Taage paa Bjergene. Efter Vrøvleri med mig (Hallstadt-Touren, de Tre), tog jeg trods Regnen afsted K. 12, kom Kl. 1½ til St. Wolfgang, hvor jeg traf Marx og Kone, begav mig med dem Kl. 3 afsted opad *Schafberg*, hvis Top vi naaede Kl. 7. – Smuk Solnedgang; Bjergmanden; mod Sydost Dachsstein og mod Øst Evige-Schnee-Berg; de mange Søer vidt om. – Den store, sorte, kegleformige Sky, der kastede sin Skygge over de andre af Solen gjennemglødede Skyer. – Koldt. – Samledes med Fører og de to Gendarmer om Kjøkkenovnen og drak Viin. – Gik tilsengs strax efter Solnedgang; sov lidet, arbeidede i Tanker paa Romanen, især dens Slutning, hvor jeg besluttede, at han skulde blive Rigsdagsmand.

Op Kl. 4.

Torsdag d. 12te Juli. (Kl. 4½) Kun mager Solopgang; det har regnet næsten lige til nu, og det blæser meget koldt.

Har her skrevet det Foranstaaende (fra Ischl, Torsdag Kl. 2), medens vi vente paa Kaffen.

Steg ned fra Schafbjerget Kl. 5, kom efter ¼ T. til Almen (Sennhütten), hvor vi fik daarlig Melk à 5 Xr Glaset, snavset, kun lidet poetisk; men udenfor, paa den grønne Afgang, hvor Kvæget gaaer med Klokker, og Vandet springer i Kummen (ledet i langt Rør). Videre: Saae da Skyerne ligge i Dalene og drage *ud* fra St. Wolfg. Sø, bebudende en smuk Dal [sic]. Kom gennem den store Skov, og da vi hvilede os ved en Hytte, kom Fortrop af

Skyerne, lette, luftige Skarer, dragende om Hjørnet, og lidt efter vare vi et Øieblik indhyllede, men saae snart igjen St. Gilgen nede ved Søen. Ved Foden af Bjerget saae vi et Slot, som Keiseren af Østerrig skjænkede Fyrst Wrede og nu beboes af Sønnen. – Til St. Gilgen (ad Landeveien, hvor jeg gik og kastede ned min Stav) Kl. 9; skiftede Tøi; spiste Frokost. Stellwagen var fuld, kun for Ms Kone var Plads; vi To gik da sammen – en hed Vandring – til Hof. Landet er smukt, bjerget, og vi vare næsten en Time om at komme forbi Fuschel Sø. Lidt før Hof gjorde vi Holdt, drak lidt Øl, ogsaa Kaffe, jeg sov $\frac{1}{2}$ T. Vi tog en lille Vogn (for 2 Gl) og indhentede til vor forbauselse Stellwagen. Da vi nærmede os Salzburg bredte en Tordensky sig alt mægtigere ud over de bajerske Bjerge, medens Gaisberg m. Fl. stode i den herligste Belysning. – En Times Regnskyl. Da gik vi ud, lidt opad Mönchsberg; paa Hjemveien fornam jeg Smerter, gik Kl. $8\frac{1}{2}$ tilsens, sov slet, op Kl. 8.

Fredagen d. 13de Juli. Alene i Domkirken, hvor jeg overværede en af de smaa Messer – kun lidet opbyggelig. Paa en Altertavle: Christi Daab, han døbes i de Straaler, der nedstige fra den hjellige Aand; smukkere tænkt end udført. – I Franciskanerkirken, hvor der foran forskjellige Smaaalte var tændt mange smaa Lys, deels hæftede paa Jerndøren, der lukker for Altret, deels satte paa en dertil indrettet store Stage med smaa Spidser. En ækel, hyklerisk bedende, ung Mandsperson handlede med slige Smaalys, som Piger med Kurv paa Armen, aldrende Mænd, Enker, Mødre med Børn kjøbte og antændte, gjorde en kort Bøn eller blev længe liggende. Stationer. – »Maria hat geholfen.« – »Aus Dankbarkeit.« – i St. Peter. Mødte nemlig en Mand, som paa mit Spørgsmaal om Veien spurgte om jeg havde seet Samlingen, og da hentede en Karl, som bragte mig til Pater Jacob. En munter c : freidig Mand, som strax fortalte, at hans Broder nylig var død, og førte mig til Samlingen af udstoppede Dyr fra denne Egn: Bjørne, Ulve, Losser, Gemser, Bastard af Gemse med Gedden (med lange Haar og korte Been), Maar, vilde Katte, Ørne, Gribbe, Krager, Ugler, Slanger (een, sort, giftig), Molcher c :

Firbeen, Salamander o.s.v. – St. Peter tilhører *Benedictinerne*; ca. 50 her tilstede; Andre ude som Landsbypræster paa Stiftelsens Eiendomme. Flittige Me[nne]sker. P. Jacob blev indviet, da han var 22 Aar (efter 3 Aar Ophold); kort efter Præst, Lærer, især i Naturvidenskaberne. Her er Seminarium og tillige Gymnasium. Jeg gik derfra ned i Stifts-Kelleren og spiste en Æggekage, hvortil jeg drak et stort Glas Ruster, Alt for lidt over 2 Gl. Jeg blev oprømt, satte mig paa Torvet hen hos Konen og spiste Kirsebær; men blev saa meget søvrig og fik Hovedpine; dog først op i Udstillingen i Kunstverein, tæt ved Residenslottet. Der var kun ubetydelige Malerier. Hjem og sov. Marx vækkede mig den Besked [sic], at nu drog de til Berchtesgaden; jeg sprang op, gjorde mig færdig, kom forsilde. Kjørte saa med Værtinden lidt efter ud til det egenlige Gablers Bräu, og gik derfra lidt op ad Capucinenberg, hvor en Port blev lukket op og jeg fik en Veiviserinde; men var upasselig.

Løverdagen d. 14de Juli. Besluttede at komme hurtigst mulig tilbage til Traunkirchen. Tog Plads i Stellwagen; afgik Kl. 7. Behagelig Fart, smuk Egn, over Hof, St. Gilgen, til Ischl. Med en udtjent Militair, en ung, ikke kjøn Pige og derpaa Ungarierinden, der skulde møde mig paa Broen Kl. 8, men formodenlig formedelst Misforstaaelser ikke kom. Her er deiligt i Ischl; vi spadserede ud til [...], hvor der var Musik, overordenlig deiligt Veir.

Søndagen d. 15de Juli. Skjøndt jeg er træt og søvrig, kan jeg ikke gaae tilsens, uden med et Par Ord at have mærket denne Dag, paa hvilken jeg med den østerrigske Herre (en Læge) gjorde en Udflugt til Gosau og Halstadt, i Gosau fik at høre, at *De, Hun* havde været der igaar Morges og vare at træffe iaften i Berchtesgaden eller Salzburg. Da jeg med Udraabet »Himlen er i Salzburg!« styrtede hen og tog mit Tøi, bestilte Vogn, ikke fik den strax, fandt tre Amerikanere ifærd med i tospænds Vogn at reise til Abtenau, fik Plads hos dem, kjørte, følte, at det var urigtigt, fornam Billedet fra Orienten opstige i mig, forlod dem midt paa Landeveien, fik en Pige (!) til at bære mit Tøi tilbage, vaklede paany, var paa Vei for at indhente dem, vendte om, gik til Smedi-

en, kom op at kjøre med Lægen i vor egen Vogn, fortalte ham kortelig hvad der var i Veien, bad ham modtage mit Æresord paa, at jeg ikke vilde reise til Salzburg og bringe Uro, rakte ham Haanden derpaa, brast i Graad, græd længe, men saa følte mig beslægtet med det Gode, Skjønne og Store, og om Aftenen, da det havde tordnet paa Hallstadter Sø, og da jeg længe havde vredet og vaandet mig under Tanken om Aussee, endelig sagde til mig selv: Ja, saa var Din Skjæbne ikke blevet saa smuk og ædel som den er nu.

Det er at mærke, at paa Opgangen til H. Saltværk gik jeg og overveiede, og Fristelsen kom: Drage til München! Da slog jeg gjentagne Gange paa det raae Rækværk og betvang mig selv og lovede at være Ideen tro, og da jeg i samme Øieblik saae op, bemærkede jeg over en hvælvet Gjennemgang en Indskrift under et Billede (Christus med Korset). Nimm Dein Kreuz auf Dich und folge mir!

Og det styrkede mig. – Forresten er meget at skrive om denne Dag. Den smukke, kolde Morgen, Frokosten i Værtshuset ved Søen, Farten til Halstadt, Saltværket (2 Millioner Eimer [?] à 33 $\frac{1}{2}$ foruden reent Salt til Kvæget, nogle 1000 Centner m. M.), Bogen, hvor de for to Dage siden havde skrevet, Værtshuset, Veiret, Fart over Søen, den ene, italiensk-tyrolsk klædte Slupproer. Hjemkjørselen, lystig Passiar her i Hotellet med to ubekjendte Herrer. Oplever jeg ikke nok?

Mandagen d. 16de Juli. Afreist Kl. 6 fra Ischl til Ebensee. Traf paa Postgaarden den venlige Herre fra Dampskibet af 7de Juli og var nær taget med ham til Bruck. Hvor vi hilste hinanden hjertelig til Afsked! Hvori kan det ligge, at man undertiden træffer saadanne Me[nne]sker, hvis Væsen, Blik, Smiil saa uimodstaaelig tiltale En, endog uden Skjønhed? – de Castro vilde svare Otto paa et saadant Spørgsmaal: Fordi de have oplevet den Sorg, vi ogsaa have oplevet eller skulle til. – Seilede saa over til *Traunkirchen*, hvor det forekom mig at være som i Valhal, da Ydun var bleven borte. Værten laa syg, Fruentimmerne vare gamle og stygge, Værtens Datter borte (paa Bryllup i Neukir-

chen), og Værtinden havde under Arbeidet ikke sit Søndagsansigt. Ei heller kunde jeg faae det smukke Værelse, da Værten laa der. Men jeg gav mig til at arbeide, nedskrev en simpel og sandfærdig Beretning om Forholdet til Anna T. [?] (min store Dagbog) og dernæst noget Lignende i Romanen. Spillede saa Kegler med Capellanen, Kapelmester Hr. Johannes og Værten. – Senere Samtale med Vært og Skolelærer om Commune- og Skolevæsen, der næsten er som hos os. – Seminarier ere i de store Byer. For at blive Lærer, maa man have besøgt Realskolen i tre Aar og Seminariet i to Aar, dernæst for at blive Overlærer tage en ny, udvidet Examen. Gage 250 Gl. – Skolebidragene. Skolegange 40 Xr à 2 Gl. aarlig. Skoletvang med Mulct o. desl. – NB. De protestantiske Menigheder i Gosau og Hallstadt. –

Communer bleve i 1848-50 noget friere, fik endog Myndighed over Pasvæsenet (hvilken nu er frataget dem), vælger selv deres Borgmester og Raad, men staae betydelig under Bezirks-hauptmannschaft, hvilket forresten er meget forklarligt, om end Reactionen i de sidste Aar næppe er vægtig allesteder.

Jeg vilde kjøre til Brylluppet, men Veiret blev for slet; det har lynet og tordnet; sorte Skyer og en saffranguul Horizont. Og nu, Kl. 9, skylregner det.

Traunkirchen, Tirsdagen 17de Juli 1855. – I Kirken, der støder tæt op til den gamle Klosterbygning, først Nonne- saa Jesu-itkloster, blev nu halv tomt, Præst, Capellan og Skolelærer boe der, og der holdes Skole. Lave Hvælvinger om Klosterhaven, som nu er forfalden. Mange skumle Gange. Refectorium. Gjennem Sakristiet stiger man ned til den ældste Kirke, hvor der sees en Rist eller Gitter i Murene; gennem denne fik Nonnerne den hellige Nadvere. Ligeoverfor paa Armen-Seelen-Altar, et gammelt Billede, forestillende Erke-Englen Gabriel, der frelser en deilig blond Kvinde fra Skjærsilden; de Andre ligge dernede og række Hænderne op fra Flammepile [?]. – Selve Kirken har to Rækker høie Søiler af Steen; NB. Madonnas Kroning. Hovedalteret med Petrus, Paulus, Johannes og Jacobus, af Træ, malede med hvidt, forresten Kjødfarve og Haar – yderst godt gjort. –

St Rosalies Capel eller Alter; beskytter mod Sygdom og Pest. – *Franz Xavers* Alter; i et Billede vises hvorledes en stor Søkrebs bringer ham Krucifixet op af Bølgerne, og saa »troer man«, bl. A., en gammel Jøde med Brillen meget forundret. – Over et Side-Alter sees mange Spor af Jesuiterne: Ignatius Loyola, foran hvem Christus skrider opad et Bjerg, bærende Korset. – Adskillige vævede Billeder, der *ligne Gobelins*; et af dem forestiller en Engel, der nedstiger til Leiren, medens Vagten sover, og afskyder Allarmkanonen (antages for at høre til Jesuiternes Historie. – Men især mærkelig er *Prædikestolen*, udskaaren af en uhyre Træstamme. Præsten staaer i Baaden med Fiskemærke paa Siderne, i hver Ende en Apostel; paa Søilen, der bærer det Hele, et Basrelief, forestillende Petrus, der knæler for Christus. – Paa den anden Side af Klostret hæver sig en deilig med Krat og Skov bevokset Klippe, maaskee 100 Fod over den klare Sø. Her, midt i det Grønne, staaer en liden gammel Kirke, som nu kun benyttes engang om Aaret. Intet Mærkeligt, Alterbillede i Hyrdestiil. Men i Taarnet en overordenlig smuk Udsigt til alle Sider, thi T. ligge paa en Tunge, der skyder ud fra de høie Bjerges Afhang, og man er næsten overalt omgivet af Sø. –

Umiddelbart op til Kirken støder Lottodirecteur, Hofraad Spaans Huus. Han boer her 2 Maaneder af Aaret, har lært disse Fiskere og Roerfolk at svømme. En meget religiøs Familie. Sønnen gik frivillig med mod Italienerne Aar 1848. Alle hans Breve begyndte med et Bibelsted. Da han var dødelig saaret ved Novara, skrev han: »Nehmt Euch meinen Verlust nicht zu tief zu Herzen – es ist ja die Bestimmung des Herrn, und sein Wille sei ewig gepriesen«. – Dette staaer som Indskrift over Husets Indgang. De andre Bibelsteder over Dørene i Huset, saa at man bliver ganske forvirret, naar man som Fremmed tilfældigviis kommer herind. Men faaer man Forklaringen, saa forstaaer man ogsaa, at dette er Vemodens, Erindringens og Sorgens Huus, og hvorfor Hofraaden gaer derinde og søger at bevare andre Forældres Børn fra voldsom Død.

(Skrevet paa Trappen af Hofraadens Huus Kl. 12 Middag.)

De russiske Damers Bygning – Hansen, Architect.

Sagnet: Her boede Anno 950? en Ridder af Wartenburg, hvis Datter var forelsket i hans Dødsfjendes Søn, Ridderen Wolfseck af Eisenau (ligeoverfor). Han satte hende for Sikkerheds Skyld i Klostret (ikke som Nonne), men hun traf Aftale med sin Elsker, og hver Nat roede eller seilede han fra Eisenau over til hende, indtil der en Nat kom en mægtig Storm ud fra Kløfterne, slukkede Lyset og endelig begravede ham i Bølgerne. Da hun om Morgen saae ud over Klostermuren, fik hun Øie paa hans Lig. Hun styrtede sig ud til ham, og Stedet hedder endnu Antlas (Leichnam)-Stein. Og Stenen er og bliver blodrød; Værten her har slaaget Stykker af den – det Ydre farves stedse blodrødt igjen.

Men ved Traunkirchen ligger ($\frac{1}{4}$ St. sydlig) ad en Fjeldvei langs Søen: Siegesbach, hvor Hertugen af Østerrig engang i Forening med Ottokar af Böhmen skal have overvundet Hunnerne. Som Følge af Løfter, de gjorde under dette Slag, blev Nonneklostret stiftet. – *Siegesbach* kunde Stedet ogsaa hedde efter Ridderen, som gik derfra med en Jomfru; hun havde en Rose paa Brystet; da de gik hjem, bar han den i Munden, dens Stilk mellem Tænderne.

Jeg tog fra Traunkirchen Kl. 3 $\frac{1}{2}$, naaede Stellwagen i Ebensee Kl. 4 og kom i øsende Regnveir til Ischl. I Vognen den rare, snaksomme Kone, Lises Moder; hun gav mig Kirsebær.

Onsdag 18de Juli. (p.t. Ebensee Kl. 8,40 Form.) Der gik ingen Vogn over Eisenerz, og Reisen til Maria Zell vilde altsaa blive for dyr, især da Veiret er saa uroligt. – Tog derfor igjen tilbage, stadig arbejdende paa Romanen.

Men overalt tænker jeg paa Hende; paa at udrette Noget. Hjemmet, Danmark, der før var saa tomt, er nu opfyldt med hendes glædebringende Skikkelse, og som ved Guds Dommegskalden reise sig alle gode Mennesker og fylde Landet og tillige mit Sind med Kjærlighed. –

Og dog, naar jeg tænker paa Hende i Bjergene, kunde jeg grædende udbryde: Ak, hvo der var hos Hende!

– (p.t. paa Sonnensteins Afhang, ved Siegesbach. Mit Bord er et Stykke Klippe).

Mellem to Klippevægge, yppig bevoxet med Hassel, Gran,

Bog, der Siegesbach, springer, mumler, hvisler, bruser, synger. Paa den anden Side af den græsgrønne Sø hæver Traunstein sit mægtige graa Hoved.

Lidt nede ere to Vandfald, det nederste seer man, idet man gaaer ind under en Klippehvelving; derimod styrter Bækken sig, medførende stærkt Lufttræk.

Her er jeg ene, sund, rolig, kraftig. Men hvis jeg havde reist med *dem* og i Selskab med hende oplevet Sligt!

Ak, jeg digter Otto og Camilla ind i lignende Forhold, og da, vidunderlig paavirket, stadig forbauset over sin Lykke, til sit inderste Væsen gennemtrængt af Velvære, Fryd, aaben for uendelig Lyksalighed, synes Alt ham saaledes arrangeret for Hende, som de forskellige Lokker, hvori hendes Haar bølger eller som forskellige Bouketter, eller som en ubegribelig, men af Musik lydende Hieroglyph. [...]

— Kl. 2¼. Nu sidder jeg i Traunkirchen med en Flaske Vöslauer. Der, hvor jeg paa Sonnensteins Afhang skrev Foranstaaende, mødte jeg en Brændehugger, en mærkelig 60aarig Mand med et ungt, virkelig nobelt Ansigt. Han havde i sin Ungdom været Soldat, 1813-15 i Paris. Hans Kone, hvem han til mig kaldte sin Datter, og hans Tjenestepige kom op ad Bjerget med hans Middagsmad, en til Kage bagt velsmagende Grød. De fulgte mig da op (tilbage), og jeg naaede de to Toppe; fra den sidste seer man den Slette, hvoraf Ebensee har Navn, og den lange, grønne, brede Traad, Traunfloden, saa og alle de store [...]. — *Forvildede mig i Teufels Graben.*

Afbrudt af Doctoren, Keglespil. Hr. Johannes, Kapelmesteren, som førte mig til Sulzberg og Am Stein, Gjæstgiversted, hvor der ogsaa synes godt at være (Datteren blev gift iforgaars). Udsigten fra Sulzberg over Haven til Gmunden, Traunstein og Byen her med Fjeldene. — Bekjendtskab med de russiske Damer. — Beskrivelse af Stedet, som de bygge. Samtale paa Terrassen om Udødelighed. Den russiske Dames Spøg med »den kjedelige Dyd«; Had til Journalisterne og Uhonnheden; behandlede mig som Digter som sentimental, heroisk, überschwenglich, anseer

nok egenlig Poesien for en zart Udvext. – Maanskin. – Mor-som Aften her i Huset med J., Doctoren og [...].

– NB. Værten og de andre Indfødte vide ikke, at man kan seile uden fuldstændig Medvind.

– I Møllen bleve Fruentimmerne bange for min Kappe og turde ikke give mig Vaadt eller Tørt.

– Familien paa Bjerget (Sonnenstein). De mange Børn. Den ældste Pige, der førte dem alle for at ledsage mig og bar sin yngste Broder, Skrighalsen, langt opad Bjerget; item solgte mig Melk, maaskee 10 Aar gl.

Torsdag 19de Juli. Efter Aftale med Hr. Johannes droge vi afsted Kl. 9, stege ad Fahrnaus Afhang over Hohenstein (hedt Veir og besværlig Vei) i tre Timer til »Die Krähe«. Gjæstgiversted i en snæver Dal, nedenfor Skoven, Melk, Foreller, Viin. – Droge saa langs Bækken gennem Dal og Skov til *Langbath Sø*, No. 1, den forreste. Til Venstre først Kranabitsattel saa det øvrige af Höllengebirge, der strækker sig herfra mange Mile; ligefor os skjød fra Bjerget en lavt grønt Forland ud, og der staaer et nydeligt Huus, Overførster-Boligen. Til Høire skovbevøxt Bjerg. Men hele Søen saae, da vi nærmede os, ud som et himmelblaat Fluidum, der var ved at svulme ud af Smaragdbægeret. Vi seilede derover, gik atter gennem Skov, en herlig, kjølig Vei, hvor det duftede af Urter, og hvor det stod med Jordbær og sorte Heidelbeeren, til *den bageste Sø*, mindre, mellem uhyre, tildeels mørke, granbevøxede Bjerge. Vandet utrolig klart. En Bæk flyder ud, og paa Stedet, hvor den træder ud af Søen, er en Bro slaaet over den. Der stode vi og saae Selskabet fiske, nemlig: 1) En ungarsk Gendarm, der har været med 1848, men sagde, at han dengang, i »den lystige Tid«, havde holdt med begge Parter; 2) en overøsterrigsk *do*; 3) en steyersk Jæger og Fisker med stærkt, blondt Skjæg, kjendte hver liden Fisk og dens Tilbørlighed, saa og dens Kjøn, trykkede Rognen ud af den lille fangene Hun, gav ypperlige Raad o.s.v. 4) En Hr. v. Goldstein, Førster, og endnu En. – Vandets Klarhed, Me[nne]skenes gode Humeur og Høflighed, Ungarerens Ivrighed, saa at Fisken slap fra ham;

saae han en Stime, rakte han og bevægede Armene til Tegn paa, at han vilde fange dem, og saa flygtede de. – Tilbagevei over »Krähe«, med ad Sideveien til Ebensee. Stadig under Klipper, langs Bækken. Utallige Spor af Bjergskred ned ad de uhyre bratte Skrænter. Ogsaa Kors og Tavler til Minde om Ulykke. Etsteds: man seer Huulen aabne, og der sidder Christus og Maria. Umiddelbart nedenfor dem er Bjerget, og næsten under deres Fod ruller en uhyre Steen løs, knuser Hovedet paa en Kone, som med sin Mand er ifærd med at sauge Brænde, der er flodet op. Mange andre lignende Tegn paa Ulykker ved Foraars- og Vintertid, ved Kjørsel nedad Bjerget, ved Steen, Træstammer og Vand. – Etsteds en *russisk Madonna*. – Paa den anden Vei saa vi en Madonna, der sad med en voxen Jesus paa Skjødet, og underne- den staaer:

Das wahre Bild der uhralten, wunderthätigen Mutter Gottes bei den PP Capuzinern zu Werke (le) in Westphalen.

Fra Ebensee over Søen til »Am Stein«. Hvilken Sø og Himmel, hvilken Fred og Skjønhed! (NB. jeg har hele Dagen arbeidet paa 8de Deel). – Efter Maaltid i Am Stein, kom vi sildig hertil, hvor der var – *Concert*. Faderen med to Sønner, den Ældste virkelig Talent, simpel, ufordærvet. – Steiersk, kerntisk, zigeunerisk, østerrigsk Musik, Declamation o.s.v. – Publikum: Hele Landsbyen, bl.A. min Veiviserinde og Broder, Hofraad Spaun med Datter, en Datter af en russisk Præst, tre engelske Damer.

– NB. *Ved Langbath-Søerne*. Jægeren, der henimod Solnedgang mødte os, simpelt klædt, uden Uniform, for at drage omkring i Skov og paa Bjerg om Natten, passe paa Vildttyve og Brændet.

– Der geistliche Herr – 4 Gylden maanedlig Løn; Sognepræsten 40 Gl.

– *Calvarienberge*. Salzburg, Ebensee og her saa deilig!

Fredagen d. 20 Juli. Fra Eisenau kom for lidt side (Kl. 7½) over Søen en Baad med et Lig. Præsten med Skolelærer og Chordeggen samt Kirkebetjenten i Dødningelivree (Sort, kantet med hvidt) modtog det paa Strandbredden med Bønner, og strax

samledes paa antik Viis Choret: Byens kvindelige Befolkning og endeel Mandfolk, ei blot for at see til, men for at bede og syngede med. Efter at lange Bønner vare læste, satte Toget sig syngende i Bevægelse; Betjenten foran med den sorte Fane paa en Korsstang, den hvidklædte Præst med Degn og Chordegner, Choret ordnet parviis. De standsede udenfor Landhandleren ved Høiens Fod og sang. Det var en Psalme, men deilig, med Kraft og Stræben opad som en Hymne stærk og vemodig, og et Par unge Kvindestemmer vare saa deilige, saa bløde og tillige friske, ligesom i Religion og religiøs Glemsel søgende ny Inderlighed til Livet og til at fortrylle. – Et M[enne]ske fulgte efter og lo bestandig, han var nok gal. – Oppe i Kirkens Chor Skolemesterens Kone, net, kjøn, meget alvorlig ved Dødens Nærhed, greben af Medfølelse og formodenlig Tanken om hende selv og Nærmeste, sukkende, hver Gang, jeg forstyrede hende; venlig, men sank paany tilbage i sin Stemning, i Længslen efter ved Opfyldelsen af Ceremonien at tilfredsstille Hjertets mysteriøse Trang.

– Sangeren, Concertgiveren fra iaftes var Skolelærer eller havde studeret dertil, blev 1830 udskreven og sat ved Musiken, tjente 12 Aar som »Capelmester«, fik da Tilladelse til at reise omkring; naar man taler til ham om den ældste Søns Fremtid, spørger han, om man mener, han skal reise ind i Tydskland og syngede paa samme Maade. Om Uroen, det Zigeuneragtige, som dog tilsidst maa komme i Sønnens Sind, har han ingen Forestilling. Det frie Liv synes ham maaskee og med Rette, langt at foretrække for vor Tvang; men i Tvangen udvikler man sig dog bestemtere baade æsthetisk og ethisk.

– Aa, pyt, vil En sige, lad ham drage omkring, leve lystig og frit, føle Luftens Friskhed og drikke unge Pigers Kys – engang er det forbi, naa ja, saadan gaaer det os Alle. –

– ☞ Havde egenlig Lyst til at reise idag for at være i Hofkirken i Wien Søndag; men kom efter Indbydelse op til Joh., hvor den ene russiske Dame modtog mig. Samtale om Forskjelligt, om Maaden, hvorpaa man udvikler sig. Hun sagde, at M[enne]sket »iret [sic] bis zum Grabe, bis er im finstern Loch liegt«; jeg

sagde, at hver Feil er et Trin, hvorpaa man træder og bliver høiere. – Ja, sagde hun, tilsidst vil De Staae paa Chimborazzo. – Nu, det tør jeg ikke smigre mig med. See Slutning. – Hun vedblev mere tankefuld og dog halvt ironisk: Hvert M[enne]ske er une Eve permanente. Jeg holder forresten ikke af Æbler. – Lidt efter kom vi til at tale om Politik, Krigen, og hun paastod, at Rusland havde Ret: Det var Troens Krig mod Indifferentismen. – Men Fyrstedømmerne? – Ja, vi skulde have en Garanti for en retfærdig Behandling af de Christne. Rusland er det eneste tolerante Land og tillige det eneste troende Land. Det er ogsaa frit; jeg har Lov til at sige, hvad jeg vil. Her i Østerig passer en Spion paa hvert Ord, i Rusland kan jeg sige Alt. – Virkelig? ogsaa tale mod Krigens Retfærdighed? – Nei, hvor kunde Nogen falde derpaa? Vi ere Alle Patrioter, vi elske Alle Rusland. – Om Logik i hendes Tale var overhovedet ikke Spørgsmaal. Lidt før havde vi været to Dannede, der talte om Sjælens Udødelighed som Følge af gode Handlinger, der bærer Evigheden i sig, som Følge af indre, store Kampe i det Godes Tjeneste, hvorved en Dør springer op og man skimter Evighedens Lys – nu erklærede hun, at hun troede paa Kirken og Traditionen og det hellige Moskau. Hendes Bestefader var en mingrelisk Fyrst, der blev fangen under Katharina d. 2den; jeg sagde, at hun altsaa hørte til kaukasisk Race, at hun ikke var Moskovit – da blev hun dybt forbittret og viiste mig næsten Døren. Saasnart hun taler om Rusland, raisonnerer hun ikke; hun hviler i Nationalitets- Barndoms- og Religionsstemning, er som en Løvinde, der forsvarer sit Kjæreste. Lidt efter, da Talen igjen kom paa Literatur, Musik, Sjæl, Godt og Ondt – hun havde opstillet, at Planter, Blomster og Bjerge egenlig vare smukkere end M[enne]sker, hvilket jeg nægtede, fordi den moralske Skjønhed, Aandens Frihed kun er M[enne]skets; hun havde ogsaa sagt, at nogle M[enne]sker vare ganske uden Drift, hvilket jeg benægtede, idet jeg paastod, at det Ondt var kun ligesom Kulden negativt – gav hun mig Ret i, at der intet Helvede er. – Og da troes paa Traditionen og den græske Kirke! – Ja, vor Biskop har selv sagt mig, at der intet

Helvede er; kun Bønderne og Uvidende tør man ikke sige det; vi ere vore egen Djævel. – Derpaa Musik. – Violin og Fortepiano: Beriot, Bach, ogsaa Linda di Chani. – En sand, skøn Nydelse; der opgav jeg at reise; thi jeg skulde have brudt op strax. – Under Samtalen om Musik kom vi til at tale om Jenny Lind, og jeg sagde da, at der var en musikalsk-sjælelig Hemmelighed i Norden, fortalte da – non bene – om Hitterdalen, og da hun følte sig greben af min Inderlighed og min Livfuldhed, min stille Begeistring, tilføiede jeg, at ogsaa Øiet har set Mysterier; man kan i store Øieblikke ligesom see sit eget Ideal Indvendig og hvo der under Kampen ikke hører det, skrider hen derover, for ham vil det døe, Sjælens Ideal vil gaae bort til det ubekjendte Tomhedens Rige – Intet.

Og ved at fortælle dette faldt det mig ind, at foran Vinduet i det brændende Huus, medens Otto bæver for Flammerne, maa dette Billede stige frem endnu engang, og da for at tilbageerobre hint Storhedens Øieblik, for at gribe sin Sjæl, der var ved at gaae tabt, styrter han sig i Flammerne.

ad den russiske Dame. – Hun sagde, at de, som have høj Dannelselse og meget Hjerter vil gjøre saa; men de Uvidende?

Vi talte om det Ubehagelige – Forskningen tilbage: om en tidligere Existens; Minder derom (f. Ex. M[enne]sker eller Egne) og om geologisk-episk-religiøse Ting saasom forskjellige Skaabelser.

Hun talte om, at England »undertrykker« Irland, men om Polens »Undertrykkelse« sagde hun, at hvert Folk maa falde og trælle, som ikke kan hævde sig selv.

Hertil er at knytte Nemesis-Lære: Intet Folk træller uden efter Fortjeneste.

– Endeel af Dagen tilbragt med Arbeide, endeel med Keglespil, Aften, efter 6½ hos de russiske Damer, hvor ogsaa de engelske unge Piger kom. Der blev musiceret, navnlig Stradellas Sang.

(Præsten – Lotterispil: Den lille Dreng ved Hitzing)

– Da jeg iaftes ikke havde givet den geistlige Herre, men vel

de Andre, Haanden til Godnat, vendte jeg mig igjen til Førstnævnte og sagde: Tør jeg bede om den Ære ogsaa af Dem – endskjøndt jeg ellers ikke pleier at række Kirken Haanden.

– Om den russiske Dame sagde jeg til J. at hun ved sin Blanding af Ironi, Spøg, Alvor, Følelse og Viden er et Fortepiano med mange Octaver.

– De fleste M[enne]sker [sic] Symbolum er dog virkelig: Man lebt nur ein Mal. At tilbringe Tiden behagelig er Hovedopgaven. Den Stræben efter at realisere Noget, blive til Noget indvortes, som jeg har, er en Sjeldenhed.

– Bureaukratiet hjemme er saa farligt, fordi det Ideale dyrkes, men uden Alvor og Offerberedthed.

Løverdagen d. 21de Juli. Stod op Kl. 6 og skrev Noget af det Foranstaaende. Gik da til Franciska, som førte mig ad en høist besværlig Vei op paa Bjerget; der var tillige saa glat af Nattens Regn. Vi sluttede med at stige ned og op paa Calvariebjerget, hvor i et Slags Capel var indrettet en simpel og raa, men skuffende Efterligning af Golgotha-Scenen. En med Bjergmos belagt ujævn Flade foran en Afbildning af Jerusalem med Bjerger. Paa Fladen de tre Kors, Maria, Magdalene og Johannes; ved Siden Petrus med Nøgler, Sværd og Hane. Nedenfor Bænke for Publikum. Veien fra Byen herop fører forbi Stationer, hvor hele Christi Lidelseshistorie er afbildet.

Gik paa Hjemveien ind til Geistlicher Herr, det skikkelige M[enn]eske, hvém jeg iaftes, da han havde Mavepine af Øl og bad om den *sletteste* Viin for at varme sin Mave, lod drikke af mit Glas. Han lod mig læse i Breviaret og Messebogen. Det er idag S. Praxedes-Dagen. Bl. A. erfarede jeg, at i det Øieblik, da Forvandlingen foregaaer, løfter Chordrengen Slæbet, hvilket naar Messekaaben er kort og Drengen smagløs seer saa stygt ud, istedenfor at det skulde betyde, at i det store Øieblik bliver Præsten endnu ærværdigere end før, en Person, der rækker fra Jorden til Himlen, og som derfor maa omgives med særlig Opmærksomhed og Hyldning.

– Før jeg tog bort fra Traunkirchen, kom en italiensk Soldat

og drak lidt Viin. Han var sendt paa Exercitier til en Familie i Egnen 3: foreviser sin Seddel, skal forpleies, indtil de Andre vise ham Skattequittering.

Den russiske Dame hedder: *Sophia Pantchoulidzeff*.

Kjørte Kl. 11 ½; Afsked med Johannes og traf paa Veien den russiske Dame.

– I Altmünster inde i Kirken, hvor bl.A. paa Væggen et Fresco forestillende Christus, der ikke vil fordømme Kvinden.

– Temmelig kjedelig Reise til Linz paa den klodsede Jernbane. Led især ved at arbejde paa Romanen og være sammen med Berlinere. Men da saa i Lambach de rette Østerrigere stege ind, blev jeg behagelig og hyggelig tilmode. – Voldsomt Uveir. – Ene her i Linz, men i godt Humeur. – I Kaffehuset. – Imorgen til Wien, hvor der skal være stor Fest i Anledning af Maria-Dogmet.

Søndagen d. 22de Juli. Fra Linz. Regn næsten hele Reisen. I lang Tid ganske ensom imellem Selskabet, indtil jeg ved Bordet kom til at sidde med den Fyr, der lignede Brosbøll og havde sin Kjæreste eller Kone med sig, og de to Militaire, godmodige, høflige. Den hvidklædte sagde, at ved Militairet blev aldrig spurgt om at kunne, men maatte; den Anden, Rytteren, fortalte om Seiladsen til Venedig fra Triest, 1000 Mand ombord, forslaaede til Pola, 16 Timer. I Nærheden af Wien blev Veiret efter en stærk Byge bedre; fik en Compagnon til [...], gjorde i sidste Øieblik en Slags Bekjendtskab med den blege, fransktalende, livlige, energisk udseende Dame, som med Selskab skulde til Pesth. Der havde været et Eventyr, thi da en af Damerne spurgte, om Noget var hændet hende underveis, svarede hun: Nei, Gud skee Lov; intet Ondt, men lagde med særegen Betoning til: Heller intet Godt. – Ogsaa havde hun, da jeg havde begyndt at see paa hende, viist megen Livlighed; deilige Øine og dertil den særegne Teint, det fiint bygget og dog stærke Ansigt, det hele Energiske i Tændernes Hvidhed og Styrke, i Mundens og Hagens Form, i Haarets Sorthed og den smækkre, elastiske Figur.

– Kom til Wien, forsøgte at trænge igjennem til Stephanskir-

ken – spærret af Militair (selve Staden var spærret for Vogne), fik ved Tilfælde en god Plads paa et Stillads Hjørnet af Lugeck [?], saae det hele umaadelige Tog, der her Am Hof kom ned over Hohenmarkt: Skolerne, Gymnasiasterne, Männer-Gesang-Ver-ein, de Geistlige, nemlig Munkeordnerne og Sognepræsterne, Alle med Faner og Kors, Christus i Almindelighed bekrandset med Roser; Sang, Hymner; der kunde man gjøre personligt Be-kjendtskab med alle Kalendars Helgener, og den Mand med to Døttre, som jeg stod hos, kjendte dem Alle, deres Gjerninger og deres nuværende Hjemstavn. Saa kom Magistraten, høie Em-beds-mænd, Fourerer, Pager, Erkehertuger, Keiseren og Keiserin-den med Damer, Alle i Throndragt; den Tydske Garde med Hel-lebarder, krigerisk Musik. – Skylregn.

– Kom endelig, da Te deum var sunget, ind i Stephanskirken, der var som feeagtig omklædt i Tæpper op ad Pillerne, med utallige Blomster og Lys.

– Nyt Regnskyl, søgte Ly i H. London, spiste tilaften, gik op paa Hohemarkt, hvor Mariasøilen var bekrandset (mellem to Springvand, utallige Flag). Krigsministeriet illumineret, men især Cardinal-Legatens, Nuntius'ens Huus: et Maleri forestillende Maria og tre store Stjerner. – Forresten, især formedelst Veiret, ingen Høitidelighed. Selve Folket brød sig ikke stort om Festen, fordi den ikke indeholdt noget Nyt; man forstod ikke dens høiere Betydning: Katholicismen, der holder Revue og styr-ker sig til store Felttog, bl.A. ved alt mere at hædre den af Protest. forkastede Madonna.

– Hos Bournonvilles. –

Mandagen d. 23de Juli. Hele Livet bliver gennemtrængt af Aand, hele Verden opløst i Uvirkelighed, forvandlet til Symbolet eller underordnet Tjenerskab, naar man saaledes som jeg ved hvert Skridt mindes, savner, længes, saa at Aandedrættet næsten standser: Her har jeg været lykkelig! Her har hun staaet, siddet! Her var det, her lyste Solen! – og jeg opgav det, drog afsted i Haab om, at den samme eller en endnu bedre Sol skulde skinne og aldrig Aftenen komme. Nu, for mig er det egenlig lykkedes;

den Sol, som ikke er gaaet ned, er Selvbevidsthedens, Mandighedens; Gud har holdt sin oppe over Horizonten.

Men saaledes som jeg tænker mig Otto under lignende Forhold, naar begge Sole slukkes.

Jeg tænker mig ham komme til det Sted, hvor de have været. Han sætter sig paa Stolen overfor hendes Stol, Phantasien tryller hende frem, idet Trækkene skimtes, vækkes den uendelige Længsel, Hjertet føler hendes Fraværelse, hans Læber dirre, og tunge Taarer trille ned ad Kinderne.

– *Architect Hansen*. – Ltnt Hansen. – Juliette Preu Debut, Robert.

Tirsdag 24de Juli. Igaar gjorde jeg Bekjendtskab med de Danske: Hassing, Jespersen og Eckersberg, der tilligemed Ltnt H. stode udenfor Kärnthner-Thor-Th. (Igaar var jeg ogsaa hos Mannheim og hos Curanda, paa Contoirtet; han var i Paris). – Efter Theatret fulgte jeg hiin smukke Skuespillerinde, sagde ved hendes Dør: Gute Nacht, meine Damen, og da hun svarede Gute Nacht, bad jeg om Tilgivelse for, at jeg havde fulgt dem (Hun sagde: Sie irren sich gewiss an mir, m. H. Nein, sagde jeg, idet jeg aftog Hatten dybt), samt tilføiede Ønsket om at erfare hendes Navn. – Det kan De opnaae, sagde hun, ich heisse Pollet. – Saa gik jeg derop imorges, blev først afvist, gik tilbage igjen, gav en Gl., og fik idetmindste af Pagen Vink om at skrive, hvilket jeg gjorde.

– Hos [...] (Kurandas Blad), med ham i Ambrasche Sammlung, hvor jeg traf H. og de Danske, og dernæst igjen i *Arsenallet* og besaae navnlig *Museet* og *Fabriksbygningen*. – I *Belvedere* med Eckersberg, valfartede til Malerierne, derfra fælles Middag i Hotel Munsch, Volksgarten, hos Dehne (Ius) [?], hjem. Deilig, varmt Veir.

Onsdag d. 25 Juli. Først, Kl. 9½, til Demoiselle Pollet, men forgjæves, vel især fordi jeg ikke anvendte Guldnøglen. – Efter at have ladet noget Tøi omsye o. desl. var jeg hos Bournonvilles for at faae dem med paa Touren til Hitzing og Linz, derpaa hos Architect Hansen, hos hvem jeg saae store Tegninger af hans

Museum, ligeledes hans Observatorium i Athen m. M. Derpaa Kl. ca 4 Touren for at feire Isted-Dagen; paa Hjemveien hos Schwenzel, Dandsesalen.

Paa Hjemtouren overtænkte jeg *Romanens 3de Deel* og fandt Følgende: Ligesom Otto i Genf har valfartet til Stederne (her er to Sider oversprungne) hvor han havde været med Camilla, saaledes valfarter han nu, paa omvendte Maade, til sine tidligere Glæder. 1) Er hos Roede [?] og kan ikke udholde Fladheden, forlanger Styrke, Liv, Aand og forkaster Alt, der ikke byder ham det; 2) Igjen Bal hos Grevens, igjen Cadetterne, ingen Udvikling, for ham bliver det væmmeligt, og skjøndt der ikke er Harmoni (Tact) inden i ham, bevarer han dog Haabet om, idetmindste i Ensomhed at realisere Noget. 3) hans Styrke og Energi overfor M[enne]skene, Mangel paa Evne til at forstaae de lidet Begavede; anseer dem for en Slags Hyklere. 3b) I demokratisk Club: Bøssemager Christensen og Skræder Lund. Han har intet endeligt, schofelt Formaal, og derfor forstaae de ham ikke, men troe ham snedig og schofel, snedigere end de! 4) Hans Foragt for de politiske Partier, især da Helzen & Comp. ligesom Bartholomæusnattens Helte raabe Tue! tue! nedstøde uden Barnhertighed, i den saakaldte gode Hensigt anvende hvilkesomhelst Midler o.s.v. Da maa skildres hans Sinds Dobbeltthed, ideale Stræben og Mangel paa ideal Handlekraft. 5) Dygtigheden og Tro paa Ideens egen Kraft, saa at han *holder sig fjern fra alle Partier* og bestandig føler den gamle, dybe Utilbøielighed til at opgive det Allerringeste af sin Personlighed, være bon camarade, hvilket M[enne]skene af 2den og 3die Klasse have saa stor Virtuositet i. – 6) *Tro paa Friheden* som noget Indre.

Torsdag d. 26de Juli. Først i Stephanskirken, hvor jeg stræbte at see Kirken architectonisk. – Saa Kl. 9 hos Hansen, der førte mig til *Rahl*. En overordenlig kraftig, sandselig Personlighed, der saa ud som en Satyr, maler med Liv, Naturlighed, men uden Idealitet, saa at man hverken glædes eller opløftes. *Samtale.* Han nægter at Livet er til for Andet end Livets egen Skyld. Der er intet Ondt, uden forsaavidt som Samfundet fastsætter Noget,

som gaaer over i Bevidstheden og med hvilket man da kommer i Kamp. (Paulus; Loven, Synden). Hvis vi ikke havde faaet den græske Verden gjenopdaget, vilde vi aldrig været komne ud af Middelalderens Barbari: Christendommen selv havde ingen Kraft dertil. Hvis vi vilde være Christne og elske hveranden, vilde al Fremgang høre op og Alt blive en communistisk Vælling (*men er dette da ikke Maalet?*) (*Kan dette skee uden gennem uhyre Kamp og Selvovervindelse?*) Hovedsagen er at gennemføre sin Personlighed, sætte det igjennem, som man er overbevist om. At leve i Stilhed for det Gode er at trække sig ud af Verden og opgive sin Deelagtighed i M[enne]skehedens Fremskridt. Christus sagde, at han kom for at bringe Uro. Han sagde ikke til M[enne]skene: Gjør det Gode for det Godes Skyld; men han viste dem Himlen, denne Skuffelse (Ja, men denne Skuffelse fylder vor Sjæl med dens Idealitet, gaaer over i Alt, hvad vi skabe, ja hele Livets Poesi taber sig, saasnart denne Underkraft svækkes, saasnart denne Rosenolie ikke dufter).

Enden paa Samtalen blev, at Ingen af os kunde løse Gaaden og bringe Harmoni imellem, at leve for hin Verden paa specifik christelig Maneer, og at kjæmpe for denne Verden i Statens, Folkets Tjeneste. Men gennem Kampen, Tjenesten, Arbeidet ude imellem M[enne]skene udvikler sig vor Sjæl, gjør alle sine Erfaringer, komme til Erkjendelse, og eet Punkt staaer fest: *Den personlige Ære*.

Saadan en Mand gjør godt ved sin Kraft og Sundhed, man glemmer al Speculation, føler sig næsten jammerlig med al sin Kamp og Vaklen; thi bedre er det at stride saaledes frem med uvilkaarlig Styrke end bede Mephistopheles hvert Øieblik spille Plat og Krone om sig, slappe sig med moralske Kampe, der ikke føre til store Seire, snarere til gjentagne personlige Nederlag. Han tager for sig af Verdens Goder, nyder, skaffer Nydelse – men Opoftrelse, Begeistring, Idealisme er borte. Han er en Typus for vor Tid, for alle Kunstnere – kun Styrken undtagen. *Marstrand* er mere som jeg, at sige, naar jeg bukker under. *Hansen her* er den lykkelige Natur og Personlighed, uforstyrret,

sund, ideel, med Liv, Frihed, Skjønhedssands og stadig brændende, stille Begeistring.

Forledes blev yttret her, og jeg troer, det er sandt: Der gives ingen Nationalitetsfølelse uden at man har en Fjende at hade. – Dog gjælder dette kun om Mængden. M[enne]sker No. 1 kan *elske* deres Nation uden Hensigt til Fjender, have Styrke til at holde fast, erkjende, bedømme, følge deres naturlige Forkjærlighed med Bevidsthed.

Blev saa i Wien for at være i Selskab hos Hansen, hvor der naturligviis var temmelig kjedeligt. Efter Regnen meget kjøligt Veir, men smukt Maanskin at gaae hjem i.

Hvor jeg dog er livlig, sammenlignet med disse M[enne]sker, og hvor de føle det!

Igaar var jeg ikke lykkeligere end idag, men Dagen er mig dog kjærere; thi jeg var nærmere ved Dig.

Jeg gik op for at see Malerisamlingen (Udstilling af Münchener-Malere). Ak, hvad kom alle disse Fremmede mig ved? Da saae jeg et Billede af en gammel Tyroler. Hans Næses Snit havde en fjern Lighed med den yndefulde Bøining med Din Næse, og strax fik jeg ham kjær, var i Selskab med Nogen, der vedkom Dig, og den fortærende Længsel blev blød.

– Valfarte til hvert Sted, hvor hun har været.

– Stige op paa Bjerge blot for at oversee Egnen, hvor hun mulig reiser, eller hvor hun nu er. Derved bliver Bjergreisen vergeistigt, hvert Trin er paa en Maade ulegemligt, saadan tjener det Aanden.

– Hvordan Hjertet trækker sig sammen og bæver ved Erindringen om: Her *var* hun! Og nu er Stedet tomt!

– »Frisch Wasser« var den deiligste Musik. –

Sidste Maaltid i Wien

27 Juli 1855

Min Gud, hvortil opbevarer Du mig, hvad har Du isinde med mig, naar jeg gaaer herfra?!

Ak, jeg sidder ved det Bord, hvor hun sad, tilhøjre sad hun, da jeg hiin Aften reiste mig og sagde, at jeg ansaae det for min Pligt

at gaae til Sperl. Nogle faa Skridt borte tilvenstre staaer Bordet, hvor vi sad sidste Aften.

Det er en Slags hellig Nadvere, jeg her spiser (Kl. henved 5), jeg er tilbords, med Erindringen og Kjærligheden, jeg mindes Hende, og det er ved et Maaltid, *Αγαπή*.

O, hvor Hjertet er tungt og trangt! Hvor jeg længes, og hvor jeg føler det underligt, ubegribeligt, at jeg er fjern fra Hende, at jeg kunde bryde op hiin tidlige Morgen!

Men jeg er ikke fjern. Vi mødes i Tanken. O, Du kjære Gud, Du Personliggjørelsen af Sandhed og Skjønhed, lad det altid blive saa mellem Hende og mig, lad aldrig nogen sort Skygge komme imellem os, lad os altid være sammen i god, kjærlighedsfuld, dygtig Tanke, lad hende være mig et Fyrtaar[n], og lad mig været det for Hende.

O, velsignet være Jorden! Den bærer Himlen i sig. For Kjærligheden er ingen Adskillelse i Rum, Jorden er kun den deilige Bund, hvorpaa det synlig hviler. Jeg skal forlade Wien, dette Sted, hvor hendes Minde dvæler, jeg skal forlade denne Sal og dette milde, glade Liv for at drage – til hvad? Nu, til Kamp, til Arbeide og til Gjensyn!

Til ædelt Gjensyn! Du høie Himlens Gud, lad Dit Øie følge mig med Venlighed! Før mig fremad! Fremad!

Jeg vilde drikke Hendes Skaal. Der var bragt *rød* Vöslauer; jeg vilde have god, reen Viin til den sidste Nadvere, og de bragte en rød! Lad det være Symbol, Tegn paa Held og Glæde!

Jag vilde drikke Hendes Skaal, og saa fandt jeg mig *ene!* Saalænge Tanken er beskjæftiget med at skrive, lytter den kun ufuldstændigt til Hjertet, eller Hjertet faaer slet ikke Lov til at tale sit dunkle, længselsfulde, dybe Sprog. Men naar man saa seer sig om, seer sig ene, føler sig ene, da flyver Hjertet op som en Fugl, og paa Ruinerne af den nedbrændte Bygning, søger forgjæves sin Rast, slaar med Vingerne og er tungsindig, bristefærdig.

Kl. 6,53 (i Vognen). Gik hen og tog Afsked med Pladsen i Fetzers Kaffehus, kom tilbage til Hotellet, gik mod [...], men paa

Veien ind i Æg-Udrugnings-Anstalten hvor den unge Dame forklarede mig det Hele, bl.A. at naar ingen Hane har været tilstede, er Ægget ufrugtbart, hvilket opdages efter tre Dages Forløb.

Dermed endte mit Ophold i Wien.

Der er Øieblikke i Ens Liv, da man har Trang til andægtig at folde Hænderne over Øieblikket og siden det dog ikke kan holdes levende, dog idetmindste indvie det til uudslettelig Erindring, til glædebringende Magt i Fremtiden. Et saadant er dette. Klokkerne ringer. – Farvel Wien – au revoir.

(NB Den deilige Aften i Wien langs Bjerg-Halvbuen i det usigelig varme, milde Lys)

(Paa Jernbanen: Kl. 7¼) (Solnedgang) Nys blev jeg saa glad, jeg gjorde den lille Dreng ved Siden af mig og Faderen en Glæde ved at laane dem Aviser. Da syntes mig, at jeg endnu maa kunne blive meget lykkelig i Verden ved nemlig at gjøre Andre glade, skjøndt dette hjemme paa forskjellige Maader var mig vanskeligt.

Men Naturen synes dog at have givet mig Magt.

Dresden 28de Juli 1855. – Natten gik ganske godt i Vognen. Kl. 12 vare vi i Brünn. Jeg sov derpaa til Kl. ca 4. Da var det meget koldt; jeg drak Vöslauer. – Siden gik Tiden curiøst nok med den kjønne Kone, der med sin Mand vil komme hertil inat eller imorgen tidlig, og vil besøge Messen her. Hendes Mand, Böhr (de boe i Wien) er Protestant. – Da jeg havde forladt dem, tog jeg i Bodenbach 3de Plads og saae da *den slovakiske Udvandrerfamilie*, der alt havde reist otte Dage ud i Et: Bedstemoder, Mand, Kone, Tjenestepige, fire smaa Børn. De saae fattige ud, men Manden havde dog Guld- og Sølvpenge og førte 663 Pund Reisetøi med sig.

Saa blev det daarligt Vejr.

Da jeg kom hertil, gik jeg hen og hørte Norma, hvori Tichatscheck sang. NB. Norma og Adalgisa.

Søndagen d. 29de Juli (Dresden). Sov til Kl. 8½. Imidlertid var Böhr og Kone ankomne, gik dog ud, op paa Brühls Terrasse og drak Kaffe, derfra til Messen, som var simpel, men hvor

Drengene sang smukt, blidt, *hymnelignende Psalmer, saaledes som det sømmer sig ved Messen.* –

Derfra lidt til Hotellet, igjen op paa Terrassen og ind i *Camera obscura* – et levende Maleri af Alt, hvad der foregaaer i synlig Afstand, en illustreret Politiprotocol, en Art Forsynets Øie. Hver Bevægelse af M[enne]sker og Dyr, i Luft og Vand afspeiler sig her med Naturens uendelige Troskab. Træerne, de Spadserende, Dampskibet, Klokken, Capitainen, Afgangen, Bevægelsen i Vandet, Røgen – Alt, Alt. Ligesaa Bjergene. Inde i dette sorte Kammer kjendte jeg Böhrs og fik at vide, at de gik ned ad Trappen.

Saa til *Hochamt*, den glimrende Messe. – Men det var Alt *ureent*, skjøndt det skulde være pragtfuldt. Det kgl. Capel spillede og sang; men denne Art Messe med Musik (Blæseinst. saavel som Stryge do. og Orgel) er fra Forfaldstiden, og saa tilmed udført af Theaterkunstnere! Og hvor det Hele desuden blev ureent ved, at Præsten, som forrettede Messen, spillede med i denne Opera, knælede paa fastsat Tid, sagde Pax vobiscum efter Noder o.s.v. Men deilig gjorde han det! En sand Kunstner!

Selve Handlingen, der foregik, var rigtignok uden Inderlighed, men *betragtet som katholsk Krigs-, Udfordrings- og Triumphfest* af stor Virkning.

Ved denne Messe af Musik, af ydre Effectmidler, begreb jeg de katholske Altertavler med Mængden af blæsende Engle og bevæget, uroligt Folk, saa og Altertavlen i Kapellet lige bag ved mig, hvor den Døende faaer Sacramentet og Engle glædes, medens paa Dominichinos Maleri Tørsten efter Christus er udtrykt i den Døende. Her forstaaes ogsaa, at en Døende længes efter Christus og forsoner sig med ham uden i nogen Maade at forsone sig med sine Medm[enne]sker.

Saa paa Udstillingen, hvor der gik en deilig Pige, orientalsk Skjønhed i Dresden, og hvor der var adskilligt Godt, især Scholtz: Tochter der Wirthin.

Traf ved table d'hôte Böhrs, der reise til Pirna for at tale med Lægen, og komme tilbage hertil endnu i Eftermiddag. Men nu er

jeg færdig her (vil maaskee lidt igjen i Udstillingen) og desuden regner det. Her er Fugleskydning idag.

Kom dog ud til Fugleskydning ☉: med *Flitsbue* og *Bolte*; Selskabet har bestaaet siden 1464 – Ligesom det store Musikcorps udenfor Skyttehuset begyndte at spille, kom et Lyn, der som et Net omspændte den hele vestlige Himmel.

Forresten Trængsel af den uskjønne, tørre, stygt talende M[enne]skemængde.

Kom hjem inden den stærke Regn. Gjorde Afregning, kastede Lysene ud af Vinduet, kjørte i øsende Regn til Banegaarden, hvor jeg skriver dette.

Gjorde saa i Vognen Bekjendtskab med Dr. Drechsler fra [...]. Jeg formodede, at han var Læge, tildeels fordi han lignede From, tildeels af hans Væsen, tildeels vel ogsaa fordi han paa Banen blev kaldt Dr. Han syntes strax at interessere sig for Samtale med mig (den Vidtbereiste), og da vi her i Leipzig paa Bahnhof-Restaurat-ion, som han havde anbefalet mig, igjen traf sammen og han bød mig en Stol ved Siden af sig, endte det tilsidst med, at han spurgte, hvem og hvorfra jeg var, hvilket jeg besvarede og tilføiede, at han var Læge. – Hvorledes veed De det? – Nu, jeg sluttede mig til det af Deres personlige Fremtræden. – Hvordan da? – Af det Sunde, Kraftige, af Noget, der viser, at De tager Verden uden Sentimentalitet. – Derved blev han glad, tog min Haand, fortalte mig om sin Forlovelse, indbød mig til at boe hos sig, opgav mig Svogerens og en anden Mands Navne (de ere paa Helgoland).

Saa spadserede jeg lidt her: –

Mandagen d. 30te Juli, tidlig om Morgenen. Smukt Veir. Paa Banegaardshotellet. Medens jeg venter paa Barberen og drikker Kaffe, bemærker jeg Følgende om Otto og Camilla (Nemesis):

Men det havde ingen Magt over deres Lidenskab, at de saa at sige (bragte) [?] hørte Tilværelsens store Strengede dirre. Hos Otto var Livskraften, Livsglæden altfor stor, til at han ikke skulde have anseet endog disse Strengede for at være til for hans Skyld, for at gjøre hans Glæde med deres Storhed og strenge Skjønhed;

men ikke for at han selv kunde blive Gjenstand derfor, faldt ham ikke ind. Camillas Hjerter optog det som en Angst meer, der forøgede Kjærlighedens Magt, som en Tone, der ikke forstyrrede Harmonien. Overalt fandt hun et Speilbillede af sin Tilstand, Tilværelsen deelt mellem de Magter, selv Dagen og Natten syntes hende som Otto og Hald.

Næste Dag Billedet, hvor Konerne rammes af en Steen.

Tilegnelse

Før jeg saae dig, troede jeg ikke paa Mirakler. Medens jeg var hos Dig, tænkte jeg ikke paa dem; men nu, fjern fra Dig, erindrer jeg, hvorledes ved Dit Smiil Jordan blev blomsterklædt.

Hvor der i dette Værk er Haab og Glæde, er det Afglands af Dit Smiil.

(30te Juli fortsat)

Var hos Julian Schmidt og hos Oettinger.

Hos Oet. havde Dirckinck-Holmfeld været og talt ilde om mig; mærkede strax dansk Luft. – Fru Reike desuden det underlig-ubehagelige Brev.

Talte med Oettinger om Pligt, Lykke, Udødelighed, Selvbeherkelse o. s. v.

Han sagde: Det er min Pligt at skaffe *mig selv* et behageligt Liv. – Men ved nærmere Undersøgelse tilstod han dog, at det var en trøstesløs Philosophi; thi, sagde han, næsten bedrøvet, han havde dog Smerte: han kunde ikke opnaae, hvad han vilde.

Med J. S. havde jeg senere Samtale om Lignende. Han lo, da jeg spurgte, om han ikke endnu troede paa Gud og Udødeligheden. – Han sagde, at her Livet var sit eget Maal, at Livet behagede og glædede ham. Man da jeg senere talte om Personlighed, om gode, opoffrende Handlinger, hvorved man føler Evigheden, blev han dog taus.

Endelig, da jeg (fra Sommertheater og Dehne) kom hjem hertil, kom jeg i Samtale med Pigen, der sørger for Skjænken herne. – Vi talte om, naar hun stod op (Kl. 5), i Seng Kl. 11. Hun meente, at hun fik Søvn nok, ellers følte man slet ikke, at man lever.

Hertil kan føies den franske Skuespillerinde hvis Sukker (til Thee) kostede 10000 Tr.

Tirsdag 31te Juli. – Berlin. Reiste imorges Kl. 5 fra Leipzig; vilde dog see Museet, eftersom jeg ikke fik Tiden spildt med den westphalske Reise.

I Vognen gjorde jeg mod Slutningen af Reisen Bekjendtskab med *Plötz*, Lærer ved det franske Gymnasium her i Berlin. Vi kom i Samtale om Slesvigholst. Først vilde jeg nødig tale derom; men tilsidst gjorde jeg ham opmærksom paa, at hvis Nationaliteterne vare blevne adskilte 1848, vilde vi have haft lutter Fjendskab og Krig (Afsluttethed). – Hvad Forsynet (Ved dette Ord bad jeg ham om selv at sætte et andet Ord. – Nei, sagde han, behold det kun. – Vel, jeg troede at de fleste Tydske ikke vilde vide af det. – Bevares, saa vidt ere vi endnu ikke komne!) havde til Hensigt, syntes at være, at Nationaliteterne ved at adsplittes skulde forenes for større ideele Formaals Skyld, og navnlig skulde de nordiske Riger med Nordtydskland danne en *protestantisk* Föderation. Men til den Ende var det nødvendigt, at den sande Protestantisme blev udviklet hos den Enkelte i Aandens, Lysets Overherredømme, i Modsætning til Kathol., der nu rører Trommen, holder Revue, fører sine Faner frem. For noget Saadant, der er stort som Heelhed og slet i det Enkelte, skulde Enhver arbeide og stille sig i dens Idees Tjeneste.

– Da vi kørte op paa Stationen og de to andre Danske, *Hillebrandt* og (?), der kom fra Paris og imidlertid havde en lignende Disput med de to Militaire, spurgte, om jeg havde faaet Ret, svarede jeg: Spørg ham. – Han svarede da: Saadan har endnu ingen Dansk talt til mig.

Hillebrandt: Ja, det vidste jeg nok!

(Berlin, fortsat)

Efter en lille Frokost gik jeg op i *det nye Museum* for væsenlig at see *Kaulbach*

- 1) Babeltaarnets Forstyrrelse
- 2) Hellenismen
- 3) Jerusalems Forstyrrelse.

Medens jeg stod der, kom Dr. Hassing og Stiftsphysicus Jepsen, og med dem saae jeg endeel meer af Museet, hvoraf jeg især fremhæver Vægmaerierne, f. Ex. Athen, Syracus, Templet i Phigalia m. m. M. at sammenligne med vor Jammerlighed i Universitetsvestibulen – ligesom Cornelius, Schadow o.s.v. som Stiftere af en Skole ere at sammenligne med – Høyer, Thorvaldsen.

– Efter Middag og Søvn igjen med de Danske i: Radzinskyske Palais

1) Hunnerslaget.

2) *Sagn*, ogsaa af Kaulbach. Fuglene komme og fortælle. Uden at hun tænker derpaa, berører hendes Stav Kroner, Sceptre o desl. paa Jorden; hun sidder paa en Gravhøi.

Cornelius: Jesus i Skjærsilden (Vorhølle). –

De bethlemitiske [sic] Børn, de rækkes Christus og udstrække Haanden saa længselsfuldt, søgende Trøst, Beskyttelse. –

Partriarherne. – Kvinder, Esther, Judith og Mirjam. – Maccabæerne især Judas – Propheterne (Jeremias og Jesaia); den maccabæiske Kvinde. – David og Salomo (holder Hænder for Ansigtet). Moses – Josva – Adam og Eva.

Sohn, de to Leonorer.

Kaulbach, den italienske Hyrdedreng med Digtet.

Ja, Italien; auf meiner Wanderschaft

Hab ich dies Büblein aufgerafft

Hab's mit dem Pinsel so hingeschrieben

Ist mir leider unvollendet geblieben.

Samme: Den underlige Samtale mellem Cornelius og Schadow om, at man maa elske, ei blot *de* Skjønne, men *det* Skjønne.

Schadow, Judith.

Hillebrandt (Dusseld.), Eduards Sønner!!

Leopold Robert

Paul Delaroche

Schuetz. Sixtus V. som Barn.

Ved siden af: *Cornelius*: Atelier med Die letzten Dinge.

1) Auferstehung

2) Babylons Fald.

Simpelt med Kaulbach endskjøndt Tanken egenlig er grandios. Udførelsen svag, Evnen skrøbelig.

Lidt Spadseretour. Beredte mig til Afreise.

Hunnerslaget er Kaulbachs mægtigste, friskeste og i visse Henseender *eneste* Værk. Han synes nemlig at høre til de Mennesker, der vel ere store, men ikke i Omfang, saaledes som Phidias, M. Angelo, Cellini o.s.v. De Fleste af os fødes med faa Ideer eller med en eneste, i eet Værk ere vi udtømte, skjøndt vi tilsyneladende skrive mange (∴ Compositioner, ikke Smaadigte)

Hunnerslaget forstaaes ved det blotte Skue. Det er et *Slag*, en Kamp mellem civiliserede og vilde Folkeslag, Værgemaal imod Begjærlighed, Forsvar for Kvinde, Arne o.s.v. mod en mægtig Race. Der er Sammenstødet voldsomt, Alt er indsat, og saa stærk er Lidenskab, at de Falne ikke have Ro, men føre deres [...] mod hinanden. Der seer man uden Philosophi Kvindernes Smerte. De ere dræbte, men svæve opad, have al Jordens Liv, Kjærlighed og den uhyre Smerte over Tabet. Den er saa energisk, saa gribende, saa kunstnerisk udtrykt, uden Sentimentalitet. De Andre stige som Taagen; altsom en Sjæl udaander paa Valpladsen, stiger den opad. – Her er Phantasi og Kraft og kun ganske lidt af den Philosophi, som nu engang betegner Berlinerskolen (Cornelius, Jesus i Skjærsilden). Disse andre Billeder sees kun rigtig, naar de ere forklarede; man maa læse eller høre saa Meget, inden man begriber, og endeel af Nydelsen bestaaer i Undren og Glæde over, at der trods al denne Reflexion dog er saa megen Sandhed, correct Tegning, Dygtighed og Sandhed i Formen, Kjærlighed til Gjenstanden.

Kiel 1ste Aug. 1855.

Onsdag. Iaftes fra Berlin til Hamburg (Kl. 11-5). Strax fra Hamburg hertil (Politi). Sluttes her Udenlandsreisen med følgende *Udsigt over 3die Deel*:

Otto føler Moderlandets Luft, gribes af Begeistring, og ved Begeistringen tager han strax Sagen storartet, tænker sig *Skandinavien og Nordtydskland confødererede i Protestantismen. Da*

han udvikler det for Andre, forstaaer han det ikke (∴ for Valg-Publikum). Det er ham som Ord, en Anden har sagt, og i hvis Aand han ikke er trængt ind. Han hører ikke til de Lykkelige, som kunne føle sig tilfredsstillede ved at have en Phrase, og medens han ængstelig, fordybet i sig selv, søger efter sin Tankes Kjerne, efter det Hemmelighedsfulde, der gjør den til et *frugtbart Æg*, erklærer Helzen det for Hjerteløshed, Forræderi mod Danmark, Cosmopolitisme, Slesvigholstenisme; og Otto bliver slaaet. Da føler han sig lykkelig ved at slaaes af den raae Mængde, ved at fornemme Aanden i sig, skjøndt uklar.

– Hvad vil De ogsaa mellem Pøblen? De er Digter! siger X. Mig gjør det ondt, naar jeg seer et saadant M[enne]ske ude i den raae Kamp.

Saa trækker han sig tilbage – hjemløs i Danmark, søger han Fred, Kjerne [?] i Poesien.

Og videre gaaer det saa – indtil Katastrophen, da han gjenfandt sin protestantiske Sætning og *forstaaer* den, fordi den nemlig bestaaer i *Handling*, i Kjærlighed, Opoffrelse, Forsagelse.

Torsdagen d. 2den August. Iaftes hørte jeg i Kiel Tappenstregen med fuld Musik, ledsaget af Soldater og af en kielsk Folke-masse.

Afreist med Diana imorges Kl. 5.

Kolthoft og Grühler ombord; saa og Ltnt Schmidt.

Skriver dette udenfor [...] nede i den lille Kahyt i det lille Skib.

Paa 1½ Timer kom vi til Langeland. – Landgang i den lille Baad. Skipperen stod ind i en Bondegaard og spurgte, hvor vi vare; den venlige gamle Kone kom ud, viste os Vei og bar lidt af Tøiet (over Mark, Mose og Skov) til Leibølle.

Derfra Kl. 3 til Korsebølle.

Søndag. 5te Aug. 1855. I Tranekjær Kirke. *Keller* prædikede. – – Kort Characteristik: En theologisk Høedt.

Hans Bøn var sat paa Vers, og den forekom, da han havde reist sig »med Fromheds Taarer paa sin Kind«. De saakaldte »gemytlig« ∴ smagløse M[enne]sker synes godt om Sligt.

Derpaa kom nogen Snak om, at Naturen og Aanden ere Et,

hvorom vi havde disputeret forleden Aften, idet jeg havde sagt, at Naturen er aandløs, den giver ingen Tanker, men frembringer Stemninger. – Jeg havde ogsaa sagt, at Christendommen gjør uforsonlig Adskillelse mellem Aand og Natur (Dualismen mellem Verden og Evigheden) hvilket han benægtede, idet han paastod, at dette hørte til Manichæere, Indere o. s. v.

Videre i Prædiken. Han fremstillede den gamle Pagt, Loven, Jødedom som Bogstaven og Jøden som den Trodsige, Hovmodige over at have indført alle Buddene – eller som det Fortvivlede og Trøstesløse.

– Christendommen som det Beskedne. Og saa kom Hovmoden, idet den Christne veed hos sig selv, at han er svag, og siger det med Hoveren til Andre, idet han samtidig pikker paa det gode Forhold, hvori han som Christen staaer til Gud. Dette føler han kun ved sit *polemiske Forhold* til Andre, bliver paa sin Viis Pharisæeren overfor Tolderen. Den chr. Pharisæer siger: Herre, jeg takker Dig, at jeg ikke stoler paa mig selv, som hiin Slyngel, men bliver stærk ved Dit Venskab, som jeg har forpagtet.

Hvergang K. skulde fremstille Religionens dybe Indhold, »*Pligtens Nødvendighed*«, kunde han ikke og bedækkede Hullet med æstetiske Phraser og kjønne Blomster saasom: Naar vi maae elske vore jordiske Forældre, hvormeget maae vi da ikke elske den himmelske Fader, der har hengivet sin Søn, hvem han elskede af alt sit Hjerte, af hele sit Væsens Magt, for at frelse os.

Endelig, da han skulde bede for to Forlovede: Gid Kjærlighedens Taarn maa reise sig saa høit, at det rækker med Dem op til Guds Throne.

Den større, sandere Forskjel mellem Jødedom og Christendom ligger i, at Christus sendte dem ud at prædike for *alle Folk*, i Faderens, Sønnens og den hellige Aands Navn ω : med hele Mystikens Magt, med Tro paa Udødeligheden.

Skrev Foranst. paa Veien til *Mormonforsamlingen* hos Hans Nicolaisen i Botofte [?].

1) Deres Psalmer, smukke Melodier.

2) Knælen og Bøn, dernæst Prædiken af en Bondesøn (Jakob-

sen) fra Jylland om Tidens Ugudelighed og Mormonismens Berrettigelser. Sandheden og det apostoliske Liv forsvandt, da Pavedømmet begyndte Aar 570 og med Hovmod tilegnede sig og Præstekasten alt Liv. Først Aar 1830 kom Sandheden, Aabenbaringen, Miraklet og det apostoliske Liv tilbage gennem J. Smith. –

Fortræffelig Tale.

3) Psalmer, stadig Artighed imod mig.

4) Prædiken af Petersen, Væver, forhen Soldat, ca 24 Aar gl. Gjentagelse af det Foregaaende (Irettesættelse til Drengene).

5) Psalmer, Melodi: Der boede en Konge i Leire.

6) Afslutning og Indbydelse til de Tilst., om de vilde synge og samtale, skjøndt de to Præster var ulærde, og ikke kunde sige Andet, end hvad Gud værdigede dem at indgive dem. Dette gik ogsaa gennem Prædikenen og især som Polemik imod de lærde Præster, der studerede hvad de skulde sige, og tage Betaling. (Derhos især Polemik imod *Daaben*, som Christus ikke havde anvendt paa de smaa Børn. Endvidere Polemik imod, at Guds Bud ikke skulde være til at holde (K.) naar man bad Gud om Kraft. – Item Forsvar imod Atheisme og Usædelighed).

7) Gudernes Gud. – Petersen paastod, at David har omtalt det og Jesus ogsaa da man vilde stene ham.

8) Flerekoneri, men en Kvinde, kun een Mand. Dog afhænger denne Efterligning af Patriarcherne af Brigham Youngs Aabenbaringer og er kun tilstedelig i Zion.

9) Bøn med opløftede Hænder. Bøn for deres Fjender. Tak til Gud for, at de vare blevne umolesterede.

10) Hjemvandring med Petersen, der kom med forskellige Theorier, f. Ex. at Adam og Eva før *Synden* havde haft *aandelige Legemer*; at de, som bleve gifte henede, fortsatte Ægteskabet i Himlen og avlede Aander, der nedstege lig Adam og Eva – »thi Alt er en Overgang«. – Ugifte bleve Engle; men han foretrak at være gift.

– Han citerede Christi Ord ved Nadveren som Bevis for, at man hiinsides kan spise og drikke.

– Han vilde, at Alt skulde tages *bogstavelig*.

Mormonismen er *deels* en Haandgribeliggjørelse, altsaa Populariseren og Opvarmen af Religionen, *deels* en Consequens af Demokratismen og Uvidenheden; den er Protestantismens Krængen paa Vrangen, idet den søger Inderligheden.

Til en Samtale om Velgjørenhed

Fru A. Vi boe saa ude ved Landeveien; vi har indført den Skik at give Enhver 1 Sk, skjøndt Mange ikke ere fornøiede dermed. Forhen gav vi dem Mad; med det blev for bekosteligt.

Fru B. Ja, man maa jo passe at give, saa man selv beholder Noget.

Jeg (afs.) At give, at vise Velgjørenhed er en Forretning, en Servitut; man tør ikke unddrage sig og har ikke Hjertelag.

Fru A. Jeg husker, ifjor engang kom saadan En og fulgte mig gjennem hele Haven og vedblev at tigge mig om et aflagt Klædningsstykke. Saa endelig huskede jeg paa, at der oppe paa Loftet var en gammel, luvslidt Frakke af min Mands, og saa sagde jeg, de skulde hente den ned til ham. Hvor han blev lykkelig! Strax da han kom over Broen, trak han den paa, og saa saae jeg – og det var saa comisk at see – at det ene Skjød var af; jeg huskede først nu, at jeg havde brugt det til at lappe en gammel Fodpose. Men han mærkede det ikke og spadserede stolt videre.

Fru B. Hr. G. sidder og [...]. Er De maaskee ikke enig med os om vore Meninger?

Jeg. Om Forladelse, Fru; der er ingen Mening fremført, man har fortalt Kjendsgerninger.

Fru B. Jo, jeg yttrede dog en Mening om Almisse.

Jeg. Ja, deri har De ganske Ret, kun vilde jeg tilføie, at man slet ikke skal give. Enhver, der i en Dag tiltigger sig 8 Sk eller 1 £, bliver hver Dag et daarligere M[enne]ske. Alle skulde enes om at bringe Staten til at sørge for de Svage og Syge.

Mandagen d. 6te Aug. Drev jeg omkring i Lunden og Haven indtil Kl. 3, pakkede ind, gjorde mig færdig (havde den lille Ubehagelighed med de to uopdragne Piger, at de talte kaadt, og Ragnhild blev vred), kørte med Fabricius til Greven, hvor bl. A.

Hofjærgemester Leth [?] var, tog derfra Kl. 7, med Ragnhild fra Ladegaarden til Rudkjøbing, Bal hos Toftes.

Tirsdagen d. 7de Aug. med »Boreas« fra Rudkjøbing til Svendborg (7½-9), med »Diana« til Kjøbenhavn. Ombord Keller, Graat, Cand. Nielsen, en Justitsraad fra Cabinets Secretariatet [sic] m. M. Smuk Aften da vi ankom (Kl. 9).

Ende

1858/59

Reise-Dagbog. Debr 1858 – En Reise med det Formaal at komme til god Helbred og dygtigt Arbeide. (efter Typhus) M. Goldschmidt

Reisepenge d. 23 Debr 1858

52 pr. Thl.	69 Rd 2
200 øster. Gl.	179 – 1.
46 Nap d'or	328 – 4.
ca. 13 Rdl.	11. – 5.
	<hr/>
	589 –

Dresden d. 26 Aften: Ved Ankomsten har brugt alle de danske Penge og 22 Thlr. Wien d. 31te Aften. Ved Ankomsten har (d. 30te Aften) brugt endvidere 30 Thlr. I Alt altsaa ca 80 Rdl.

Kom til Hamborg d. 24de. Tilbragte Aftenen hos Pontoppidan, den 25de afreist til Berlin.

Søndagen d. 26de. Kl. 1 afreiste fra Berlin; den unge Pige fra Wallachiet eller Moldau, der reiste med Fyrstinde Stourdza.

Mandagen d. 27de. Dresden. Galleriet. Auerbach. Sendte [...] hjem.

Tirsdagen d. 28de ligeledes i Dresden.

Onsdagen d. 29de. Kl. 12 $\frac{3}{4}$ fra Dresden; Kl. 7 i Prag.

Torsdagen d. 30te om Morgenen Kl. 7 $\frac{1}{2}$ afreiste fra Prag; Aften Kl. 7 $\frac{1}{4}$ i Wien.

Fredagen d. 31te i Wien. Frankl. Kuranda. Leopold Kompert. Skrev hjem.

Wien d. 14de Januar, Fredag. At erindre: Samtalen hos Hebbel. Minister Bachs Broder var tilstede. Vi talte om Stieglitz, hans Adfærd i Rom. Hebbel fortalte, hvorledes han i Bajern havde siddet og fortalt den Opvartningspige om sin Kones Død, og hvorledes han i München og andre Steder levede af denne hendes Død. Jeg sagde: Men tilsidst slog han sig dog op igjen; han døde kjæmpende. – Hebbel: Det maa have været hans sid-

ste Fortælling, han døde af Cholera. – Men han havde dog taget Tjeneste, han havde [...], han kjæmpede 1848 for Venedig for Østerrig; (Det er sandt, sagde en Nordtydsker). – Deraf alene kan De see, hvilken Karl han var! sagde Hebbel. Østerrigeren Bach sagde med Maner omtrent: Visselig det maa have været en stor Slyngel.

Murat

For Slaget ved ... kom hans Moders Aand til ham og sagde med bedrøvet Mine: Min elskede Søn, den Kugle, der skal ramme Dig, er støbt og ladet i et Gevær; imorgen bliver den udskudt.

Kjære Moder, kan Du ikke bede en god Bøn, at jeg kan slippe for den Kugle? Jeg er dog saa ung, og jeg veed, jeg føler, der er Noget i mig, jeg kan udrette Noget i Verden! Kjære, søde Moder, i de Egne, hvor Du færdes, er der Adgang til Ham, der styrer det Hele, bed for mig. Hun forsvandt, men paa saadan Maade, at han følte sig om Morgenen styrket, en mandig Alvor var i hans Sind, hvis han skulde falde, havde han den Visshed at blive modtaget af sin Moders kjærlige Arme, det syndes ham ikke haardt at døe, og hans tappre Natur bævede ved Synet af Fjenden ikke et Øieblik, fandt det ikke Umage værdt at vige en Fodsbred for at leve.

Den Dag udmærkede han sig høilig, han gjorde det første Skridt til en Throne, og han tænkte om Aftenen med stille Tak paa Moderen, der havde bedet indstændig og med Virkning.

Før Slaget ved ... kom Moderen igjen, og denne Gang var Murat aldeles overbevist om, at hendes Bøn vilde frugte, og at hendes Kommen betød Held. I dette Slag var det, at han første Gang forbausede Venner og Fjender ved noget Usædvanligt og Udfordrende i sin Dragt og ved den uendelige Ringeagt for Døden, hvormed han red foran sit Regiment.

Saadan gik det endnu tre Gange; hver Gang forkyndte Moderen ham, at en Kugle var ham beredt, hver Gang bad han om at blive fri[?], og Bønnen blev hørt.

Om Natten mellem ... og ... i Pizzighetone kom Moderen igjen, og denne Gang var hun mere bekymret end nogensinde før. Murat smilede i Søvn, saa at hans Bevogtere undrede sig,

han sagde, skjøndt det ikke blev tydelig hørt: O, der er min Moder. Det betyder, at Kuglerne ramme ikke imorgen. Ak, nei, min Joachim, denne Gang kan jeg ikke holde dem tilbage. Imorgen er det den Dag, der er fastsat som Din Dødsdag. Alle de Kugler, jeg ved min Bøn har holdt borte fra Dig i Slagene, ville ramme Dig imorgen. Istedendfor at blive truffen lidt efter lidt, faaer Du dem alle paa engang, jeg kan ikke holde dem fra at knuse Dit Hjerte og Dit Hoved, min elskede Søn. Du blev kun Konge, for at blive skudt som Oprører. Hav Tak, min Moder! Hvilket Liv skylder jeg ikke Dig!

Onsdag d. 19de hos Hebbel. Der var blandt Andre Prof. Stein med Kone, Prof. Brücker, en Baron og Politiprefecten, begge med Fr. G... Fru Hebbel stor, kraftig, fyrrig, Hebbel meget elskværdig.

Stein, der hader de Danske, men respecterer dem, tilstaaer, at han ogsaa vilde have bortjaget en Dansk, som de have bortjaget ham, seer det Hele herfra Wien, »det Store« uden Smaalighed, paastaaer, at det Danske i Slesvig ikke vilde gaae under, selv om: de Slesvigholstein [sic]

I Forveien hos *Laube*.

Fru Laube og Fru v. Hirsch, om Toilettet i [...].

Dernæst om »Ungeschliffener Diamant« i »Carlstheater«. Ulykke ved disse Stykker er, at Pøblen faaer den Forestilling, at Dannelse og Last – Raahed og Artighed ere synonyme.

Dagen i Forveien d. 18de. med Hansen, Rahl og Soyer (Sinus Privatsecretair). Erzherzog Carl, og skjøndt eller fordi jeg var yderst forkjølet, spiste og drak jeg paa det gevaltigste og blev derved rask.

Afreiste fra *Wien Søndagen d. 23de Januar* Kl. 9 ½. Th. Hansen fulgte mig tilvogns.

Ankom til Marburg om Aftenen Kl. henved 9 formedelst uventet Ophold underveis.

I Marburg Spadseregang til Floden, først til Træbroen, saa til Barberen med Fruentimmer, saa til Jernbanen ad en Vei, der førte gennem et Kjøkken og lignede Bey Beys [?] Haver. Deiligt Solskin.

Mandagen d. 24de om Middagen afreist fra Marburg; omkring Kl. 11 Aften til Triest.

Tirsdagen d. 25de Kl. 9 i deiligt Veir, stille, skyet, til Venedig: ankom hertil Kl. 3. I Følge med en østerrigsk Militairchirurg. Hotel S. Marco.

Onsdag d. 26de. Breve afgivne.

Torsdag d. 27de. Besøg hos Prof. Blaas.

Fredag d. 28de. efter megen indre Kamp betræffende Romerreisen flyttet til Riva dei Schi. – No. 4133, Signora Fabris. Indflytning Kl. 9 om Aftenen.

Løverdag d. 29de. Søndag de. 30te. Mandag d. 31te. Scirocco. Arbeidet. NB. Drengene i Krogen ved Hovedvagten. Pisani.

Tirsdagen d. 1ste Febr. ligesaa. Mødte de to Damer paa Passeggiata. Var hos Riquetti om Aftenen. Samtale om Gozzi og Goldoni (den Sidstes, i Dialect skrivne Stykker, opføres stadig i S. Samuele; den Første vil man ikke vide af; »han var ikke national, men en Særling i Literaturen«). – Buratino, der blev arresteret, fordi han opførte: Hvad bliver der af mig, naar jeg mister en Arm o.s.v. (imperatore).

Onsdag d. 2den. mødte igjen de to Damer og opdagede ved at følge dem og lade Alessandro spørge efter deres Navne, at det var Fru Gugenheim og Søster! Det Øieblik, da, medens jeg spiste, Alessandro kom og bragte mig Kortet med deres Navn! – Besøgte dem Kl. 6. Indbuden til at komme igjen.

NB. Riquetti foretrækker Nationalitet for Frihed. Hellere uafhængig under en Nero end [sic]. Augsb. Allg. Zeit. uretfærdig i forsaavidt den ikke anerkjender en dannet Middelstand, men har Ret i, at det er en Civilisation, der har overlevet sig selv.

Torsdag d. 3die Febr. Færdig med Øen Wight. Solen brød frem og gjorde Venedig til et Paradis.

Fredag d. 4de. Løverdag d. 5te. Ligeledes det deiligste Veir. Gjorde »Im Gebirg« færdig; skrev et Brev hjem og begyndte paa Brevet til N & S. Var d. 5te Kl. 6-7 hos Sign. Gugenheim, som ved Afskeden sagde: Vil De allerede gaae? Havde under Middagsmaaltidet Besøg af Dr. Kleinhanns.

Søndag d. 6te. Stadig Himlens Velsignelse af Sol, men idag synes det dog at være lidt koldere Vind, men deilig frisk. Skrevet videre paa Brevet hjem til »N & S«. Var ligesom igaar i Giardini Publici.

Mandag d. 7de. Skrevet Brevet til »N & S« næsten færdigt. Fik Brev hjemmefra. Gik hjem og skrev Svar og videre til »N & S«.

Tirsdag d. 8de. Først kom, efter Aftale, Stohl til mig, og vi gik først lidt ned i Mariakirken, saa til Kirken dei Frari, hvor foruden de store Monumenter især Giov. Bellinis Altertavle med en deilig Madonna interesserer. Vi spiste Frokost. Jeg gik hjem, gjorde Brevet til »N & S« helt færdigt, bragte det paa Posten og »recom-manderede« det. Gik atter hjem; Alessandro fandt, at jeg burde have Suppe til at varme Maven, hentede Suppe og Kage. Kl. 7 nøiagtig drak jeg Vin paa Ragnhilds Held og gik saa ind til Fru Gugenheim. Kom derfra Kl. 9, lod Aless. give mig Thee og skriver nu dette.

Onsdag d. 9de Feb. Gik til Akademiet. Underveis i S. Stefano og S. Angelo og fandt Capitain v. Binzer. Havde min Glæde af at staae paa Jernbroen og see ud over Canalen i den milde Luft. – I Akademiet. – Kom hjem lidt tung formedelst Scirocco. – Har iaften læst Napoleons Throntale, men lithographeret paa italiensk.

Torsdag d. 10de. Fredag d. 11te. Løverdags d. 12te. Søndag d. 13de. Mandag d. 14de. Tirsdag d. 15de. Onsdag d. 16de. Torsdag d. 17de. Fredag d. 18de. I alle disse Dage dels skrevet Breve hjem til »N & S«, dels læst.

Veiret fugtigt eller taaget, men mildt til d. 14de, saa Regn; den 16de blev det igjen herligt Solskin. Den Aften i Fenice og hørte endel af Una notte di festa.

Fredag Aften hos Riquettis, hvor bl. A. Romanin og Geheime-raad Neugebauer.

Løverdags d. 19de besøgte Binzer spadserede med ham paa Pas-seggiata, traf Officieren, der sagde, at Gladstone kom paa Dam-peren, der seilede ind. Besteg *Campanilen*. Udsigten, *Alperne* –

aldeles ubeskriveligt. Forøvrigt er Løverdag mærkelig ved, at Gugenheim kom.

Jeg har i adskillige Dage havde lidt Rheumatisme, men synes ganske at have cureret den ved Hjælp af Punsch, som jeg drak iaften, Løverdag Aften — — — thi dette skrives.

Søndagen d. 20de Febr. Romanin. Kunstens Tilbagegang. — Den spanske Sømmensværgelse. Sarpi.

Mandag d. 21de. Brev hjemmefra, skrevet mange Smaabreve hjem hvilket ogsaa modtog.

Tirsdag d. 22de og Onsdag d. 23de. [Blank].

Løverdag d. 26de Febr. Fenice med Gugs. og Dr. Leidensdorf. Seilede derop i Gondol.

Søndagen d. 27de Febr. om Aftenen Kl. 9 ½ traf jeg Hansen og Rahl, medens jeg gik og ventede paa Dr. L., der havde spadseret med mig og Gs paa den oplyste Plads.

Mandag d. 28de Febr. med H., R. og Binzer i Pal. Grassi (Sina), saa Reparationerne og fik Begreb om Palladios Palladsstil (Soilegangen i Gaarden, de store herlige Masser, Classicismus).

Tirsdag d. 1ste Marts og Onsdag d. 2den Marts, (NB. Med Hansen hos Blaas) anvendt Formiddagene til at skrive hjem. Fik udenfor Dogepaladset Øiet aabnet for Stilen, fik i S. Zaccharia Øiet op for Bellini (Ro, Farveskjønhed, arkitektonisk-bunden ∴ Del af Architekturen, hvorimod Titian løser sig og gjør Malerkunsten selv fuldstændig).

Sendte Brev hjem til »N & S«.

Øiet ogsaa aabnet for de politiske Tilstande ved at see, at der fra fransk Side er et System. Frankrig ∴ L. N., opfattes *enten* som Statscoupet, Despotismen, der maa gjøre Noget for at aflede Opmærksomheden fra det Indre, *eller* som den store, usædvanlige Personlighed, der har en Mission. Har at gjøre Italien, om ikke frit, saa friere.

Med Østerrig holder jeg ikke for Frihedens Skyld, men fordi jeg ved at blive vaad og ærgerlig og holde med *alle* dets Fjender taber Fodfæste i Hjemmets Anliggender.

Torsdag d. 3die Marts med H. R. og Gug. paa Canal Grande indtil Fond. dei Turchi (efter at vi havde besøgt Damerne).

Middag, Indbydelse fra Wagners Ven, Winterberger, til engang at komme til Wagner (med hvem vi gjorde Bekjendtskab igaar).

Placater, der true dem, som madskere sig, med Døden.

Glædeløs Livlighed paa Marcuspladsen.

Aftale, om at seile til Lido m. M.

Fredag d. 4de Marts. Vi gik op til S. Stefano og hentede Binzer og hans Søster, besaae Palladios Del af Akademiet, og efter en Frokost i Kaffehuset ved Moloen seilede vi til *Lido*, spadserede ved Randen af Adria, saae S. Nicolò og Forskandsningsarbejderne i Sandet og derpaa hjem.

Ved Middagsbordet i S. Marco Wagners Raahed med Winterberger, der kom fra Cavaletto. Han er som den Mand, der havde et Silkelømmetørklæde og snød sig gennem et Hul derpaa, saadan roser han sig her, efter at have spist der. Jeg sluttede mig til W. og lovede ham Anbefalinger til Rom, navnlig til Welhaven.

Gik til Florian, aflagde et Besøg hos Gugenheims, hvor Familien Levy (med den smukke Kone) kom, og gik tidlig hjem. Hele Tiden ikke ganske rask.

Løverdag d. 5te Marts. Hansen har bragt mig Rahls Udkast til Decorationerne i Museets store Sal med Kuppelen. De ere følgende:

1. *David beseirer Goliath.* »Die Kraft zum Siege kommt vom Himmel«. 1. Macc. 3.19 Dertil svarer i *Hvælvingen*: Carl d. Store befrier Østerrig fra Avarerne ved den store Seir ved Königstettin 798. »Begehre von mir, so will ich Dir geben die Völker zu Deinem Erbe, und, zu Deinem Eigenthum die Grenzen der Erde«. Psalm. 2.8. Derover Medaillon: *Styrke og Klogskab.*

2. Gideon befrier sit Fædreland. »Ein kluger Mann ist oft besser als ein Starker«. Visdommens Bog 6.1. Dertil i *Hvælvingen*: Fredrik den Stridbare beseirer Mongolerne ved Leitha i aaret

1241. »Er beschützte das Land durch die Stärke seines Armes und behielt es als der Mächtigste«. Job. 22.8.

3. Den hellige Michael overvinder Satan. »Durch Gerechtigkeit wird der Thron des Königs befestigt«. Sal. Ordsp. 25.5. I Hvælvingen: Leopold der Tugendhafte stormer Ptolomais d. 24 Juli 1192 og grunder Østerrigs Vaabenskjold. »Sturmgeräth und Mauerbrecher wird er gegen Deine Mauern richten und Deine Thürme mit seiner Kriegsrüstung zerstören«. Ezech. 26.9.

4. Josua erobrer det hellige Land. »Gesegnet der Mann, der sein Vertrauen auf den Herrn setzt«. Jeremias 11. I Hvælvingen: Rudolf af Habsburg beseirer Kong Ottokar af Böhmen 1270. »Er verherrlichte ihn under seinem Volke und schwur ihm, dass er wachsen würde wie der Staub der Erde, und dass sein Samen erhöht würde wie die Steine«. Jes. Sirach. 44.22-23. Derover: *Religion og Retfærdighed.*

B. Symbolsk Fremstilling af Østerrigs Provindser med deres Farver og Vaabenskjolde.

C. *Frisen*: Donau. Sæder. Det nyfødte Barn bliver dyppet i Floden. Opdragelse i Vaaben og Jagt; Kvindernes Husgjerning. –

Romerene komme. Jomfruen rækker Ynglingen Sværdet. De Yngre misunde ham. Han drager ud. Kamp. Nederlag. Romerne grundlægge Vindobonas Castel.

– S. Severinus forkynder her Evangeliet og frelser ved sin Bøn fra Hungersnød. Almindelig Forstyrrelse ved Alemanner, Heruler o.s.v. efter hvem Hunner og Avarer komme. De Indfødtes Ulyksalighed. Seirherrerne Overmod og lystige, grumme Levned.

Søndagen d. 6te Marts. Mandagen d. 7de Marts. Skrevet til Benjamin som Svar paa hans Breve. Tilbragt med Hansen og Rahl og bl.A. i Akademiet (Titian, Tintoretto). Rahls Foredrag. Om Aftenen hos Riquettis.

Tirsdagen d. 8de Marts seilede Rahl og jeg ud i Gondol og navnlig til *Madonna dei Miracoli* og i *Sta. Catterina* med Paul

Veroneses store Billede, hvorved R. gjorde mig opmærksom paa Forskjellen mellem Titian og Paul. Titian kraftige Farver i Opposition, Paul milde Farver i Harmoni; Palma Giov søgte at holde sig til Titians Stil; de senere Caliarister have kun frembragt stærkt belyste Enkelheder, saa at deres Billeder i Afstand see ud som Pletter, hvorimod hiine Gamle have givet rigt og fuldstændigt Lys. NB. Hos Giov Bellini var endnu ikke Tanke om Lysefecter.

– Vi vare ogsaa i Jesuiterkirken med dens Rococostil og Pragt (indlagte Marmorsøiler). »Naar Livet gaaer bort af Troen, saa forcerer man sig saadan op til Pragt, Mysticismus og Sandselighed«, sagde R.

Vi seilede derpaa ad Guidecca ind i den Døde Lagun og tilbage gennem den store Canal, hvor Lyset laa mageløs deiligt tilvenstre.

– Sidste Carnevalsaften. Tidlig hjem og isang. NB. Traf pludselig A. Munch og Søster.

Onsdagen d. 9de Marts. Med Rahl over til Riva delle Zattere, hvor man spadserer 1ste Fastedag. Men først i Kirken *S. Sebastian* med Paul Veroneses tre store Billeder og mange andre (jvnfr Bogen).

Fuldført og afsendte Brev til »N & S«.

Torsdagen d. 10de Marts. De to Kunstneres sidste Dag her. Vi 3: H. R. Binzer og Munchs vare i *Marcuskirken*, og der fik jeg igjen Øinene lidt aabnede, saavel for det Ydre som for det Indre (f. Ex. Søiler og Buer stillede underlig sammen; Trappen, der udenfor bedækker Buen, hvorover »Dommedag« er udført i Mosaik).

– Afsked med H. og R.

Fredagen d. 11te Marts. Spiste med Munchs. Tilbragte Eftermiddag og Aften med Gugenh. dels paa *Passeggiata* ved Solnedgang, dels hos Damerne, dels i Ølhus.

– Jeg er meget svag i disse Dage. Har af Binzer faaet laant Jacini og leiet Kleists Værker.

NB. Napoleon. Brev til Sir Francis Head.

Recruter (900) Afgang til Triest.

Roner – Præs. I Appelltribunalet

Fyrstinde Windischgratz.

d. 14 V. Es. Navndag. Visitkort.

Moderen i [...] de 4 Sønner.

De indkaldte Soldater. Viva l'It o.s.v.

Keiseren er her. »Tys, vi kan blive arresterede«.

Jeg han ikke nøie huske, hvad jeg har taget mig for.

Løverdag d. 12te og Søndagen d. 13de, undtagen, at jeg skrev paa et Brev til »N & S« og drev lidt med Munchs.

Mandagen d. 14de var jeg med Gug. paa S. Lazzaro, tidlig paa Dagen i deiligt Veir, som om Eftermiddagen slog om, blev lumert og skyet.

– Hos Requettis.

Tirsdagen d. 15de fik vi lidt Regn og Forfriskning. Deilig Aften. Munchs vare afreiste om Morgen. Brev fra Friedmann. Skrev hjem og læste Kleists »Prinz von Homburg« og »Käthchen von Heilbronn«.

Onsdagen d. 16de afsendte Brev. – *Modtaget Brev fra Benjamin (Genoa)*. Læst Aviser. Forgjæves ventet paa Brevene fra Wien. Lidt [...] ved at tænke paa Klæder, eftersom en Skræder har leveret mig nogle ubrugelige. Længes nu bort og veed ikke ret, hvad helst skal gjøres, om jeg med Billedhugger Sittig skal gaae over Mailand eller blot vende om over Wien, hvor Typhus regerer [sic].

– Talte med Fru Gug. om vort første Møde og om Brevet, hun oplæste.

– Hos Riquettis og fik tre Breve.

Torsdag d. 17de lod mig tidlig (efter S. Marco) roe til Ghetto. Derfra til S. Luca, Skræderen Lazzaro, Buxer. Posten. – Fik endelig alle Brevene hjemmefra, endog et fra Hanne. – Besøgte Vogel, og fik af de venlige M[enne]sker Brev til Marburg, Dr. Swoboda. Venedig viste mig endnu engang sin Herlighed. Luftens Mildhed og Farverigdom. Palazzo Pisani og Hallen hvor den sidste Fest for Napoleon blev given. Marcuspladsen. Modsæt-

ning: Italienerens Feighed, Piemont som en lille Dreng, der af en stor Dreng har faaet den Opgave at drille en anden stor Dreng.

Fredag d. 18de Var tidlig ude i det deilige Sommergeir. Hjem og skrev. Spiste til Middag i C. Florian, fik den Idee, at jeg kunde reise samme Aften, udførte den, tog Afsked med Gs og blev af to Gondolierer roet til Jernbanen.

Løvedag d. 19de. Reiste fra Venedig i Følge med 2000 Gensdarmes fra Dalmatien, Italienerne; deres munter Sang. – Ophold i Mestre og Padua; Soldaterne kom foran os. – Regn. Franskmanden, Husarofficieren (gentil). Ankomst om Morgen d. 19de Kl. 8 til *Mailand*; blev opholdt af Pasvæsenet til Kl. 10 (Have, nød Republikanen, Skjemt med Politisoldaterne, at de skulde betale Droschken, hvis Omnibussen kjørte). – Frokost med Franskmanden Villard. *I Domkirken. Castellet. Triumphbuen. Arena.* (Udenfor Porten i Osterien, hvor man blev vred.) *Palazzo Brera. La Scala, Rossinis »Semiramide«.*

Søndag d. 20de i Ambrogio og delle Grazie. – Reiste til Como. Lod mig roe ud paa Comosøen. Der var venlige Mennesker, men kolde Værelser, meget forkjølet, men dog i godt Humeur.

Mandag d. 21de om Morgen Kl. 9 fra Como over Søen til Colico og i Diligence til Chiavenna. Hostede hele Veien. Gik tidlig iseng efter at have spadseret lidt om i den smukke Bjergsby.

Tirsdag d. 22de fuldført Brev hjem, spadseret, spillet Billard, gjort mig færdig til at passere Splügen.

Onsdag d. 23de om Morgen Kl. 2 op; spiste Frokost (3: drak Melk med Æg), og saa kjørte vi Kl. 3 ½. Mørke langsomt opad. Snart kom vi saa høit, at Maanen lyste for os, derpaa blev det Daggry, og vi oven saae Bjergvandrere. Fik Kaffe i Campo Dolcino; noget høiere bleve vi satte i aabne Slæder (fik senere lukkede) og kjørte i ca 3 Timer i Snee, ofte gennem lange Gallerier. Bidende kold Vind, men Solskin. Nedstigningen fra Toppen til Byen *Splügen* prægtig formedelst Hastigheden, Hestenes Dygtighed og de mægtige Omgivelser.

– I Splügen Kl. 11 ½, holdt Middag, fik igjen Vogn og kjørte

til *Chur*, hvor vi ankom Kl. 5½ Eftermiddag, altsaa 14 Timers Fart. – Reiseselskabet bestod af den Graubündtske Tolddirec-
teur, den sachsiske unge Reisende Kaufmann (der kom fra Fran-
krig over Piemont) og tre schweitz. Tjenestepiger, der kom
hjemad fra Mailand, hvor Alt gjør dem Opholdet umuligt.

NB. Paa Nedfarten mellem Splügen og Chur Via Mala med
dens grandiose og vilde Bjergnatur, Reichenau, hvor Vorder- og
Mittelrhein forene sig ved en Træbro.

Afsendte strax efter Ankomsten her Brev hjem til »N & S«,
Høst og »dem hjemme«.

NB. I Chiavenna: Den spanske Fæstningsruin. Kirken S. Lo-
renzo, Buegangen, hvori et Benhus med det østerrigske Vaaben
og Me[nne]skeben, Taarnet, Grotterne, for Vin; Bryggerdatte-
ren; Veltlinerkrigen.

I Graubündten: Reformeret og katholsk. Skolevæsen. Folks
Cantonalskoler. Den »biskoppelige« Kirke.

1863

Søndagen d. 26de Juli 1863, Kl. 7, afreist med Ragnhild fra Kbhvn, kort efter at have modtaget Brev fra Adolph, der er paa Langeland. – Veiret var den foregaaende Dag yderst regnfuldt og syntes derfor nu desto skjønnere i den rige Sol, skjøndt det ikke var meget varmt.

Særegen deilig Virkning af de dampende Enge nær Ringsted og Sorø. Det saae ud, som om Baggrundens Skyer vare Bjerge, og som Mellemgrunden var en eventyrlig svømmende Verden.

I Forveien havde den nedgaaende Sol kastet et mageløs gyldent og fredeligt skjær over de sjællandske Egne, over Haver, Jorde, Huse og Marker med Korn eller Græs.

I stadigt deiligt Veir til Korsør. – Ombord Skræder Ipsen og Kone og Adjunct Hansen med Kone (fra Sorø).

Daarlig Søvn formedelst 35 Grise eller Svin paa Dækket over vore Hoveder.

Mandagen d. 27de Juli. Op Kl. 4, iland Kl. 5. Spadserede med Ragnhild først lige ud gennem Byen, forbi det Vand, hvor senere et druknet, nyfødt Barn blev fundet, saa ud af Düsternbrook. Lode vort Tøi blive i Altona.

Kofod-Hansen havde i Neumünster sluttet sig til Broderen og os. Hansens bleve i Altona, medens vi med Ipsens toge til Hamborg, saae Jungfernstieg og (efter et Besøg hos Runkels) Børsen. Derpaa over Volden til Høien nærved Berliner Banegaarden og saa hjem til Altona, sov en Time, afsendte Brev til Moder.

Kl. 5 med Dampskibet Alle 7 over til Hamburg. Ankom Kl. 11 ½ til Hannover, besaae efter Aftensmaden lidt af Byen, sov en Times Tid, afreiste Kl. 2.

Tirsdagen d. 28de Juli. Ankomst til Köln Kl. 8¼. Toge ind i Hotel Diesch. – Gik til Professor Firmenich-Reihartz med Brevet fra Runkel og fik senere Indbydelse fra ham og Kone til Ragnhild imorgen. – Seilede med Dampskib til Zoologisk Have og gik hjem over den nye Bro. – Efter Middagsmad i Minoriter-

kirken Kl. 5 og hørte Gudstjenesten. Spadsereede lidt i Byen, ned til Rhinen, til det gamle Raadhus, Synagogen o. s. v.

Deiligt Veir.

Onsdagen d. 29de Juli, Kl. 10. Fra Köln til Ostende. Ankomst henad 7. Mistede Stok og Paraply i Malines. – Deilig Aften. Spadseretour langs Havet til Kl. 11, da de kom.

Hotel Fontaine.

Torsdagen d. 30te Juli, Kl. 12. fra Ostende til Ghent; besaae Byen fra Kl. 2-7, medens de Andre vare hos Desiré Levyson. Traf ham paa Stationen. Afreist fra Ghent Kl. 8 over Bryssel.

Fredag d. 31te, Morgens Kl. 5. Ankomst i Köln.

Besaae Domkirke, Museum, Synagoge (bygget af Oppenheim).

Afreist Kl. 5.15 til *Bonn*. Ankomst Kl. 6. Hotel Royal.

[*Hermed slutter dagbogen. Flg. udat. brevudkast står på et senere blad:*]

Your position as a contributor of the Times, and your impudent menace to make public my conduct, obliges me to begin the publicity.

This therefore is to declare you war and to let you know, how I shall carry on the war.

Under the head of: English hospitality and brutality I shall send a circular to the French, English and German press and state:

- 1) how I met you at my ambassadors,
- 2) how you offered to have a manuscript of mine printed in
Once a week,
- 3) How you never applied to O a W.
- 4) How you assailed a lady with a cowardly brutal letter.
- 5) How you would not give up my MS
- 6) How you, fellow, now menace me.

d. 27de Juni. Grevens paa Tranekjær have ombygget eller restaureret og udvidet Slottet og indrettet sig ikke blot rigt, men yderst smagfuldt. Der er ogsaa en smuk Gjæstefrihed. Ved Middagsbordet igaar traf jeg to begavede yngre Mænd, og der blev meget livligt. To unge Damer opholde sig for Tiden paa Slottet, fru Hauch og Frøken Holst, begge Døttre af Skuespiller Holst. Greven selv beskjæftiger sig bl.A. med Oldtidssager, der ere fundne paa Øen, og saaledes bliver ogsaa her, skjøndt paa egen Maade, en Tilknytning til Ægypten.

Er der paa Slottet rigt og storartet, saa er hele Øen paa beskedenere Maade tiltalende med sin Velhavenhed. Det er en særdeles hyggelig, blid og smuk Natur. Det bugner overalt af Frodighed, men uden Pragt. Der er en Skjønhed udbredt over Skogene, de mange Lunde, de smaa Søer, de frodige Marker og Enge; men det tindrer ikke. Her er Fred og Ynde i Landskabet og Velvære blandt Menneskene. Det seer ud, som om Menneskene levede her i sær Uskyldighed; Alting er saa blidt, Betingelserne for selve Livet saa lette, Fristelserne desaaarsag fjerne. Men naturligvis er det i Dybden ikke ganske, som Overfladen viser, og, hvad der et Øieblik undrede mig, ogsaa her lider man af Bagtalelse ... Den er nok nødvendig i Naturens Husholdning. Den bibringer Ungdommen en maaskee velgjørende Angst for Samfundets Dom. Den er en Art Journalistik. Alligevel tjener den maaskee langt meer til at tugte end til at forhindre, thi gribes Nogen ret af Lidenskabelig Villen, saa siger man som oftest »Koste, hvad koste vil«. *Og man skal da ogsaa tage sig iagt for at mene, at det Liv er det eneste attraaværdige, det eneste sande udviklende, som føres correct efter Linealen. Det virkelige Liv har noget Irrationelt ved sig; man skal ind i Disharmonier for af sin egen Sjæls Magt at skabe Harmoni. Man behøver kun ikke reflecteret at søge Disharmonierne; de komme nok af sig selv. Om Forladelse, jeg er nærved at dogmatisere.*

Med den Velstand, som er udbredt over Øen, er ogsaa fulgt en

ret mærkelig Cultur og Dannelse. Det er f. Ex. høist interessant her at see mange Husmænds Haver; her er Fæstebønder, som have smukkere Blomsterhaver end nogensomhelst, jeg har seet ved Kjøbenhavn. Det er ligefrem mærkværdigt. Men Øens Jord synes det ogsaa at opfordre dertil; thi ingensteds, med Undtagelse af Øen Wight, har jeg seet saa mange vilde Roser. Der er hele Strækninger, hvor Luften er næsten bedøvende fyldt af deres Aroma.

Selvfølgelig mangler det heller ikke paa en vis literair Dannelses. Der er ingen Gaard, hvor en dansk Forfatter kan kjøre ind og være ubekjendt, naar hans Navn bliver nævnt. Jeg kan sige med Sandhed, at naar man taler om mine Skrifter, er det for mig, ikke just som om en Mur er reist imellem dem og mig, men som om der er draget et Slør for. Jeg er, synes mig, bleven befriet for at gjøre Krav. Jeg begjærer kun, med Arbeide at skabe en Fremtid, og af Nutiden forlanger jeg ikke Andet end, at Broen til Fremtiden ikke skal afkastes. Om den saa ikke er fastere end en Regnbue, lad der kun være en Haabets Bro. Det er sandt, der er i Menneskenes venlige Blik, i deres Lytten og Paaskjønnelse Noget, som hjælper til, at man skaber en Fremtid.

28de Juni. Hvergang jeg bliver ene, er jeg øieblikkelig beskjæftigt med en og samme Tanke: Hvor Lidet jeg sjælelig kan leve af, hvor Lidet jeg kan og skal begjære. – Først naar dette paany er behandlet og jeg paany har fundet en Formel derfor, kan jeg give mig til at arbeide, d. v. s. overtænke, hvad der literairt skal udføres.

Men saa opvoxer ogsaa efterhaanden et Slot for mig i det Fjerne. Er det Poesi, Illusion eller sand Anelse, at det endnu ungdommeligt synes mig, at jeg etsteds har en Rigdom, der kan findes? Er mit Slot i Solnedgangsskjæren eller blot langt, langt borte paa Jorden?

Er der Nogen uden mig, der bryder sig om dette Spørgsmaal og om Svaret derpaa?

– – Jeg skriver under særegent ugunstige Forhold; thi, skjøndt jeg ikke har noget Egenligt at bestille, er der dog hele

Dagen, om jeg end faaer Lov til at være hjemme her paa Gaarden, ikke Tid til Nogenting, og om Aftenen er jeg saa træt af den sexten eller sytten Timers Dag, at Øienlaagene falde til, medens Tanken aldrig ret vil gaae til Hvile.

d. 30te Juni. Der er næsten ingen Udflugt, som ikke fører til en eller anden lille Scene, der med lidt Omhu i Beskrivelsen kunde tage sig smukt ud. Men for at jeg kunde gjøre det, maatte jeg hos X forudsætte en Deltagelse, en glad Interesse, som ... Alligevel, den kan komme, om det end varer længe. Naar dette Blad er blevet gammelt og gult, kan det faae ungt og nyt Værd. Derfor opskriver jeg Følgende, der er saa lidet og mig dog kjært.

Vi vare paa Stensgaarden, hos Hofjægermester Leth. Vi havde en ubeskrivelig smuk Spadseretur gennem de store Skove; men det er ikke derom, at jeg vil tale. Efter Frokosten gik jeg med to ældre Herrer i Haven, og Samtalen fik en egen Vending derved, at den ene af dem sagde: Jeg har i mit hele Liv egenlig ikke gjort Andet end studere Kvinden, og jeg er endnu lige klog. Det førte til den smukkeste Samtale af den Art, som jeg endnu har oplevet. Ingen af os fortalte Noget directe. Ingen sagde sit sidste Ord, og Ingen betroede de Andre noget Intimt. Men der var Stemning og Alvor. I Grunden talte jeg ikke med, eller kun ganske lidt. Vi standsede ved et stort Bed med høitstammede, lyserøde Roser, de fleste fuldt udsprungne, og med Et saae jeg i en af dem Xs Ansigt.

Mon X kan troe det? Thi jeg mener ved Ordet »saae«, at jeg, et Øieblik fjernet fra de Talende, i et Glimt saae Xs inderste, ideale Væsen tindre ud til mig af den smukke Naturgjenstand. Det kom uden Søgen og uden Reflexion, det kom heller ikke af Kjærlighed eller Elskov; men det maa være kommet af, at for mig er mit Fædrelands og dets Befolknings og Sprogs Idealitet personliggjort i X-Billedet. Dermed kan X handle endog temmelig ublidt. Jeg har faaet Noget skjænket, der ikke kan tages fra mig i al Evighed. Hos mig er en Del af X deponeret.

Jeg kan tænke mig Muligheden af, at jeg kunde ophøre at være forelsket. Det vilde skee, naar det tydeligt og gribende gik op for mig, at jeg var komisk ved at ville søge X i *Fru St.* Men selv da

kunde Forholdet ikke blive forvandlet til Støv eller Aske, til et uforstaaeligt Forbigangent; jeg vilde beholde den sande X, og ikke blot som Erindring, men som Del af mig selv.

For Xs Vedkommende er jo allerede indtraadt en Slags Adskillelse mellem Y og mig. Naar jeg kommer ind ad Døren, følger Y ikke med. Derfor bør jeg ogsaa komme sjelden, saare sjelden, for ikke at trætte X og ikke føle Glandsen gaaet af mig. Men Adskillelsen synes dog ikke foregaaet anderledes end, at der selv hos X er en Mening eller, om jeg tør sige, et Haab om, at Y skal komme igjen. Vi skulle engang i Græsset gjenfinde hine Guldbrikker, hvormed vi legede i Tidens Morgen, fordi der i den Tids Morgen var Noget, som ikke kan døe. Saalænge dette Haab er til, behøver jeg ikke at flygte for at vegetere og døe i Afstand, men kan blive hjemme og arbejde paa det omtalte Slot. Tvivl kun om Slottet, til det staaer der; men pust det ikke om, medens det er under Bygning.

Juli 2, Formiddag. Fra Først af har jeg havt det godt her; men, som det nu betroes mig, vare de Andre i de første Dage trykkede, fordi de antog, at jeg til daglig Brug var Forfatter og »berømt« og vilde behandles som saadan. Nu gaaer Alt rigtig godt, og var Reisen ikke anlagt paa at vare kort, høist 14 Dage, saa kunde jeg vel fristes til at blive længer. De Dage, der staae tilbage, ville, som det tegner til, gaae hen i »Sus og Dus«. Borttager jeg nu alle Illusioner, som kunne opstaae, naar man for ganske kort Tid er Gjæst, saa staaer det dog klart for mig, at jeg bærer mig yderst dumt ad ved at ville reise i Udlandet. Ja, kniber det engang, og man skal indskrænke sig til at gaae og vente paa Døden, saa kan man købe et lille Hus herovre og gjøre det.

3die Juli. Igaar var der Festlighed paa Tranekjær. Omtrent 200 Personer spiste til Middag i et Telt. Grev Christian Ahlefeld (til Brøløkke) udbragte min Skaal. Havde det været 200 entusiastiske Læsere af »Arvingen«, der havde raabt Hurraerne, vilde de vist have gjort stor Virkning paa mig. Dog var ogsaa nu det vældige Raab ret interessant; da det kom paa en enkelt Talers Opfordring.

Om Aftenen The paa Slottet; lille Kreds. Der var bl. A. Frøken Bardenfleth, Frøken Bjelke med det rare Ansigt, Grev og Grevinde Brockenhus-Schack, Grevinde Christian, med Fl. af Xs »Sel-skab«.

Idag Gilde her; imorgen paa Haugaard.

Jeg maa dog, uden Hensyn til Gilder og Stads, sige, at der under min Berørelse med saa mange Mennesker her har været adskillige Øieblikke, da det i Stilhed og Alvor har forekommet mig godt og tilfredsstillende at stræbe, endog med nogen Pine, efter Høidepunktet i Tidens Dannelse, selv med Fare for det ironiske Tilnavn »betydelig«.

d. 4de Juli. Inden jeg reiser, maa jeg dog endnu notere det sjeldne Tilfælde, der indtraf, at jeg ligefrem blev spurgt om X, om hvad Slags Personlighed X var. Det var en Dame, naturligvis, og hun var ikke ung. Det skete ogsaa i Haven efter Middagen, som maaskee antages at stemme til Fortrolighed. Hun vidste rimeligvis Noget fra Kjøbenhavn, men vilde lade omtrent uvidende. Næsten et helt Minut i Forveien mærkede jeg, hvorhen Alt stiledede, og besluttede, at hun skulde have fuldt Svar. Jeg sagde: Det er en Personlighed, der med sit Blik og sin Stemme kan frembringe en saadan Poesi i en anden Personlighed, at deraf fremgaar en hel Række Bøger, som Folk rose og troe om, at Forfatteren selv har digtet dem.

Man kastede et kort Blik paa mig og spurgte ikke meer.

Alt Øvrigt er brændt. MG d. 13 Debr 1884.

1873

Sandefjord fra 16de Juli 1873.

I »Vesta«, der laa i Havnen og reparerede 4 Timer, herop i Storm. Hall ombord 15de.

Lieutenant *Egeberg*. Laa i sin Baad. 17de Hall, Kmherre Rosenørn, yngste Datter og jeg gik i Baaden, gjorde hans Bekjendtskab, seilede ud for at aflevere Brev.

Fogten *Magnus*.

Capitain *Snertinge* fra Odense.

Frkn. Ingeborg *Tanberg*, hendes Moder, Pleiesøster (*Motzlau*), Frøken *Arneberg*, Fkn. Thea Langgaard – Seiltouren med *Egeberg*. (2den Aug.)

Fru *Rothe*, født Nobel.

Fru *Schmidt* og Fru *Bühl*, Tydske (Toiletterne).

Architekt *Trap-Meyer* (med paa Seiltouren).

Maler *Salomon* og Døtre, Tour til Djævleporten.

I Forveien Tour til Goksjø, hvor jeg var Vært.

Fru *Meydingen*.

Hos *Halls* om Aftenen, 6te Aug. – Justitssecretair *Sverdrup* med Hustru og Datter.

Professor, Maler *Bergh* med Hustru.

Skuespiller *Wolf* og hans *Kone*.

Haxthausen, dansk.

Cand. jur. *Hansen*, norsk.

Kæmneren, Oberst *Petersen*.

Oberst *Colstrup*.

Procurator *Maag* med Fru og Datter (Fru *Nygaard*)

Den unge, smukke Fru Möller med hendes danske Moder, der er Søster til Skuespillerinden Fru *Schrumpf*.

Fru *Bagger* fra Frederiksberg, med lille Datter.

d. 9de Aug. *Sverdrup* sad i Middags paa Bænken overfor Stien, der fører til Djævleporten. Fortalte om Overfald og Stikket, og hvorledes de to Forbrydere senere, baade da de vare under Forhør, og da de vare dømte til Slaveriet, henvendte sig til ham og

hans Broder som Beskytter (hver til den, de havde angrebet) – som om de ved at have villet det Onde havde erhvervet sig Krav paa Protection eller vare komne i særligt Menneskeforhold til de Gode.

Fru *Juel*, Skuespillerinden, der er skilt fra sin Mand og betaler hans Gjæld.

Fru Danckertsen.

Min Husfælle, Prof. *Faye*, der er kommen hertil lige fra Monsumain, hvor han forsøgte at blive af med Rheumatismen. – Hans meget smukke *Datter*, der kom hertil med sin Mand.

Spadseregang, d. 7de med den smukke Fru Möller, hendes Moder og den anden aldrende snaksomme Dame samt Cand. Hansen, der sluttede sig til os, ved hvilken Leilighed Fr. M. viste sig saare coquet.

Overretsassessor Bredsdorf, hendes aldrende Velynder.

Den fortræffelige beskedne, gigtlidende Pastor Storm.

Den unge Sømme [?], som har en begyndende Rygmarvstærning propter nimis i Kjøbenhavn, og hvem alle Damer vise Interesse, dels for hin Tings Skyld, dels fordi han er en rig Faders Søn. – Gav sig forleden til at sye og kniple, da vi sad med Frøken Langgard og Fru Sommerschild i den lille Salon.

Sidstnævnte to Damer spillede igaar (7de) og iforgaars ungariske Folkemelodier firhændig.

Kjærlighedshistorien, som Magnus fortalte: Paa Gaarden tjente i hans Formands Tid en Karl og en Pige, som han fik i Tjenesten; de vare forlovede, men fattige. Karlen sagde til hende, at for deres Fattigdoms Skyld var det bedst, at det gik overstyr. Hun sagde Ja, men græmmede sig og fandtes en Dag liggende grædende henover Væven. Karlen sagde da, at de kunde blive godt igjen, saadan havde han ikke ment det. Hun: Nei, naar du har kunnet sige det, har du ikke elsket mig. Hun døde. Han indfandt sig ubuden til Begravelsen; Ingen talte til ham. Han talte aldrig siden.

Fru Wolf fortalte mig paa Djævleporttoure, at hun var blevet gift for tidlig, havde faaet et Barn hvert Aar, og derfor havde hun ikke kunnet udvikle sig.

1874

Paris 1874.

Ankom hertil Torsdag d. 23de April, Formid. Brev i Hotel Scribe. Halfon og Sara.

Veiret meget varmt.

Aflagde Besøg hos Ingeborg Tanberg og Brodtkorb. Begge ikke hjemme. Kjøbte [...]

Uveir.

Efter Uveiret Kjøretour med Sarah i Boulogne-Skoven. – Med hende og Halfon Middag i Moulin rouge, saa i *Alcazar*, i Champs Elysees, illumineret, Have, Theater, Musik, Jongleure, 8 »Damer«, Hornblæsere, den franske [...] og hans Kone.

Mig syntes det, at En maatte [...] frem og minde om Baziller [?] eller desl. Men Intet er stupidt som vort hjemme, naar Napoleon [?] paa Circus springer ud af Vognen.

Freitag 24de April 1874. – Med Brodtkorb til den Udstilling af Kunst og [...], som netop er aabnet i Palais Bourbon til Fordel for de Elsassere og Lothr., der have valgt fransk Nationalitet. – Over Place de la Concorde. Minde om mit første Besøg der og – om den gale [?] Advocat, der engang (1839 ?) anmeldte Revolution. Palais'et, hvor Revolutionen 1848 blev fuldbyrdet.

I Bygningen Møde med Nordmanden. Hils Rousseaus [...] P. L. Møller; Ingres – den Utaalelige [?] (Paolo og Francesca da Rimini) La source o.s.v. 2 store Billeder af [...]

– Kl. 1 Luncheon med Sara, Samuel og Brodtkorb.

– Kl. 2 til Ingeborg og hentede hende.

– Kl. 3-4 Kjørsel med hende i Bois de Boulogne.

– Kl. 5 med hende og Brodtk. til *St Cloud*.

Minde om Besøget [...] 1871 med [...]

Det deiligste Veir.

– Diner i Café Anglais.

– Kl. 9-10 paa Boulevarder, Rue de la Paix, Rue Rivoli, Palais Royal [...] og hjem. – Men i Rue Richelieu, ved Vagten, saae vi Ronden, Cavalleri, komme, og det saae besynderlig ud, at den

egenlig overraskede Vagten, der endelig kom ud med Lygte og fældede Gevær. Den ensomme Skildvagt havde staaet med fældet Gevær en Stund som Marionet.

Løvedag 25de April 74. Formiddag Spadseretour ned i Tuillerieshaven.

Let Taage, der bebyder Varme.

Indskriften Liberté, égalité o.s.v. paa den midterste Pavillon – og Ruinerne!

Kjøbte Blomster til Sarah.

Senere i Louvre.

NB. *Vendomesøilen*, som næsten er færdig med de gamle Plader ubeskadigede. Det Rigtige i at omstyrte den. Det Kunstlede i at genreise den.

Aftenen Bal Mabile med den engelsk-opdragne, nygifte Sarah.

Les entraineuses, der løftede Benene i Veiret.